VRS & YRN COLLEGE

(Affiliated to Acharya Nagarjuna University)

Vodarevu Road, Chirala – 523 157.

Prakasam District, Andhra Pradesh.

(Accredited with "A" Grade by NAAC)

భావవీణ ప్రత్యేక సంచిక

Journal of Literary, Culture & Language Study

ज्ञान-विज्ञान विमुक्तये UGC University Grants Commission UGC Approved Journal No. 42500

Vol : 16 Issue No. 1 Special Edition Monthly November 2018 ISSN No. : 2456-4702

ज्ञान-विज्ञान विमुक्तये

UGC Sponsored

National Seminar on

New Vistas In English and Indian Languages

on 28th November 2018

Organized by :

Departments of English, Telugu, Hindi and Sanskrit

VRS & YRN COLLEGE

(Affiliated to Acharya Nagarjuna University)

Vodarevu Road, Chirala – 523 157.

Prakasam District, Andhra Pradesh.

మాతెలుగు తల్లికి మల్లెపూదండ - మాకన్న తల్లికి మంగళారతులు

BHAVA VEENA (భావ వీణ)

Journal of Literary, Culture & Language Study

(సాహిత్య, సాంస్కృతిక, భాషాధ్యయన పత్రిక)

Editor : Kolla Sri Krishnarao
E-mail : parisodhanatelugu@gmail.com

7989781963,
9490847482.
Rohini Towers,
2/11 Brodipet,
GUNTUR-2.

Vol. 16 - Issue No. 1 - Spl. Edition - Monthly - November 2018 - ISSN No. : 2456-4702

EDITORIAL BOARD

Chief Editor
PITTA SANTHI
M.A.(Tel), M.Sc(Psy).,M.Ed.,M.Phil(Edu),(Ph.D).,
C/o. Dr. Busi Venkataswamy
Holy Homes Apartment, Postal colony ,
4 Th Line,- 522 002, Guntur Dist., A.P. Cell no : 7386529274, 7989781963.

ADVISORY COMMITTEE

1. **Prof. G. Yohan Babu,** M.A., PhD.
Dept. of Telugu,
Andhra University, Visakhapatnam.
2. **Prof. K. Madhu Jyothi,** M.A., PhD.
Dept. of Telugu,
Sri Padmavathi Mahila University,
Tirupathi.
3. **Prof. C. Srirama Chandra Murthy,** M.A., PhD.
Dept. of Telugu, Faculty of Arts,
Benaras Hindu University, Varanasi, Utter Pradesh.
4. **Dr. Busi Venkataswamy,** M.A. (Tel)., M.A (San).,
M.A (Ling)., PhD.
HOD & Research Guide, Dept. of Telugu
PAS College, Pedanandipadu.

ASSOCIATE EDITORS

1. **Dr.N. R. SADASIVA REDDY**, M.A.,M.Phil,PhD.
Asst. Professor,
Dept. of Telugu & Comparative Literature,
Sri Krishna Deva Raya University,
Ananthapuram, Andhra Pradesh.
2. **Dr.V.SANKARA RAO**, M.A.,M.A.,M.Phil,PhD.
Associate Professor, Dept. of Telugu,
Madras University,
CHENNAI, Tamilnadu.
3. **Dr. D. SESHUBABU**, M.A.,M.Phil,PhD.
Asst. Professor, Dept.of Hindi,
Moulana Azad National Urdu University,
HYDERABAD, Telangana.
4. **Dr. K. Lavanya,** M.A., M.Phil., PhD.
Board of Studies Chairman,
Telangana University, Dichpally,
Nizamabad, Telangana.
5. Prof. **N.V. KRISHNA RAO,** M.A.,M.Phil,PhD.
Dept. of Telugu & O.L.,
Acharya Nagarjuna University,
Nagarjuna Nagar, Guntur District.
6. **Dr. A. JYOTHI,** M.A.,M.Phil,PhD.
Associate Professor, Dept. of Telugu,
Kakatiya University, Warangal District.
Telangana.
7. **Dr. J. VENKATA RAMANA,** M.A.,M.Phil,PhD.
Asst.Professor, Dept.of Modern Indian Languages,
Madhurai Kamaraj University, Madhurai,
Tamilnadu.
8. **Dr. N. Eswar Reddy,** M.A., PhD.
Asst. Professor, Dept. of Telugu,
Yogi Vemana University, Kadapa.

9. **Dr. P.R. Harinadh,** M.A., M.Ed., M.Phil,PhD.
Dept. of Telugu,
Regional Institute of Education (NCRT)
Manasa Gangothri, Mysore, Karnataka.

10. **Dr. B. Tirupathi,** M.A., PhD.
Associate Professor, Dept. of Telugu,
Dravidian University, Kuppam, Chittor Dist.

11. **Dr. T.SATYANARAYANA,** M.A.,M.Phil,PhD.
Asst.Professor, Dept. of Telugu,
Adikavi Nannaya University,
RAJAMUNDRY, East Godavari, A.P.

12. **Mr.D.ESWARA RAO,** M.A.,
Associate Professor, Dept.of English,
P.A.S.College, PEDANANDIPADU-522 235,
Guntur, A.P.

13. **Dr.P. VIJAYA KUMAR**, M.A.,M.Phil,PhD.
Asst. Professor, Dept. of Telugu,
Central University of Andhra Pradesh,
Ananthapuram District. A.P.

14. **Dr.K. RAVI**, M.A., M.Phil,PhD.
HOD, Dept. of Telugu, C.R. Reddy College,
West Godavari District. A.P.

15. **Dr. G. Swarnalatha,** M.A., PhD.
Asst. Proffesor, Dept. of Telugu,
Govt. Women's College (A), Guntur.

16. **Dr. V. Naga Rajyalakshmi,** M.A., PhD.
Rt Principal,Govt .Degree College,
Chebrole , Guntur, A.P.

17. **Dr. Guntupalli Gowri,** M.A., PhD.
Dept. of Telugu,
Govt. College for Women, Guntur - 522 002.

18. **Dr. Kakani Sudhakar,** M.A., M.Phil., PhD.
Dept. of Telugu,
S.S.N. College, Narasaraopet - 522 601.

19. **Dr. K. Pushpamma,** M.A., PhD.
HOD, Dept. of Telugu,
SVRM College,
Nagaram - 522 035.

20. **Dr. P. Srinivasa Rao,** M.A., M.Phil., PhD.
PDF Scholar, Dept. of Telugu,
Andhra University, Visakhapathan.

21. **Dr. Ch. Praveen Kumar,** M.A., M.Phil., PhD.
PDF Scholar, Dept. of Telugu,
Kakatiya University, Warangal.

22. **Dr. N. Rambabu,** M.A., M.Phil., PhD.
Project Senior Fellow, Dept. of Classical
Literature, CIIL, Mysore.

23. **Dr. G. Sailamma,** M.A., M.Phil., PhD.
Editorial Assistat,
Centre for Publications Dravidian University,
Kuppam, Chittor Dist.

24. **Dr. M. Sangeetha Rao,** M.A., M.Phil., PhD.
Guest Faculty, Dept. of Telugu,
Central University of Andhra Pradesh,
Ananthapuram District. A.P.

25. **Dr. M. Prasad,** M.A., M.A. (San)., PhD. Diploma in Maliyalam.
School Assistant (Telugu)
Govt. High School,
Rapuru, SPSR Nellore.

26. **Dr. V. Triveni**
Head & Assistant Professor,
Dept. of Telugu Studies,
Telangana University, Dichpally, Nizamabad.

LEGAL ADVISER

Dr. A. GURAVAIAH, ***M.A., L.L.M., PhD.,***
Principal & Research Guide, Dept., of Law, A. C. Law College, GUNTUR - 522 002, A.P.

COVER PAGE & PAGE SETTING

TENALI PRAKASH, G.L.S. ENTERPRISES, Guntur. 9494 660 509.

గమనిక : రచయితల అభిప్రాయములతో సంపాదక వర్గమునకు సంబంధం లేదు - **ఎడిటర్.**

Edited, Printed, Published and owned by Kolla Srikrishna Rao, Rohini Towers, 2/11 Brodipet,
GUNTUR - 522 002. Andhra Pradesh. Cell : 7386529274, 7989781963.
E-mail : parisodhanatelugu@gmail.com.Printed at : GLS Enterprises, Kavitha Nagar,
Guntur - 522 002. Ph. 9703301698.

National Seminar

on

New Vistas In English and Indian Languages

Organized by :

Departments of English, Telugu, Hindi and Sanskrit

VRS & YRN COLLEGE

(Accredited with “A” Grade by NAAC)

Vodarevu Road Chirala – 523157

(Affiliated to Acharya Nagarjuna University)

New Vistas In English and Indian Languages

భావవీణ ప్రత్యేక సంచిక

ISSN No. : 2456-4702

RNI No. APTEL/2003/12253

UGC Approved Journal No. 42500

First Edition	:	28 November 2018
Copies	:	500
For Copies	:	Principal, VRS & YRS College, Chirala.
Note	:	The articles in this publication are purely personal opinions of the authors the Editorial Team is not responsible for any errors caused due to oversight or otherwise.
Editorial Address	:	Holy House Apartments, Postal Colony, 4th Lane, Guntur - 522 002.
D.T.P & Printing	:	Tenali Prakash G.L.S. Enterprises, Guntur, Cell : 94 94 660 509.

New Vistas In English and Indian Languages

BHAVAVEENA SPECIAL EDITION

EDITOR

Honorable Editor	:	Sri. **M. BRAHMAIAH** Principal
Chief Editor	:	Dr. **L. JYOTHEESWARA NAIDU** Seminar Director

EDITORIAL BOARD

1. N. VENKATA RANGAM - HOD of Hindi
2. T. POLAIAH - HOD of English
3. J. SYAMALA DEVI - HOD of Telugu
4. P. DINESH BABU - Dept. of English
5. Dr. J. ANURADHA - Depr. of Telugu
6. G. RATNA PAPA - Dept. of English
7. P. S. KIRAN KUMAR - Dept. of English
8. G. RAMESH - Dept. of English

Messages

ACHARYA NAGARJUNA UNIVERSITY

PROF. A. RAJENDRA PRASAD
L.L.M., Ph.D.
VICE CHANCELLOR

Nagarjuananagar - 522 510
Guntur District, A.P., India
Phone : Off : 0863 - 2346101, 2293238
Fax : 0863-2293378, Resi : 0863-2233334
Mobile : 9949497019
e-mail : nu_vc@yahoo.co.in
rajendraaduru@yahoo.com
website : http://www.anu.ac.in

Message

I am delighted to learn that VRS & YRN College, Chirala is organizing a national seminar on “New Vistas in English and Indian Languages” on the 28th of November 2018. This goes a long way in realizing the academic realities pertaining to the study and teaching of English and Indian Languages and the nuances in the Literatures. It also widens the perspective of academicians abreast with the changes in the pedagogic practices of the respective literatures.

I wish the organizers success in their endeavour to bring the faculty and learners together for a noble cause of learning and dissemination of knowledge.

(VICE CHANCELLOR)

ACHARYA NAGARJUNA UNIVERSITY
The National Assessment and Accreditation Council (NAAC) Awarded ANU as 'A' Grade University
Nagarjunanagar - 522 510

Prof. G. Rosaiah
M.Sc., M.Phil., Ph.D.
REGISTRAR

Guntur District, A.P., India
Phone : 0863-2346102
Fax : 0863-2293320
Mobile: +91-7901482979
e-mail : registraranu@yahoo.co.in

Message

It gives me immense pleasure to learn that VRS & YRS College, Chirala has organized a National Seminar on "New Vistas in English and Indian Languages". It is a bold initiative from the departments of languages to rope in the research potential in exploring the knowledge and skill dimensions of languages and literatures. It is high time to integrate our socieity with that of global village.

The seminar would benefit the knowledge society by promoting the scholarly exchange of ideas from diverse disciplines. I congratulate the faculty members of the Departments of English, Telugu, Hindi and Sanskrit of VRS & YRN College for organizing the seminar.

REGISTRAR

VRS & YRN COLLEGE

(Accredited with "A" Grade by NAAC)

Vodarevu Road Chirala – 523157

(Affiliated to Acharya Nagarjuna University)

Message

It is a matter of pride for VRS & YRN College to host an interdisciplinary national seminar on "New Vistas in English and Indian Languages". I am happy to state that the language departments are marching ahead as a team in research and academic pursuits by way of organizing seminars for furthering knowledge. It is indeed another feather to our cap in our march towards excellence. I appreciate the departments of English, Telugu, Hindi and Sanskrit for their efforts in the conduct of the seminar and the publication of the proceedings.

Secretary

VRS & YRN COLLEGE

(Accredited with "A" Grade by NAAC)

Vodarevu Road Chirala – 523157

(Affiliated to Acharya Nagarjuna University)

Principal's Message

Language and Literature are both powerful media of cultural expression. They form foundation to the society in their intellect, emotion and spirituality. Our endeavours towards understanding the society start with the understanding of the culture of the society and its language and literary heritage.

The diversity of the society, with its unity in spirit of living, is seen in the literary and cultural manifestations. As such the language faculties of English, Telugu, Hindi and Sanskrit have put forth an audacious venture to interact on the recent developments in the chosen area of "New Vistas in English and Indian Languages". I extend my warm wishes to the organizers of the seminar.

Principal

काशी हिन्दू विश्वविद्यालय
BANARAS HINDU UNIVERSITY
An Institution of National Importance established by an Act of Parliament

तेलुगु विभागकला संकाय
Department of Telugu
Faculty of Arts
Varanasi -221 005
Prof. C.S.Rama Chandra Murty
Professor& Head

అభినందన చందనం

ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రంలోని చీరాల పట్టణం మన దేశ స్వాతంత్ర్య సమరానికి ఊపిరిలూదింది. రాజకీయ, సాంస్కృతిక, సాహిత్య రంగాల్లో చీరాలకు చెప్పుకోదగ్గ స్థానముంది. మొక్కవోని దేశభక్తులచే నెలకొల్పిన వి.ఆర్.ఎస్ & వై.ఆర్.ఎన్ కళాశాల ఎందరో మేథావుల్ని దేశానికిచ్చింది. ఈ కళాశాల ప్రిన్సిపల్ శ్రీ ఎం. బ్రహ్మయ్య గారు, తెలుగు శాఖ ఆచార్యుడు డాక్టర్ ఎల్. జ్యోతీశ్వరనాయుడు గారలు; ప్రస్తుత సెక్రటరీ & కరస్పాండెంట్ శ్రీ ఎ. వేణుగోపాల్ గారి సూచనలతో, యూనివర్శిటీ గ్రాంట్ కమీషన్ వారి ఆర్థిక సహకారంతో "New Vistas in English and Indian Languages" అనే అంశంపై 28-11-2018వ తేదీన జాతీయ సదస్సు సమర్థవంతంగా నిర్వహించారు.

సంస్కృత సాహిత్య పోకడల్ని ఆచార్య పి. వరప్రసాదమూర్తి, ఆంగ్ల సాహిత్య ధోరణుల్ని ఆచార్య జె.భీమయ్య, హిందీ సాహిత్య తీరుల్ని కృష్ణ గారలు వివరించారు. తెలుగు సాహిత్యంలోని ఆధునిక ధోరణుల్ని వారణాసిలోని కాశీ హిందూ విశ్వవిద్యాలయం తెలుగు శాఖాధ్యక్షుడు ఆచార్య చల్లా శ్రీరామచంద్రమూర్తి ఆవిష్కరించారు.

తెలుగు భాష ప్రవహించే జీవనదిలాంటిది. అందుకే **ప్రవాహినీ దేశ్యా** అన్నారు పెద్దలు. సజీవ భాషలో మార్పులు సహజం. క్రీ.శ. 11వ శతాబ్దిలో ఆదికవి నన్నయ నుండి మొదలైన తెలుగు సాహిత్యం 1875 నుండి క్రొత్తదారుల్లో పయనించి ఆధునిక కవిత్వంగా రూపొందింది. దీనికి విదేశీ సాహిత్య ప్రభావాలు, మన జాతీయోద్యమాలు దోహదం చేశాయి. గిడుగువారి వ్యావహారిక భాషోద్యమం, గురజాడ ఆలోచనలు, రాయప్రోలు వారి సాహితీ ధోరణి, కందుకూరి వంటివారి సంస్కరణ భావనాబలం వంటివి ఆధునిక తెలుగు సాహిత్యానికి పునాదులయ్యాయి. సర్రియలిజం, రొమాంటిసిజం, హ్యూమనిజం, డాడాయిజం, మార్క్సిజం లాంటివన్నీ తెలుగులోకి చొచ్చుకు వచ్చాయి. ఈ కాలపు కవుల ఆలోచన, ఇతివృత్తం, ఛందస్సు ప్రక్రియలలోనూ కొంగ్రొత్త ధోరణులు పొడసూపాయి. లఘుకావ్యం, ఖండకావ్యం, అభ్యుదయ కవిత్వం, దేశభక్తి కవిత్వం, భావ కవిత్వం, విప్లవ కవిత్వం, దిగంబర కవిత్వం, అనుభూతి కవిత్వం, మానవతావాద కవిత్వం, స్త్రీవాద కవిత్వం, మైనారిటీవాద కవిత్వం, ప్రాంతీయవాద కవిత్వం, వచన కవిత్వం, దీర్ఘ కవిత్వం, స్మృతి కవిత్వం, వ్యాసం, కథ, కథానిక, ఆత్మ కథ, కాలం కథలు, కార్డు కథలు, నాటిక, గల్పిక, రకరకాల గేయాలు, రకరకాల సినిమా పాటలు, గజల్, పరి శోధన నిబంధాలు, పాత్రికేయ రచన, దృశ్య రూపకం, శ్రవ్య మాధ్యమాలకు, దృశ్య మాధ్యమాలకు, దృశ్య మాధ్య మాలకు వ్రాసే రచనలు, హైకూలు, నానీలు, టుమ్రీలు వంటివారితో ముత్యాల సరాలు, మాత్రా ఛందస్సులతో కూడిన అనేక రకాల పాద నియమాలున్న ప్రక్రియలు ఆధునిక తెలుగు సాహితీ లోకాన్ని సుసంపన్నం చేస్తున్నాయి. విశ్వనాథ, జాషువా, తుమ్మల, మధునా పంతుల, కుందర్తి, తిలక్, బైరాగి, శ్రీశ్రీ, నారాయణబాబు, పఠాభి, దాశ రథి, కాళోజి, దువ్వూరి, పుట్టపర్తి, సముద్రాల, ఆత్రేయ, దేవులపల్లి, సి.నా.రె., నాగభైరవ, కోవెల, భరద్వాజ వంటి ఎందరో మహాకవులు తెలుగు సాహితీ సరస్వతిని తమ అమూల్య రచనలతో ఆరాధించి తరించారు. యు.జి.సి. జాతీయ సదస్సు భారీస్థాయిలో చక్కగా నిర్వహించి, విద్యార్థి సమాజానికి సాహితీ విలువలనందించి, వారి అభివృద్ధికి నిరంతరాయంగా పాటుపడుతున్న కళాశాల పాలకవర్గ సభ్యులకు, ప్రధానాచార్యులు, ఎం.బ్రహ్మయ్య గారికి, సెమినార్ డైరెక్టర్ జ్యోతీశ్వర నాయుడు గారికి, దీనికి సహకరించిన ఇతర సిబ్బందికి అభినందన చందనాలు.

(ఆచార్య చల్లా శ్రీరామచంద్రమూర్తి)

ACHARYA NAGARJUNA UNIVERSITY
ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం
NAAC - 'A' GRADE

Prof. P. VARAPRASADA MURTHY
M.A., Sahitya Acharya, Visarada (Hindi), Vidya Vardhi (Ph.D.)
PROFESSOR OF SANSKRIT
Head, Department of Telugu & Oriental Languages &
Director, Distance Education Centre (CDE)

(0863) 2346432 (O)
(0863) 2320014 (R)
Nagarjuana Nagar - 522 510
Guntur District,
Andhra Pradesh.

శుభాశంసనమ్

తేది : 26-11-2018.
నాగార్జుననగర్.

'ఇదమంధం తమ్ల కృత్స్నం జాయేత భువనత్రయమ్!
యది శబ్దాహ్వయం జ్యోతిరా సంసారం న దీప్యతే !!'

ఈ సకలచరాచర సృష్టిలో ఏ జీవికి లేని సౌలభ్యం, మానవునికి మాత్రమే పరాత్పరుడు ప్రసాదించిన వరం భాష. అంతటి మహత్తరమైన, బృహత్తరమైన శక్తి కలిగిన ఈ భాషయే లేకపోతే ప్రపంచమంతా అంధకార-బంధురమే.

అంటి ఈ భాషను మానవుడు తానున్న పరిస్థితులకు, పరిసరాలకు అనుగుణంగా వివిధ రకాలుగా సృష్టించుకున్నాడు. అలా నేడు మనకు అసంఖ్యాకమైన భాషలు కనిపిస్తున్నాయి. ప్రతి భాష యొక్క ముఖ్య లక్ష్యం మానవ జీవనాభ్యుదయమే.

అలాంటి భాషలలో భారతీయ ప్రాచ్యభాషలైన సంస్కృతం, హిందీ, తెలుగు మరియు పాశ్చాత్యభాషగా, ప్రపంచభాషగా వినుతి కెక్కిన ఆంగ్ల భాషలలో జరుగుతున్న పరిశోధనలు, పరిణామాలు, భాషాస్థితిగతులు, నేటి కాలానికి అనుగుణంగా ఈ భాషలలో రావలసిన మార్పులు, బోధనరంగంలో భాషావికాసానికి గైకొనవలసిన చర్యలను సరిక్రొత్తకోణంలో, సవివరంగా చర్చించాలనే సదుద్దేశ్యంతో ఆంధ్రముంబయిగా పేర్గాంచిన సాగరతీర పట్టణం చీరాలలో ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయ అనుబంధ కళాశాలగా ప్రకాశం జిల్లాలో ప్రకాశిస్తూ, ఎందరో విద్యార్థుల జీవనోన్నతికి బంగారు బాటలను వేస్తూ, ప్రముఖ విద్యాకేంద్రంగా విరాజిల్లుతున్న వి.ఆర్.యస్. అండ్ వై.ఆర్.యన్. కళాశాలలోని ఆంగ్ల, తెలుగు, హిందీ మరియు సంస్కృత విభాగాలు సంయుక్తంగా **'న్యూ విస్టాస్ ఇన్ ఇంగ్లీష్ అండ్ ఇండియన్ లాంగ్వేజస్'** అనే అంశంపై యుజిసి వారి ఒక్కరోజు జాతీయ సదస్సును కళాశాలలో నిర్వహించటం ఎంతోముదావహం.

భాషల మధ్య తులనాత్మక అధ్యయనం జరిగినప్పుడే భాషాశాస్త్ర లక్ష్యం నిజంగా నెరవేరినట్లుగా భావించాలి. అప్పుడు మాత్రమే వివిధ భాషాసాహిత్యాలలో ఇంతవరకు జరిగిన, జరుగుతున్న వివిధ పరిశోధన వైజ్ఞానికాంశాలు తెలిసే వీలు కలిగి, ఇకపై జరుగవలసిన విషయాలను లోతుగా పరిశీలించడానికి అవకాశం కలుగుతుంది. అలాంటి సమున్నత లక్ష్యసాధన దిశగా ఈ కళాశాలలోని నాలుగు భాషా విభాగాల వారు కలిసి ఈ సదస్సును ఏర్పాటుచేయటం, సదస్సుకు నన్ను రిసోర్స్‌పర్సన్‌గా ఆహ్వానించడం నాకెంతో సంతోషంగా ఉంది.

సామాజికభాషా ప్రయోజనాలనే ప్రధాన లక్ష్యంగా ఈ సదస్సును ఏర్పాటుచేసిన కళాశాల యాజమాన్యం వారికి, సదస్సు నిర్వాహకులైన డా. ఎల్. జ్యోతీశ్వరనాయుడు గారికి, డా. జె.అనూరాధ గారికి మరియు కళాశాల ప్రాచార్యులైన శ్రీ యమ్. బ్రహ్మయ్య గారికి హార్ధిక అభివందన శుభాకాంక్షలు ఈ సందర్భంగా తెలియజేస్తున్నాను.

భవదీయుడు

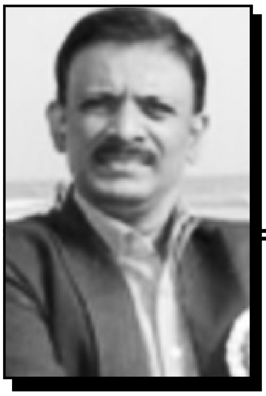

हैदराबाद विश्वविद्यालय
University of Hyderabad

Centre for Comparative Literature
School of Humanities
University of Hyderabad
Hyderabad.

Message

I am delighted to write a brief message on the recently organized UGC sponsored National Seminar on **"New Vistas in English and Indian Languages"** in VRS & YRN College, Chirala, Prakasham District (A.P). It was a very interesting seminar in terms of its broader theme. It is really a viable and relevant theme chosen by the organizers. Without hesitation, I gave my consent after being infatuated by the theme of the seminar. In fact, it was my privilege to have been invited by the organizers to deliver the key-note address for the event. A host of key-notes merited the seminar in all linguistic and thematic aspects. Under the active direction of Dr.L. Jyotheeswara Naidu, Department of Telugu, the seminar was systematically organized. I congratulate the director of the seminar and also Sri M. Brahmaiah, the Principal of the college on the academic initiative.

It was a unique blend of four language-literature departments - English, Telugu, Hindi and Sanskrit associated with the academic discussions which benefitted the delegates, the teachers and the students. The college with 67 years of academic excellence has produced eminent academics, administrators and statesmen. It is a premier higher education institution which is highly credited with thousands of students hailing from rural milieu, has opened up opportunities for academic study.

It is a matter of immense pleasure that the NAAC has reaccredited the college with '**A**' in recognition to the distinguished academic contribution and dynamism. This would further inspire the administration and the faculty to work more enthusiastically than ever to achieve the intended goal. I congratulate the editor-Heads of the language departments on bringing out an edited volume on seminar with a variety of contributions made by the paper presenters in all four representative languages.I am sure that the college management would enthuse and encourage the stakeholders for academic contribution in the years to come.I wholeheartedly extend my warm wishes to the college management, the principal, the faculty of all departments and the students as well in their collective endeavour for vibrant academic success.

Dr. J. Bheemaiah

VRS & YRN COLLEGE

(Accredited with "A" Grade by NAAC)

Vodarevu Road Chirala – 523157

(Affiliated to Acharya Nagarjuna University)

Dr. L. Jyotheeswara Naidu

M.A.,B.Ed., Ph.D.

Dept.of Telugu.

Preface

Since the time immemorial human ethos are reverberated in the cultural product of the society. Language and literature are the reflection of the culture of any society. The very language and literature of the society mould it in its metamorphosis towards amelioration or its degeneration. The life is intertwined with cross cultural exchange with the changing order in the social milieu. With the erasing of boarders, the life abounds in cross cultural exchange. The world is metaphorically shrinking to give way to a small place with multiple perspectives.

The languages and literatures voice the emotions and intellectuality of the people who use it. It breathes the aesthetic spirit of the community while including the cultural conflicts and varied dynamic forces that drive them. Hence the study of language and literature is no longer a passive exercise but an embodiment of ideas that hold the sway. The flux in social context has a definite bearing on the academics. The design and implementation of curriculum with indisciplinarity of outlook is the new order of knowledge.

This ensemble is the output of the National Seminar on "New Vistas in English and Indian Languages " addresses the key issues of the seminar. The scholarly presentation of well researched articles by eminent teachers, scholars and students is compiled for the benefit of academic exploration of the nuances of the study of language and literatures. The academic exercise has evinced the enthusiasm of inquisitive minds from many institutions across India.

It is apt to record our heartfelt gratitude to our honourable President Sri. V. V. Ramachandra Vasu, Sri. Addagada Venu Gopal, Secretary, College Committee, and Partron, Sri. M. Brahmaiah, Principal. The organization of the seminar owes a lot to the members of the organizing committee for their unstinted support in making the seminar a success. We are grateful to the Members of the College Management, Teaching and Non-teaching Staff for their co-operation and support.

Seminar Director

(Dr. L. Jyotheeswara Naidu)

CONTENTS

TELUGU

1.	తెలుగు సామెతలు - సాంస్కృతిక జీవనం	- డా॥ జి. ఝాన్సీవాణి	17
2.	భారత జాతీయోద్యమంలో ఆంధ్ర కవుల పాత్ర	- డా॥ డి. సత్యలత	22
3.	భాషా బోధన - పదజాలము - శిక్షణా వ్యూహాలు	- డా॥ జె. అనూరాధ	28
4.	తెలుగు సాహిత్యం - ఆధునిక ధోరణులు	- జొన్నలగడ్డ శ్యామలాదేవి	31
5.	దళిత సాహిత్య పూర్వ వేదిక	- డా॥ టి. మాల కొండయ్య	34
6.	తెలుగున నవ్య కవితోదయం	- పూషడపు సుబ్బారావు	38
7.	మినీ కవిత్వం - రావి రంగారావు	- బి.ఎస్.ఎల్. పద్మశ్రీ	42
8.	మినీ కవిత్వం	- డా॥ శ్రీపాద సీతామహాలక్ష్మి సత్యవతీ పేరమాంబ	48
9.	తెలుగు భాషపై మాండలికాల పరిభాషల ప్రభావం	- యం. అనురాధ లక్ష్మి	54
10.	స్త్రీవాదం - ప్రధాన ధోరణులు	- డి. ధాత్రికుమారి	57
11.	పరిపూర్ణ వ్యక్తిత్వ వికాస సాధనం - విద్య	- డా॥ లంకిపల్లె జ్యోతీశ్వర నాయుడు	60
12.	'లందపొద్దు' కవితా సంకలనం - బహుజనుల కర్తవ్యం	- రాఘవేందర్ .కె	65
13.	ఆచార్య సుమతీ నరేంద్ర సాహిత్యం - సమాలోచనం	- డా॥ వి. త్రివేణి	70
14.	వర్తమాన లిపి - సామాజిక వ్యవస్థ	- డా॥. బూసి వెంకటస్వామి	80
15.	కవిత్వ లఘురూపాలు	- డా॥ మన్యం నరసింహులు	84
16.	తెలుగులో పర్యావరణ కవితోద్యమం	- దేవరపల్లి రాజు	89

ENGLISH

1.	'Theorists of Translation West-Eugene A. Nida, Catford and Peter New Mark'.	- Dr. Byra Sujatha	92
2.	English Language and Teaching Practices	- Dr. K. Jayaraju	96
3.	English Literature and Current Trends in India	- Dr. N. Thyagaraju	102
4.	Commonwealth Literature : An Over View	- Dr. P. Ravichandra	106
5.	Folklore, Folk Culture and Folk Literature Some Reflections in Andhra Tradition	- Dr. T. Krishnamurthy	110
6.	Kalidasa's Objectives in the Portrayal of Nature	- A.V. Krishna Rao	115
7.	Developing English Language Skills in Non-Native	- Dr. G. Sujatha	118
8.	Annals and Growth of Indian English Litureture	- Dr. K.Rajamanikyam	126
9.	Advantages of ICT in Teaching and Learning English	- Dr. P. N. V. D. Mahesh	131
10.	English Language Teaching Approaches Methods and Techniques for Indian Students	- Dr. Putla. Ananda Rao	137

11.	A Critical Appraisalof Jawahar Lal Nehru's An Autobiography	- G. Ramesh	145
12.	Post - colonial Indian English literature	- G. Ratna Papa	148
13.	Proclamation of identity and struggle for Existence in AmitavGhosh's *'The Shadow Lines'*	- Mopati Chandra Sekhar & Dr. R. Poli Reddy	150
14.	Complexities in Indian Spoken English	- S. Nagendra	155
15.	Premchand's Godaan : A Progressive perspective	- Dr. I. Kesava Rao & P. Dinesh Babu	160
16.	New Trends in Post-Ciolonial Literature - A Special Focus on Australian Literature	- P. S. Kiran Kumar	163
17.	Humanity in Tagore's Poetry	- Dr. P. Venkata Sudhakar	167
18.	The Globalization of English Language and Literature	- R. Jyothsna Rani	170
19.	Title of the Paper	- M. Subbaraju	174
20.	Indain Literature as a Genre	- T. Polaiah	178
21.	CCE (Continuous Comprehensive Evaluation) A Step Towards a change in The Education System of INDIA.	- Thatiparthi Prathyusha	180
22.	Diasporic Throb in Kiran Desai's The Inheritance of Loss	- Mrs. Y. Sumithra	184

HINDI

1.	साहित्य एक शैली	- डॉ.के. जास्मिन	186
2.	रामचरितमानस	- एन. वेंकट रंगम	189
3.	बाषा सिशण - एक व्यवसाय	- डॉ. बोडेपूडि वेंकटस्वर रा	195
4.	शिक्षण शास्त्र के प्रथाओं के अन्तर्गत साहित्य विधाओं का शिक्षण	- डॉ. बि. गिता देवी	198

SANSKRIT

1.	संस्कृतसाहित्ये प्रकृतिदृश्यानां वर्णनम्	- Dr. K. Kameswara Rao	206
2.	रामायणे मानवीय गुणाः	- Dr. T. Venkateswarlu	211
3.	अर्थशास्त्रे दूतानां वर्गीकरणम्	- के यश्वन्त् कुमार रेड्डी	215
4.	गोष्ठीपत्रम् आधुनिककाले पुराणसाहित्यस्य ग्राह्यता	- डॉ. सीहेच्. पवन्कुमारः	217
5.	''युगकर्त्री श्री भाष्यं विजयसारथि महोदयेन विरचिते उपस्सूक्ते मानवीय मूल्यानि''	- श्रीमति के. वीणावाणी	224
6.	मृच्छकटिकम् - सांघिकपरिस्थितय :	- Y. Bujji	230
7.	The Indian English writer's works- Their Reflections, an over view	- Dr. P. Madhavi	235
8.	Seminar Brochure		239

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

తెలుగు సామెతలు – సాంస్కృతిక జీవనం

డా॥ జి. ఝాన్సీవాణి
రీడర్, శాఖాధిపతి, తెలుగు శాఖ,
బాపట్ల ఆర్ట్స్ & సైన్స్ కళాశాల, బాపట్ల.

శిష్టసాహిత్యం, జానపద సాహిత్యం అని సాహిత్యం రెండు రకాలు. శిష్ట సాహిత్యాన్ని పండితులు సృష్టిస్తే, సామాన్య జన జీవనం గడిపే పామరులు తమ వినోదం కొరకు మానసిక ఉల్లాసం కొరకు జానపద సాహిత్యాన్ని సృష్టించారు. ఎన్నోవర్గాల ప్రజల జీవన విధానానికి చిహ్నం ఈ జానపద సాహిత్యం. ప్రజల్లోంచి సహజంగా పుట్టి పెరిగిన ఈ జానపద సాహిత్యం ప్రజల జీవితంతో సామాజికంగా, సాంస్కృతికంగా పెనవేసుకుని ఉంటాయి. ఏ బాషలోనైనా జానపద సాహిత్యం యొక్క మూలాలను, ఆవిర్భావాన్ని కనుగొనడం అంత సులభం కాదు. భాష, సాహిత్యాల యొక్క పూర్వాపరాలను, పరిణామ వికాసాన్ని తెలుసుకోవడానికి జానపద సాహిత్యం ఎంతో తోడ్పడుతుంది. తెలుగు జానపద విజ్ఞానాన్ని పరిశోధకులు కొన్ని వర్గీరరణలు చేశారు. అవి -

కథాసాహిత్యం - నీతి కథలు, వీరకథలు, అద్భుత కథలు, వ్రత కథలు, పురాణ కథలు, పేదరాశి పెద్దమ్మ కథలు, పేరంటాలు కథలు మొదలగునవి.

గేయ సాహిత్యం - శ్రామిక గేయాలు, స్త్రీల పాటలు, శృంగార గేయాలు, బతుకమ్మ పాటలు, తుమ్మెద పాటలు మొదలగునవి.

నాటక సాహిత్యం - ఒగ్గు కథ, బుర్ర కథ, వీధి నాటకం, భామాకలాపం, తోలు బొమ్మలాట, భాగవతుల నాటకం మొదలగునవి.

నాట్య సాహిత్యం - కోలాటాలు, కురవంజి, భజనలు, గొల్లసుద్దులు మొదలగునవి ఇవేకాక జాతీయాలు, సామెతలు, పొడుపుకథలు మొదలగునవి జానపద సాహిత్యానికి సంబంధించినవే.

సామెతలు :

సామెతలనేవి దేశచరిత్రకు, జాతి సంస్కృతికి, మానవ నైజానికి అద్దం పడుతుంటాయి. దేవతల పుట్టుక, ఏరుల పుట్టుకలా సామెతలపుట్టుక కూడా తెలుసుకోవడం కష్టసాధ్యం. సామెతను ఆంగ్లభాషలో 'ప్రోవెర్బ్స' అని, సంస్కృతంలో 'లోకోక్తి' అని, కన్నడంలో 'గాదె', 'నాణ్ణుడి' అని, తమిళంలో 'పళమొళి' అని మలయాళంలో 'పళం చోల్' అని హిందీలో 'కహానత్' అని వ్యవహరిస్తారు.

తెలుగుభాషకు వెన్నెముకలాంటి సామెతలు మన దైనందిన జీవితంలో ఒక భాగం వెనుకటి తరంలోని అధిక సంఖ్యాకులు ఏదో ఒక సామెతలు ఉపయోగించనిదే మాట్లాడేవారుకాదు. సామెతల సృష్టికర్తలు సామాన్యులు. అవి వారి అనుభవసారం నుండి మధింపబడ్డవి. ఏ భాషకైనా పరిపుష్టిని కలిగించేవి సామెతలు. సామెతలకు తెలుగులో లోకోక్తి, నానుడి మున్నగు అనేక పేర్లు ప్రాచుర్యంలో వున్నాయి.

సామెత కూర్పు ఒక్కరిదే అయినా అనుభవం మాత్రం అందరిదీ. ఒక సంపూర్ణ జీవితసారం మొత్తం ఒక సామెతలో ఇమిడి ఉంటుంది. అందుకే కాబోలు కన్నడ ప్రజలు సామెతను వేదంతో పోల్చారు. (గాదెవేదక్కె సమాన)

సామెతల్లో కొన్ని ఫక్కున నవ్వించేవైతే, కొన్ని వాడిగా, కొన్ని చురుక్కుమనేలా, కొన్ని సూటిగా గుచ్చుకునేలా ఉండి జనజీవనాన్ని ప్రతిబింబించే విధంగా వుంటాయి.

"మనుష్యులు పోయినా మాటలు నిలుస్తాయి. అని సామెత. ఒక అనుభూతి తీవ్రతచేత ఒక్కడెవడో ఒక మాటను కూర్పుచేస్తాడు. వివేకవంతమూ, వంజనా యుతము అయిన ఆమాట ప్రజామోదం పొంది, జన ప్రియమైన సామెతగా నిలిచిపోతుంది." అని వేదవతిగారు పేర్కొన్నారు.

సామెత నిర్వచనం :

మనం చెప్పదలుచుకున్న విషయాన్ని సూటిగా, స్పష్టంగా, పదునుగా, పోలికతో వ్యక్తపరచడానికి ప్రతి ఒక్కరికి ఉపకరించేది సామెత, సామెతను జోడించి చెప్పే మాట కచ్చితంగా మనసుకు హత్తుకుంటుంది. తమ మాటను బలపరచుకోవడానికే గాక ఎదుటి వారికి స్పష్టంగా అర్థం కావడానికి సామెతలు తోడ్పడతాయి. సామెతలు ఎక్కువగా సంప్రదాయబద్ధంగా, వివేకవంతంగా, సంక్షిప్తంగా ఉంటాయి. సామెత అను పదం "సామ్యత" నుండి వచ్చింది. వీటి ముఖ్యలక్షణం సామ్యము (పోలిక) ను చెప్పటమే దీనినే దృష్టాంతము అని అంటారు. అలంకారికంగా (ఉపమ, రూపకం, దృష్టాంతం) నూ, సూటిగాను, సంక్షిప్తంగాను ఉండే సామెతల వెనుక ఒక పరిపూర్ణ జీవిత సత్యం దాగి ఉంటుంది. " సామెతలు సంక్షిప్తంగానూ, వివేక వంతంగానూ ఉండే సాంప్రదాయక అభివ్యక్తులు " అని రోగర్ డి.అబ్రహామ్స్ నిర్వచించారు.

సామెతల్లో ప్రాసతో కూడిన లయ ఉంటుంది. ఈలయ సామెతలను గుర్తుంచుకోవడానికి ఉపకరిస్తుంది. తక్కువ అక్షరాలతో గొప్ప భావాన్ని ప్రకటించే ప్రత్యేక సామర్థ్యం సామెతలకుంది.

సామెతలపై కృషి :

ఎందరో పరిశోధకులు ప్రాంతాల వారీగా వేలకొద్ది సామెతలను సేకరించి, పరిశోధించి ప్రచురించారు. వారిలో చిలుకూరి నారాయణరావు గారి కృషి అభినందనీయం. వీరు లక్షకుపైగా సామెతలను సేకరించారు. మన దేశీయులే గాక విదేశీయులు కూడా వీటిపై చెప్పుకోదగ్గ కృషి చేసారు. వారిలో కెప్టన్ కార్ల్ వాండర్ గారి కృషి ఎనలేనిది. వీరు 3 వేలకు పైగా తెలుగు సామెతలను సేకరించి వాటిని ఆంగ్లంలోకి అనువదించారు. సామెతల్లోని వివిధ కోణాలపై ఎందరో విశిష్ట కృషి చేసారు. ఇతర జానపద విభాగాలతో పోలిస్తే సామెతలు వినోదంతో పాటు విజ్ఞానాన్ని అందిస్తాయి.

సామెతలు - ప్రాచుర్యం:

జాతి సంపదలో ఒక భాగమే సామెతలు. ప్రతిభాశక్తి, కల్పనాశక్తి కలిగి ఉన్న ప్రాచీనమానవుడు తన అనుభవ జ్ఞానంతో కొన్ని భావాలను వ్యక్తీకరించడానికి వేరే కొన్ని విషయాలతో పోల్చి మాట్లాడడం ప్రారంభిస్తే ఆ వాక్యాలే తదనంతర కాలంలో అనేకులు ఉపయోగించడంచేత అవి సామెతలుగా ప్రాచుర్యం చెంది ఉంటాయి. కాబట్టి సామెతల కాల నిర్ణయం దుస్సాధ్యం.

సామెతలు -వర్గీకరణ :

మానవ మనుగడలో అడుగడుగునా అనుభవంలో వచ్చిన ప్రతి అంశము సామెతల్లో చోటుచేసుకుంటాయి. కుటుంబ జీవనం, సాంఘిక జీవనం, సాంస్కృతిక జీవనం, ప్రాకృతిక జీవనం ఇలా అన్ని కోణాల్లోనూ సామెతలు పుట్టి ప్రాచుర్యం చెంది భాషకు పరిపుష్టిని అందించాయి.

I. కుటుంబ జీవనం :

మన భారతీయ సమాజంలో కుటుంబ వ్యవస్థకు అత్యంత ప్రాధాన్యముంది. కుటుంబ సభ్యులమధ్య, బంధువుల మధ్యగల సంబంధాలకు సంబంధించిన అనేక సామెతలున్నాయి.

అడగందే అమ్మయినా పెట్టదు

అమ్మపుట్టిల్లు మేనమామ దగ్గరా

అత్త ఒకింటి కోడలే

అత్తలేని కోడలుత్తమురాలు కోడలులేని అత్త గుణవంతురాలు

అత్తసొమ్ము అల్లుడు దానం చేసినట్లు

మొగుడు కొట్టినందుకు కాదు తోటికోడలు నవ్వినందుకు

అత్తమీది కోపం దుత్తమీద చూపినట్లు
కలిసొచ్చే కాలానికి నడిసొచ్చే కొడుకులు పుడతారు.
గృహానికి సంబంధించినవి
ఇంటగెలిచి రచ్చగెలువు
ఇంట్లో ఈగలమోత బయట పల్లకీమోత
ఇల్లలకగానే పండుగవుతుందా?
ఇంతబతుకుబతికి ఇంటివెనుక చచ్చినట్లు
ఇంటిని చూసి ఇల్లాలిని చూడు.

II. సాంఘీక జీవనం :

కుటుంబ జీవన పరిధికన్నా సాంఘీక జీవనపరిధి విస్తృతమైంది. సహజ వనరుల మధ్య, పరిపాలనాధికార పరిధిలో, వివిధ వ్యాపారాల మధ్య అనేక వృత్తులు నిర్వహిస్తూ ప్రజలు సామూహికంగా సాంఘీక జీవనంలో భాగస్వామ్యం వహిస్తూ జీవిస్తుంటారు.

1. వ్యవసాయ ఆధారిత సామెతలు :

ఆరుద్రలో అడ్డెడు చల్లితే, పునాసకు పుట్టెడు
చిత్తలో చల్లితే చిత్తుగా పండుతుంది.
పండనినేల పదులకంటే పండే నేల కొంచెం చాలు
రైతు దున్నితేనే రాజులకు అన్నము
పాడిగుట్టు పంట రట్టు
కలుపు తీసిన చేను కనుల పండుగ

2. వృత్తులకు సంబంధించిన సామెతలు :

కూటికోసం కోటివిద్యలు
సోదిచెప్తే సోదమ్మ, మంత్రమేస్తే తంత్రమేస్తే మంత్రగత్తె
దేవుడు వరమిచ్చినా పూజారి వరమియ్యడు
కరణాన్ని, కంసాలిని కాటికిపోయినా నమ్మరాదు
కోమటికి లేమి కంసాలికి కలిమి ఉండదు
పనిలేని మంగలి పిల్లి తల గొరిగినట్లు

3. వ్యాపారానికి సంబంధించిన సామెతలు :

అమ్మబోతే అడవి కొనబోతే కొరివి
కడుపు నిండిన బేరం
దమ్మిడి ఆదాయంలేదు క్షణం తీరిక లేదు

4. ఆహారపు అలవాట్లకు సంబంధించిన సామెతలు :

జిహ్వకోరుచి పుర్రెకోబుద్ధి
అయినవారికి ఆకుల్లో కానివారికి కంచాల్లో
సద్దన్నం తిన్నమ్మ మొగుడాకలి ఎరుగదట
ఏపాటు తప్పినా సాపాటు తప్పదు.
పొరుగింటి పుల్లకూర
తినబోతూ రుచిఅడిగినట్లు
ఆకలి రుచెరుగదు నిద్రసుఖమెరుగదు.

5. వాతావరణానికి సంబంధించినవి :

కృత్తికలో విత్తితే కుత్తుకలు నిండవు
ఆరుద్ర కురిస్తే ఆరుకార్తెలు కురుస్తాయి.
అశ్విని కురిస్తే అంతానష్టం.
ఏ ఎండ కాగొడుగు

6. వైద్యానికి సంబంధించినవి:

రోగి కోరిందీ పాలే, వైద్యుడు చెప్పిందీ పాలే.
ఉల్లి చేసే మేలు తల్లికూడా చేయదు.
ఆరోగ్యమే మహాభాగ్యం
పెరటి చెట్టు వైద్యానికి పనికిరాదు.
కొండనాలుకకి మందువేస్తే వున్న నాలుక వూడింది.

7. సంపదకు సంబంధించినవి:

డబ్బుంటే కొండమీది కోతికూడా దిగొస్తుంది.
ఐశ్వర్యానికి అంతంలేదు, దారిద్ర్యానికి మొదలు లేదు.
అప్పుచేసిపప్పుకూడు.
కలిమిలేములు కావడి కుండలు.
సొమ్మొకడిది సోకొకడిది.
సిరిరామోకాలొడ్డినట్లు

8. పురాణ, ఇతిహాసాలకు సంబంధించినవి:

రామాయణంలో పిడకలవేట
రామాయణం రంకు భారతం బొంకు
రామాయణమంతా విని రామునికి సీత ఏమవుతుందన్నాడట.

9. స్థల విశేషాలకు సంబంధించినవి:

రామేశ్వరానికి పోయినా శనీశ్వరం తప్పలేదు.
కాశీకి పోయినోడు కాటికి పోయినోడు ఒకటే
దీనిభావమేమి తిరుమలేశా
తిరుపతి క్షౌరం
కాలితో నడిస్తే కాశీకి పోగలంగాని, తలతో నడిస్తే తలవాకిలి దాటగలమా.

III. సాంస్కృతిక జీవనం :

విభిన్నజాతులకు విభిన్న సంస్కృతులుంటాయి మతం, ఆచార వ్యవహారాలు, నమ్మకాలు, కళలు, వినోదాలు, విలాసాలు, ఆటలు మొ॥ అందులో భాగాలే.

1. దైవసంబంధమైనవి :

తానొకటి తలిస్తే దైవమొకటి తలుచును
ఇంటికన్నా గుడి పదిలం
నారుపోసినవాడే నీరుపోస్తాడు
శివుడాజ్ఞలేనిదే చీమైనా కుట్టదు.
మొక్కబోయిన దేవుడెదురైనట్లు
దిక్కులేనివారికి దేవుడే దిక్కు
మంత్రాలకు చింతకాయలు రాలవు

2. కులసంబంధమైనవి :

బలవంతపు బ్రాహ్మణార్థం
యాదవకులంలో ముసలం పుట్టినట్లు
హరిదాసు కందరూ తనవారె

3. అలంకరణకు సంబంధించినవి :

స్త్రీకి సిగ్గే అలంకారం
జుట్టున్నమ్మ ఏ కొప్పైనా పెట్టొచ్చు.
చక్కనమ్మ చిక్కినా అందమే.
చీరసింగారించేసరికి ఊరు మాటుమణిగింది.

4. వివాహాలకు సంబంధించినవి :

ఊళ్లో పెళ్లయితే కుక్కలకు హడావిడి
పెళ్ళికి వెళుతూ పిల్లిని చంకను పెట్టుకెళ్ళినట్లు
కక్కొచ్చినా, కళ్యాణం వచ్చినా ఆగదు.
ఇల్లుకట్టిచూడు పెళ్ళి చేసి చూడు

5. నమ్మకాలకు సంబంధించినవి :

బిడ్డొచ్చినవేళ గొడ్డొచ్చిన వేళ
ఒక కన్ను కన్నూ కాదు ఒక్క కొడుకు కొడుకూ కాదు.
గతికితే అతకదు

6. మరణాలకు సంబంధించినవి :

చావుకబురు చల్లగా చెప్పినట్లు
వానరాకడ ప్రాణం పోకడ ఎవరికెరుక
బ్రతకని బిడ్డ బారెడు
ఊరు పొమ్మంటుంది. కాడు రమ్మంటుంది.

IV. ప్రాకృతిక జీవనం :

మనిషి ప్రకృతిలో ఒక భాగం. తన చుట్టూ ఉన్న ప్రకృతి వనరులను ఉపయోగించి జీవనం సాగిస్తాడు. ప్రకృతిలో భూమి, ఆకాశం, కొండలు, నదులు, అడవులు మొదలైన వాటిమీద ఆధారపడి తన జీవితాన్ని అనునిత్యం మెరుగు పరచుకుంటాడు.

సముద్రంలో ఆవగింజంత
వానలుంటే పంటలు లేకుంటే మంటలు
కొండను చూసి కుక్క మొరిగినట్లు
నక్కతోక తొక్కినట్లు
అడవికాచిన వెన్నెల
ఎంత చెట్టుకంతగాలి
పులిని చూసి నక్కవాతపెట్టుకున్నట్లు
ఏరుదాటినాక తెప్పతగలేసినట్లు
కుక్కకాటుకి చెప్పుదెబ్బ

సామెతలు జనప్రియ సామెతలు, గ్రంధస్థ సామెతలు అని రెండు రకాలు. పైన పేర్కొన్న జనప్రియ సామెతలే కాక గ్రంధస్థ సామెతలు కూడా బహుళ ప్రచారంలో ఉన్నాయి. వాటిల్లో కొన్ని

నన్నయ : గతకాలం మేలు వచ్చుకాలము కంటెన్
వృద్ధుల బుద్ధులు సంచలింపవే
లేడి కడుపున పులి పుట్టునే

నన్నెచోడుడు	:	ఎలుక మీది కోపమున నిల్లేర్చి నట్లు.
ఎఱ్ఱన	:	కుంపటిలో తామర మొలిచిన క్రియ నిప్పున (జెదలంటునే
పోతన	:	ఊరకరారు మహాత్ములు
వేమకూర వేంకటకవి	:	చదువబెట్టగ ఉన్నమతియు బోయె
వేమన	:	తప్పులెన్నువారు తమ తప్పు లెరుగరు కంచు మ్రోగునట్లు కనకంబు మ్రోగునా చిత్తశుద్ధిలేని శివపూజలేలరా

ఏభాషలోని సామెతలయినా అవి ప్రజల ఆలోచనలకు, ఆశయాలకు ప్రతిబింబాలు. అందుకే ప్రాచీన కాలంలోనే సామెతల ప్రయోజనాన్ని ఎందరో మహా మహులు గుర్తించారు. కాబట్టి ప్లాటో, అరిస్టాటిల్, ఏసు క్రీస్తు వంటి వారు ధార్మిక ప్రసంగాలలోను వీటిని సందర్భానుసారంగా వాడారు.

నిత్య జీవితంలో అంతర్భాగమైన ఈ సామెతల్లో కొన్నింటి యొక్క రూపురేఖలు కాలక్రమేణా మారి పోతుండగా మరికొన్ని పూర్తిగా కాలగర్భంలో కలిసి పోతు న్నాయి. సామెతలు, జాతీయాలు వంటివి మన జాతి ఉమ్మడి సంపద. జాతి జీవన వికాసంలోని అనేక అను భవాల నుండి జాలువారిన బంగారు గనులు. వీటిని భద్ర పరచడమంటే వీటిని వినియోగించడం ఒకటే మార్గం. నేటి తరం వారికి వీటి అవసరాన్ని, వినియోగ విధానాన్ని తెలియజేయవలసిన బాధ్యత మన అందరిది.

ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1. ఆంధ్రుల జానపదవిజ్ఞానం - ఆర్.వి.ఎస్. సుందరం
2. సామెత - సి. వేదవతి.
3. జానపద విజ్ఞాన వ్యాసావళి - జి. ఎస్. మోహన్

❊ ❊ ❊

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

భారత జాతీయోద్యమంలో ఆంధ్ర కవుల పాత్ర

- డా॥ ఓ. సత్యవతి
తెలుగు శాఖాధ్యక్షులు,
హిందూ కళాశాల, మచిలీపట్నం, కృష్ణా జిల్లా.

జాతీయత అంటే ఒక జాతి ఆత్మగౌరవానికి, ఔన్నత్యానికి సంబంధించిన స్థితి. జాతి, సంప్రదాయాలను, సహజత్వాన్ని ప్రవహింపచేసే జీవనది జాతీయత. గురజాడవారి దేశభక్తి గీతం జాతీయతకు వివరణే. ఒకే మనుగడ, ఒకే విశ్వాసం గల మానవ సమూహపు భావజాలమే జాతీయత. భిన్నత్వంలో ఏకత్వమే జాతీయత. మనమంతా ఒక్కటే అన్న భావమే జాతీయత.

జాతీయ భావాలున్న వారికి స్వాతంత్ర్యకాంక్ష తప్పని సరిగా ఉంటుంది. స్వాతంత్ర్యం అనేది జన్మత: సంక్రమించే సహజ లక్షణం. మానవుని ఆర్థిక, సామాజిక రాజకీయ, మానసిక, ఆత్మీయ ఆధ్యాత్మిక స్వాతంత్రాలే అసలైనవి. అందుకే బాల గంగాధర తిలక్ "స్వాతంత్ర్యం నా జన్మహక్కు" అని ఎలుగెత్తి చాటాడు. జన్మ భూమిని దాస్య శృంఖలాల నుండి విముక్తి చేయించాలని ఎందరో త్యాగాలు చేసారు. జాతి విముక్తి కోసం, మాతృభూమి స్వేచ్ఛ కోసం కవులు కలాలు పట్టారు. అదే జాతీయోద్యమ కవిత్వం. ఆంగ్లేయులు భారతీయుల్ని బానిసలుగా చేశారు. వారి పాలనను మట్టు పెట్టి స్వరాజ్యం స్థాపించటానికి జాతీయోద్యమం ప్రారంభమైంది.

1857 సిపాయిల తిరుగుబాటు ఇది ప్రథమ స్వాతంత్ర్య సంగ్రామం. ఈ సంగ్రామంలో నానాసాహెబు, ఝాన్సీ లక్ష్మీబాయి స్వర్గస్థులయ్యారు. ఈ పోరాటాన్ని ఆంగ్లేయులు అణచివేశారు. అయినా భావి సంగ్రామానికి ఈ పోరాటం కరదీపిక అయింది.

1885లో భారతీయ కాంగ్రెస్ హ్యూమ్ వల్ల రూపు దిద్దుకొంది. అరవింద ఘోష్, తిలక్ వంటి వారు ఉద్యమ తత్వాన్ని ప్రచారం చేశారు. శ్రీమతి అనిబిసెంట్ 1916లో దివ్యజ్ఞాన సమాజాలన్నిటిని మార్చి దేశీయ సేవా ఉద్యమంగా హోంరూలు ఉద్యమాన్ని ప్రారంభించి జాతీయోద్యమానికి ప్రదీపకురాలయింది. 1917లో గాంధీజీ సహాయ నిరాకరణోద్యమం, స్వదేశీ, ఖాదీ ఉద్యమం వంటివి దేశమంతటా వ్యాప్తిచెందాయి. రైతు జనసేన, అస్పృశ్యతా నివారణ, మద్యపాన నిషేదం, జాతీయ విద్య సైమన్ కమీషన్ బహిష్కరణ వంటి కార్యక్రమాలతో గాంధీజీ జాతిని ఏకం చేశారు. ఆంధ్ర గర్జన, శాసనోల్లంఘన, దండి ఉప్పు సత్యాగ్రహం సాగింది. ఆంధ్ర దేశంలో ఈ ఉద్యమం మరువలేనిది.

తెల్లదొరల ఉదాసీనత, ఉద్యమ అణచివేతలు డయ్యారు కాల్పుల మరణకాండ నుంచి ప్రతీకారజ్వాల రగులుతూ స్థిరరూపం దాల్చింది. 1942లో క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం, 1947లో మౌంట్ బాటన్ రాజ ప్రతినిధిగా వచ్చి స్వతంత్రదేశంగా ప్రకటించడంతో భారత దేశం సర్వ స్వతంత్ర దేశమైంది.

తన చుట్టు ఉన్న దారుణ భీకర పరిస్థితులను గమనిస్తూ ఉదాసీనత వహించే దివాంధం కాదు కవి. తన జాతి పరాయి పాలకుల పద ఘట్టనల కింద జీవచ్ఛవంలా బతుకుతున్నప్పుడు కవి చేతులు ముడుచుకుని కూర్చోలేడు. తెలుగు కవులు తమ కలాల్ని తుపాకులుగా తమ గీతాల్ని తూటాలుగా చేసుకుని ఆంగ్లేయులపై ధ్వజమెత్తారు. మన కవులేగాక ఆంగ్ల కవులు కూడా మన పక్షాన నిలచి గళమెత్తిన విశేషాల్ని మద్దూరి సుబ్బారెడ్డిగారు తెలియపరిచారు. ఈస్టిండియా కంపెనీ భారతభూమిని పెట్టేహింసలను సహించలేక విలియం కూపర్ అనే కవి "Look to the east, where gangaμ & swarthy race shall shake your tyrant empire to its base" అంటూ తమ ప్రభుత్వాన్ని హెచ్చరించారు. ఇలాగే కాల్ రిడ్జి, థామస్, కాంపెబెల్‌లు మనకు అండగా నిలచారు.

ఆంధ్ర జాతీయోద్యమ కవిత్వంలో ఆరితేరిన కవి సార్వభౌములు చాలా మంది ఉన్నారు. వీరివల్ల తెలుగు

సాహిత్య చరిత్రలో జాతీయోద్యమ కవిత్వం ఒకశాఖగా ప్రజ్వరిల్లింది. సమిష్టి శ్రేయస్సుకోసం తెలుగు కవులు సాహిత్య శంఖా÷రావం చేసారు. 1907 నుంచి తెలుగులో జాతీయోద్యమ కవిత్వం ప్రారంభమయినట్టు తెలుస్తుంది. జాతీయోద్యమ కవిత్వాన్ని ఈ క్రింది విధంగా వర్గీకరించ వచ్చు.

1. నాయక స్తుతి కావ్యాలు, 2. నాయక స్మృతి కావ్యాలు, 3. సంస్కరణాత్మక కావ్యాలు, 4. ప్రబోధాత్మక కావ్యాలు, 5. ప్రభావిత కావ్యాలు, 6. ఖండ కావ్యాలు, 7. గేయ కావ్యాలు-ప్రచార గీతాలు, 8. శతకాలు 9. దండ కాలు, 10. కీర్తనలు, భజనలు, హరికథలు.

1905లో వంగ దేశ విభజనతో భారతీయులలో వందే మాతరోద్యమం ప్రారంభమైంది. బిపిన్ చంద్రపాల్ బ్రిటీష్ పాలకులకు వ్యతిరేకంగా దక్షిణాన పర్యటించి గంభీరమైన దేశభక్తి పూరితమైన ఉపన్యాసాలిచ్చారు. ఆయన రాజ మండ్రిలో ఉపన్యసించినపుడు చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం గారు కూడా ఆశువుగా గుండె లోతులనుండి పెల్లుబికిన పద్యాన్ని సభలో చెప్పారు.

"భరత ఖండంబు చక్కని పాడియావు
హిందువులు లేగదూడలై యేడ్చుచుండ
తెల్లవారను గడుసరి గొల్లవారు
పితుకుచున్నారు మూతులు బిగియగట్టి"

ఈ పద్యం ప్రతిచోట మారుమ్రోగింది. 1905 డిసెం బరు 15వ తేదీన కృష్ణా పత్రికలో "ది క్రై ఆఫ్ మదర్ ఇండియా అనే గీతం ప్రచురించబడింది. ఇదే జాతీ యోద్యమ ప్రథమ గేయమని చాలా మంది అభిప్రాయం. "హిందువులారా ఎన్నాళ్ళీగతి." దీని కర్త ఎవరో తెలియదు. అలాగే "మేలుకొను మీ భరత పుత్రుడ మేలుకొనుమి" 1909 నాటి గేయకర్తపై సందేహాలున్నాయి. ఏమైనా చిలక మర్తి పద్యమే దేశభక్తి కవిత్వానికి శ్రీకారమని చెప్పాలి.

స్వాతంత్రోధ్యమంలో ఎందరో లాఠీలను రుచి చూశారు. బూట్ల కాళ్ళతో తన్నినా, తుపాకి మడమలతో బాదినా, జైలులోకి తోసినా ఎవ్వరు వెనుకంజ వేయలేదు. లాలాలజపతిరాయ్‌ని జైలులో నిర్భంధించినప్పుడు ఆంధ్రదేశంలో నిరసనలు పెల్లుబికాయి అప్పుడు చిలక మర్తి స్పందించి

"చెరసాలల్ పృధు చంద్రశాలలెయగున్, చేదోయి గీలించున
య్యెర దండల్ విరి దండలయ్యేడున్, హేయంబైన చోడంబలే.
పరమాన్నంబగు, మోటు కంబళులు దాల్పన్ లట్టు సెల్లాలగున్"
స్థిరుడై యే నరుడాత్మ దేశమును భక్తింగొల్చు నవ్వానికిన్"

అని సూటిగా ఆంగ్లప్రభుత్వాన్ని విమర్శించిన మొదటి జాతీయ కవి చిలకమర్తివారే అన్న సి.నారాయణరెడ్డిగారి మాటలు అక్షర సత్యాలు.

గాంధీజీపై కావ్యాలు, శతకాలు, దండకాలు, గేయాలు, హరికథలు వెలువడి ప్రజలను దేశభక్తులుగా, ఉద్యమశీలురుగా చేసాయి.

'కొల్లాయి గట్టితే నేమి? మా గాంధి
కోమటై పుట్టితేనేమి?
వెన్న పూస మనసు కన్నతల్లీ ప్రేమ
పండంటి మోముపై బ్రహ్మతేజస్సు'

అన్న బసవరాజు అప్పారావుగారి గేయం ఆనాడు సంచలనం కలిగించింది. గాంధీజీపైనే కాకుండా మిగిలిన నాయకులపై కూడా కవిత్వం వెలువడింది. కొంత స్మృతి కవిత్వం, మరి కొంత స్తుతి కవిత్వం.

"దేశ బంధువనుచు దేశదేశంబున
పేరు గాంచినట్టి భారతీయ
పుజ్య చరిత విన్న పుణ్యంబుగావున
లజపతీంద్రు వినుడు ప్రజలొకింత"

అంటూ చెరుకువాడ వెంకట్రామయ్య, గాదె జగన్నాథ స్వామిగార్లు లఘుకావ్యం రాశారు. మంత్రిప్రగడ భుజంగ

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

రావు "గోఖలే చరిత్రము" దాదాబాయి నౌరోజి చరిత్రము" 1917-1918లలో రాశారు. చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటేశ్వర కవి "లోకమాన్యతిలక్" 1941లో రాసారు. నేతాజీపై లఘు కావ్యాలు, నాయకుల మరణానికి దు:ఖిస్తూ స్మృతి కావ్యాలు కవితలు(ఎలిజీలు)వెలువడ్డాయి.

"ఏ దేశ మేగినా ఎందుకాలిడినా
ఏ పీఠమెకినా ఎవ్వరేమనినా
పొగడరా నీతల్లి భూమిభారతిని
నిలుపరా నీ జాతి నిండు గౌరవము" - రాయప్రోలు

"పచ్చి బాలింతరాలు మా భరతమాత
మాతలకు మాత సకల సంపత్సమేత" - జాషువా

"ఓసి జాతీయతా, నీ బలోజ్వలత్వ
మెంత, నీశక్తి సామర్ధ్యమెంత నీదు
శంఖరవమునగల యింద్రజాల మెంత!
అస్థి పంజరములు సైతమాడునౌర"

దువ్వూరి రామిరెడ్డిగారు 1928లో వీర ప్రబోధం చేశారు. మన విద్యలు, కళలు ధార్మికత, వీరత్వం మళ్ళీ పునరుజ్జీవింపచెయ్యాలని సందేశమిస్తూ అనేకానేక కవితలు వెలువడ్డాయి.

"హిందూ ముసల్మాను లేకమై యున్నాము.
సందేహమేల నిశ్చయము స్వరాజ్యము"

అంటూ ఆత్మస్థైర్యాన్ని కలిగించారు.

జాతీయోద్యమంలో సహాయ నిరాకరణ, మద్యపాన నిషేదం, హరిజనోద్ధరణ, క్విట్ ఇండియా, ఉప్పు సత్యాగ్రహం వంటి ఘట్టాలు స్వరాజ్య సోపానాలు. ఈ వీరోచిత సన్నివేశాలకు స్పందిస్తూ తెలుగు కవులు కవిత్వం వెలువరించి హితబోధ చేశారు. ప్రజలను కదనవీరులుగా చేశారు కవనరంగం, కదనరంగం ఒకటేనని రుజువుచేశారు. కత్తికన్న కలం మిన్నా అని చాటి చెప్పారు.

వద్దురా మనకొద్దురా పరపాలనంబిక ॥ వద్దురా ॥
హద్దు పద్దు లేని పన్నులరుద్ది పీల్చుచుండెనురా ॥ వద్దురా ॥
మాన ప్రాణములకు మహమ్మారియై యున్నాడురా ॥ వద్దురా ॥
దీనయై మనదేశమాత దేవులాడుచు నుండెరా ॥ వద్దురా ॥

అని గరికపాటి మల్లావధాని పిలుపినిచ్చారు.

"అందారు పుట్టిరి హిందమ్మ తల్లికి
అందారు ఒక్కటై ఉండాలి సక్కంగ"

అంటూ ఓ అజ్ఞాత కవి మాలవాండ్ర పాట 1909లో రాయడం విశేషం. మంగినపూడి వెంకట శర్మ 1915లో నిరుద్ధ భారతం అనే కావ్యంలో అస్పృశ్యత నివారణను బోధించారు.

"మమత దప్పిన యాతడు మాలగాక
మాట దప్పిన యాతడు మాలగాక
అనెమును పున్నెమెఱుగని యట్టి మాల
మాలయే దేవుమెడ పూలమాలగాక"....
॥వేంకట పార్వతీశ్వర కవులు॥

అని పంచమాభి వందనం చేశారు.

జాషువా అపూర్వమైన కవితా శక్తిని ప్రదర్శిస్తూ "గబ్బిలం" కావ్యం సృష్టించాడు. హరిజనోద్ధరణ జాతీయోద్యమంలో ఒకశాఖగా ప్రజ్వరిల్లింది. గురజాడ, "మంచి అన్నది మాలయితే మాల నేనౌతా" మాదవపెద్ది బుచ్చి సుందరరామ శాస్త్రి "అంటరాని వారెవరు - నా వెంటరానివారు" మొదలైన కవులు అంటరానితనం అనే అమానవీయతను ఖండించారు.

మద్యపాన నిషేదం గూర్చి "పిశాచమా! నిశాచర! పెను భూతమా!వెడలుమ" అంటూ మద్యపాన నిషేదానికి వత్తాసు పలికారు గురజాడ రాఘవశర్మ, మంగినపూడి పురుషోత్తమ శర్మ.

"కల్లు త్రాగబోకురా! నీ యిల్లు వళ్ళు కూడ
గుల్లలౌతాయిరా
కల్లు సారాలమ్మి కొల్లాగొట్టి సొమ్ము

కల్లూరి సరకారు ఖైదులో పెడతారు" అంటూ హిత బోధ చేశారు

"ఉప్పు కొనండయ్యా! స్వరాజ్యపు ఉప్పు కొనండయ్యా ఉప్పు చట్టమును దిక్కరించితే తప్పక మనకు స్వరాజ్యము వచ్చు".
బానిసతనము బాపే మందిది-భారతీయుల భాగ్య ఫలంబిది".

అంటరా మంగినపూడి పురుషోత్తమ శర్మ ప్రార్థించారు.

"సిగ్గు లేదా నీకు శరము లేదా
అన్నమైన లేక బీదలల్లాడుతుంటేను
సీతాకోక చిలుకలాగ సీమగుడ్డ కట్టి తిరుగ
॥సిగ్గులేదా॥"

అని బసవరాజు అప్పారావు ఖద్దరు ఉద్యమాన్ని ప్రచారం చేశారు. జాతీయోద్యమంలో జాతీయ పతాక, రట్నం జైలు వంటి వీటిపై ప్రత్యేకంగా కవితలు వెలువ రించి కవులు ఉత్సాహాన్ని చైతన్యాన్ని కలిగించారు. జాతి వర్ణకుల మతాలకు అతీతమైన లక్ష్యానికి ప్రతీకగా నిలచింది పతాక. బందర ఆంధ్ర జాతీయ కళాశాల ఉపాధ్యాయుడైన పింగళి వెంకయ్య 1921లో జాతీయ పతాకను రూపొందించారు. వీరులకు వెన్నెముకగా, దేశభక్తికి చిహ్నంగా జాతి సమగ్ర సమైక్యతకి ప్రతీకగా జెండా రెపరెపలాండి. మన జెండా ఎగురవేసినా, చేత పట్టుకొన్నా లాఠీ దెబ్బలు తప్పలు. బూట్ల కాళ్ళ తన్నులూ తప్పవు. అయినా స్వాతంత్ర్య సమరయోధులు జెండా పండుగలు, సభలు జరిపేవారు, తెల్ల దొరల దారుణా లకు బలైపోయారు. "ఝుండా ఊంఛా రహే హమారా" గీతం ఆనాడు యావద్దేశంలో మార్మ్రో గింది.

"వడకు వడకు కదుర - వడకవే కదురా
వడకి మాదారిద్ర్యమెడపవే కదరా
మానంబు కాపాడి మన్నించు కదురా
మా భోగభాగ్యాలు మరలవే కదురా."

అని నెల్లూరి వెంకటరామానాయుడు రాట్నంపై ఎక్కువ గేయాలు రాశారు. పంగనామాముల రామ చంద్ర రావు, కాటూరి వెంకటేశ్వర్రావు, వానమమలై వరదా చార్యులు రాట్నంపై ఎందరో కవితలు రాశారు. జాషువా అన్నట్టు "గాంధీజీ పుట్టుభోగి చేతికి రాట్నం ఇచ్చి నూలు వడికించాడు".

స్వాతంత్ర్య సమరంలో ఎందరో జైలుకు వెళ్ళి పడరాని పాట్లు పడ్డారు. వికలాంగులయ్యారు. చితికిన జీవితాలతో క్రుంగిపోయారు. అయినా జైలుకు వెరవలేదు. జైలుకు వెళ్ళడం మహద్భాగ్యంగా భావించి మాతృభూమి సేవలో పునీతులయ్యారు. ఈ జైలు కూడా కవులకు గొప్ప వస్తు వైంది. జైలు బాధలను వర్ణిస్తూ తెల్ల దొరపై ద్వజమెత్తడం, జైలు స్వర్గమని భావించడం ఈ కవితల్లో కనబడుతుంది. జైలు కవిత్వం అనగానే చిలకమర్తి వారి

"చెరసాలల్ పృథుచంద్రశాలలెయగున్ చేదోయి కీలించున"

అనే పద్యమే గుర్తుకు వస్తుంది. దాశరధి కృష్ణమా చార్యులు

"నీళ్ళలో నిప్పు మాదిరి నిప్పులోన
నీళ్ళ మాదిరి కృష్ణాల నీడలందు
సుఖము నివసించునంత ఉస్సురను వేడి
ఊర్పులోన పరిమళాలున్నవంట" అని వినూత్న భావ గాంభీర్యాన్ని ప్రదర్శించాడు.

పంజాబ్‌లో జలియన్ వాలాబాగ్‌లో రౌలత్ చట్టాన్ని ప్రతిఘటిస్తూ 13-4-1920న జరిగిన సమావేశంలో కిక్కిరిసిన జనంతో మహోద్వేగంగా సాగిన ఆ సభలో డయ్యరు సేనాని పాశవికంగా కాల్పులతో మారణహోమం సాగించాడు. స్త్రీలను అవమానపరిచాడు. కొండపల్లి జగన్నాధదాసు "హిందూ మాతనురా డయ్యరు" అంటూ హుంకరించాడు. గురజాడ రాఘవశర్మ "పాంచాలి" అనే ఖండికను రాశారు.

క్రిప్సు రాయభారం విఫలమైన తరువాత శాసనోల్లం ఘన ఉద్యమం మొదలైంది. 1942 ఆగష్టులో క్విట్ ఇండియా - 'మాదేశం నుండి తొలగిపొండి' అనే నినా దంతో దేశమంతటా మార్మ్రోగింది. గాంధీజీతో సహ

పలువురు నాయకులను బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం జైలులో పెట్టింది క్విట్ ఇండియా ఉద్యమానికి స్పందించి మన కవులు ఇలా గళమెత్తి స్వాతంత్ర్య శంఖం పూరించారు.

"పరదేశీయులు తొలగండి. !
ఈ భారతదేశం-మాదేశం.
వినండి వినండి ! విశ్వప్రజలు
వీర భారత యువకుల్లారా"
(వానమామలై)

ఇంకా సాంబశివరావు, కరుణశ్రీ మొదలగువారు కవిత్వీకరించారు.

తెలుగులో జాతీయోద్యమ కవిత్వం అనగానే గరిమెళ్ళ సత్యయారాయణగారిని గుర్తుచేసుకోవాలి కళింగాంధ్ర శ్రీకాకుళం మండలంలో-నరసన్న పేట తాలుకా గోనెపాడు గ్రామం శివారు, ప్రియాగ్రహారంలో జన్మించిన జాతీయ గేయకవి సార్వభౌములు గరిమెళ్ళ తన యావత్ జీవితాన్ని దేశానికి దారపోసిన వీరుడు. తమిళ జాతీయకవి సుబ్రహ్మణ్య భారతితో సమానుడైన గరిమెళ్ళ రచించిన ఈ గేయం జనాన్ని ఉద్రేకపరచింది. తెల్ల దొరల గుండెల్లో గుబులు పుట్టించిన ఈ గేయం వీర రస ప్రధానమైనది.

మాకొద్దీ తెల్లదొర తనము దేవ ॥ 2 ॥
మా ప్రాణాలపై పొంచిమానాలు హరియించె
॥ మాకొద్దీ ॥

పన్నెండు దేశాలు-పండుచున్నగాని
పట్టెడన్నమె లోపమండి.
ఉప్పు ముట్ట కుంటె దోషమండి.
నోట మట్టి గొట్టి పోతాడండి. ॥ మాకొద్దీ ॥
నూట నలుబది నాలుగు-నోటికి తగిలించి మాట లాడవద్దంటాడు.
మమ్ము పాట పాడ వద్దంటాడు.
తనను దాట్టి వెళ్ళ వద్దంటాడు.
అయ్యో చేటు తెచ్చుకొమ్ము చెడిపోవమంటాడు.
॥ మాకొద్దీ ॥

అంటూ సాగే సుమారు 120 పంక్తుల గేయంలో తెల్ల దొరల అకృత్యాలు, భారతీయుల కడగండ్లు విశదంగా కళ్ళకు కట్టారు. గాంధీ చెప్పిన త్రోవ నడువరా....అంటూ గరిమెళ్ళ సందేశమిచ్చారు. గరిమెళ్ళ వారి గేయాలలో "కల్లు" గేయం బహుళ ప్రచారం పొందింది.

"కల్లు త్రాగి నీయిల్లు నెల్ల గుల్ల చేయకు
నీవళ్ళు రోగాలకెల్ల-వడ్డీకీయకు
పిల్ల జెల్లలను తెచ్చి-వీధి పెట్టకు ముసలి
తల్లిదండ్రులను బట్టి తన్ని కొట్టుకు".......

భారత జాతీయోద్యమంతో బాటు ఆంధ్రాలో ఒక ఉప జాతీయ భావం వృద్ధికాజొచ్చింది. భాషా ప్రాతిపదికపై ప్రత్యేకాంధ్ర రాష్ట్ర నిర్మాణానికి ఆంధ్రులు సాగించిన ఉద్యమమే ఆంధ్ర జాతీయోద్యమం అని మద్దూరి సుబ్బారెడ్డిగారు వివరించారు.

"నాదుజాతి నాదేశము నాదుభాష
అను అహంకార దర్శనమంధ్రు మాంధ్ర"

అని రాయప్రోలు ప్రబోధించారు. విశ్వనాధ, జాషువా, తుమ్మల, మధునాపంతుల, కొడాలి సుబ్బారావు, శ్రీనివాస సోదరులు మొదలైనవారు ఆంధ్రపౌరషాన్ని రెచ్చగొట్టారు.

నిజాం నిరంకుస పాలనలో తెలుగు భాషా సంస్కృతులకు విఘాతం ఏర్పడింది. పాలనలో ఘోర కృత్యాలతోపాటు తెలుగు కాకుండా ఉర్దూ నేర్చుకోమని బలవంతం చేశారు. నేను తెలుగువాడ్ని, నాది తెలుగుభాష అని చెప్పుకోలేని దుస్థితి ఏర్పడింది. ఇది తెలంగాణా ఆంధ్రోద్యమానికి దారితీసింది. కాళోజీ, ధాశరధి, యాదగిరి, రెంటాల, సోమ సుందరం, కుందుర్తి, ఆరుద్ర మొ॥వారు నిజావ్‌కు వ్యతిరేకంగా కవిత్వ భేరి మ్రోగించారు.

"ఓ నిజాము పిశాచమా ! కానరాడు
నిను బోలిన రాజు మాకెన్నడేని
తీగలను తెంపి అగ్నిలో దింపినావు.
నా తెలంగాణా కోటి రత్నాల వీణ"

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

అన్న ధాశరధి పద్యం

నైజాము సర్కరోడా
నాజీల మించినోడా
యమ బాధ పెడ్తివి కొడకో

"గోల కొండ ఖిల్లి కింద
గోరి కడ్తం కొడకో" అన్న బండి యాదగిరి పాట ఉద్యమాన్ని ఉపొంగజేశాయి.

అభ్యుదయ కవులు సమాజం కోసం సాహిత్యం సృష్టించాలని పిలుపునిచ్చారు. భారతదేశంలోనే కాదు ఎక్కడ పీడన ఉన్నా అంతం కావాలని ప్రకటించారు. శ్రీశ్రీ మరో ప్రపంచం సామ్యవాద ప్రబోధానికి నాంది పలికింది. ధాశరధి "అగ్నిధార" "రుద్రవీణ", సోమసుందర్ "వజ్రాయుదం" వంటి వాటిలో జాతీయోద్యమతత్వం కనబడుతుంది.

జాతీయోద్యమ ప్రభావంతో తెలుగులో ఉత్తమ కావ్యాలు వెలువడ్డాయి. చాలామంది కవులు కవిత్వాలు రాశారు. జాతీయోద్యమ కవులందరూ నవ్యసాహిత్య వైతాళికులే. భారత స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో కవులు సృష్టించిన సాహిత్యం జాతి మనుగడకు మోక్షసాధనాలు.

పరిశీలనా గ్రంధాలు :

1. తెలుగులో కవిత్వోద్యమాలు. తెలుగు అకాడమి
2. సంప్రదాయములు - ప్రయోగములు. డా॥సి. నారాయణ రెడ్డి

❋ ❋ ❋

భాషా బోధన – పదజాలము – శిక్షణా వ్యూహాలు

(Language Teaching and Vocabulary Learning Strategies)

డా॥ జె. అనూరాధ
తెలుగు ఉపన్యాసకులు,
వి.ఆర్.యస్ & వై.ఆర్. యన్.కాలేజ, చీరాల.

సకల జీవరాశిలోను మానవుడొక్కడే తన భావాలను వాక్ రూపంలో వ్యక్తం చేయగలడు. మానవుడు తన మనస్సులోని అభిప్రాయాలను, ఆలోచనలను బహిర్గతం చేయడానికి ముఖ అవయవంతో చేసే అర్ధవంతమైన ధ్వనుల సముదాయము **'భాష'**.

'భాష్' అనే సంస్కృత ధాతువు నుంచి వచ్చిన భాష అను పదానికి మాట్లాడబడేది అని అర్థం. **'భాష్యతే ఇతి భాషా'** - భాషించబడేది భాష.

అలవోకగా ఉత్పన్నమయ్యే కంఠధ్వనుల సాధనాలతో కేవలం మానవ సంబంధమై సహజేతర పద్ధతి ద్వారా మానవోద్రేకాల్ని ఆలోచనలను, వాంఛలను తెలియజేసేదే భాష. -- 'సఫేర్'

మానవుడు మొదట సంభాషణను అలవర్చుకొని ఆ తరువాత తన అనుభవాలను ముందు తరాల వారికి అందించడం కోసం లిపిని కనిపెట్టి భాషకు నిశ్చిత స్థితిని కల్పించాడు. ఏదిఏమైనా భావ వ్యక్తీకరణమే భాష ఆశయం. మానవులందరికి ఉమ్మడి సొత్తు భాష.

ప్రపంచంలో మొదటి భాష ఏది? ఎక్కడ ఎప్పుడు పుట్టింది? అసలు భాషోత్పత్తి ఎలా జరిగింది? అనే ప్రశ్నలకు ఇప్పటికి జవాబులు లేవు. ఈ విషయంలో భాషా శాస్త్రజ్ఞులలో భిన్నాభిప్రాయాలు చోటు చేసు కున్నాయి. ఒక్కొక్క భాషావేత్త తన సిద్ధాంతానికి అను గుణంగా తన వాదాన్ని వినిపించాడు. భాషావేత్తలు తమ వాదాలకు వింత, వింత పేర్లు పెట్టారు. ఇంచుమించు ఈ వాదాలన్నీ సంప్రదాయం మీద, విశ్వాసం మీద, ఊహల మీద, ఆధారపడి పుట్టాయి. అయితే విమర్శ నాత్మక దృష్టితో, హేతువాద దృక్పథముతో, నిశితంగా, లోతుగా పరిశీలిస్తే 'స్వతస్సిద్ధవాదం' భాషావిర్భావాన్ని బాగా నిరూపించినదని చెప్పవచ్చు.

ప్రస్తుతం ప్రపంచంలో దాదాపుగా 5000 భాషలు భారతదేశంలో 1652 బాషలు వ్యవహారంలో ఉన్నాయి. ప్రారంభంలో ప్రపంచంలో అంతట ఒకే భాష ఉన్నదని లనేక మార్పులకులోనై క్రమక్రమంగా పలు భాషలు అయ్యాయని భాషావేత్తలు అభిప్రాయపడ్డారు.

ప్రపంచ భాషలు - వర్గీకరణ :

ప్రపంచంలో వ్యవహారంలో ఉన్న భాషలు అన్నింటిని భాషా శాస్త్రజ్ఞులు స్థూలంగా 4 రకాలుగా వర్గీకరించారు. అవి

1) వంశానుగుణ వర్గీకరణ లేక జాతి ఆశ్రిత వర్గీకరణం
2) పదాంశ వర్గీకరణం లేక నిర్మాణాశ్రిత వర్గీకరణం
3) భౌగోళిక వర్గీకరణం
4) ధ్వన్యాత్మక వర్గీకరణం

మరల భాష మాతృభాషగా, పర భాష/విదేశీ భాషగా విభజించడమైనది.

మాతృభాష :

శిశువునకు మొదటి గురువు తల్లి, తల్లి ఒడి నుంచి అప్రయత్నంగా ఏ కష్టమూ లేకుండా నేర్చుకోబడేది మాతృభాష. విద్యావేత్తలు మాతృభాష ద్వారా విద్యా బోధన మంచిదని పేర్కొన్నారు. దీని వలన వైయక్తిక, సామాజిక విలువలు పెంపొందుతాయి.

పర భాష - విదేశీ భాష :

గట్టి ప్రయత్నం చేత నేర్చుకొనే భాషను పర భాష/ విదేశీ భాష అందురు.

త్రిభాషా సూత్రం - ఆచరణ :

ప్రపంచంలో అగ్రదేశాలైన అమెరికా, రష్యా, చైనా

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

వంటి దేశాలు తమ తమ మాతృభాషలలోనే సాధారణ స్థాయి నుండి అత్యున్నత స్థాయి వరకు భాషా బోధన సాగిస్తున్నారు. కాని భారత దేశంలో అనేక రాష్ట్రాలలో అనేక భాషలుండటం వలన భాషా బోధన క్లిష్టంగా మారి నది. 1 నుండి 10 వరకు పాఠశాల విద్యలో విద్యా ర్థులు 3 భాషలు నేర్చుకోవాలని 1956 కేంద్ర విద్యా విషయక సలహా సంఘం త్రిభాషా సూత్రాన్ని రూపొందించినది. దాని ప్రకారం

1) మాతృభాష / ప్రాంతీయ భాష
2) జాతీయ భాష హిందీ
3) అంతర్జాతీయ భాష ఆంగ్లములను నేర్చుకోవాలి

కళాశాల స్థాయిలో ఆంగ్లము ప్రథమ భాషగా, రెండవ భాషగా మాతృభాష లేక జాతీయ భాషను నేర్చు కుంటున్నారు. భాషా బోధనోపాధ్యాయుడు, ముందుగా విద్యార్థి మానసిక సామాజిక, ఆర్థిక భాషా స్థితిగతులను పరిశీలించి చక్కగా కొన్ని లక్ష్యాలను, వ్యూహాలను ఏర్ప రచుకొని తరగతి గదిలోనికి ప్రవేశించి వారిలో భాషా పటుత్వమును పెంపొందించాలి. అందుకు ముఖ్యముగా భాషా నైపుణ్యాలైన శ్రవణం, భాషించడం, పఠించడం, లిఖించడం అనే అంశాలను విద్యామనోవిజ్ఞాన శాస్త్ర వేత్తలు చెప్పిన ప్రకారం ఉత్తమ బోధనాపద్ధతులు ఉప యోగించి వారిని భాషా నైపుణ్యము కలవారిగా తయారు చేయాలి.

భాషా నైపుణ్యాల అభివృద్ధి తరువాత భాషలోని పదజాలంలో విద్యార్థిని తీర్చి దిద్దవలసి ఉంటుంది. ప్రతి భాషలో ఉండే భాగాలైన నామవాచకాలు, సర్వనామాలు, విశేషణాలు, సంధులు, సమాసాలు, నానార్థాలు, పర్యాయ పదాలు, వ్యతిరేకపదాలు, అలంకారాలు చందస్సు వంటి వాటిని విద్యార్థుల స్థాయికి తగినట్లుగా దృశ్య, శ్రవణ పరికరాల సాయంతో ఆధునిక బోధనా పద్ధతుల ఆధా రంగా బోధించవలెను.

పదజాలం ఒక విషయము అర్థం చేసుకునే అవి భాజ్యంగా పదజాలం నేర్చుకోవటం కారణంగా ప్రాము ఖ్యత ఇవ్వబడింది చెప్పకపోయినా, పాఠ్యాంశాల మార్పులు మరియు రెండవ భాష నేర్చుకోవడం పరిస్థి తులు అవసరమైన ఉత్సాహం అందిస్తాయి. అందు బాటులో పద్ధతులు మరియు వ్యూహాలు నుండి దూరంగా ఒకటి అభ్యాసన వ్యక్తి గత ప్రవృత్తి కలిగి ఉండాలి దాని వలన అభ్యసనములో అనుభవం పెరుగును.

భాషా బోధనలో ముఖ్యమైన పద్ధతులు :

ప్రత్యక్ష పద్ధతి : దైనందిన అవసరాలకు అవసరమైన పదజాలం వ్యాయామం రూపలంలో ఇస్తారు. భాష యొక్క సహజ సముపార్జన మరియు ప్రగతి శీల వేగంతో అభ్యాసకులు పదజాలాభివృద్ధిని చేసుకుంటారు. ఇది వాచక చర్యకు మిగుల తోడ్పడుతుంది. ఇది ఉత్తమ పద్ధతి.

సన్నివేశ పద్ధతి : ఏదైనా సన్నివేశాన్ని కల్పించి విద్యా ర్థుల నైపుణ్యాలను అభివృద్ధి చేయవచ్చు ఇది విద్యార్థుల పదజాలాభివృద్ధికి, భయము తొలగించడానికి ఉప యోగించే మంచి పద్దతి.

సంభాషణ పద్ధతి : కొన్ని పాత్రలను విద్యార్థులకు ఇచ్చి వారి చేత ఆ పాత్రల సంభాషణలను చెప్పించాలి. దీన వలన విద్యార్థుల భయము తొలగును. దీని ద్వారా పదజాలాభివృద్ధి జరుగును. ఇది మేలైన పద్దతి.

చట్రాల పద్ధతి : చట్రాలు అంటే మాదిరి వాక్యాలు. విద్యార్థుల స్థాయిని బట్టి కొన్ని మాదిరి వాక్యాలను ఎన్ను కొని, అటువంటి వాక్యాలనే విద్యార్థుల చేత అభ్యాసం చేయించడం ద్వారా భాషను నేర్పించడం. ఇది పద జాలాభివృద్ధిలో ఆచరణలో అత్యంత శ్రేష్ఠమైనది.

సహజ పద్ధతి : ఈ విధానం ప్రధానంగా ఆమోద యోగ్యమైన మౌఖిక ప్రసారక సామర్థ్యాన్ని సాధించడానికి అభ్యాసకుడు సన్నద్ధం లక్ష్యంతో ఇది చేతన లెర్నింగ్ ప్రోత్సహిస్తుంది. ఈ విధానం తప్పుపట్టలేని ఉత్పత్తి కాకుండా సమగ్రంగా మరియు తెలివైన ఉత్పత్తి ఉద్ఘాటిం చారు. అందువలన చదివిన కొత్త పదజాలం రాబట్టడానికి దృష్టి పొందుతాయి.

ఇది భాషను అభ్యసించటానికి మరియు పదావళి విశ్లేషించు వివిధ పద్ధతులు కలిగి, పదజాలం తెలుసు కోవడానికి వ్యూహాలు పాటించేలా చేస్తుంది.

పదజాలం భాష అనుభవాలను నేర్చుకొనే సందర్భం లోనే మాత్రమే జరుగుతుంది. ప్రతి వ్యక్తీకరణ ఒక అవ్యక్త ఆలోచన అవసరంగా ఉండును. "విద్యార్థులు పాఠాలు వారు స్వతంత్రంగా చదివి ద్వారా కొత్త పదజాలం పొందు తారు".

పునరావృత్తి : పదజాలం ఒకటి అంతర్గతీకరించే చేయడానికి పునరావృతం లేదా ఇప్పటికే స్వాలంబన పదాలు పునరుద్ధరించాలని ఉంది. పెరుగుతున్న కలుసు కున్న పదాలతో అభ్యాసకుడు లాభాలు పరిచయాన్ని తో మరియు పదాలు అతని/ఆమె పదజాలం క్రియాశీల భాగంగా చేస్తుంది.

వైఖరి : భాషా అనుభవాలను అనుసరించి వైఖరులు మారుతుంటాయి. పదజాలం నైపుణ్యం కోరుకునే ప్రతి వ్యక్తి ఉనికిని చాటుకునేందుకు అవకాశం వెతకాలి. అందువలన, అంగీకరించడం మరియు ఒక సమర్థవంత మైన వ్యక్తీకరణ కోసం పదాల పెద్ద సంఖ్యలో కలిగి ఉం టారు.

ఇవే కాక విద్యార్థి భాషా నైపుణ్యాలను పదజాలాభివృద్ధి కొరకు శ్రవ్య పరికరాలైన రేడియో, టేపురికార్డర్ వంటివి, దృశ్య పరికరాలైన టి.వి., ప్రొజెక్టర్ కంప్యూటర్ వంటివి, ఇంకా భాషా ప్రయోగశాలలో మిక్కిలి తోడ్పడతాయి. వీటి నిర్వహణలో ఉపాధ్యాయులు విద్యార్థికి తోడ్పా టును అందించవలెను. దీని ద్వారా విద్యార్థి తాను నేర్చు కోదలచుకున్న భాషలో త్వరితంగా పదజాలమును అభి వృద్ధి పరచుకోగలుగుతాడు.

ఉపయుక్త గ్రంథములు :

1) విద్యా మనోవిజ్ఞాన శాస్త్రము - తెలుగు అకాడమీ
2) త్రిభాషా సూత్రము - ఆచరణ ..... కొఠారీ కమీషన్
3) తెలుగు వాక్యము ... చేకూరి రామారావు
4) తెలుగు భాషా చరిత్ర .. వెలమల సిమ్మన్న
5) Language Teaching .. NCERT Publication .. 1956
6) Linguistics Survey of India .. Grearson .. 1914

❀ ❀ ❀

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

తెలుగు సాహిత్యం – ఆధునిక ధోరణులు

- జొన్నలగడ్డ శ్యామలాదేవి
తెలుగు శాఖాదిపతి
వి.ఆర్.యస్.అండ్.వై. ఆర్.యన్. కళాశాల, చీరాల.

'హితేన సహితం సాహిత్యం' మంచిని చెప్పేది, బోధించేది సాహిత్యం. విశ్వశ్రేయం కావ్యం అన్నారు పెద్దలు. సమాజ హితాన్ని కోరే సాహిత్యం నాటి నుండి నేటి వరకు వివిధ ప్రక్రియలుగా క్రీ.శ. 11వ శతాబ్దినాటి నన్నయ మహాభారతం మొదలుకొని తెలుగు సాహిత్యంలో 'ఇతిహాసాలు', 'ప్రబంధాలు', 'శతకాలు', 'జానపద సాహిత్యం', కథలు, కవిత్యాలు, నవలలు, వ్యాసాలు, ఎందరెందరో కవుల గళాల నుండి కలాల ద్వారా జాలువారి పండితులను పామరులను ఆనందపరుస్తూ సమాజ శ్రేయస్సు కాంక్షిస్తూ, మానవాభివృద్ధిని ఆకాంక్షిస్తూ శర వేగంగా దూసుకుపోతుంది.

నేడు ప్రపంచం అంతటా తెలుగుభాష అంతర్జాలంలో దూర తీరాలను కాలావధులను అధిగమించి సమాచార ప్రసారంలో ఉన్న పరిమితులను దాటి తెలుగుసాహిత్యం అందరికి అన్ని వేళలా, అన్నిచోట్ల ఎప్పుడైనా ఎక్కడైనా ఎవరికైనా అందుబాటులో ఉంది. ఆధునిక సమాజపు కొత్త పోకడలకు ప్రత్యేకంగా యువతకు ఓ విలక్షణమైన మాధ్యమం ఈ అంతర్జాలం.

తెలుగు సాహిత్యం మౌఖిక స్థాయి నుండి లిఖిత పత్రికలు, అచ్చు పత్రికల స్థాయి నుండి ఎల్లలు దాటి అంతర్జాలంలో విహరిస్తూ వుంది. సాహిత్యం ప్రక్రియా పరంగాను, వస్తు పరంగాను, కాలానుగుణంగా విస్తృతమవుతూవుంది. అభివృద్ధి చెందుచున్న సాంకేతిక పరిజ్ఞానం కూడా సాహిత్యానికి తన తోడ్పాటును అందిస్తూనే ఉంది. ఆదిమకాలంలో రాతిగోడల మీద, చర్మపు చుట్టల మీద, తాలపత్రాల మీద వ్రాయబడిన చరిత్ర, సంస్కృతి, సాహిత్యం కాగితంపై అచ్చు అక్షరాలలో ఒదిగిపోయింది. సాహిత్యరంగంలో కంప్యూటర్లు పెను విప్లవాన్నే తీసుకొచ్చాయని చెప్పక తప్పదు. తెలుగు ఫాంట్ల ఆవిర్భావంతో అచ్చు పుస్తకాల రూపం, అందమైన పోకడలు పోయింది. ఆ తర్వాత దశలో ఇంటర్నెట్ బాగా వ్యాప్తి చెంది బ్లాగులు యూనికోడ్ ఆవిర్భావంతో తెలుగుసాహిత్యం వెబ్‌లో తన స్థానాన్ని నిలుపుకునే దిశలో ప్రయాణిస్తుంది.

నేటి యువత కంప్యూటర్ల ముందు చేసే ఉద్యోగాలనే చేయటం వల్ల వారికి పుస్తకాలు చదివే అవకాశం తగ్గింది. దానికి బదులుగా అంతర్జాలంలోని తెలుగు నేటి యువతను బాగా ఆకర్షిస్తూవుంది. విదేశాలలో వుంటున్న తెలుగువారు కూడా మాతృభాషలో సాహిత్యాన్ని చదవడం, క్రొత్త పుస్తకాల గురించి, కవుల గురించి తెలుసుకోవడం, ఈ అంతర్జాలం వలననే సాధ్యమైనది. అంతర్జాలంలో సాహిత్యం ప్రచురించబడటం వల్ల ఆ సమాచారాన్ని వర్డ్ ఫైల్స్‌లోను, పి.డి.ఎఫ్.లోను బధ్రం చేయడం, ఇతరులకు పంపటం ఎక్కువగా జరుగుతూ వుండటం వల్ల "ఇ-బుక్"లకు ఆదరణ పెరిగింది. అంతర్జాలం తన సాహిత్య పరిధిని పెంచుకుంటూ విస్తృతం అవుతూ ప్రపంచ వ్యాప్తంగా తెలుగు సాహిత్యానికి ఒక గుర్తింపును ఒక స్థాయిని తీసుకొచ్చిందనటంలో సందేహం లేదు.

ఇంటర్నెట్ (అంతర్జాలం)లోని వికీ పీడియా, డిక్షనరీ అనేవి తెలుగు భాసాభివృద్ధికి దోహదం చేస్తున్నాయి. వికీ పీడియా అనేది ఎన్‌సైక్లోపీడియా వంటిది అంటే సమగ్ర విజ్ఞాన సర్వస్వం తెలుగుకు సంబంధించిన సమస్త వివరాలు విషయాలు వికీపీడియాసైట్లో చూడవచ్చు. ప్రవాసాంధ్రులు కొందరు తెలుగు భాషపై అభిమానంతో సాహితి వెబ్ సైట్లను నిర్వహిస్తున్నారు. తెలుగు సాహితి ప్రియుల కోసం అంతర్జాలం ద్వారా వెలువడుతున్న పత్రికలు, వార పత్రికలు, మాస పత్రికలు, పక్ష పత్రికలు, దిన పత్రికలు.

1 విహంగ :

విహంగ మహిళాసాహిత్య పత్రిక అంతర్జాలంలో మహి

ళల కోసం ఏర్పాటు చేయబడిన తొలి తెలుగు మహిళావెబ్ పత్రిక జనవరి 2011న ఈ పత్రికను మనోజ్ఞ సాహిత్య అకాడమీ వారి ఆధ్వర్యంలో స్త్రీల మనోభావాలకు వేదికగా విహంగ తెలుగు మహిళా వెబ్ మాస పత్రికను ప్రారంభిం చారు. ఈ పత్రికకు పుట్ల హేమలతగారు సంపాదకులుగా వ్యవహరిస్తున్నారు. ఈ పత్రికలో, కవితలు, కథలు, గేయాలు, వ్యాసం, జోక్స్, కార్టూన్‌లు, ఫజిల్స్, జి.కె. వంటి అంశాలు ప్రచురిస్తారు.

ఈ మాట మాసపత్రిక : ఈ పత్రిక మొదటి సంచిక 1998న విడుదలైనది. ఈ పత్రికలో పద్యసాహిత్యం కవితలు, కథలు, వ్యాసాలు మొదలగు శీర్షికల్లో సాహిత్యాన్ని ప్రచురిస్తుంది.

కౌముది ఇంటర్నెట్ మాసపత్రిక : ఈ పత్రిక జనవరి 2007 నుండి వెలువడుతున్న వెబ్ పత్రిక. ఇది అమెరికాలోని కాలిఫోర్నియా నుండి వెలువడుతున్నది. ఈ పత్రికలో కథలు, విమర్శనా వ్యాసాలు, కవితలు వంటి అంశాలు కన్పిస్తాయి. దీని సంపాదకులుగా కిరణ్ ప్రభ వ్యవహరిస్తున్నారు.

జాబిల్లి, ఇన్‌లో కథలు, వ్యాసాలు బాలశిక్షణ, పాటలు ఆటలు, జాబిల్లి రచయిత వంటి శీర్షికలు కనిపిస్తాయి. ఇంకా తెలుగు వెలుగు మాసపత్రికలు కూడ మనం చూడవచ్చు. దినపత్రికలు - ఆంధ్రజ్యోతి, ఈనాడు, సాక్షి, మొదలుగు పత్రికలలోని సాహిత్యాన్ని అంతర్జాలం ద్వారా ఎప్పుడైనా, ఎక్కడైనా, చూసి విజ్ఞానాన్ని పెంపొందించు కోవచ్చు. అంతర్జాలంలో ఉన్న తెలుగు పత్రికలన్నింటిని సాహితీ పత్రికలు, హాస్య పత్రికలు, స్త్రీవాద పత్రికలు, బాలల పత్రికలు, విజ్ఞాన పత్రికలు, ఆధ్యాత్మిక పత్రికలు వివిధ భాషల్లో వెబ్ తెలుగు సాహిత్యం, అను వర్గాలుగా విభజించడం జరిగినది. అంతర్జాలం ఒక మహా సముద్రం వంటింది. ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ఉన్న తెలుగువారు ఏదో ఒక సమయంలో అంతర్జాలం ద్వారా సాహిత్యాన్ని చదివి విజ్ఞానాన్ని పెంపొందించుకోవడానికి ఈ అంతర్జాలం ఎంతో ఉపయోగపడుతుంది.

తెలుగు సాహిత్యాంశాలు నిఘంటువుల దగ్గర నుండి ముఖ్యమైన ప్రాచీన గ్రంథాలన్నింటిని అంతర్జాలంలో భద్రపర్చడం జరిగింది. తెలుగు సాహిత్యాంశాలు బ్లాగుల్లో వికీపీడియాలో, జాల పత్రికల్లోను చూసి ఆనందించడంతో పాటు అంతర్జాలంలో మనము తెలుగు ఉపయోగించడంతోపాటు తెలుగు భాషా ఉనికిని కాపాడిన వారమవుతాము అనడంలో ఎటువంటి అతిశయోక్తి లేదు.

కంప్యూటర్ తెలుగు : అభివృద్ధి చెందిన ఆధునిక కాలంలో బహుళ ప్రాచుర్యం పొందినవి కంప్యూటర్లు. ఇంటర్నెట్ అంతర్జాలం. కంప్యూటర్ యుగం ఆరంభమైన తరువాత కంప్యూటర్ వాడకం దారులు కంప్యూటర్ స్క్రీన్ మీద కేవలం ఆంగ్ల పదాలనే చూడటానికి రాయటానికి అలవాటు పడ్డారు. సాంకేతిక నైపుణ్యం పెరుగుతున్న కొద్ది తమతమ మాతృ భాషల్ని కంప్యూటర్ తెర మీద చూసుకోవలన్న తపన మొదలైనది. తెలుగు కంప్యూటర్‌లో ప్రవేశించటమే కాదు, అంతర్జాలాన్ని సహితం ఉప్పెనలా ఆవరించింది.

ఇంటర్నెట్ : కొన్ని కంప్యూటర్లని ఒక దానితో మరియొక దాన్ని కలపటాన్ని నెట్‌వర్క్ అంటారు. ప్రపంచ వ్యాప్తంగా వున్న నెట్‌వర్క్స్‌లను అనుసందానించి తద్వారా సమాచారాన్ని పంపి తిరిగిపొందే వ్యవస్థనే ఇంటర్‌నెట్ అంటారు. దీనినే తెలుగులో అంతర్జాలం అంటున్నాము.

ఇంటర్నెట్ చరిత్ర : అంతర్జాలాన్ని (ఇంటర్నెట్) మొట్టమొదటిగా ఉపయోగించింది. అమెరికా సైన్యం 1960 ప్రాంతంలో అమెరికా రష్యాలమధ్య యుద్ధం కొనసాగుతున్న సమయంలో సమాచారాన్ని రహస్యంగా అతి వేగంగా పంపుకునే విషయంపై అమెరికా సైన్యం ఆలోచనల నుండి పుట్టిందే ఈ ఇంటర్నెట్ వ్యవస్థ డా॥ రేమెళ్ళ అవధానులు గారు తెలుగు అక్షరాలను కంప్యూటర్ తెర పైకి తేవటానికి గల నేపద్యాన్ని పరిశీలిస్తే 'ఇ.సి.ఐ.ఎల్.'లో ఉద్యోగం చేసేటప్పుడు తెలుగును కంప్యూటరీకరించాలన్న ఆలోచన రావడంతో 'ఇ.సి.ఐ.ఎల్'లోని కంప్యూటర్ విభాగంలోని బృందంతో కలిసి నిర్విరామమైన

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

పరిశ్రమ చేశారు. ఆరు నెలల కృషి అనంతరం తెలుగు భాషకి ప్రత్యేకమైన కోడ్‌ను రూపొందించి తెలుగు అక్షరాలను ధారాణాయంత్రం (కంప్యూటర్)లోనికి ప్రవేశపెట్టగలిగారు. ఒక మ్యాట్రిక్స్ ప్రింటర్‌ను తెలుగు అక్షరాలు ముద్రించే రీతిగా ఎలక్ట్రానిక్స్ పద్ధతిలో రూపొందించి ఈ కృషిలో మొదటిసారిగా విజయవంతకాగలిగారు. అలా మన దేశంలో కంప్యూటర్‌లో ప్రవేశించిన తొలి భారతీయ భాష తెలుగు. మన దేశంలో మొదటి కంప్యూటర్ తయారు చేసింది కూడా 'ఇ.సి.ఐ.ఎల్' కంపెనీయె. ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు చెందిన యువకులు కంప్యూటర్‌లోకి తెలుగు ప్రవేశపెట్టగలిగారనే వార్తను ది.03-08-1976న ఆంధ్రపత్రికతో పాటు దేశవ్యాప్తంగా అన్ని ప్రధాన పత్రికలలో ప్రచురించారు. 1984 ప్రాంతంలో కంప్యూటర్లలోకి తెలుగు ఫాంటు వచ్చాయని రచయిత ప్రచురణ కర్త శ్రీ రమణజీవి గారు చెప్పారు. 1990 ప్రాంతంలో అనూపాంట్లు వచ్చాక కంప్యూటర్లలో ప్రింటింగ్ రంగంలో తెలుగు రూపమే మారిపోయింది. చాలా రకాల బాణీలలో అనూ అక్షరాలు తెలుగువారి మనసుల్ని దోచుకున్నాయి. కంప్యూటర్ నందు తీసుకోవలసిన విషయాలు భారతదేశంలో కంప్యూటర్లు భారతీయ భాషలకి ఉపయుక్తంగా ఉండాలి. తెలుగు భాషను పరిపుష్టం చేసి దృశ్య ప్రాతినిద్యానికి అంతర్జాలం మీద పట్టుకి కావలసిన సాంకేతిక అవసరాలను చేరుకోవడానికి ఇందులో భాగంగా తెలుగు కోడీకరణము, ప్రామాణీకరణము, నిరవధికంగా సాగాలి. సమస్త విషయాలను ఎలక్ట్రానిక్ మాధ్యమంతో అంతర్జాతీయ భాషలలో సమాంతరంగా సృష్టించాలి. ఖచ్చితంగా సమాచార సాంకేతిక సేవికలు (సర్వర్లు) తెలుగు భాషలో ఉన్నప్పుడు సమాచార లభ్యతవలన ప్రజలకు తమ భాషపట్ల అభిమానం పెరిగి అవసరాలకు తెలుగును వాడుకునే ప్రయత్నం చేస్తారు. పాఠశాలకు ప్రస్తుతం అందించిన కంప్యూటర్లలో తెలుగు ఉండేల చూసి విద్యార్థులకు కంప్యూటర్లలో తెలుగు నేర్పించాలి. ఆంగ్ల మాధ్యమంలో చదివే విద్యార్థులకు తప్పనిసరిగా 10వ తరగతి వరకు తెలుగును నేర్పిస్తే మన ప్రభుత్వ కృషి కొంత వరకైన ఫలిస్తుందని నా అభిప్రాయం.

గ్రామస్థాయి నుండి మండల స్థాయి వరకు, కంప్యూటర్లలో తెలుగు వాడకం పై అవగాహన సదస్సులు నిర్వహించడం వంటివి చేయాలి. ప్రభుత్వం మరియు ప్రభుత్వ రంగ సమస్థలు జాల గూళ్ళన్ని తెలుగులో కూడ అందుబాటులోకి తేవాలి. సాంకేతిక విద్యను అందించే విశ్వవిద్యాలయాలు తమ విద్యార్థులు వారి విద్యా కాలంలో ప్రతి డిగ్రి, పి.జి. ప్రత్యేక తెలుగు తీసుకొనిన విద్యార్థులు కనీసం ఒక్క ప్రాజెక్టు చొప్పున చేసేల చర్యలు తీసుకోవాలి. తెలుగు సాహిత్యంలో కృషి చేసే వ్యక్తులకు, స్వచ్ఛంద, వ్యాపార సంస్థలకు ప్రభుత్వం ప్రోత్సాహకాలను ప్రకటించాలి. భారత ప్రభుత్వ మానవ వనరుల శాఖ మరియు యు.జి.సి. సమన్వయంతో పదో తరగతి నుండి ప్రొఫెషనల్ కోర్సుల విద్యార్థులందరికి సబ్జెక్టు పరంగా అవసరమైన నైపుణ్యాలు అందించేందుకు స్వయం అనే వెబ్ సైట్‌ను ప్రారంభించారు. దానిలో తెలుగు సాహిత్యానికి ప్రాముఖ్యతనివ్వాలని నా అభిప్రాయం.

అంతర్జాలంలో చదవడం వల్ల లాభాలు పిల్లలకు పెద్దలకు నచ్చిన సాహిత్యం చదవాలి అనుకునే సాహిత్యం ఉంటుంది. ఎక్కడైన వినడం వల్ల, స్కూల్లో, కళాశాలలో అధ్యాపకులు చెప్పడం వల్ల వాళ్ళకు ఆ సాహిత్యం చదవాలనిపిస్తుంది. కాని కొన్ని పుస్తకాలు దొరక్కపోవచ్చు. అలాంటి పుస్తకాలను మనం అంతర్జాలంలో పెడితే అందరూ చదవగలరు. అందుకే ప్రభుత్వం స్వచ్ఛంధ సమస్థలు సాహిత్య అకాడమీలు ఈ పనికోసం కావలసిన డబ్బును కేటాయించాలి అంతర్జాలంలోని పుస్తకాలు డౌన్లోడ్ చేసుకోనవసరం లేకుండా అంతర్జాలంలోనే చదివే అవకాశం వుండాలి. ఉండే విధంగా విద్యార్థులకు సౌకర్యం కల్పించాలి.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

దళిత సాహిత్య పూర్వ వేదిక

డా॥ టి. మాల కొండయ్య
హెచ్.ఓ.డి., రీడర్. ఇన్. తెలుగు, ఎన్.బి.కె.ఆర్.
సైన్సు. ఆర్ట్స్ కళాశాల, విద్యానగర్, నెల్లూరు జిల్లా.

దళిత సాహిత్యం ఆంధ్ర రాజ్యంలోనూ, అటూ దేశ మంతటా విస్తరించింది. దళితులు రాసుకొన్న వారి జీవితాల గురించి చిత్రించిన సాహిత్యం దళిత సాహిత్యం. దళితులు వారి ఉనికి కోసం, అస్తిత్వం కోసం, మానవీయ జీవనం కోసం, మనిషిగా అందరితో కలిసి మెలసి వారు పొందె గౌరవం కోసం దళిత సాహిత్యం వచ్చింది. ఇది వారు తమకు తాము రాసుకొన్న సాహిత్య మేకాదు. సాహిత్యం మొదలయినప్పటి నుండే సాంఘిక సంస్కర్తలూ, ఆలోచనా పరులూ, చేతనా మనస్సు కల్గిన వారూ దళితులకోసం పోరాటం చేసిన విధానం మరపురాందే. ముందుగా పై కులాల వాళ్లు దళితుల గురించి వాళ్ల సాంఘిక అవసరాల గురించి సాహిత్యాన్ని మలుపు తిప్పింది. పై కులాల వాళ్లని స్పష్టంగా మనకు తెలుస్తోంది. అయితే ప్రపంచ సాహిత్య గమనం మారిన కొద్ది లోకం అంతటా పెను మార్పులు చోటు చేసుకొన్న తరుణంలో తెలుగు సాహిత్యంలోనూ దళిత వాద సాహిత్య పక్రియ వచ్చింది. విరాజిల్లుతొంది. ఈ దళిత వాద ధోరణిలో రాజ్యాధికారం చేపట్టాలన్నదే ధ్యేయంగా వివరించడం జరుగుతొంది. అంటే దళితులు రాజ్యాంగ రాజరికాన్ని అనుభవించాలన్న ధ్యేయంతో అడుగులు వేస్తున్నారు. అంటరాని తనం అనే భూతం కోరల నుంచి దళితులు బయటకు వచ్చి తమని తాము ఉద్ధరించుకొని ఉన్నత శిఖరాలకు ఎదగాలన్నదే దళితవాదల అభిప్రాయంగా మనకు తెలుస్తోంది. నేడు దళిత వాదం రాజకీయ పోరాటంపై కేంద్రీకరించింది. సాంఘిక అణిచివేతకు గురైన వీళ్లు బాబాసాహెబ్ బాటలో నడుస్తూ, తమ వ్యక్తిత్వాన్ని నిలుపుకొంటూ అడుగులు వేస్తున్నారు. ఈ మధ్యలో దళితులకు కొంత ఊరటగా ఊతగా మార్క్స్ మార్గం, లెనిన్ మార్గం లభించింది. ఆర్థికంగా లేవడి బ్రతుకులు దళితులు గడవడం మాత్రమే వీళ్ల జీవితాలకు సాంఘిక బహిష్కరణ ఏర్పడడానికి కారణంగా చెప్పబడింది. దళితులు తమని తాము లోకానికి తెలుపుకోవడానికి ముఖ్యంగా సాహిత్యాన్నివాడు కొంటున్నారు. తమను గురించి, వ్యక్తీకరించే, అభివ్యక్తీకరించే ఏకైక సాధనం సాహిత్యం. ఈ రంగం వారికి దూరంగా ఉన్న దాంట్లోకి దళిత కవులు రచయితలు ప్రవేశించి దళిత వాదాన్ని వేదిక చేశారు. సాహిత్యంలో నేడు దళితవాదం దశ దిశలుగా విస్తరిస్తోంది.

విలోమ, అనులోమ, ప్రతిలోమ వివాహాల ఫలితంగా కల్గిన సంతానం అంటరాని జాతినీ పంచమ జాతినీ సృష్టించింది. ఈ కారణంగా బ్రాహ్మణులు వాళ్ల జాతికి చెందిన అమ్మాయి సంతానాన్ని సాంఘిక బహిష్కరణం చేశారు. దాంతో అంటరాని పంచమ కులం ఏర్పడింది. దుర్భర జీవితాలు గడిపే పేదలూ, దీనులూ, బానిసలూ, దాసీలూ, కట్టు బానిసలు, కార్మికులూ, కర్షక కూలీలూ, దోపిడీ వర్గాలుగా, దళితులు జీవిస్తూ నవ సమాజంలో సమ సమాజ నిర్మాణం కోసం ఏకత్వ సాంఘిక జీవితం కోసం నిరంతరపోరాటం సాగిస్తూ అడుగులు వేస్తున్నారు. అలాంటి పోరాట పోరు మార్గం, సాంఘిక సమానతా మార్గం, రాజ్యాంగ అధికార మార్గం ఈ దళితవాదంలో కన్పిస్తోంది.

దళితుల అభిప్రాయ వేదిక దళిత సాహిత్యంతో అంబేద్కర్ బుద్ధ మతంలో ఉన్న బుద్ధమ్, (ఎడ్యుకేట్) సంఘం (ఆర్గనైజ్) ధమ్మామ్ (ఎజిటేట్) పదాల్ని దళిత సాహిత్యానికి పరిచయం చేస్తూ దళితవాదాన్ని పునాదిగా జనింపచేశారు. మొదట మహారాష్ట్రలో దళిత సభలో దళిత పత్రిక ' ప్రబుద్ధ భారత్ ' పత్రికను స్థాపించింది. ఈ పత్రికలో దళితుల అస్తిత్వం కోసం ఇలా రాయబడింది.

"ఇక్కడి విచిత్రమయిన సామాజిక వ్యవస్థకు విరుద్ధంగా దళితులు నిరంతరం తిరుగుబాటు చేయవలసి ఉంది. ఈ తిరుగుబాటు చరిత్రయే దళిత సాహిత్యం" అని దళిత కథలు గ్రంథంలో వివరించబడింది. దళితుల అభివ్యక్తి భావాల కోసం "అస్మిత" అనే త్రై మాసిక పత్రిక ఔరంగబాదు "మిళింద సాహిత్య పరిషత్తు" వారు మొదలు పెట్టారు. 1967 తరువాత దీని పేర్ను "అస్మితా ధర్మ" అని మార్చారు. మనోహర్ వాంకేడ్, గంగాధర పానతా వణే, రా-గ-జాదమ్, లి.వ రాయమాన్, వామన్ నివానేకర్ సుఖరామ్ హివరాలే, గంగాధర పానతా వణే ఈ సంపాదక రంగంలో కృషి చేశారు. దళిత సాహిత్యాన్ని వెలిగించారు. 1969 తరువాత దళిత సాహిత్యం అనే పదం రూఢి అయింది. దళిత సాహిత్యంలో ఈ అంశాల్ని నిగ్గు తేల్చినట్లు ఈ క్రింది విషయాల వల్ల మనకు తెలుస్తోంది. ఆ విషయాలు వరుసగా

1. ఈ సాహిత్యం తిరుగుబాటు సమాజం యొక్క విస్పష్టతకు సౌకర్యాలు కలుగజేస్తుంది. ఆత్మ విష్కారముతో పాటు, తిరుగుబాటు సమాజం యొక్క ఆత్మ పరివర్తానను ప్రోత్సహిస్తోంది. దీని సృజన రెండు వర్గాల కోసం జరిగేదే.
2. విప్లవోన్ముకమైనదిగా సమ్యకే పరివర్తనను కోరేది దళిత సాహిత్యం.
3. మానవ స్వేచ్ఛకు సంబంధించిన సమస్యనే దళితుల సమస్య వీళ్ళ సమస్యలనే అనుభవ రీత్యా తెలుసుకోకుండా మానవ స్వేచ్ఛకు సంబంధించిన సమస్యలను అర్థం చేసుకోలేము. ఇలాంటి విసృతమైన అనుభవం ఏ సాహిత్య మూలంలో ఉన్నదో అదే దళిత సాహిత్యం. ఈ సాహిత్యం దళితులకు ఎంత వరకు చెందిందో అంతే సమగ్ర మానవత్వానికి చెందినది కూడ.
4. దళిత సంవేదనతో కూడుకున్నదే దళిత సాహిత్యం. మనిషి స్వేచ్ఛ ఈ సంవేదనకు మూల ప్రేరణ. దళితుల దృక్కోణం. ఆ దృక్కోణం పట్ల తీవ్రమయిన నమ్మకం - ఇదే దళిత సంవేదన అని చెప్పబడింది.

దళితులకోసం దళితుల ద్వారా రాయబడే సాహిత్యమే దళిత సాహిత్యమని సమీక్షుల అభిప్రాయం. దీంట్లో ప్రగాఢం అయిన ఆవేదన, తిరుగుబాటు, మార్పు-పోరాటం, అవే వేదన, ఆవేదన, ఆవేశం ఉంటే అదే దళిత సాహిత్యం. చతువర్ణ వ్యవస్థలో అణగారిన ప్రజలు దళితులు కాబట్టి, వాల్లు తమ భావాల్ని తిరుగుబాటు పథంలో రాస్తారు. అయితే సవర్ణులు చేసిన సాహిత్యం దళిత సాహిత్యం అనిపించుకోదు. కారణంలో వారు అనుభవించలేరు గదా.

1960 వరకు ఈ సాహిత్యం విస్తర్ణ దోరణిలో ఉంది. ఇది కేవలం ప్రచారాత్మక ధోరణిలో ఉంది. 1960 తరువాత ఇది ప్రతీకాత్మంగా మారింది. దళిత మేధావి వర్గానికి చెందిన అంబేద్కరు ఈ సాహిత్య పోరాటం జరిపించారు. దళిత స్త్రీల ధైయనీయ జీవితాలు, వారి పేదరికం గురించి, పై కులాల వాళ్లు దళితుల పట్ల అనుసరించే భావాలు, శ్రమ దోపిడీ, దళిత స్త్రీల్ని పై వర్గాల వాళ్లు అనుభవించే హృదయ విదారకం అయిన విషయాలు ఈ రచన్నల్లో చోటు చేసుకొన్నాయి. దళిత సాహిత్యం చాలా వరకు నిజాయితిగా ఉంటాయి. వేదనాభరతంగా ఉంటాయి. దళితుల కోసం ఎవరు రాసినా అది దళిత సాహిత్యంగా భావించడంలో ఏమాత్రం పొరపాటులేదు. వాళ్లు దళితుల కోసం వారి చేతన తను వ్యక్తం చేసినట్లు భావించక తప్పదు. అందులో ఏ మాత్రం తప్పు లేదు.

మన దేశంలో దళితులకు ఒక చరిత్ర ఉంది. కృత యుగంలోనే విశ్వామిత్రుడి సంతానం దళితులు. అరుంధతీ సంతానం దళితులు వామనావతార కాలంలో జరిగిన కథలో అంశాన్ని శ్రీ కృష్ణ దేవరాయలు ఆముక్త మాల్యదలో చెప్పిన "మాలదాసరి కథను" దళిత కథగా చెప్పాలి. కృష్ణ అనే వాడు స్థాపించిన రాజ్యం దేవతలకు వ్యతిరేకం అయిన దళిత రాజ్యం. తిరుప్పావ్ ఆళ్వారు, నందుడు, పురందర దాసు, వెంకటదాసు, రమణదాసు,

మొదలయిన వాళ్లు దళితులే. కన్నమ దాసు, మాలిక్ కాఫర్ దళిత సేనా పతులు. దళిత కులానికి చెందిన 'మహా తలైవర' 'మహ సేనాపతి' (తలారి) దళిత కులానికి చెందిన వాళ్లు. బ్రహ్మం గారి వల్ల ముక్తిని పొందిన 'కక్కయ్య' దళిత కులానికి చెందిన వాళ్లే. దళిత శబ్దానికి కొంచం లోతుకు, విస్తరిస్తే, శబరీ, గుహుడు, ఏకలవ్యుడు, భక్త కన్నప్ప, దళిత కులానికి చెందిన వాళ్లుగా పరిగణించ వచ్చు. దలిత సాహిత్యం, మహర్, మా తంగ్, చమార్, ఢోర్, నందే బైల్ వాలే, కైకాడే, పోత్‌రాజ్, చక్కిలియా, పరియా వంటి మాల మాదిగ, దళిత కులాలకు చెందిన వారి జీవితాలు, జీవనాల్ని వివరించబడింది.

అంటరాని తనం, దోపిడీ, వెలివేత, బానిసత్వం, దాడులు, దేవవాలయాల్లోకి రానియ్యక పోవడం, మను షులుగా గౌరవించక పోవడం, సమాన హక్కులు లోపిం చడం వంటివి మనకు కన్పిస్తాయి. ఇది సమాజిక ఎదు గుదలకూ, అభ్యుదయానికీ గొడ్డలి పెట్టు, నేటికీ గ్రామాల్లో అంటరాని తనం వెంటాడుతూనే ఉంది.

మతపరంగా దళితులు అణిచి వేయబడ్డారు. వారికి దేవాలయ ప్రవేశం లేదు. దేవాలయ ప్రవేశం కోరినందుకు పల్నాట యుద్ధమే జరిగింది. శైవులు దళితుల్ని అంగీ కరించారు. వైష్ణవులూ అంగీకరించారు, జైనులూ, బౌద్ధులూ అంగీకరించారు, సూఫీలూ అంగీకరించారు. అయితే వారేవరూ దళితుల్ని అక్కున చేర్చుకోలేక పోయారు. దానికొక సాంఘీక సంస్కరణ కూడా జరిగింది. ఆది శంకరుడు మొదలు పెట్టిన సంస్కరణ రామా నుజుడితో ప్రక్షాణన దిశకు చేరింది. దళిత కులంలో మాలలంతా రామానుజ మతం అంటూ, చెన్నకేశవ మతం అంటూ పల్నాటి కాలంలో మతపరంగా ఎదిగారు. అయితే బ్రిటిషు రాకతో దళితులు విరివిగా క్రైస్తవ మతంలోనికి వెళ్లి సేద తీరారు. అయితే క్రైస్తవులుగా మారిన దళితులు హిందు కులంలో ఉన్న దళితుల్ని దళితులుగా పరిగణించారు. పరిగణిస్తూనే ఉన్నారు. ఇది హృదయ విదారకం అయిన విషయం. దీన్ని గురించి దళిత రచయితలు ఆలోచించవలసిన అవసరం ఉంది.

ఋగ్వేదం పదో మండలం తొంభైయోవా రుక్కు పురుష సూక్తం ప్రకారం భారతదేశంలో చతుర్వర్ణ వ్యవస్థ ఏర్ప డింది. దాంట్లో నాలుగు వర్ణాలు ఏర్పడ్డాయి. ఐదో వర్గం వాళ్ళ వల్ల వచ్చింది. అదే అంటరాని కులం, పం చమ వర్గం అంటే ఆది ఆధ్రకులం, హరిజన కులం, షెడ్యూల్డు కులాలు.

"బ్రాహ్మణ స్యముఖ మాసీద్ - బహు రాజన్యకృతః
ఊరూత దస్యయద్ వైశ్యః పద్ బ్యాశూద్రో అజాయత"

నాలుగు వర్ణాల గురించి హిందూ ధర్మాన్ని, అప్పుడు జరిగిన స్థితిని ఇలా తెలిపారు.

అంటూ కులాలు నాల్గు వర్ణాలుంటే అయిదో వర్గం ప్రజల సృష్టి, ఆర్య సంస్కృతి నుంచి అవతరించిన అంట రాని కులం పంచమ శ్రీ నాథుడూ తన సాహిత్యంలో పంచజనుల ప్రస్తావన చేశారు. వర్గం ఈ సందర్భంలో జాషువ తెలిపిన దళిత భావం ఈ క్రింది చూపించబడు తుంది. ఇది మానవ సమాజాన్ని మేలుకొల్పే, రేకత్తి ఆలోచన పద్యం ఇది.

"ముసలి వాడైన బ్రహ్మకు పుట్టినారు - నలువురు
కుమారులనుట విన్నాము గాని
పసరము కన్న హీనుడ భాగ్యుడైన - యైదవ
కులస్థుడె వరమ్మా సవిత్రి"

అగ్రవర్ణాల ఆదిపత్యాన్ని ఈయన తెలిపారు. దళితుడి స్థితిని గురించి జాషువ ఈ విధంగా వివరించారు.

"ఆ అభాగ్యుని రక్తంబు నా హరించి, యినుప గజ్జెల
తల్లి జీవనము సేయు.
గసరి బుగుకొట్టు నాతని గాలి సోక, నాల్గు పడవల
హైందవ నాగరాజు"

అంటూ దళితులు నడిచిన మార్గం మైల, అయిందని మనిషి చూస్తు తోటి మనిషి ఎగిరిపడి ఇంటికి పోయి వంటిన నీళ్లు పోసుకొని మయిల పాగొట్టె అగ్ర వర్ణాల బావాల్ని వివరించారు. భట్టుమూర్తి, వేమన, బ్రహ్మం గారు అన్నమయ్య బలిజె పల్లి భట్టుమూర్తి, ఉన్నం గురజాడ

మరి ఎందరో - గాంధీ హరిజనార్థం దళిత, ఏకతా భావాల్ని తెలిపినట్లు తెలియాలి. హరిశ్చంద్ర రాసిన మనిషి తన చుట్టూ ఉన్న సమాజంతో పాలు నీళ్లు లాగా కలిసి మెలసి జీవించాలి అదే నవ సమాజం సమాజం దాని కోసం ప్రాకులాటయే ఈ దళిత ఉద్యమం, ఉద్యమకార్ల, ఉద్దేశం సమాజం దాని చైతన్యం, నడత, గమనం, అర్థం, పరమార్థం, నవీనత, ఏకత, మొదలయిన విషయాలు సాధించడమే దళిత సాహిత్య అంతరార్థం.

1985 తర్వాత దళిత చైతన్య కల్గింది. దళిత సాహిత్యం వేదిక అయింది. కుల నిర్మూలనం అంబేద్కరు వాదం దళితులకు మార్గం అయింది. నేటి దళితుల ఉద్దేశం రాజ్యాధికారాన్ని పొందాలన్నది. ఇదొక స్వప్నం, సౌకారకల, పోరాటబాట ఆ మేరకు రాష్ట్రపతి పీఠం అధిష్టించిన చరిత్ర మనకు కన్పిస్తోంది.

మొదటి బ్రాహ్మణ క్షేత్రియులు, తరువాత వైశ్యులూ ఉన్నారు. "నాస్తి చతుః వర్ణా' అని చెప్పినా నాల్గో, ఐదో వర్గం సమాజంలో స్థిర పడ్డాయి. పూర్వం అంటే భారత రచనలోనే సాంఘిక చైతన్యంతో కూడిన దళిత వాదం విచారణలోకి వచ్చింది. భారతంలో ఈ విధంగా చెప్పారు.

శ్లో॥ నజాతి దృశ్యతే రాజన్ గుణాః కళ్యాణ కారకః"
జీవితం యస్య ధర్మార్థం, జీవితం యస్య పరార్థమ్"

మనిషి జీవితం ఇతరులకు ఉపకరించాలని తెలిపింది. దళితులు పై వర్గాల వారికి ఎన్నో రకాలుగా ఉపయోగపడ్డారు. వాళ్ల గుణాన్ని బట్టి గౌరం దక్కలేదన్నదే ఈ శ్లోకం.

శ్లో॥ నకులేన నా జీత్యవా బ్రాహ్మణో భవేత్ భారత
చండాలపి యుద్ధస్త్వో బ్రాహ్మణాస్పథః"

అంతే కాదు గుణం మనిషికి ముఖ్యం అయింది కులం కాదు అంటూ వైశం పాయనుడు ఈ శ్లోకాన్ని వివరించారు.

ఆధార గ్రంథాలు :

దళిత కథలు, ఋగ్వేదం, భారతం - వ్యాసుడు.

శ్లో॥ గుణకర్మ క్రయా విహీనా బ్రాహ్మణోభవేత్ చండాలపి
గుణకర్మ విశేషః చండాలపి బ్రాహ్మణో భవేత్"

అంటూ బ్రాహ్మణం గుణకర్మలకి చెందింది. కులానికి చెందింది కాదు. "తపసో బ్రాహ్మణా స్మృతః అనే, విషయాన్ని తెలపబడింది.

శ్లో॥ జన్మనే జాయతే శూద్రా, కర్మణే జాయతే ద్విజాః
వేద పాఠంతూ విప్రా : "

అంటే జ్ఞానం పొందిన వాడు విప్రుడే అని మనకి తెలుస్తోంది. కులం దానికి అడ్డురాదు గీతలో కూడా గుణకర్మల బట్టి కులం నిర్మించబడింది అని తెలుస్తోంది. శ్లో॥ చాతుర్వర్ణ్యం మాయా సృష్టం గుణకర్మ విభాగశః" అయితే ఇది రానురాను కుల వ్యవస్థగా స్థిరపడింది. ఈ జాతులు, వర్ణాలు, కులాలుగా స్థిర పడ్డాయి. పంచమ వర్గం స్థిరపడింది. హిందూ మతం గానీ కుల వ్యవస్థగానీ ముక్కలయింది. మనుషులంతా మనం అన్నది. పూర్వ దళిత సాహిత్య వేదిక పరిశోధన పత్రం ఉద్దేశం. వైశంపాయనుడు భారతంలో

"ఇతః పూర్వం విశ్వమాసి యుదిష్టరాః
గుణకర్మ విభాగః చతుర్ణ్యమ్ ప్రతిష్టితమ్"

అంటూ సమాన భావాల్ని వివరించా ఏకత్వం, సమానం, పూర్వ సాహిత్యంలో ఉంది. ఋగ్వేదంలో సమానత గురించి ఈ శ్లోకంలో చెప్పారు.

శ్లో॥ సమానవ ఆకూలికి సమానా హృదయానివ"
సమాన మస్తునోమనో యథావః సుసవోపతి"

-

అది ఆశతో, ఆలోచన్లూ, ఒకేరకం, విభేదాలు లేని సమాజం అవసరం అయిందని తెలుస్తోంది ఇది సమాజం.

❊ ❊ ❊

తెలుగున నవ్య కవితోదయం

- పూషడపు సుబ్బారావు
తెలుగు అధ్యాపకుడు
ప్రభుత్వ జూనియర్ కళాశాల, అవనిగడ్డ, కృష్ణా జిల్లా.

మన తెలుగుతల్లి మెడలో గుబాళించే మల్లెపూలలో కొన్ని ఆమె పుట్టినింటి నుండి ఇష్టంగా తెచ్చుకున్నవి. కొన్ని సంస్కృత, ప్రాకృత వనాలలో అంటుకట్టిన మొక్కల నుండి వచ్చినవి. మరి కొన్నింటికి "మోవి" స్వదేశమైనా "తావి" విదేశాలది. జీవద్భాష అయిన తెలుగు వివిధ పరిణామ దశలు దాటి తన తోడబుట్టిన భాషలన్నింటి నుండి ఆదానాలు స్వీకరిస్తూ, ప్రదానాలు చేస్తూ నిరంతరం పరిపుష్టమౌతూనే ఉంది. ఛందస్సు, అలంకారాలు, రీతులు, ప్రక్రియలు ఇలా ఎన్నో జిలుగులతో ఆంధ్ర సరస్వతి "పూచిన తంగేడు"గా భాసిల్లింది. కాలం గడుస్తున్న కొద్దీ సృజ నాత్మకత నశించిన కవి, పండితులు కైగట్టి తెస్తున్న పిచ్చిపూల దండల భారాన్ని మోయలేని దశకు ఆమె చేరింది. మస్తకానికి మించిన మకుటాలు, ఆకారాన్ని కనిపించనీయని అలంకారాలతో జీవం కోల్పోతున్న తరుణంలో, పాశ్చాత్యదేశాల నుండి తెచ్చి నాటిన నవపరిమళవనాలలో తిరిగి వచ్చిన తెలుగు కవులనే మాలాకారులు ఆమెకు నవనవోన్మేషమైన అలంకారం చేసి, మరలా జవసత్త్వాల నందించారు.

నేపథ్యం :

ప్రకృతి సనాతనమైనదైనా ప్రతి వసంతానికి నూతన సోయగం అద్దుకుంటున్నట్లుగానే కవిత్వం కూడా నవ్య పథాలు తొక్కితేనే రాణిస్తుంది. "కవిత్వంలో ఆధునికత్వం అంటే స్వభావాన్ని బట్టి గణించాలి గానీ కాలాన్ని బట్టి కాదు" అని రవీంద్రగురుదేవులు స్పష్టం చేశారు. పూర్వం "కైటభాసురవైరికోడలు" పోతనగారి వద్ద ఏడ్చిన కారణం తనను కీచకులకు అమ్మవద్దని మాత్రమే. కాలాంతరంలో తన అస్తిత్వానికే ముప్పు ఏర్పడడంతో కందుకూరి వారికి వినబడేటట్లుగా "నారదుని వద్ద శారద విలపించింది" - నన్నెచోడుడు, నన్నయల నుండే తెలుగులో నవ్యత్వం ఉన్ననూ పురా విలువలను ప్రశ్నించే ఆలోచన వారికి లేదు. వర్ణాశ్రమధర్మ పునఃప్రతిష్ఠ అప్పటికి అత్యవసరమైనది. కురువీరుల శంఖ, కాహళధ్వనుల మధ్య బౌద్ధ ధర్మ భేరి వినిపించకుండా చేయడమే నాటి పాలకులకు అవసరం కాబట్టి కవులందుకు కావాల్సిన సంభారాలు సమకూర్చారు. "సత్యం మీరుగా తెలుసుకోనవసరం లేదు - ఇక నుంచి మేము చెప్పినదే సత్యమని నమ్మండి" అని చెప్పిన "నిత్య సత్యవచనుల" బాణీలోనే తరువాత వారంతా నడిచారు. దేవభాష దరువులకు తల ఊపక సోమన బసవపురాణం వ్రాసినా అది స్వీయమత ప్రతిష్ఠకు తప్ప "మిండజంగాల" మితిమీరిన చేష్టలడ్డ గించడానికి కాదు. మధ్యలో మహాకవి తిక్కనొక్కడు "పాతకుండలోనే ఇంకె న్నాళ్ళు నీళ్ళు త్రాగుతారని ప్రశ్నించాడు". నాచన సోమన నవీన గుణాలు" నట్టింట ఆడేవేగానీ నడివీధిలోకి అక్కర కొచ్చేవికావు". శ్రీనాథుడు, ప్రబంధకవులు సమాజగతిని మార్చగల శక్తివంతులైనా తమ "కావ్య కన్యకలు కనకపు టందలం మీద తిరిగితే చాలనుకున్నారు". నాటి దేశకాలమాన పరిస్థితులే వీరందరినీ అలా ప్రోత్సహించాయి. అపార ప్రజ్ఞాధురీణులైన మన ప్రాచీన కవులు పరిమితులకు లోబడే కవిత్వం వ్రాశారు. అంతలోనే రసరాజమైన శృంగారం, సాహిత్యదేవి సర్వాంగాలను వశం చేసుకొని, జనాన్ని కైపెక్కించి, ఆడించి, చిత్ర, విచిత్ర విన్యాసాలు చేయించడంతో "కవిత్వమొక దొమ్మరాటయ్యింది". ఒక్క వేమన పద్యమనే పాత కఱ్ఱతోనే పాషండులను పట్టితన్నాడు. ఇంతలో చాపక్రింద నీరులా దేశం పారతంత్ర్యంలోనికి నెట్టబడింది. అప్పటిదాకా తెలియని దేశాలు, భావాలు, మతాలు, మత లబులు మనకు తెలిశాయి. "సాంస్కృతిక పునరుజ్జీవనంతో నవయౌవ్వన దేహంతో బయలుదేరిన పాశ్చాత్య ప్రపంచం - ఒంటినిండా సొమ్ములతో జీవచ్ఛవమై ఉన్న ముదిమి పూర్వార్ధ గోళాన్ని ఎలా గుప్పిటపట్టి నలిపేస్తున్నదో ఇక్కడి క్రాంతదర్శులకు అర్థమయ్యింది".

ముద్రణాయంత్రం :

పారిశ్రామిక విప్లవం మానవాళికి అందించిన కానుకలలో ఇది ఒకటి. "తాటి నిచ్చెనలెక్కి వెళితే తలాతలం నుండి తపోలోకం చేరవచ్చునేమోగానీ - తాళపత్రాలలో ఉన్న అక్షరాలు చదవడానికి మాత్రం మన దేశంలో మనుష్యులందరికీ అవకాశం లేదు". ఈ నేపథ్యంలో "బెంజమన్ షుల్జ్" జర్మనీలోని తన ప్రింటింగ్ ప్రెస్‌లో 1747లో తొలిగా తెలుగక్షరాలకు అచ్చులు తయారుచేశాడు. ఎల్లదేశాలకు సువార్త ప్రకటించాలన్న కుతూహలమే దీనికి ప్రోత్సాహం. అలా పురుడుపోసుకున్న తొలి తెలుగు పుస్తకాలు 1. మోక్షానికి కొంచుపోయె దొవ్వ/దోవ, 2. నూఱు జ్ఞానవచనాలు. అది మొదలు ఎన్నో ఆంగ్ల, ఆంధ్ర గ్రంధాలు చదువరులందరికీ సులభంగా లభించసాగాయి. "మనం మన పిల్లలకు బంగారు చంచాలతో మొరమొరాలు తినిపిస్తున్నామని, సముద్రాల్ని జయించిన మనం, సముద్రయానం చేస్తే ప్రాయశ్చిత్తాలు చేసుకునే స్థితికి చేరిననాడు - నిరంతరం సముద్రంలో ఈదేవారి పట్ల అప్రమత్తులుగా లేకపోవడం వలనే ఈ దుస్థితికి చేరామని, చరిత్ర అనే తడిమట్టి ముద్దను - విజేతలు తమకనుకూలమైన బొమ్మలుగా తయారు చేసి చూపిస్తున్నారని - కొందరి కన్నా మెల్లగా తెలిసి వచ్చింది.

బ్రహ్మ సమాజం :

"బ్రహ్మజ్ఞానం వంశపారంపర్యంగా వచ్చే వస్తువు కాదని" "వసుధైక కుటుంబకమ్" భావనను ప్రోదిచేసిన వేద వాఙ్మయంలోనికి విరాట్ పురుషుని పాదాలు తొంగి చూడడం మొదలుపెట్టగానే అందరికీ తెలిసివచ్చింది. రామ్ మోహన్‌రాయ్ "సంవాద కౌముది" మొదలు వీరేశలింగంగారి వివేకవర్ధిని వరకు బ్రహ్మసమాజ ప్రేరేపిత పత్రికలు "నీరెక్కిన భారతీయ పంచెవన్నెల రాళ్ళకు సానబెట్టాయి. కానీ ఆంగ్లేయులు దేశాన్ని విడిచిపెట్టి వెళ్ళాలన్న విషయంలో వారి అభిప్రాయాలు వారికున్నాయి.

దేవభాష స్థానంలో దేశాన్ని ఏలేవారి భాష నేర్చిన రాజేంద్రలాల్ మిత్ర, హరిశ్చంద్ర ముఖర్జీ, ప్రసన్నకుమార ఠాగూర్ వంటి మేధావులు 1851లో "బ్రిటిష్ ఇండియన్ అసోసియేషన్" అనే ప్రజాహిత సంస్థను కలకత్తాలో స్థాపించారు. అదే సమయంలో జగన్నాథ్ శంకరసేఠ్ లాంటి ప్రముఖులు ముంబాయిలో మరో సంస్థ స్థాపించారు. మంగళ్‌దాస్ నాథూభాయి, దాదాభాయ్‌నౌరోజి ఈ సంఘ సభ్యులే. 1833లోనే ఏనుగుల వీరాస్వామయ్య, శ్రీనివాస పిళ్ళై, వెంబాకం రాఘవాచార్యులు మద్రాసులో "హిందూ లిటరరీ సొసైటీని" స్థాపించారు. వీరికి నాటి మద్రాసు సర్వోన్నత న్యాయస్థానంలో అడ్వకేట్ జనరల్‌గా ఉన్న జార్జి నార్టన్‌గారు సహకరించారు. గొప్ప సంస్కరణవాదులచే ఈ సంస్థ విరివిగా ఉపన్యాసాలిప్పించేది. 1838లో ఈ సంస్థ 70 వేలమంది సంతకాలతో ఇంగ్లీషు కళాశాల స్థాపన ఆవశ్యకత పై ప్రభుత్వానికి మహజరు సమర్పించగా 1841లో మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం స్థాపించబడింది. స్వామి దయానంద సరస్వతి గారి ఆర్య సమాజం భ్రమల విహంగాల పై తిరుగుతున్న భావిభారత పుత్రులను భూమికి దింపింది. మరో ప్రక్క తెలుగులో బైబిలు ముద్రించడం కోసం కాంప్‌బెల్ పండితుని ఆధ్వర్యంలో అక్షర క్రమంలో కూర్చిన తొలి తెలుగు నిఘంటువు తయారయ్యింది. 1833నాటికి బ్రౌను మహాశయుడు తెలుగున మరో రెండు సమగ్రమైన నిఘంటువులు కూర్చాడు. గాలిలో వినబడుతున్న వేమన పద్యాలను పుస్తకంగా నిలబెట్టాడు. భాగవత, భారతాలు తాటాకు బూజులలో నుంచి అంగ్రేజు అచ్చు యంత్రాల ద్వారా బయటపడ్డాయి. వ్రాత విధానంలో మార్పులు, సులభ వ్యాకరణం, విరామ చిహ్నాలు వచ్చాయి. వేకువనే రాజ శయనాగారాల ముందు, దేవోత్స వాలలోనూ మ్రోగే కంచు తాళాలు "నిద్రాణమైన జాతిని మేల్కొల్పడానికి కందుకూరి, గురజాడల చేతికి వచ్చాయి." వచన ప్రబంధాలు, ప్రహసనాలు, స్త్రీల కొరకు ప్రత్యేక పుస్తకాలు, నాటకాలు, కథలు, కథానికలు, ఆంగ్లానువాదాలు పుంఖాను పుంఖాలుగా పుట్టుకొచ్చాయి. అందులోనూ స్వార్థాలు, స్వప్రయోజనాలు క్రీనీడలూ ఉన్నాయి. అప్పటి పాలక వర్గాల ఆశీస్సులు, ఆజ్ఞలూ దాగున్నాయి.

క్రొత్త కాంతి :

నన్నయకు పుర్వపు శాసనాలలో, కన్నడనాట బసవ శంకర వచనాలుగా వచనం వెలిగింది. నన్నయ భారతాం ధ్రీకరణంలోనూ 1431 సార్లు కనిపించింది. అప్పటి నుండి అవిచ్ఛిన్నంగా ఇది సాగుతూ వచ్చినా 1890 తరు వాత వచ్చిన తెలుగు రచనల్లో ఆంగ్ల ప్రభావానికి గురై య్యింది. పద్యం, వచనం జోడు గుఱ్ఱాలై సవాళ్ళు విసురు తున్న రోజుల్లో తిరుపతి వేంకట కవులు బయలుదేరి శ్రీనాథుని వలే నానా రాజాశ్రయ దర్శనం చేసి - "మును పటి కట్టు బాట్ల నుండి కవులను, కవిత్వాన్ని విడిపిం చారు." మరో ప్రక్క గ్రాంధిక - వ్యవహారిక భాషా యుద్ధాలు హోరాహోరీగా జరిగేవి. కట్టమంచి రాయ ప్రోలు, గురజాడ వంటి వారికి "ఆంధ్ర భారతి" పత్రిక రంగస్థలాన్ని సిద్ధం చేసింది. ఈ పత్రిక లో 1909లో వచ్చిన "మేలుకొలుపు" అనే అజ్ఞాత కర్తృత్వ గేయం 1910నాటి గురజాడ ముత్యాల సరాలకు ప్రేరణయ్యింది. సర్వస్వతంత్రులైన శివకవులనాడే వృషభగతిలో మాత్రా ఛందస్సులున్నా వాటికి ముక్కు తాళ్ళున్నాయి. గురజాడ వాటిని ఊడదీశాడు. మరోప్రక్క గిడుగు "తెలుగు" పిడుగై గ్రాంధికాటవీ సమూహాన్ని కాల్చి వేశాడు. "మా దృష్టిలో దేశభక్తి అంటే మాతృభాషాభిమానమేనని" ప్రక టించిన రామమూర్తిగారు వ్యవహారిక భాషను పోరి మరీ పల్లకీ నెక్కించారు. పండితులు ప్రామాణికమని వ్రాస్తున్న వాటిల్లో ఎన్నో కృతక ప్రయోగాలను ఎత్తి చూపారు. ఈ సంధి కాలంలోనే స్థానబలాన్ని ఉపయోగించుకొని చిన్నయసూరి తెలుగు భాషను, వ్యాకరణ పాకాన్ని ఘనీ భవింపచేసేశాడు.

పాశ్చాత్య ప్రభావంతో తెలుగు కవిత్వం భావ, ప్రణయ, స్మృతి దేశభక్తి శాఖలుగా విస్తరించింది. మానవ తావాదం, అమలిన శృంగారాలను అక్కునచేర్చుకున్నది. పగిలిన అద్దం ముక్కల్లో ముఖాన్ని చూచుకునే భరత మాత స్వాతంత్ర్యోద్యమ ఫలితంగా నిలువెత్తు దర్పణం ముందు తనను ఆసాంతం చూసుకోగలిగింది. దేశభక్తికి స్పష్టమైన రూపం, వస్తువు దొరకడంతో తెలుగునాట అది కవితారూపమై కదంతొక్కింది. వేదంతోపాటు పుట్టి గౌతమ సిద్ధార్థుని, జాబాలి మాటలతో స్థిరపడిన హేతు వాదం మరలా జూలువిదిల్చి త్రిపురనేని చేతి గిన్నెలో వీర గంధంగా వచ్చి మన గళసీమల నలంకరించింది. దేవుల పల్లి వారి పిల్లగా ఎదిగిన భావకవిత్వం తెలుగులో తరు వాత పుట్టిన పంథాలకు తల్లికాగలిగింది.

మూసపోసిన వర్ణనలు, పదబంధాల అగడ్తలు దాటి వచ్చిన సాహిత్యం విశ్వమానవ ప్రేమను, సంస్కరణ వాదాన్ని, ప్రబోధాన్ని తలకెత్తుకున్నది. స్త్రీ-రసాధి దేవతగా గాక దేవతామూర్తిగా మారింది. "నిఘంటువులనే రోకళ్ళ దెబ్బలకు చిక్కకుండా వ్యాకరణం రోటి నుండి ఎగిరిపడ్డ ఎన్నో అలతిపదాలు ఆంధ్రపాఠకుల హృదయ సింహా సనాలపై కొలువుతీరాయి". నాయని, వేదుల, దేవులపల్లి, ప్రకృతి కాంతకు క్రొత్త కోక కట్టించారు. రాయప్రోలుతో పొంగి వచ్చిన దేశభక్తి ఝురి బసవరాజు, గరిమెళ్ళ, బలిజే పల్లి, కరుణశ్రీ కలాల నుండి కరవాలాలు ఝుళిపింప చేసింది. గడియారం వారి శివభారతమై రక్తం మరిగిం చింది. విశ్వనాధ, జాషువా, కొడాలి, తుమ్మల వారి నోట తెలుగునేల అణువణువు స్తుతించబడింది.

ముగింపు :

ఇతిహాసానువాదాల నుండి ఇంటర్‌నెట్ వరకు, కావ్యపాఠాల నుండి, కాల్పనిక సాహిత్యం వరకు ఎన్నో ప్రక్రియల ద్వారా మన నరాలలో పునరుత్తేజం నింపిన తెలుగు సాహిత్యం అజరామరమైనది. రసపోషణతో పాటు, జగద్ధితంగా, ఆంధ్రావళీ మోదంగా సాగి వచ్చిన ప్రాచీన సాహిత్యంలో లోపించిన వాటిని కాలానికి తగ్గట్టుగా ఆధునిక సాహిత్యం పూరించింది. మన బాధ్యత లను గుర్తెరిగింపచేసింది. బాలవితంతువులకు తిరిగి బొట్టు పెట్టించింది. స్త్రీ అంటే భర్త లేదా తండ్రి అమ్ము కునే అంగడి సరుకు కాదని ఒట్టుపెట్టించింది. గురజాడ గురుత్వాకర్షణ బలం ధాటికి విధవల తలపై వెంట్రుక లను ఛాందసుల కత్తెరలు గొరగలేకపోయాయి. విషయం పట గ్రామ సింహాలు మొరగ లేకపోయాయి. (కానీ ఈ

జటిల సమస్యలు ఆనాడు సమాజంలోని ఒక ప్రధాన వర్గానికి చెందినవే గానీ అందరివీ కావని గమనించాలి). అభ్యుదయ విప్లవ మార్గాలలో పయనించిన ఆధునికాంధ్ర కవిత్వం నేడు వామన రూపాన్ని కూడా సంతరించుకొని అణువులో అగ్నిపర్వతాన్ని ప్రదర్శించగలిగే స్థితిలో ఉంది.

ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

1. ఆధునికాంధ్ర కవిత్వము - సంప్రదాయాలు - ప్రయోగాలు - ఆచార్య సింగిరెడ్డి నారాయణరెడ్డి
2. ఆంధ్ర సాహిత్య విమర్శ - ఆంగ్ల ప్రభావం - ఆచార్య జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యం
3. నా స్వీయ పరిశీలనలు

❁ ❁ ❁

మినీ కవిత్వం – రావి రంగారావు

- బి.ఎస్.ఎల్. పద్మశ్రీ
ఆచార్యులు, శాఖాధిపతి,తెలుగు విభాగం,
ఎస్.పి.యం.హెచ్. డిగ్రీ కళాశాల, మచిలీపట్టణం, కృష్ణా జిల్లా.

కవి పరిచయం :

ఆధునిక కవిత్వంలో "మినీకవిత" ఓ ప్రక్రియ. దీనిని అనేక మంది కవులు ఒక ఉద్యమంగా నడిపించారు. వారిలో రంగారావుగారు సముచిత స్థానాన్ని సంపాదించారు. ఇర్వై ఐదు సంవత్సరాలుగా ఆకాశవాణి శ్రోతలకు, పత్రికా పాఠకులకు కవిగా విమర్శకునిగా తెలుసు. సాహితీలోకానికి పరిచయం వున్న వ్యక్తి రావిరంగారావు గారు. పద్యకవిత, వచన కవితలలో ప్రవేశమున్ననూ రంగారావుగారికి మినీకవిత్వమన్న కాస్త మక్కువ ఎక్కువ అని చెప్పడానికి నిదర్శనం, ఆయన మినీకవితలు. మినీకవిత్వంపై రాసిన వ్యాసాలు కారణంగా భావించవచ్చు. రంగా రావుగారికి మినీకవిత్వంతో వున్న అనుబంధం పటిష్టమైనదిఅని తెలుస్తుంది. అందుకే ఆయనను "మినీపోయెం ట్రెండ్ సెట్టర్" అని వేమూరి రాధాకృష్ణ మూర్తిగారన్నారు.

మినీకవిత పుటుక :

"నిన్నటి మహాకావ్యం పద్దెనిమిది
పర్వాలైతే
నేటి మహాకావ్యం పద్దెనిమిది
పేజీలే" అని శ్రీశ్రీ అన్నారు.

పద్దెనిమిది పర్వాలు పద్దెనిమిది పేజీలు అవ్వడం నాటికి నేటికి వున్న తేడాను గమనించాలి. సాహిత్య చరిత్రలో మార్పులుగా భావించాలి. సాహిత్యంలో కాలానుగుణమైన మార్పులు సహజం.

సాహిత్యంలో క్రమపరిణామంలో వచ్చే మార్పులే మినీకవిత పుట్టుకకు కారణాలుగా సాహితీవేత్తలు భావించారు. అందుకే పాల్కురికి సోమనాథుడు

'అల్పాక్షరముల అనల్పార్ధ రచన
కల్పించుటయె కాదె కవి వివేకంబు"

అన్నారు. ఆధునిక విమర్శకులు Economy of words అంటున్నారు.

"మినీకవిత" అనగానే చిన్న కవిత అనే భావన కలుగుతుంది. ఆకారం చిన్నది అయినా అర్థం మాత్రం అనంతమైనది.

అందుకే డా॥ సి.నారాయణరెడ్డిగారు రంగారావు గారి "గుడ్‌మార్నింగ్" చదివి "మినీకవితల్లో చెప్పదలచుకున్నది చెప్పింది ముగిసింతర్వాత పాఠకుని ఆలోచనల్లో వలయాలను సృష్టించేది - ఒకదాని కంటె ఒకటి పొడుచు కొస్తున్నాయి". అని మినీకవిత తత్వాన్ని చెప్పారు.

కాలంతోపాటు వస్తున్న మార్పులకు అనుగుణంగా కవిత్వంలో కూడా మార్పులు రావడం సహజం. జన జీవనం యాంత్రికంగా తయారైంది. పెద్ద పెద్ద కావ్యాలు చదవడానికి తీరికలేదు. ఇలా చూసిన మినీకవిత అవసరం ఎంతో వుందనిపిస్తుంది. సాధారణంగా కవిత్వం ప్రారంభదశ మినీకవిత్వం నుండే అలవాటు అవుతుందని కథా కావ్యానికి పటిష్టమైన భావాలు రావడానికి మినీకవిత దోహదం చేస్తుంది.

ఏది మినీకవిత? అనే వ్యాసంలో రంగారావు గారు ఇలా అన్నారు. "వచన కవితలోని అయోమయ భావాల వలన, సమాసాడంబరం వలన పునరుక్తుల వలన నినాదాల వలన, వ్యక్తీకరణలోని పులుముడు వలన కృతకమైన అంత్యప్రాసాది నియమాల వలన ప్రజలు ఆధునిక కవిత్వం అంటే పారిపోయే స్థితికి వచ్చారు. ఇటీవలి కాలంలో ప్రజల్ని మళ్ళీ కవిత్వం వైపు మొగ్గు చూపేటట్లు చేయగలుగుతున్నది."మినీకవిత మాత్రమే"అని రంగా రావు గారు మినీ కవిత పుట్టుకకు కారణం వచన కవిత్వంలో వున్న అస్పష్టత అందులోని వస్తువు సామాన్య పాఠకునికి అందకపోవడం ఒక కారణంగా భావించారు.

"మినీ కవిత ఆవిర్భావానికి కారణమేమి?

దీనికి నికార్సైన సమాధానం వుంది. దిన, వార పత్రికలు కవిత్వానికి కేటాయించిన స్థలా భావం మినీకవిత జన్మించడానికి కారణమైంది అని టి.ఎల్. కాంతారావుగారు అన్నారు దీనిని చంద్రిక ఖండించారు.

"మినీ కవిత ఆవిర్భావానికి పత్రికలే కారణమైతే మినీ కవిత సాహిత్య ధర్మాన్ని కోల్పోవలసి వస్తుంది. పురిటిలోనే ప్రాణం విడిచి వుండేది. పత్రికలు కవిత్వావిర్భావా నికి ఎప్పుడు కారణం కావు. కవితా వికాసానికి మాత్రమే దోహద పడతాయి. అయినా పత్రికలలో వచ్చే కవితలను పరిశీలిస్తే కథాంతంలో స్థలం మిగిలిపోతుందని వేసినట్లుగా కనపడదు. కథను మధ్యలో ఆపి కవితలు వేయటం జరుగుతోంది అంటే కథతో పాటు పాఠకులు ఒక "రవ్వ" లాగా ఆనందం కలిగించడానికి కవితలను వేస్తున్నారన వచ్చును. ఏది ఏమైనా మినీ కవితను పత్రికలు ఆదరించాయని చెప్పటం ఉచితం కాని పత్రికల వల్లే మినీకవిత పుట్టిందనటం సమంజసం కాదు అని చంద్రిక అన్నారు.

ఒక్కొక్కరు చెప్పిన అభిప్రాయాన్ని బట్టి 'మినీ కవిత' పుట్టుక గూర్చి భిన్నాభిప్రాయాలున్నాయని అర్థమవుతుంది.

'మినీ కవిత' 1970లో పుట్టినా 1975 నుండి మినీ కవితలు విస్తృతంగా వచ్చాయి. ఆధునిక కవితా ప్రక్రియలలో వచన కవిత్వం నుండి కొత్త రూపంతో వచ్చింది. మినీ కవిత తెలుగు కవితా రంగంలో దశాబ్దకాలం పాటు మినీ కవితా యుగంగా పరిగణించవచ్చు. సాహిత్యంలో తనదంటూ ఒక స్థానాన్ని నిలబెట్టుకుంది. 'మినీ కవిత' నూతన ప్రక్రియగా ఆదరణ పొందింది.

"శాలివాహన సప్తసతి సంస్కృత ఆంధ్రాల్లోని అనేక చాటువులు, శతకాలు, ఇత్యాదులన్నీ యిందుకు నిదర్శనంగా ఉంటై అంతే కాదు నాటకాల్లోనూ కావ్యాల్లోనూ, మధ్యలో కొన్ని భావాల్ని చెప్పేతీరు ఒక మినీ కవితగా బయటికి తియ్యవచ్చు." అని అద్దేపల్లి రామమోహనరావు గారన్నారు.

అంతేగాక 'మృచ్ఛ కటికం'లో ఒక పద్యం ఉదాహరణగా చూపించారు.

"చావులో, దరిద్రంలో
చావే నయం, దరిద్రం కంటె
ఆ సమయంలో మాత్రమే దు:ఖమిస్తుంది చావు
చచ్చే దాకా దు:ఖమిస్తుంది దరిద్రం"[8]

'ఉమర్‌ఖయ్యాం రుబాయిలు, గాలీబ్ గీతాల్లాంటి ఉర్దూ కవితలు మినీ కవితలే. గురజాడ నుండి వచ్చిన ఆధునికి కవిత్వంలో కూడా అనేక మినీ కవితల్ని గుర్తించ వచ్చు'. అని అద్దేపల్లి వారన్నారు. ఉదాహరణకి గురజాడ

"మనిషి చేసిన రాయి రప్పకి
మహిమ కలదని సాగి మొక్కుడు
మనుషులకంటే రాయిరప్పలకన్న
కనిష్టంగా చూస్తావేల బేల?"

ఈ ఆధునిక పద్యాన్ని మినీకవిత అని అద్దేపల్లి రామమోహనరావు భావించారు.

ఇప్పటి వరకు అద్దేపల్లివారు పేర్కొన్న అంశాలలో మినీకవిత వుందన్నారు. కాని రంగారావుగారు ఈ అభిప్రాయాల్ని ఖండించారు.

"మినీకవిత" అనగానే సాధారణ పాఠకులకు గుర్తుకు వచ్చే లక్షణాలు రెండు.

1. సాధారణంగా పదిపన్నెండు లైన్లలోపు వుండటం
2. చమత్కారం ఈ రెండూ మాత్రమే మినీకవితకు ముఖ్యలక్షణాలుగా సాధారణ పాఠకులే కాదు కొందరు ఆరితేరిన విమర్శకులు కూడా బావించి పప్పులో కాలు వేస్తున్నారు. ఈ రెండు లక్షణాలు మినీకవితకు అతి సాధారణమైనవి మాత్రమే. ఈ రెండింటినే దృష్టిలో పెట్టుకుని శతక పద్యాలను, పాటలను, చాటువులను ముక్తకాలను, టుమ్రీలను మినీకవితలుగా కొందరు అపోహపడుతున్నారు". అని రంగారావుగారు భావిస్తూ అద్దేపల్లి వారి అభిప్రాయాలను వ్యతిరేకించారు.

"1935వ సంవత్సరములోనే శ్రీశ్రీ "ఆః" అనే తొలి మినీకవితను రాయగలిగాడు. దాదాపు అర్ధ శతాబ్దం ముందు కాలాన్ని దర్శించగలిగాడు శ్రీశ్రీ. సంక్షిప్తతలోనూ, "నవ్యబందురశైలి" లోనూ నూతన శీర్షిక నిర్ణయ విధానం లోనూ ఇంకా ఏ ఇతర లక్షణాలను బట్టి చూసినా ఆ కవితను మనం ఉత్తమమైన మినీ కవితగానే బావించ వచ్చు." అని రంగారావుగారు అన్నారు ఉదాహరణకు "ఆః" అనే మినీకవిత

"నిప్పులు చిమ్ముకుంటూ
నింగికి నేనెగిరిపోతే
నిబిడాశ్చర్యంలో నీరు
నెత్తురు కక్కుకుంటూ
నేలకు నేరాలిపోతే
నిర్దాక్షిణ్యంగా నీరే"

ఈ మినీకవిత రాసేటప్పటికి "మినీకవిత" అనే ప్రక్రియ సాహిత్యంలో ప్రవేశించలేదు. కాని కవిత మాత్రం రాయబడింది, మినీకవితా లక్షణాలను ఆపాదించు కున్నది కావున మినీకవిత అంటున్నారు. మినీకవిత ప్రారంభదశను బట్టి చూస్తే ఇది తొలి మినీకవితగా భావించకూడదు.

రంగారావుగారు 1980 ఏప్రిల్‌లో రాసిన తొలి వ్యాసం లోనే మినీకవితా లక్షణాలను వివరించారు. ఈ వ్యాసం సాహిత్య ప్రపంచంలో సంచలనం సృష్టించింది అని స్పందన సాహితీ సమాఖ్యవారన్నారు. అవి మూడు వున్నాయి.

1. "సంక్షిప్తత" అవసరం లేని పదాలుగాని, భాషాడం బరంగాని వుండకపోవటం.
2. "నవ్యబందురశైలి" ఒక మినీకవితలో కవివాడిన ఏ పద్యాన్నయినా తీసేసి మరింకో పదంతో మనం పూరింప లేనిది. ఒక వేళ అలాచేస్తే కవితలో అర్థం సహజంగా తగ్గిపోవడంగానీ ఒక్కోసారి పూర్తిగా సారహీనం కావడం గానీ జరగగలదన్న మాట. అంటే అంత ఖచ్చితమైన పదనిర్మాణం సమగ్ర మైన మినీకవిత కలిగి వుంటుందన్న మాట. దీనినే నవ్యబంధురశైలి అంటున్నారు.
3. "చమత్కారం" చమత్కారమంటే అది ఏదో హాస్యానికి సంబంధించింది మాత్రమే అని అను కోకూడదు. అలా అనుకుంటే చమత్కారం యొక్క అర్థాన్ని చాలా సంకుచితంగా ఆలోచించినట్లవు తుంది. చమత్కార మంటే హృదయానికి సంబం దించిన అనుభూతిని కలిగించే లక్షణం" అని రంగారావు గారు మినీకవితా లక్షణాలను నిర్దేశిం చారు.

సంక్షిప్తతకు నిదర్శనం - చంద్రసేన్ "కంటితెలివి"

"కన్ను తెరిస్తే జననం
కన్ను మూస్తే మరణం
రెప్పపాటే కదా ఈ ప్రయాణం"

ఈ కవితలో వున్న పాదాలు మూడు. ఇందులో కవి మనిషి జీవితాన్ని నిక్షిప్తం చేశారు. కన్ను తెరిచాడంటే జన్మించాడని, కన్ను మూసాడంటే మరణం అని రెప్పపాటే ప్రయాణం అన్నారు. జీవితం క్షణికమైనదని అర్థం. కన్ను మూయడానికి, తెరవడానికి మధ్య రెప్పపాటు కాలమే అని జీవితం విలువని తెలియచేశారు. పుట్టుకకు, చావుకు మధ్య సామ్యం క్షణం పాటేనని అన్నారు.

ఇందులో జననం ఆనందాన్ని కలిగిస్తుంది. రెప్పపాటు కాలంలో జీవిత ప్రయాణం వుందన్నారు. 'కంటితెలివి' అని పేరు పెట్టడంలో కొత్తదనం వుంది. తెలివిగల కన్ను అంటే జ్ఞాననేత్రంగా భావించాలి.

మూడు పాదాల మినీకవితయైన ఇందులో నూరేళ్ళ జీవితం చూడవచ్చు. ఈ కవిత "సంక్షిప్తత"కు ప్రాణం పోసింది.

2. "నవ్యబంధురశైలి" రంగారావు రావి 'పద్మవ్యూహం'

"షేర్‌మార్కెట్లో
సవ్యసాచివైతే
దూకు!
అభిమన్యుడివైతే

అటుపోకు"

ఇందులో భావానికి తగ్గ పదాలే వున్నాయి. ఈ పదాలకు ఇతర పర్యాయ పదాలు పనికిరావు. ఈ మినీ కవితలో ఏ పదాన్ని తీసివేయడానికి వీలులేదు. మరోపదం అదనంగా పెట్టాల్సిన అవసరం లేదు. "పద్మవ్యూహం" అనే పేరు పెట్టడంలో ఛేదించడానికి వీలులేని పద బంధం వుందని ధ్వని.

3. "చమత్కారం" : రంగారావు రావి

"ఆశ్చర్యం ఎంటో తెలుసా!
ఆ అందాల చుక్క
ఆ సన్నని యువకుడు
అలాగే చూచుకుంటున్నారు తప్ప
ఒకటి కావటం లేదు"

ఈ కవిత వర్షం చినుకు ఆధారంగా సాగింది. కవిత లోనే ఆశ్యర్యం వుంది. వర్షం చినుకు పడుతూనే వుంటుంది కాని అది రెండుగా విడిపోతుంది. ఒకదాని నొకటి చూస్తున్నట్లుగానే అనిపిస్తుంది కాని ఒకటికావటం లేదు అనడంలో ఆశ్యర్యం వుంది. హృదయానికి సంబంధించిన భావం వుంది.

మినీ కవిత్వం - రావిరంగారావు కృషి :

రావి రంగారావుగారు మినీకవితను "మైత్రీకవిత" "MICRO POETRY" అన్నారు.

శ్రీ కొల్లూరి సంపాదకత్వాన 1980వ సంవత్సరంలో "మినీకవితా విప్లవం" అనే పేరుతో రెండు వందల మంది కవుల మినీకవితలతో ఒక సంపుటి వెలువడింది. ఈ సంపుటిలో వచ్చిన మినీకవితలు దాదాపుగా యువకులు రాసినవి. ఇందులో రంగారావుగారి "బీరువా" అనే కవిత ప్రచురించారు.

రావి రంగారావుగారు ఇతర విమర్శకుల కన్నా ముందే 1980 ఏప్రిల్ భారతిలో చాలా స్పష్టమైన అవగాహనతో "మినీకవిత" అనే వ్యాసం రాశారు. ఆ తరువాత "గుడ్ మార్నింగ్" మినీకవితా సంపుటిని మే, 1981వ సంవత్సరంలో ప్రచురించారు. ఇందులో నలభై నాలుగు మినీ కవితలు వున్నాయి.

"అగ్గిపెట్టె" ఇది రజతోత్సవ సంచికలోని భాగం. 1995వ సంవత్సరంలో వచ్చింది. దీనిలో అరవై ఐదు మినీ కవితలున్నాయి.

మొత్తం రంగారావుగారు రాసిన మినీకవితలు నూట తొమ్మిది వున్నాయి.

రంగారావుగారు రాసిన వ్యాసాలు పదమూడు వున్నాయి. అవి కూడా మార్చి 1999లో మినీకవిత శిల్ప సమీక్ష" అనే వ్యాస సంపుటిని వెలువరించారు. అందులో రంగారావుగారు మినీకవితా లక్షణాలను, వికాసాన్ని, ఆ ప్రక్రియ ప్రారంభదశ నుండి ఈనాటికీ వస్తున్న మార్పులను వ్యాస సంపుటిలో సమగ్రమైన విషయాలు స్పష్టంగా వివరించారు.

మినీకవితలపై పాఠకుల విశేష ఆదరణ చూపుతున్న తరుణంలో మినీకవిత ప్రదర్శనలను విస్తృతం చేసే పథకాల్ని పలు సాహిత్య సంస్థలు ప్రారంభించాయి. ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్రలోనే ముందుగ విజయవాడలో "విజయ సాహితీ" అనే సంస్థ నిర్వహించింది. ఆగష్టు 17, 18 తేదీలలో 1980లో మినీకవితా ప్రదర్శనను ప్రయోగ పూర్వకంగా "విజయసాహితి" విజయం సాధించింది.

రెండవసారి ఫిబ్రవరి, 8వ తేదిన 1981 బందరు శ్రీ ముట్నూరు కృష్ణరాయపుర మందిరంలోనే ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ సౌజన్యంతో మినీకవితా ప్రదర్శన "స్పందన" సాహితీ సమాఖ్య ఏర్పాటు చేసింది, విజయ వాడలో, బందరులో నిర్వహించిన ప్రదర్శనలు పాఠక లోకాన్ని విశేషంగా ఆకర్షించగలవనటంలో ఏవిధమైన సందేహం లేదని మరోసారి తెలిసింది. తరువాత అవని గడ్డ, నాగాయలంక, కడప, తిరుపతి, విజయనగరం మొదలైన ప్రదేశాలలో ఈ ప్రదర్శనలు జరిగాయి. ఈ ప్రదర్శనలలో రంగారావుగారు పాల్గొన్నారు. మినీకవిత ఉన్నతికై

రంగారావుగారు విశేషకృషి చేసినారు. ఈనాటికీ చేస్తునే వున్నారు.

మినీకవిత - రంగారావుగారి ప్రయోగాలు :

రంగారావుగారు వ్యాసాలలో మినీకవితల్ని కొన్ని ప్రయోగ పూర్వకంగా చూపించారు. "గుడ్‌మార్నింగ్" లోని టైటిల్ కవిత బహుళార్థ సాధక కవిత దీనిని ముగ్గురు కవులు మూడు విధాలుగా వివరించారని కవి చెప్పుకున్నారు.

"ఆకాశం ఇచ్చింది - ఆకుల్ని :
చీకటి తెచ్చింది - వక్కల్ని :
వెన్నెల కలిపింది - సున్నం :
తాంబూలం వేసుకొంది - సముద్రం -
పొద్దున్నే పలకరించాడు - భానుడు నవ్వుతో,
సముద్రమూ నవ్వింది - పండిన నోటితో."

1. కవితలో ప్రకృతి వర్ణన ఉండి. చీకటి తరువాత ఉదయం వేళను గురించి కవి చెప్పాడు. చాల అందమైన భావకవిత్వం ఇది ఉదయ సూర్యుని నుండి వచ్చిన అరుణకాంతులు సముద్రం మీద పడి ప్రతిఫలించిన సన్నివేశం. సూర్యుడు, సముద్రం పరస్పరం నవ్వుకుంటూ "గుడ్ మార్నింగ్" చెప్పుకుంటున్నట్లు ఇందులో వర్ణింప బడింది. తాంబూలం లోని ఆకు, వక్క, సున్నం లాగా ఆకాశం, చీకటి, వెన్నెల సముద్రం నోటిలో ప్రతిబింబ రూపంలో కలిశాయి. తాంబూలం వల్ల కలిగిన అరుణిమగా సముద్రంలో పడిన ఉదయ కాంతి భావింపబడింది.

2. ఉదయం అభ్యుదయానికి గుర్తు. ఆకులంటే సుకుమార హృదయం కలవాళ్ళు. వక్కలంటే ధైర్యం గల గట్టి గుండెకలవాళ్ళు. సున్నమంటే అన్యాయాన్ని సహించలేని ఉద్రిక్త మనస్తత్వం కల వాళ్ళు. ఈ మూడు రకాల వాళ్ళూ సజ్జనులే. తాంబూలంలోని ఆకు, వక్క, సున్నం లాగ వీరంతా ఒక్కటిగా కలిసిననాడు దేశంలో అభ్యుదయం సాధింపబడుతుంది. ఇలా ఇందులో ప్రగతి శక్తుల ఐకమత్య అవసరం గూర్చి చెప్ప బడింది. ఈ కవితలో సామాజిక స్పృహ ఉంది.

3. సముద్రం ప్రజలకు గుర్తు జన సముద్రం అని సహజంగా అంటూ వుంటాము. సూర్యుడు విప్లవానికి గుర్తు. విప్లవం వల్ల జనం హర్షించడం జరుగుతుంది. నోరు ఎర్రబడాలంటే ఆకులు, వక్కలు, సున్నం బలికాక తప్పదు. అలాగే విప్లవం రావాలంటే రకరకాల వ్యక్తులు తమ జీవితాలను త్యాగం చేయక తప్పదు.

ఒకే కవితను ముగ్గురు కవులు మూడు రాకలైన భావాలను తెలిపారు. ఒకో వ్యక్తి ఆలోచనా సరళి ఒకో విధంగా వుంటుందనడానికి నిదర్శనం ఈ కవిత. అందుకే ఇది బహుళార్థ సాధక కవిత అయినది.

ఈ కవితలో భిన్నాభిప్రాయాలు వ్యక్తమైనాయి. వీటిని మానసిక శాస్త్ర దృష్టితో రంగారావుగారు పరిశీలించారు.

"విద్యా మనశ్శాస్త్రంలో విద్యార్థుల మూర్తిమత్వ లక్షణాల్ని తెలుసుకోటానికి విద్యావేత్తలు కొన్ని కార్డుల మీద సిరామరకల్ని వుంచుతారు. ఆ మరకల్ని చూచి విద్యార్థులు, అవి ఎలా కనిపిస్తున్నాయో వ్యాఖ్యానం చేస్తారు. ఒకడికి అందమైన వృక్షం కనిపిస్తే మరొకడికి జుట్టు విరబోసుకున్న రాక్షసుడు కనిపించవచ్చు.... ఇలా విద్యార్థులు చెప్పుంటే వాటిని జాగ్రత్తగా రాసుకొని వాళ్ళ మూర్తిమత్వ లక్షణాల్ని విదావేత్తలు శాస్త్రీయంగా విశ్లేషిస్తారు. అలాగే మూర్తిమత్వ లక్షణాల్ని పరిశోధించటానికి ఈ బహుళార్థ సాధక కవితలెంతో సహకరించగలవు" అని రంగారావు గారు అన్నారు.

రంగారావుగారు 'మినీకవిత' లోని సంక్షిప్తత గురించి పరిశీలించి ప్రయోగం ద్వారా చూపించారు.

"బలవంతుడ నాకేమని
పలువురితో నిగ్రహించి పలుకుట మేలా

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

బలవంతమైన సర్పము
చలిచీమల చేత చిక్కి చావదె సుమతీ!"

ఇందులో సంక్షిప్తత లేదు. సంక్షిప్తత అర్థం కావడానికి మార్చి చూపించారు.

"బలవంతుణ్ణని
గర్విస్తావా
సర్పాన్ని
చలి చీమలు చంపుతాయ్"

"శతక పద్యంలో ఓ డజను పదాలున్నాయిగాని సంక్షిప్తత కోసం మార్చి వ్రాసిన దీనిలో ఐదు మాటలే వున్నాయి. మాటల సంఖ్య బాగా తగ్గినా భావ ప్రకటనకు లోటు లేదు అని రంగారావు గారు సంక్షిప్త రూపాన్ని ప్రయోగ పూర్వకంగా చూపారు.

"టుమ్రీలలో అంత్య ప్రాసలతో పాటు లయ కూడా వుండవచ్చు. కాని మినీ కవితలో అంత్యప్రాసలతో పాటు లయ కూడా వుండాల్సిన నియమం లేదు. ఎక్కడైనా కొన్ని మినీకవితల్లో లయ కన్పిస్తుంటే అది అనుకోకుండా సహజంగా వచ్చిందై వుంటుంది" అని రంగారావుగారు మల్లిక్ రాసిన టుమ్రీ ఉదాహరణగా చూపించారు.

రావిరంగారావు మినీకవితల వస్తు రూప విశ్లేషణ:

"గుడ్‌మార్నింగ్" మినీ కవితలలో సామాజిక దృక్పథం వుంది. వ్యంగ్యంగా వున్న కవితలు కొన్ని రాజకీయ దృక్పథంతో వున్న కవితలు కొన్ని, సున్నితంగా బోధించిన కవితలు కొన్ని, గంభీరత్వాన్ని ఆపాదించుకున్న కవితలు కొన్ని వున్నాయి. మినీ కవితకు రంగారావుగారు చెప్పిన లక్షణాలన్నీ ఈ మినీ కవితలలో వున్నాయి.

"అగ్గిపెట్టె" ఇది రజతోత్సవ సంచికలో భాగంగా వచ్చింది. ఇందులో అరవై ఐదు మినీ కవితలు వున్నాయి. ఈ మినీ కవితలలో సమాజంలో జరిగే అవినీతి, అన్యాయాలను వ్యతిరేకిస్తూ సమసమాజం కోసం ఆరాటపడి రాసిన మినీకవితలు ఇవి.

"కాపలా " అనే మినీ కవితలో

"డబ్బు
దేవుడయ్యేసరికి
ఇనుము
పెట్టయింది
రాయి
గోడయింది
చెక్క
తలుపయింది
చివరికి
ప్రాణం
కుక్కయింది."

మనిషి ప్రాణం డబ్బు చుట్టూ ఏ విధంగా తిరుగుతుందో ఈ కవితలో చెప్పారు. ఇనుము పెట్టె కావడం, రాయి గోడ కావడం, చెక్క తలుపు కావడం డబ్బు కోపమే! అవి ప్రాణం లేనివి, బుద్ధి లేనివి డబ్బు డబ్బు కోసం అట్లా అయ్యాయి. ప్రాణం వున్నా బుద్ధి వున్నదనుకున్న మనిషి కూడా కుక్కలా మారిపోయి డబ్బుకి కాపలా కాస్తున్నాడు. డబ్బు కోసం మనిషి చేసే దుర్మార్గాలు అతని బలహీనతను తెలియచేస్తున్నాయి.

"చట్టం" అనే మినీ కవితలో

"క్రూర మృగాల్ని
బంధించామనుకుంటుండగానే
పారిపోతున్నాయి
పన్నిన వలకు
అన్నీ కన్నాలే"

ఈ కవితలో చట్టం అవినీతి పరులకు చుట్టం అన్న విషయం స్పష్టమవుతుంది. నిజాయితీపరులు క్రూర మృగన్ని బంధించిన అవినీతి పరులు ఏదో విధంగా తప్పిస్తారు. పన్ని వలకు అన్నీ కన్నాలే అనడం నేటి చట్టం తీరును దుయ్యబట్టారు. 'అగ్గిపెట్టె' మినీ కవితలలో నేటి సమాజం స్థితిని వివరించారు. సమసమాజం ఏర్పడాలన్న భావన కవిలో కనిపిస్తుంది.

❀ ❀ ❀

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

మినీ కవిత్వం

- **డా॥ శ్రీపాద సీతామహాలక్ష్మి సత్యవతీ పేరమాంబ**
పాఠశాల సహాయకురాలు, తెలుగు
శ్రీరామారెడ్డి ప్రజాపరిషత్ ఉన్నత పాఠశాల (బాలురు)
అనపర్తి (మం), తూర్పు గోదావరి జిల్లా, ఆంధ్రప్రదేశ్.

"ఉదయంతు శతాదిత్యాః
ఉదయం త్వింవదవశ్శతం
నవినా కవి వాక్యేన
నశ్యత్యాభ్యంతరం తమః॥"

వంద సూర్యులు ఉదయించుగాక ! వంద చంద్రులు ఉదయించుగాక! కాని ఒక్క కవి వాక్కు వల్లనే అజ్ఞానమనే చీకటి నశింపగలదు. విశ్వశ్రేయః కావ్యమ్" విశ్వానికి శ్రేయస్సును కూర్చేది కావ్యం అనినన్నయ అన్నారు.ప్రస్తుత పరిస్థితుల్లో పెద్ద పెద్ద కావ్యాలు చదివే సమయం, తీరిక ఎవరికీ ఉండడం లేదు. అందుకే "రమణీయార్ధ ప్రతి పాదక శబ్దః కావ్యమ్" అన్నట్లుగా చిన్న చిన్న పదాలతో ఎంతో రసవత్తరంగా కూర్చబడేవి మినీకవితలు. "అల్పాక్ష రంబుల అనల్పార్ధంబు' అన్నట్లుగా శబ్ద చమత్కారం, అర్ధ చమత్కారం, శబ్దార్ధ ఉభయ చమత్కారం ప్రస్ఫుట య్యేలా చిన్న చిన్న పదాలతో ఎంతో రసవత్తరంగా కూర్చ బడేవి మినీకవితలు.

"మినీకవితలు ముక్తకాలవంటివి. ఇదే ఒక ప్రక్రియ, ఇదే ఒక ముగింపు అంటే నేనొప్పుకోను. ఇది అభ్యాసానికి పనికివస్తుందని నేననుకుంటాను. ఇందులో సమాజ స్పందనలను పూర్తిగా ప్రతిఫలించడానికి వీల్లేదు. వీటి ద్వారానే ప్రజల్లో చైతన్యం తీసుకురావడం కష్టం" అని కుందుర్తి వారు అభిప్రాయపడ్డారు.

"మినీ కవిత్వమున ఏదో ఒక భావమును చెప్పుటకు వీలుంటుందే కాని, రసానందమును కలిగించు గుణము ఉండదు" అని దివాకర్ల వారి అభిప్రాయం.

"చరణాల్ని బట్టి కాకుండా భావక్లుప్తతను బట్టి మినీ కవిత్వాన్ని నిర్ణయించాలి" అని డా॥ దాశరధి గారు అన్నారు.

"ఇవి మినీ కవితలే కాదు, సౌదామినీ కవితలు. మెరిసేది క్షణం సేపే అయినా గుర్తుంటుంది చాలా కాలం" అని డా॥ సి.నా.రె. ఒక సందర్భంలోను,

"మినీ కవిత ఆయుష్షు మెరుపంత
కాని అది ప్రసరిస్తుంది కాలమంత।" అని మరో సందర్భంలోను చెప్పడం జరిగింది.

"మినీ కవిత్వం ఈనాడు ఒక చారిత్రక అవసరం" అని ఆరుద్ర గారు చెప్పారు.

"నిజమైన మినీకవిత చదివిన తర్వాత చాలా సేపు ఆలోచింపజేస్తుంది. చెప్పదలచుకున్న భావాన్ని సూటిగా చెప్పక, భంగ్యంతరంగా చెప్పి హృదయం మీద ఎక్కువ ముద్ర వేస్తుంది" అని డా॥ అద్దేపల్లి రామ్మోహనరావు నిర్వచించారు.

"క్లుప్తత, గూఢత, ఆప్తత ఉండేది మినీ కవిత్వం లోనే"నని అలిశెట్టి ప్రభాకర్ గారన్నారు.

సామాజిక స్పృహ మినీకవితకు మూలధాతువుగా ఉంటుంది. ఆ స్పృహే మెరుపు. దానితోనే కవిత చదివే పాఠకుడికి దారి కనిపించడమో, కళ్ళు బైర్లు కమ్మడమో జరిగిపోతుంది.

మన ఉపనిషత్తులు ఎంతో గొప్పవి. అవి హిందువును గొప్ప హిందువుగా నిలబెడతాయి. ముస్లిమ్‌ను గొప్ప ముస్లిమ్‌గా నిలబెడతాయి. క్రైస్తవుని గొప్ప క్రైస్తవునిగా నిలబెడతాయి. తాత్త్వికుడిని గొప్ప తాత్త్వికుడిగా నిలబెడ తాయి. నాస్తికుడిని గొప్ప నాస్తికుడిగా నిలబెడతాయి. అందుకే తప్పనిసరిగా అందరు ఉపనిషత్తులు చదవాలి. ఇవి చదవమని అంటే ఎవరు చదువుతారో చదవరో మనకు తెలీదు కాని డా. చిలకమర్తి దుర్గా ప్రసాద్ గారి ఈ మినీ కవిత మాత్రం చదివి తీరుతారు.

"'అహం', అన్నారు ఆదిశంకరులు
'సో-హం', అన్నారు రామానుజులు
'దాసో-హం' అన్నారు మధ్వాచార్యులు
అక్షరాలు పేర్చారు అర్థాలు మార్చారు
ఆ పేర్పు ఆ మార్పు ఆ నేర్పు
అర్థం కావాలంటే ఉండాలి కొంత ఓర్పు
ఉపనిషత్తులు చదవండి, ఉత్తమ గతులు పొందండి॥"

ప్రస్తుత విద్యార్థుల గురించి చెప్పాలంటే చదువుకునే వారికంటే చదువుకొనేవారే ఎక్కువయ్యారు. దానిని డాక్టర్ చిలకమర్తి దుర్గాప్రసాద్ గారు

**"అర్హత గల అధ్యాపకులొకచోట
అర్హులైన విద్యార్థులు వేరొక చోట
అందమైన సేలరీలు ఒక చోట
అడ్డమైన చాకిరీలు ఇంకొక చోట
చదువుకున్న వాడికన్న
చదువు కొన్న వాడే మిన్నగా
సరస్వతి సిగ్గుతో ఒదిగిపోతోంటే
లక్ష్మి చకచకా ఎదిగిపోతోంది॥ అన్నారు
ఇదే భావాన్ని అలిశెట్టి ప్రభాకర్ సూటిగా
"చేదునిజం చెప్పాలంటే
నేటి చదువులే
రేపటి చెదలు!!"** అన్నారు.

'కళ' అనేది దేవుడిచ్చిన వరం. ఇది ఎవరి సొత్తూ కాదు. మనం ఏ కళ నేర్వాలన్నా కొంచెమైనా సామాజిక స్పృహ ఉండాలి. భరతుడు 64 కళలున్నాయని చెప్పాడు. అయితే కళ సామాజికమా వైయక్తికమా అనే వాదాలున్నాయి. మన దేశంలో మొత్తం 64 కళలూ సామాజికమే.

**"కళ ఒకరి సొమ్ము కాదు।
కళ కళ లాడే ప్రతిభ వమ్ము కాదు!
కలతల్లేకుంటే
కన్న కలలు కల్లలు కాకుంటే"**

అని డా॥ రామడుగు వేంకటేశ్వరశర్మగారు తొలకరి మెరుపులు అనే మినీకవితా సంపుటిలో వివరించారు.

**"విద్యార్థుల ఎగుమతి
నిరుద్యోగుల దిగుమతి
చేయగల రేవులు
యూనివర్శిటీలు"** అని శ్రీ అలిశెట్టి ప్రభాకర్ వ్రాశారు.

అత్తాకోడళ్ళు బాగానే ఉంటారు కాని, మధ్యలో కల్పించుకున్న వాళ్ళు పిండి గుండవుతారని శ్రీ అసురాజేంద్ర తన కవితలో అన్నారు.

**రోలు రోకలి అత్తాకోడళ్ళు
వారి పోట్లాట మధ్య
గుండయి పోయేది
వారిచుట్టూ గుంపుగా చేరినవాళ్ళే!"** అని అంటే చిలకమర్తి వారు కోడికి, కోడలికి సామ్యం చెబుతున్నారు.

**"ఆడ బ్రతుకు కోడి బ్రతుకు ఒకటేనేమో
ఇద్దరూ బలి కావలసినదే
ఎటొచ్చీ ఒకటి అత్తకు
మరొకటి కత్తికి !"
చిలకమర్తి వారే మరోచోట పెళ్ళయ్యాక స్త్రీ
గాలిపటంతో సమానమంటున్నారు
"పెళ్ళికి ముందు విహంగం
పెళ్ళయ్యాక పతంగం
కట్టారు తాళి శ్రీవారు
ఆడిస్తోంది అత్తగారు"।**

పువ్వులోని సువాసన, మనిషిలోని ప్రతిభ ఎంత దాచినా దాగవు. అదే మాదిరిగా మురికిగుడ్డలో చుట్టినా మాణిక్యానికి ఉన్న విలువ తరిగిపోదు. గొప్పవాడు ఎటువంటి ప్రాంతంలో ఉన్నా అతని కీర్తి పరిమళాలను వెదజల్లుతూనే ఉంటుంది. దీనినే రామడుగు వారు

"మసి గుడ్డలో చుట్టినా
తరిగిపోదు మాణిక్యానికి స్ఫూర్తి!
మట్టి గుడిసెలోకి నెట్టినా
తరలిపోదు మహాత్మునికి కీర్తి!" అంటున్నారు.

ఆవులు, గేదెలు గడ్డితిని పాలను ఇస్తాయి. ఎంత చిత్రమంటే నెలకు జీతం సక్రమంగా వస్తున్నా కూడా గడ్డి తినడానికి (లంచానికి) ఆశపడుతున్నాం మనం !

"గడ్డితిని కురిపిస్తాయి
పసరాలు గుమ్మ పాలసిరులు
కమ్మగా పొందుతూనే నెలసరులు
కర్తవ్య నిర్వహణలో
గడ్డి కరుస్తారేం నరులు"!!

అని రామడుగు వారు ప్రశ్నిస్తున్నారిక్కడ. సమాజానికి పట్టిన రుగ్మతలలో అవినీతి ఒకటి విధి నిర్వహణకు మించిన దేశసేవ ఏముంటుంది? ఎవరి విధి వారు సక్రమంగా నిర్వహిస్తే సమాజం ప్రగతిపథంలో నడుస్తుంది. అసలు ప్రతి మనిషి నలుగురితో కలిసిమెలసి బ్రతకడం నేర్చుకోవాలి. వాడని ఇనుపవస్తువుకి తుప్పు పట్టినట్లే నలుగురిలో మెలగలేని నరుడికి ముప్పు వస్తుందని హెచ్చరిస్తున్నారు రామడుగు వారు.

"వాడకం లేకపోతే
ఇనుప వస్తువుకైనా
పడుతుంది తుప్పు
నలుగురిలో మెలగడం లేకపోతే
ఎంతటి నరుడికైనా
వస్తుంది ముప్పు"!!
ఇదే విషయాన్ని చిలకమర్తి వారు
"మనిషి చేసిన లోహయంత్రం
వాడకుంటే అరుగుతుంది
దేవుడిచ్చిన దేహయంత్రం
వాడకుంటే తరుగుతుంది" అన్నారు.

రాజకీయనాయకుడి గురించి మనందరికీ తెలిసినదే! అయితే శబ్ద చమత్కారంలో చిలకమర్తి వారు మూడు పంక్తుల్లో తెలియజేశారు.

"ఎలక్షను' ముందు 'తూనీగ'
'ఎలక్షను'లో 'జోరీగ'
'ఎలక్షను' అయ్యాక 'కందిరీగ' ।"

అతి పరిచయం వల్ల లోకువతనం వస్తుందని, ఏదైనా తగుపాళ్ళలోనే ఉండాలని శ్రీ అసురాజేంద్ర గారు.

"ఉడికే పప్పుకు
ఉప్పుతో స్నేహ మెక్కువైతే
పప్పు బతుకు
పెంటపాలువతుంది" అని చెప్పారు.

శ్రీమతి పి.వి.ఎల్. సుజాత 'గాలివాటం' అనే శీర్షికన ఎలక్షన్ల ముందర వేసే రోడ్లను గురించి ఇలా అన్నారు.

"ఓట్ల కోసం వేసిన
రోడ్లు గాలివానకు
కొట్టుకొని పోయాయి
'గాలివాటం' అంటే బహుశా ఇదేనేమో"

'చుక్కేసు కొచ్చిన ఓటరు మీద కూడా చిలకమర్తి వారు చురక వేశారు.

"చుక్క వ్రేలికి పెట్టడానికి
ఒక్కసారి చెయ్యిమ్మన్న అధికారితో
చుక్కేసుకునే వచ్చానని మత్తుగా
నొక్కి వక్కాణించిన ఓటరు!"

పిల్లలు భగవంతుని స్వరూపాలు. వారి అమాయకత్వం ఎవరినైనా ఆకర్షిస్తుంది. 70, 80 సం॥ వృద్ధులు ఎక్కడున్నా జనమంతా వారి చుట్టూ చేరుతారు. ఎందుకంటే ఎన్నో అనుభవాలు, కష్టసుఖాల్లో పండిపోయిన వారి అనుభవాలు, సూచనలు ఎవరికైనా శిరోధార్యమే! దీనిని డా॥రామ డుగు వెంకటేశ్వర శర్మగారు. లోకాన్ని ఆకట్టుకొనేవి రెండు

"పసివయసు అమాయకత్వం
పసిడి వయసు అనుభవతత్త్వం" అన్నారు.

రామడుగు వారే మరోచోట

"గుళ్ళో దేవుడికైనా తలవంచని వాడైనా
ఒళ్ళో పసివాని నవ్వుల కొదిగిపోక తప్పదు!
పసి కట్టాడది దేవుడు - అందుకే
బైఠాయించాడేమో, ఆ పసి(డి) కన్నుల్లో నవ్వు వెన్నెల్లో !!!" అన్నారు.

ఎదుటివారు చేసిన పనిలో దోషాలను ఎత్తిచూపేవారు ఎందరో ఉంటారు. అందరి తప్పులు వెదికేవారు తమ తప్పును తెలుసుకోలేరు. "తప్పులెన్నువారు తమ తప్పు లెరుగరు" అని వేమన చెపినట్లుగా రామడుగు వారు.

"ఎదుటి వారిపై నేరాన్ని
ఎత్తి చూపించేది ఒక్కవేలు
నీవైపు చూపేవి మూడు వేళ్ళు
అంతకు మించి
ఆత్మశోధనకు ఏముంది వీలు?"

ఒక్కవేలు ఎదుటివారి దోషాన్ని చూపిస్తే, మిగిలిన మూడు వేళ్ళు మనవైపు తిరుగుతున్నాయి. అందుకే మనం హంసను ఆదర్శంగా తీసుకుందాం! హంస నీటిని వదలి పాలను స్వీకరించినట్లుగా మనం ఎదుటివారిలోని మంచిని స్వీకరిద్దాం....!

'అక్షర సూర్యుడు' అలిశెట్టి ప్రభాకర్' "సిటీలైఫ్" పేరుతో మినీ కవిత్వం వ్రాసి ఎంతో గుర్తింపు పొందిన కలం యోధుడు. ఆకలి, మహిళ, యువత ప్రభాకర్ కవితా ప్రధానాంశాలు. 'వేశ్య' అనే కవితలో శ్రీ ప్రభాకర్.

"తను శవమై
ఒకరికి వశమై
తనువు పుండై
ఒకరికి పండై
ఎప్పుడూ ఎడారై
ఎందరికో ఒయాసిస్సై !!!" అన్నారు.

పోరాటం అనే కవితలో శ్రీ ప్రభాకర్

"పురుషాహంకార సముద్రం మధ్యన చిక్కి
తల్లడిల్లితే ఒక రమణీయ ద్వీపం
వరకట్న దురాచారపు
అంధకారంలో పోరేందుకు చిరుదీపం!" అన్నారు.

వాస్తవికత ఎక్కువగా కనిపిస్తోందిక్కడ.

జీవహింస గురించి శ్రీ తుమ్మ రాజప్ప వ్రాసిన కవిత చూద్దాం..!

"జీవ హింస మహాపాపం
వేదికపై ఉపన్యసించారు.
ఇంట్లో వంటకం మాత్రం
మాంసం లేకుండా వండరు!"

ఈ అనంత కాలగమనంలో ఏవి విలువ గలవి అవుతాయో మనం ఊహించలేం. చిలకమర్తి వారు 'విలువ' అనే శీర్షికలో ఇలా తెలియజేస్తున్నారు.

"పని ముట్టుకున్నవాడికే తెలుస్తుంది
పనిముట్టు 'విలువ'!
కనిపెంచిన వాడికే తెలుస్తుంది
మమకారపు 'చలువ'!!
మడికట్టిన వాడికే తెలుస్తుంది
తడిబట్ట 'విలువ' !!"

అక్షరాలు, అంకెలు కనిపెట్టి విద్యకు తొలిమెట్టు వేసిన గురువెవరో మనకు తెలీదు. అగ్గిని రగిలించి అన్నాన్ని ఉడికించే పద్ధతి నేర్పిన ప్రాజ్ఞుడెవరో కూడా తెలీదు. అడవులు పడగొట్టి సస్యశ్యామలంగా పంటలు పండించిన కృషీవలుడెవరో మనకు తెలీదు. చక్ర భ్రమణంతో శకట ప్రయాణం సాధించిపెట్టిన శాస్త్రి గారెవరో కూడా మనకు తెలీదు. ఇక సంగీత కచేరీల విషయానికొస్తే పాట పాడే గాయకుడు వినిపిస్తాడు, కని పిస్తాడు. కాని ఆ పాటకు తగ్గట్లు ప్రధానశ్రుతిగా పరిఢవిల్లే హార్మోనియం వినబడుతుంది. కాని కనబడదు. ఇలా ఎందరెందరో మహానుభావులు చాటునే ఉంటారు. ఈ అంశాన్ని రామడుగు వారు.

"సంగీత సభలో నిర్విరామంగా మ్రోగే
హార్మోనియం ఎప్పుడూ వెనకే ఉంటుంది!

సమాజాభివృద్ధికి పాటుపడే

ఋషితుల్యులెప్పుడూ చాటునే ఉంటారు!!"....

ఇలా పునాది వర్గాలెప్పుడూ చాటునే ఉండి సమాజాన్ని నిలబెడుతూనే ఉంటాయి. అనే సామాజికాంశం ఇందులో ధ్వనిస్తోంది.

శ్రీమతి నిర్మలా ఆత్మీయ 'ఆదర్శం' అనే కవితలో కరిగిపోతున్న దీపాన్ని, తరిగిపోతున్న రూపంతో పోల్చారు.

ఓ దీపం కరిగిపోతూ

ఎందరికో వెలుగులనిస్తుంది!

ఓ రూపం తరిగిపోతూ

ఎందరికో ఆదర్శంగా నిలుస్తుంది!!

పి.వి.ఎల్. సుజాతగారు ఆదర్శం బోధించడం కాకుండా చేసి చూపించాలంటున్నారు.

"ఆదర్శం అంటే

అందరికీ బోధించేది కాదు!

ఆత్మ సంతృప్తి కోసం

అవలంబించేది" అంటున్నారు.

ప్రస్తుత సమాజంలో ఎక్కడచూసినా కవిత్వం వ్రాసే వాళ్ళున్నారు. పుస్తకాలు కొత్తకొత్తవి అచ్చయి కనబడు తున్నాయి. కాని వీటిని రసజ్ఞతతో ఆదరించే పాఠకులు తక్కువగా కనబడుతున్నారు.రచన అచ్చయినంత మాత్రాన గర్వపడాల్సిన పనిలేదు. చక్కని విషయం ఉంటేనే రచన ఆదరించబడుతుంది. వ్రాసిన వారికి పేరు, ప్రఖ్యాతులు వస్తాయి. ఈ భావాన్ని రామడుగు వారు కవితలో బంధించారు.

"అచ్చయినంత మాత్రాన రచనకు ఏం గొప్ప?

అచ్చమైన సరుకుంటేనే తప్పు!!"

కవి ఎప్పుడూ చెరువులో చేపవంటివాడు. చేప ఎలా చెరువులోని మాలిన్యాన్ని తొలగిస్తుంటుందో అలా కవి సమాజంలోని మాలిన్యాన్ని తన కవితల ద్వారా ఎప్పటి కప్పుడు తొలగిస్తుంటాడు 'వకీలు' గురించి శ్రీ అనిశెట్టి ప్రభాకర్ చమత్కారంగా

'న్యాయానికి ఏకీలు

కాకీలు

విరిచేవాడే వకలు!" అన్నారు.

డా॥ చిలకమర్తి దుర్గాప్రసాద్ గారు దేశభక్తులు, మఠాధిపతులను గురించి చమత్కరించారు.

"దేశభక్తులకు కొమ్ములొస్తే

దేశభుక్తులౌతారు !

మఠాధిపతులకు కొమ్ములొస్తే

ముఠాధిపతులౌతారు.

చేసిన మేలు మరిచే కృతఘ్నుల గురించి శ్రీ అలిశెట్టి ప్రభాకర్ చిన్న పదాల్లో

"గుడిసెలే మేడల్ని కడతాయి!

అయినా

మేడలే గుడిసెల్ని కొడతాయి!"

అంటారు. ప్రపంచం ఎంత విచిత్రమైందో, భయపడే వాళ్ళని ఎంత భయపెడుతుందో చిలకమర్తి వారి మాటల్లో చూద్దాం...

"ఈ ప్రపంచం చాలా విచిత్రమైంది!

భయపడితే భయపెడుతుంది!!

భయపెడితే భయపడుతుంది!! "

'మినీ కవితాశిఖరం' అనదగ్గ శ్రీ అలిశెట్టి ప్రభాకర్ యువతకు ఇలా సందేశమిస్తున్నారు.

"నిలబడు బలపడు!

సంతకాల మీద కాదు !!

సొంత కాళ్ళ మీద!!!"

మనోధైర్యంతో గుండెను కాగడాగా చేసుకొని, ఆశ మన అస్త్రంగా, శ్వాస శస్త్రంగా, ఆశయం సారధిగా ముందుకు దూసుకుపోవాలి! శ్రీ ప్రభాకర్ మాటల్లో

"నువ్వు వెలిగించాలనుకుంటే

నీ గుండే ఒక కాగడా !!'

ఈ విధంగా మినీ కవిత నూతన సామాజికాంశాలతో వచ్చిన కొత్త ప్రక్రియ. తెలుగు మినీకవిత మూలాలు

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

సంస్కృతంలో ఉన్నప్పటికీ తెలుగులో ఒక ప్రత్యేకతను సంతరించుకుని చివరకు ఒక ఉద్యమంగా రూపు దిద్దుకుంది.

"A Drop of Ink Makes hundred million think" అన్నట్లుగా ఒక్క సిరా చుక్కతో వెయ్యి మెదళ్ళకు పని చెబుతూ మినీ కవితా ప్రహసనం కొనసాగుతోంది. "కాదేదీ కవిత కనర్హం" అన్నట్లుగా మినీకవితలో సృశించని అంశ మంటూ ఏదీ లేదు. అక్షర శరాలను సంధించిన రామ బాణాలు మినీకవితలు.

రెండు పంక్తులు వ్రాసినా, 20 పంక్తులు వ్రాసినా అవి తగలాల్సిన గుండెకు తగిలితే చాలు. సాహితీ సముద్రాన్ని ఆపోశన పట్టిన వారు కూడా ఈ మినీకవితలు వ్రాస్తున్నారు. వారు కూడా ఆశ్చర్యపోయేటట్లుగా యువకులు మినీ కవితలు వ్రాస్తున్నారు. అందుకే 'మినీ కవిత' ఒక చారిత్రకాంశం. ఏ కవితను పట్టి చూసినా మాలలో దాగిన దారంలా, అంతర్లీనంగా సామాజిక స్పృహ ఉండడం మినీ కవిత విశిష్టత. ఈ మినీ కవితలనే (లఘు కవితలు) సీమటపాకాయలను యువకులు అద్భుతంగా పేలుస్తున్నారు.

"Food Comes and Goes
But
Idea Comes and Grows"

ఉపయుక్త గ్రంథసూచి :

1) తొలకరి మెరుపులు - డా॥ రామడుగు వేంకటేశ్వర శర్మ
2) భావవీణ - మాసపత్రికలు
3) సిటీలైఫ్ - అలిశెట్టి ప్రభాకర్
4) దినపత్రికలు
5) డా॥ చిలకమర్తి దుర్గా ప్రసాద్ గారి అంతర్జాల వ్యాసాలు

❊ ❊ ❊

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

తెలుగు భాషపై మాండలికాల పరిభాషల ప్రభావం

యం. అనురాధ లక్ష్మి
తెలుగు లెక్చరర్, ఎస్.కె.ఎస్.సి. డిగ్రీ కాలేజి,
కొర్రపాడు రోడ్డు, ప్రొద్దుటూరు, కడప జిల్లా.

సుఖవంతమైన జీవనానికి ధనం ఎంత అవసరమో నిరంతర జీవన వ్యవహారానికి భాషాధనం కూడా అంతే అవసరం. భాష ద్వారా సామాజిక వైయుక్తిక పరమైన ప్రయోజనాలు పొందవచ్చు.

భాషా ఉనికి :

భాష సుమారు 25 వేల సం॥ల క్రితం మాత్రమే ఉద్భవించిందని భాషా శాస్త్రజ్ఞుల అభిప్రాయం. మానవుడు మొదట చేతి సైగల ద్వారా తరువాత చిన్న చిన్న ధ్వనుల ద్వారా తన భావాలను వ్యక్తం చేసేవాడు. తరువాత తరువాత ధ్వనుల సముదాయాల వల్ల భాష ఏర్పడింది. మానవుడు సమాజంలో మనుగడ సాగించాలంటే ఇతరులతో సంబంధాలు ఏర్పాటు చేసుకోవాలి. వ్యక్తులు తమ భావాలను ఆలోచనలను, అభిరుచులను, ఎదుటి వారితో పంచుకోవాలన్నా, అలాగే ఎదుటివారి అభిప్రాయాలు, ఆలోచనలు, తాము గ్రహించాలన్నా ప్రధాన సాధనం భాష, సమాజాన్ని అభివృద్ధి పథంలో నడిపించడానికి అత్యంత అవసరమైన సాధనం భాష, కాబట్టి భాష లేకుంటే వ్యక్తి లేడు. వ్యక్తులు లేకపోతే సమాజమే లేదు. సమాజమే లేకపోతే మానవ మనుగడ గాఢాంధకారమవుతుంది. కనుక భాష అనేది మానవ మనుగడకు ఆయువు పట్టులాంటిది.

మేధావులు, తత్వవేత్తలు, సంస్కర్తలు, కవులు, చారిత్రకులు తాము గ్రహించిన వివిధ అంశాలను, భావితరాలకు అందించాలన్నా వాటిని నిక్షిప్తం చేయాలన్నా భాష ఒక్కటే ఆధారం. ప్రతి వ్యక్తి విద్యనార్జించాలంటే భాషే ప్రధాన మరియు చివరి సోపానం. విద్యకు మూలం సూత్రధారి కేవలం భాషయే. ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే విద్య ఉత్సవ విగ్రహం భాష దానికి మూల విరాట్టు వంటిదని పండితుల అభిప్రాయం.

మాతృభాష ప్రాధాన్యత :

ప్రపంచంలోని ప్రతి ప్రాంతంలోను ప్రతి జాతిలోను పుట్టిన బిడ్డకు మొట్టమొదటగా సృష్టిని పరిచయం చేసేది తల్లి. శిశువు శారీరక మానసిక అభివృద్ధికి మాతృమూర్తి కారణమవుతుంది. శిశువులు తల్లి ననుసరిస్తూ భాష నేర్చుకోవడం జరుగుతుంది. ఇలా నేర్చుకునే భాషనే మాతృభాష అంటారు. మాతృ భాషా సహాయంతోనే పరభాషలను నేర్చుకోవచ్చు. మాతృభాషను క్రింది విధంగా నిర్వచించవచ్చు.

"శైశవావస్థ నుండి మానవులు తమ హావభావాలను కార్య ఆలోచన ఆచరణాదులను రాగక్రోధాదులను ఏ భాషలో ఐతే యాదృచ్ఛికంగా వ్యక్తం చేస్తారో ఆ భాషే మాతృ భాష అనవచ్చు.

మరో విధంగా చెప్పాలంటే "నేర్చుకుంటున్నారనే స్పృహ లేకుండా అతి సులభంగా యాదృచ్ఛికంగా శిశువులు మొదట ఏ భాషనైతే తమ భావ వ్యక్తికరణకు భావగ్రహణతకు వినియోగించుకుంటారో ఏ భాషా సహాయంతో పరభాషలను అభ్యసించడానికి ప్రయత్నిస్తారో ఆభాషే మాతృ భాష.

ఏ భాష అయినా జాతి జాగృతికి కోసం అటు సామాజికంగా ఇటు విద్యా వ్యవస్తలో మాతృ భాష తన స్ధానాన్ని సుస్థిర పరచుకొని జాతి అభ్యున్నతికి దోహదం చేస్తుంది.

తెలుగుభాషా ప్రాధాన్యత :

తెలుగు భాష చాలా ప్రాచీనమైనది, శక్తివంతమైనది, ప్రాచీన కాలం నుండి తెలుగు భాషలో వివిధ భాషా పదాలు యాదృచ్ఛికంగా వచ్చి చేరుతూనే వున్నాయి. మొదట్లో సంస్కృత పదాలు, తరువాత ఉర్దూ పదాలు, అనంతరం ఆంగ్ల పదాలు అనేకం భాషలో వచ్చి చేరాయి.

ఎన్ని భాషా పదాలు వచ్చి చేరినా వాటిన్నింటిని తనలో కలుపుకొని ఎప్పటికప్పుడు తెలుగు భాష తన ఉనికిని ప్రత్యేకతను నిలుపుకుంటూ వస్తున్నది.

తెలుగు సాహిత్యం కూడా నిత్య నూతనంగా భాషిస్తున్నది. తెలుగు భాషలో వెలువడిన ప్రాచీన సాహిత్యమంతా దాదాపుగా సంస్కృత సాహిత్యం నుండి గ్రహించబడినదే. మూలం సంస్కృత సాహిత్యేమే అయినా తెలుగులో అవి ఎక్కువగా అనువాద సాహిత్యంగా కాకుండా స్వతంత్ర సాహిత్యంగా మలచబడ్డాయి. నన్నయ్య, తిక్కన్న, మొదలగు కవులు ఎన్నెన్నో కావ్యాలను రచించారు. ఈ కావ్యాలన్ని తెలుగు భాషా ఔన్నత్యాన్ని చాటి చెప్పాయి. కాని ఈ సాహిత్యమంతా కావ్య భాషలో రచించటం మూలంగా గొప్ప గొప్ప పండితులకే తప్ప సాధారణ అక్షర జ్ఞానం కలి గిన వారికి ఎలాంటి ప్రయోజనాన్ని చేకూర్చలేక పోయింది. చివరకు పత్రికలు కూడా గ్రాంధిక భాషలోనే ప్రచురించ బడ్డాయి. దీని వల్ల ఆశించినంత ఫలితం లేకపోయింది. ఆ తరువాత గిడుగు రామమూర్తి పంతులు గారి వ్యవహారిక భాషోద్యమ ఫలితం కారణంగా పత్రికలన్ని వ్యవహార భాషలోనే ప్రచురించబడ్డాయి. అయితే ఇక్కడ కూడా కొంత సమస్యను ఎదుర్కొవలసి వచ్చింది. అది ఏంటంటే తెలుగు భాష ఒక్కటే అయినా పరిసరాలననుసరించి ఒక్కొక్క ప్రాంతంలో ఒక్కొక్క మాండలిక పరిభాషలున్నాయి. కోస్తాంధ్ర, రాయలసీమ, తెలంగాణ, కళింగాంధ్ర ప్రాంతాల్లో మాండలిక భేదాలుండటం వల్ల, అలాగే యాసలతో కూడిన భాష వల్ల ఎలాంటి ఇబ్బందులు లేకుండా అందరికి ఆమోద యోగ్యమైన ప్రామాణిక భాషను ఏర్పాటు చేశారు.

ప్రామాణిక భాష అనగా ప్రమాణీకరించబడిన భాష దీనికి వివిధ మాండలికాల మధ్య అనుసంధానతను ఏర్పరుస్తూ స్థిరత్వ, సమగ్రత్వ, శాస్వతత్వాలను సాధిస్తూ సర్వ వ్యవహారాలకు సాహిత్య అవగాహణకు సహకరిస్తూ నిరంతరాభివృద్ధి మార్గంలో పయనించే భాష అని చెప్ప వచ్చు. కనుక ప్రామాణిక భాష మండలాల మధ్య సఖ్యతను చేకూర్చి, మాండలిక భాషలన్నింటిని ఏక త్రాటితో కూర్చడమే గాక, భాష ముక్కలైపోయి విడి విడి భాషలుగా రూపాంతరం చెందే ప్రమాదం నుంచి కూడా కాపాడ గలిగింది. సమాజంలోని వ్యక్తులను భాష ఆధారంగా శిష్టులని, శిష్టేతరులని వర్గీకరించవచ్చు, శిష్టేతరులకు సంబంధించినది మాండలిక భాష కాగా శిష్టులకు సంబంధించినది ప్రామాణిక భాష, శిష్ట జవ వ్యవహారంలో వుంటున్న కారణంగా దీనిని శిష్ట వ్యవహారిక భాష అని కూడా వ్యవహరిస్తున్నారు. ఈ ప్రామాణిక భాష కావ్య భాష నుంచి వేరై 19, 20 శకాల నుండి తెలుగులో సర్వ సాహిత్య ప్రక్రియలకు వివిధ వ్యవహారాలకు నిరవధికంగా నిరంతరం సహకరిస్తూనే వుంది. ఇది మంచి పద్ధతే అయినప్పటికి మాండలిక భాషలు మరుగున పడి పోయే ప్రమాదం కూడా వుండేది. కాని తరువాత కాలంలో చాలా మంది రచయితలు, కథలు, కథానికలు, నవలలను వారి వారి మాండలిక పరిభాషల్లో రాస్తూ వారి భాషాభిమానాన్ని చాటుకుంటున్నారు. అంతే కాక వీటిని పాఠ్యాంశాలుగా నిర్ణయించటం కూడా ఆనందించ దగ్గ విషయమే. దీని మూలంగా విద్యార్థులకు వివిధ మాండలికాల గురించి తెలుసుకొనే అవకాశం ఉంటుంది. ముఖ్యంగా తెలుగును ద్విభాషగా చదివే విద్యార్థులకు వివిధ మాండలికాలను పరిచయం చేసినట్లువుచున్నది. ఒకప్పుడు మాండలిక పరిభాషలో మాట్లాడినా ఏదైనా రచన చేసినా వారిని చిన్న చూపు చూసేవారు. వారిని నాగరికత తెలిసిన వారిగా గుర్తించేవారు కాదు. అంతే కాక చలన చిత్రాలలో కూడా ఇదివరకు ఏదైనా హాస్య సన్నివేశాలలో హాస్యోక్తులుగా మాత్రమే మాండలిక భాషను పలికించేవారు. కాని నేటి చలన చిత్రాలలో చాలా వరకు మొత్తం చలన చిత్రాన్ని మాండలిక పరిభాషలతో నిర్మించడం ఆనందదాయకం. వీటి కారణంగా రాష్ట్రం నలుమూలలకు అన్ని మాండలిక భాషలు, వాటిలోని పదజాలం పరిచయమవ్వటం మూలంగా భాష అభివృద్ధి చెందటమే కాక వివిధ మండలాల్లోని సంస్కృతీ సంప్రదాయాలు, ప్రజల జీవన

విధానం, ఆహార నియమాలు, అలవాట్లు అందరికి పరిచయమవుతాయి. ఒకరి మాండలికాన్ని మరోకరు గౌరవించ గలుగుతారు. అంతే కాక భాష బేధాలు, ప్రాంతీయ బేధాలు కూడా సమసిపోయి ఒకరి పట్ల మరోకరికి గౌరవం కలుగుతుంది. మెల్లమెల్లగా "మేమే భాషా నాగరికుమ"న్న కొందరి భావన సమాజం నుండి దూరమవుతుంది.

కాబట్టి రచయితలందరూ వీలును బట్టి వారి రచనలను మాండలిక పరి భాషలలో రచించినట్లయితే ఎంతో ఉపయోగకరంగా ఉంటుంది. అంతే కాక వివిధ మాండలిక పదాలకు, ప్రాంతీయ యాసలకు, వివరణ ఇచ్చే ప్రత్యేక నిఘంటువులను అందుబాటులోకి తెచ్చినట్లయితే అటు మాండలిక భాష ఇటు ప్రామాణిక భాష ఎల్లప్పటికి నిలిచి ఉంటాయి. భాషోపాధ్యాయులకు కూడా పరిచయాలు లేని ప్రాంతీయ యాసలను అర్థం చేసుకొని చక్కగా బోధించే అవకాశం కలుగుతుంది. ఎన్ని మాండలికాలున్నా, ఎన్ని యాసలున్నా తెలుగు భాష ఒక్కటే. మన మాతృ భాషను కాపాడుకోవడం మన కర్తవ్యం.

❁ ❁ ❁

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

స్త్రీవాదం – ప్రధాన ధోరణులు

- ఓ. ధాత్రికుమారి
తెలుగు అధ్యాపకురాలు,
వై.ఏ. ప్రభుత్వ మహిళా కళాశాల, చీరాల.

"సమాజంలోనూ, కుటుంబంలోనూ, పనిలోనూ స్త్రీలు గురౌతున్న అణచివేత, దోపిడీకి సంబంధించిన అవగాహన (కలిగిపూడి) కలిగి ఉండి, ఈ పరిస్థితి మార్చ డానికి స్త్రీలు, పురుషులు చేపట్టే చైతన్యవంతమైన కార్య క్రమమే స్త్రీవాదం" - ఫెమినిస్ట్ స్టడీ సర్కిల్

స్త్రీవాదం :

స్త్రీలకూ ప్రత్యేక హక్కులు, ప్రత్యేక గుర్తింపు, స్వేచ్ఛా, స్వాతంత్ర్యాలు కావాలనే తలంపుతో ప్రపంచవ్యాప్తంగా మేధావులైన అనేకమంది స్త్రీలు చేపట్టిన ఉద్యమాల ఫలితంగా స్త్రీవాదం రూపుదిద్దుకుంది. అంగ్లంలోని "Feminism" అనే పదానికి సమానార్థకంగా తెలుగులో స్త్రీవాదం అనే పేరు వచ్చింది. క్రీ.శ.1792లో మేరీ ఉల్బ్టన్ క్రాఫ్ట్ రచించిన "ది విండికేషన్ ఆఫ్ ది రైట్స్" అనే గ్రంథంలో మొదటగా స్త్రీవాద ప్రస్తావన కనిపిస్తుంది.

సైమన్-డి-బావురే 'సెకండ్ సెక్స్'(1949), వర్జీనియా ఉల్ఫ్ 'ఏ రూమ్ ఫర్ వన్స్ ఓన్', కేట్ మిల్లెట్ 'సెక్సువల్ పాలిటిక్స్' (1970) మొదలైన రచనలు ఆధునిక స్త్రీవాదానికి ప్రేరణగా చెప్పవచ్చు. తెలుగులో బలిపీఠం, చుట్టాలు జానకి విముక్తి వంటి రంగనాయకమ్మ నవలల్లో తొలితరం స్త్రీవాద ఛాయలు కనిపిస్తాయి.

తెలుగు సాహిత్యంలో స్త్రీవాదం క్రీ.శ.1975 ప్రాంతం నుండి సాహిత్య రూపాన్ని సంతరించుకొన్నది. 1980వ దశాబ్దం నుండి ఉధృతమై ఉద్యమరూపం దాల్చి, అనేక మౌలికమైన మార్పులను పొంది, స్త్రీలకు సంబంధించిన శారీరక, మానసిక సమస్యలన్నింటిపైనా పోరాటం సాగించింది.

ఫెమినిజం స్త్రీ, పురుష సమానత్వాన్ని కాంక్షిస్తుందే కాని స్త్రీలనీ, పురుషులనీ విడదీయదు. ఇవాళ అన్ని రంగాల్లోను స్త్రీ, పురుషుల మధ్య ఉన్నవి ప్రధానంగా అధికారి - బానిస సంబంధాలే. ఈ తత్వాన్ని ఫెమినిజం ప్రశ్నిస్తుంది. సరిచేస్తుంది. సామాజికంగా, ఆర్థికంగా, లైంగికంగా స్త్రీలను దోపిడీ నుండి విముక్తి చేసే రాజకీయ సిద్ధాంతమే స్త్రీవాదం".

స్త్రీవాద రచయిత్రులు మొదటి దశలో ఓటుహక్కు, గర్భనిరోధ సమాచారం కావాలనే ఉదారభావజాలపు హక్కుల్ని కోరుకున్నారు. క్రమంగా తమకు వ్యతిరేకంగా సమాజంలో వస్తున్న అన్నిరకాల సమస్యలపైన ధ్వజమెత్తి కవితలను, కథలను, కథానికలను, నవలలను, నాటకాలను, వ్యాసాలను వెలువరించారు.

1972లో ఓల్గా రాసిన "ప్రతి స్త్రీ ఓ నిర్మల కావాలి" అనే కవితతో స్త్రీవాదం మొదలైనదని చెప్పవచ్చు. స్త్రీవాద కవిత్వాన్నంతా క్రోడీకరించి 1990లో త్రిపురనేని శ్రీనివాస్ "గురిచూసి పాడే పాట" అనే కవితా సంకలనంగా మన ముందుకు తెచ్చారు. స్త్రీలు రాస్తేనే స్త్రీవాద కవిత్వం శక్తివంతంగా ఉంటుందని పేర్కొన్నారు. 1993లో అస్మిత వారు (Resource Centre for Women) సుమారు ఇరవై సంవత్సరాల (1972-92) మధ్యకాలంలో స్త్రీవాద ధోరణి గల కవితలను సేకరించి "నీలిమేఘాలు" కవితా సంకలనంగా ఓల్గా సంకలనంలో వెలువరించారు. ఈ సంకలనంలో స్త్రీవాద దృక్పథాల్నీ, స్వరూప స్వభావాల్ని సమగ్రంగా చర్చించారు.

స్త్రీవాద కవయిత్రులు, రచయిత్రులు వారి భావాలను వ్యక్తపరచేందుకు కొందరు కొన్ని రకాల ధోరణులను అనుసరించారు. వాటిలో ప్రధాన స్త్రీవాద ధోరణులైన ఉదారవాద, రాడికల్, మార్క్సిస్ట్, సోషలిస్ట్ ధోరణులను గూర్చి ఈ పత్ర సమర్పణలో స్థాలీపులాకంగా వివరించడం జరిగింది.

స్త్రీవాదం - ప్రధాన ధోరణలు :

స్త్రీవాద ధోరణులను గురించి వసంత కన్నాభిరాన్, ఓల్గా, మల్లాది సుబ్బమ్మ, కాత్యాయనీ విద్మహేగార్లు వారి రచనల్లో ప్రస్తావించారు. వీటిని ప్రధానంగా నాలుగు ధోరణులుగా చెప్పవచ్చు.

1. ఉదారవాద స్త్రీవాదం (Liberal Feminism)
2. రాడికల్ స్త్రీవాదం (Radical Feminism)
3. మార్క్సిస్ట్ స్త్రీవాదం (Marxist Feminism)
4. సోషలిస్ట్ స్త్రీవాదం (Socialist Feminism)

1. ఉదారవాద స్త్రీవాదం : (Liberal Feminism)

వ్యవస్థ మారకుండానే ఉన్న వ్యవస్థలోనే అన్ని రంగాల్లో స్త్రీలకు సమాన హక్కులు, అధికారాలు, ప్రయోజనాలు ఉండాలనేది ఈ వాద ప్రధానోద్దేశ్యం. ఓటు హక్కు, విద్య, ఉద్యోగం, పరిపాలనా రంగాల్లో సమప్రాధాన్యం కోరు కోవడం, గర్భస్రావపు హక్కు కూడ వీరి హక్కుల్లో కలదు. మానవుల విచక్షణ, ఆలోచనా శక్తుల ప్రాతిపదిక కలిగినవి వీరి భావాలు.

2. రాడికల్ స్త్రీవాదం : (Radical Feminism)

వీరు పురుషాధిక్య సమాజాన్ని వ్యతిరేకిస్తూ వ్యవస్థే మారాలని చెప్తారు. ఈ స్త్రీవాదం లైంగికత (Gender) ప్రాతిపదికపై నడుస్తుంది. స్త్రీల శ్రమను దోపిడీ చేస్తూ, పునరుత్పత్తి విషయంలో కూడ నియంత్రణ చేసే పితృస్వామ్యంపై తిరుగుబాటే ఈ స్త్రీవాదం. స్త్రీకి ప్రత్యేక మైన వ్యక్తిగత జీవితమేదీ లేదని, అందుకే వ్యక్తిగతమంతా రాజకీయమే (as personal is political) అన్నది వీరి వినాదం. అసలు మొత్తం కుటుంబ, వివాహ తదితర వ్యవస్థలన్నీ నశించి కొత్త వ్యవస్థలు రావాలనేది వీరి ప్రధాన లక్ష్యం. వీరిలో ఓల్గాని ప్రముఖంగా చెప్పవచ్చు.

ఒకప్పుడు ఓల్గా మార్క్సిస్ట్ భావాలతో ఉండి తర్వాతి కాలంలో మార్క్సిజంలోని లోపాలను సమీక్షించుకొని మార్క్సిజం మీద తిరుగుబాటుగా ఉండే స్త్రీవాదిగా అయ్యారు.

3. మార్క్సిస్ట్ స్త్రీవాదం : (Marxist Feminism)

మార్క్సిస్ట్ ఉద్యమమే స్త్రీవాద లక్ష్యాలను సాధించ గలదని వీరు భావిస్తారు. స్త్రీల సమస్యలన్నింటికీ వర్గమే ప్రధాన అవరోధమని, ఉత్పత్తి విధానాలలో మార్పు ద్వారా సమసమాజ స్థాపనతో స్త్రీల అణచివేత తొలగిపోతుందని వీరి ఉద్దేశ్యం.

ప్రజాస్వామ్య వామపక్ష, సాయుధ వామపక్ష స్త్రీవాదులుగా రెండు రకాల మార్క్సిస్ట్ స్త్రీవాదులు కలరు. కార్యాచరణలో ఇరువర్గాల మధ్య అభిప్రాయ భేదాలున్నప్పటికీ ఇరువురి లక్ష్యం మాత్రం స్త్రీకి సంపూర్ణ స్వేచ్ఛని కల్పించడమే.

ప్రజాస్వామ్య పక్షానికి ముప్పాళ్ళ రంగనాయకమ్మను, సాయుధ పక్షానికి విమల, కాత్యాయనీ విద్మహే వంటి వారిని చెప్పవచ్చు.

4. సోషలిస్ట్ స్త్రీవాదం : (Socialist Feminism)

ఉత్పత్తి సంబంధాలను మాత్రమే పరిశీలిస్తే సరిపోదని పునరుత్పత్తి సంబంధాలను కూడ పరిశీలించాలనేది వీరి వాదం. సమాజం కనుక సోషలిస్ట్ సమాజమైతే స్త్రీల సమస్యలు తీరుతాయని వీరి ప్రగాఢ విశ్వాసం. ఆర్థిక అసమానతలే స్త్రీ పురుషుల మధ్య అసమానతలకి ప్రధాన కారణమంటారు సోషలిస్ట్ స్త్రీవాదులు. స్త్రీని ఇంటిపనికి పరిమితం చేయడాన్ని వీరు ప్రశ్నిస్తారు.

వసంత కన్నాభిరాన్ - సోషలిస్ట్ స్త్రీవాదులు రాడికల్ స్త్రీవాదంలోని కొత్త ఆలోచనలను తీసుకుని మార్క్సిస్ట్ పద్ధతిని ఉపయోగిస్తూ స్త్రీల అణచివేత గురించి సమగ్రంగా విశ్లేషించారని పేర్కొన్నారు. స్త్రీలు పురుషులు అనే విభజన కూడ సాంఘిక విభజనేననీ, స్త్రీ పురుషుల సంబంధాలన్నీ సాంఘికంగా నిర్మింపబడ్డవేనని సోషలిస్ట్ స్త్రీవాదుల అభిప్రాయంగా వీరు భావించారు.

పై నాలుగు ధోరణులతో పాటుగా ఇటీవలి కాలంలో తలెత్తుతున్న సమస్యలను ఊనికగా చేసుకొని సాంస్కృతిక, కమ్యూనిస్ట్, విప్లవాత్మక, భౌతికవాద, పర్యావరణ పరిరక్షణ, నిర్మాణానంతర, రాజకీయ మొదలైన విభిన్న

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

స్త్రీవాద ధోరణులు అనేక దేశాల్లో కనిపిస్తున్నాయి. పితృస్వామ్య సమాజంలో స్త్రీ అణచివేతకు గురవటం, ఓటు హక్కు, పురుషాధిక్య వ్యతిరేకత, నైతిక ధర్మాలు, మూఢాచారాలకు వ్యతిరేకత, లైంగికత్వం, సంతానోత్పత్తి, ఇంటి చాకిరీ, సెక్సుకూ, జండర్‌కు గల తేడాను గుర్తించుట మొదలైన అనేక సమస్యలను గూర్చి ఈ ధోరణులలో పేర్కొనటం జరిగింది. 'స్వేచ్ఛ లేని సమానత్వం వ్యర్థం' అని ఓల్గా అంటే, సమాజం మొత్తంలోనూ 'సమానత్వం రానిదే స్వేచ్ఛ ఎండమావే అవుతుంది' అని రంగనాయకమ్మ గారు అభిప్రాయపడ్డారు. పై స్త్రీవాద ధోరణులలో దేనిని అవలంభించినా, అందుకు ఏ ప్రక్రియను అనుసరించినా కుటుంబంలాంటి బంధనాల నుంచి స్త్రీని విముక్తురాల్ని చేసి ఆమెకు సంపూర్ణ స్వేచ్ఛ లభించేలా చేయడమే స్త్రీవాదులందరి అంతిమ లక్ష్యం.

ఆధార గ్రంథాలు :

1. నీలిమేఘాలు - స్త్రీవాద కవిత్వం - సంకలనం ఓల్గా, అస్మిత రిసోర్స్ సెంటర్ ఫర్ విమెన్, సికింద్రాబాద్, మార్చి, 2002.
2. తెలుగులో కవిత్యోద్యమాలు - సంపాదకులు ఆచార్య కె. యాదగిరి, ప్రచురణ తెలుగు అకాడమీ, హైదరాబాదు, 2011.
3. తెలుగు భాషా వైభవం - ప్రధాన సంపాదకులు మద్దాలి రఘురామ్ కిన్నెర పబ్లికేషన్స్, హైదరాబాదు, నవంబర్, 2009.
4. తెలుగు సాహిత్య చరిత్ర - ప్రొఫెసర్ వెలమల సిమ్మన్న, దళిత సాహిత్య పీఠం, విశాఖపట్నం, 2014.
5. జండర్ స్పృహ - ఆధునిక తెలుగు సాహిత్యంలో ప్రతిఫలనాలు - సంపాదకులు కాత్యాయనీ విద్మహే, కాకతీయ విశ్వవిద్యాలయం, వరంగల్లు, మార్చి, 2005.

❋ ❋ ❋

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

పరిపూర్ణ వ్యక్తిత్వ వికాస సాధనం – విద్య

- డా॥ లంకిపల్లె జ్యోతీశ్వర నాయుడు
ఆంధ్రోపన్యాసకులు, వి.ఆర్.యస్. & వై.ఆర్.ఎన్.
కాలేజి, చీరాల, ప్రకాశం జిల్లా.

అన్ని ప్రాణులలోను సహజంగా కొంత జ్ఞానం ఉంటుంది. పశుపక్ష్యాదులకు పుట్టుకతో ఉన్న జ్ఞానం అవి వయస్సుతో పెరిగినా కూడా చాలా కొంచెమే పెరుగుతుంది. ఆ జ్ఞానం అవి కొంతకాలం ఒక పద్ధతిలో జీవించడానికి మాత్రమే ఉపయోగించేటంతగా ఉంటుంది. అయితే మానవుని విషయంలో వేరు. మానవుడు పూర్తిగా అజ్ఞానంతో పుట్టినా కూడా అత్యున్నతమైన శిఖరాలను అందికొన కలిగిన అద్భుతమైన శక్తిని భగవంతుడు వానికి ప్రసాదించాడు.

మానవుడు తన జ్ఞానాన్ని క్రమక్రమంగా వృద్ధి పొందించుకొనడానికి ఎన్నో సాధనాలు ఉన్నాయి. అయితే - వాటి అన్నింటిలో అత్యంత ప్రధానమైన సాధనం శబ్దం; అనగా - మాటలాడగలిగిన, మాటలర్థం చేసికొన గలిగిన శక్తి. దీని ద్వారా మానవుడు తన మనస్సులోని వివిధ భావాలను తెలిసికొనగలుగుతున్నాడు. ఈ శబ్దం సహాయంతో మానవుడు కేవలం తన ప్రక్కనున్న సమకాలికుల భావాలను ఆలోచనా విధానాలను మాత్రమే కాకుండా తన కంటె ఎన్నో వేల సంవత్సరాలకు ముందు జీవించినవారి భావాలను కూడా తెలిసికొనగలుగుతున్నాడు. తన భావాలను, తన సమకాలిన సమాజంలో ప్రచుర ప్రచారంలో ఉన్న భావాలను కూడా రాబోయే తరాలవారికి అందజేయగలుగుతున్నాడు. అందుచేతనే దండి అనే ఒక మహాకవి పండితుడు "శబ్దం అజ్ఞానమనే అంధకారాన్ని పటాపంచలు చేసే ఒక మహా తేజస్సు" అని వర్ణిస్తూ-" ఈ ప్రపంచకం ప్రారంభం అయిన నాటినుండి ఈ శబ్దమనే మహాతేజస్సు ప్రకాశిస్తుండక పోతే మూడు లోకాలూ కూడా గ్రుడ్డివైపోయి ఉండేవి" అని అంటాడు.

భారతీయ తత్త్వశాస్త్రం ప్రకారం-జ్ఞానం బ్రహ్మస్వరూపం, జ్ఞానమే బ్రహ్మ, బ్రహ్మయే జ్ఞానం. ప్రతీ బాలుని హృదయంలోను ప్రప్రథమంగా జ్ఞానబీజాలు నాటినవారు తల్లిదండ్రులు. బాలుడు తల్లిదండ్రుల నుండి ఎన్నో విషయాలు ప్రత్యక్షంగాను, పరోక్షంగాను నేర్చుకుంటాడు. అందుచేత వాని ప్రథమ గురువు తల్లిదండ్రులు. వయస్సు పెరిగిన కొలది ఆయా విద్యాస్థానాలలో గురువుల నుండి వివిధ విషయాలు, విద్యలూ అభ్యసిస్తాడు. బోధించిన విషయం అత్యల్పమైనా, అత్యున్నతమైనా ఆ విషయాలను బోధించిన ప్రతిఒక్కరూ గురువే. విషయాలలో ఉన్న అత్యల్ప-ఉన్నత తత్త్వాలు నేర్చుకొనేవాని వయోబేధాన్ని, బుద్ధితారతమ్యాన్ని బట్టి ఉంటాయి. జ్ఞానం అంటే బ్రహ్మయే కదా! అన్నారు పెద్దలు. ఆ పరబ్రహ్మకు సంబంధించిన విభిన్నరూపాలే (చతుర్ముఖ) బ్రహ్మ - విష్ణు - పరమేశ్వరులని శాస్త్ర సిద్ధాంతం. అందుచేత సాక్షాత్తు పరబ్రహ్మస్వరూపుడే అయిన గురువు బ్రహ్మ - విష్ణు - పరమేశ్వర స్వరూపుడు కూడా అని చెప్పడం శిష్యునికి సంబంధించినంతవరకు ఆ గురువుకున్న వైశిష్ట్యాన్ని స్పష్టీకరిండమే. ప్రతీ మానవుడు జీవితాంతం వరకు ప్రతి దినమూ స్మరించవలసిన ఈ విషయమే 'గురుర్బ్రహ్మ' ఇత్యాది శ్లోకంలో చెప్పబడింది. సమాజ క్షేమాన్ని కోరే ఒక ఉత్తమ గురువు తాను శ్రమపడి సంపాదించిన జ్ఞానాన్ని అర్హతగల వారికి ఎలా అంద జేయాలో అని నిత్యమూ తహతహలాడుతుంటాడని తైత్తిరీయోపనిషత్తులో చెప్పబడింది.

జ్ఞానందానం చేసిన సద్గురువుకు తగిన దృష్టాంతం మూడు లోకాలలోను కూడ కనబడదు. "స్పర్శమణి (పరసవేది) ఇనుప ముక్కను బంగారంగా మారుస్తుంది. దానిని దృష్టాంతంగా చూపవచ్చును కదా?" అంటే అది యుక్తం కాదు. ఎందువల్లననగా బంగారంగా మారిన ఇనుప ముక్క మరొక ఇనుపముక్కను బంగారంగా

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

మార్చజాలదు. కాని గురువు తన పాదాలు ఆశ్రయించిన శిష్యుణ్ణి తనవంటి వానినిగా చేయగా అతడు మళ్లీ మరొకనిని కూడా తనంతటి వానిని చేస్తాడు. ఇది అవిచ్ఛిన్నంగా తరాలబాటు జరుగుతూనే ఉంటుంది. అందుచేత సద్గురువుకు ఉపమానం లేనేలేదు. గురువు లోకోత్తరుడు. లోకంలో అందరినీ మించినవాడు. "అన్నదానం గొప్పదానమైతే విద్యాదానం దానికంటె గొప్పది. అన్నం వల్ల కలిగే తృప్తి క్షణికమైనది. విద్యవల్ల కలిగే తృప్తియైతే యావజ్జీవమూ ఉంటుంది" అని ఒక ప్రసిద్ధమైన శ్లోకంలో చెప్పబడింది.

అన్నదానం మహాదానం విద్యాదానం మహత్తరమ్,
అన్నేన క్షణికా తృప్తి: యావజ్జీవం తు విద్యయా.

ఒకనికి విద్యలు నేర్పితే విద్యాసహాయంతో అన్నాదులు అతడే సంపాదించుకొనగలుగుతాడు కదా? విద్యాదానానికున్న గొప్పతనాన్ని ఆంధ్ర మహాభారతం కూడ ఈ విధంగా వర్ణించి చెప్పింది.

జ్ఞానము కేవల కృప న
జ్ఞానికి నుపదేశవిధింబ్రకాశము సేయం
గా నది సకలధరిత్రీ
దానంబునకంటె నధికతరఫలద మగున్. - (మహాభారతము శాంతి.1.255)

స్వార్థచింతన లేకుండా కేవలం దయతో, ప్రేమతో, జ్ఞానం లేనివారికి ఉపదేశించి వానిలో జ్ఞానమనే దీపం ప్రకాశింప చెయ్యాలి. అలా చేసిన వానికి ఈ భూమండలం అంతా దానం చేసిన ఫలం, పుణ్యం లభిస్తుంది. అయితే గురువు కొన్ని విద్యలలో మహాపండితుడైనంత మాత్రాన సరిపోదు. తనకున్న జ్ఞానాన్ని అందించగల నేర్పును కూడా అతడు అనుదినమూ పెంపొందించుకోవాలి. అలాంటి గురువే ఉత్తముడైన ఉపాధ్యాయుడు అని కాళిదాసు "మాళవికాగ్నిమిత్రం" అను నాటకంలో అంటాడు.

ఒక ఉపాధ్యాయుని విద్య వానిలో ఉన్నంత వరకే బాగుంటుంది. మరొకని విద్య వాని శిష్యులలో రాణిస్తుంది. ఎవని విద్య రెండు విధాలా కూడా బాగా రాణిస్తుందో అతనిని ఉపాధ్యాయులలో అగ్రస్థానంలో కూర్చుండబెట్టాలి. శిష్యులకు ఆయా గ్రంథాలలో ఉన్న వివిధ విషయాలు బోధించి వాళ్లను గొప్ప విద్యావంతులుగా చేయడం ఎంత ప్రధానమో వాళ్లను ఉత్తమ సంస్కారవంతులుగా మంచి నడవడిక గల ఉత్తమ పౌరులుగా తీర్చి దిద్దడం అంతకంటె ప్రధానమైంది. ఈ కార్యం గురువు కేవలం మాటలతో చేసిన ఉపదేశాలకంటె అధికంగా తాను అవలంబించిన నిర్దుష్టజీవన విధానం ద్వారా చేయగలుగుతాడు. ఇలా చేసిన సన్మార్గోపదేశం విద్యార్థుల మనస్సులలో జీవితాంతం నిలిచిపోతుంది. ఇలాంటి గురువుకే ఆచార్యుడు అని పేరు.

గురువు వేర్వేరు శాస్త్రాల నుండి అనేక విషయాలను సేకరించి బోధించడమే కాకుండా తన శిష్యులు తాను చూపిన సన్మార్గంలో స్థిరంగా నిలచేటట్లు చేస్తాడు. అంతే కాక వాళ్లకు బోధించిన నియమావళిని తాను కూడా నిశ్చితంగా పాటిస్తాడు. అలాంటి గురువే ఆచార్యుడనడానికి అర్హుడు. ఎంతటివారికైనా ఒకప్పుడు పొరబటు తప్పదు. "మేము చేసిన మంచి పనులు మాత్రమే నువ్వు ఆచరించాలిగాని ఎప్పుడైనా మేము ప్రమాదవశం చేత శాస్త్రవిర్ధంగా ప్రవర్తిస్తే నువ్వు కూడా అలా ప్రవర్తించ కూడదు" అని గురువు శిష్యుణ్ణి హెచ్చరిస్తాడు. ఈ విషయంలో గురువులకున్న బాధ్యత తల్లిదండ్రులకు కూడా ఉంది. వాస్తవంలో ఈ కాలంలో వాళ్లపై ఎక్కువ ఉంది. పూర్వం విద్యాభ్యాసం కోసం శిష్యులు తల్లిదండ్రులకు దూరంగా గురుకులాలలోనే ఉండేవారు. ఈ కాలంలో విద్యాస్థానాలలో కంటె అధికకాలం విద్యార్థులు తల్లిదండ్రుల దగ్గరనే ఉండడంచేత వాళ్లు ఆదర్శమైన జీవితాలను గడపడం ద్వారా పిల్లలకు సన్మార్గోపదేశం చేయవలసి ఉంటుంది. బాలబాలికలకు ఆ వయస్సులో తల్లిదండ్రులు, గురువులూ మాత్రమే అత్యంత ఆదర పాత్రులైనవారు. వాళ్లు చెప్పినదీ, చేసినదీ కూడా ఆ బాలుర మనస్సులలో పరమ ప్రమాణంగా నిలిచిపోతాయి.

శ్రేష్ఠుడైన వ్యక్తి ఏ పని చేస్తే ఆ పనే ఇతర జను లందరూ చేస్తారు. అతడు దేనిని ప్రమాణంగా గ్రహిస్తాడో దానినే వారు కూడా ప్రమాణంగా గ్రహిస్తారు అను మాట విద్యార్థి దశలో ఉన్నవారి విషయంలో నూటికి నూరు పాళ్లు సత్యమైనది. ఆ వయస్సులో వాళ్ల దృష్టిలో తమ తల్లిదండ్రులను, గురువులను మించిన శ్రేష్ఠవ్యక్తు లుండరు. ఉత్తములైన గురువులు రామాయణ మహా భారతాదులలోని కొన్ని కథలను, కొందరు మహాపురుషుల జీవితాలకు సంబంధించిన సంఘటనలను వివరిస్తూ, సమయానుసారంగా మంచి నీతి శ్లోకాలనో, పద్యాలనో ఉదాహరిస్తూ విద్యార్థుల హృదయాలలో ఆ ధర్మాలు, ఉత్తమ భావాలు స్థిరంగా ఉండేటట్లు చేస్తారు. తాము చేసిన ఉప దేశాలకు అనుగుణంగా ప్రవర్తించడం ద్వారా ఉత్తమమైన ఆదర్శాలను నెలకొల్పిన వారవుతారు. అలాంటి గురువు లను శిష్యులు -

అజ్ఞానతిమిరాన్ధస్య జ్ఞానాఞ్జనశలాకయా,
చక్షురున్మీలితం యేన తస్మై శ్రీగురవే నమః

అజ్ఞానమనే నేత్రరోగంచేత గ్రుడ్డివాడనైన నా కళ్లు, ఏ గురువు జ్ఞానం అను కాటుక పుడకతో తెరిచాడో ఆ గురువుకు నమస్కారము అని అంటూ ప్రతిదినము స్మరించుకొంటారు.

నేటి ఉపాధ్యాయుల బాధ్యతలను గూర్చి, ఒక ఉపాధ్యాయ సభలో శ్రీ స్వామి రంగనాథానంద The Role and Responsibility of Teacher in Building up Modern India, అనే శీర్షికపై ఉపన్యసించారు. అది కాలాం తరంలో ముద్రితమైనది. "మన ప్రజా ప్రభుత్వంలో స్త్రీ పురుషులకు సమానమైన అధికారాలున్నా యనే విషయం వీరు విద్యార్థులకు బోధించాలి. వర్ణ - వర్గాదులకు సంబంధించిన ఉచ్చ-నీచ భావాన్ని, అస్పృ శ్యతాభావాన్ని, మతద్వేషాలను వాళ్ల మనస్సుల నుండి తొలగించాలి. మానవతపై గౌరవాన్ని, దేశసమైక్యభావాన్ని వాళ్లలో పెంపొందింప జేయాలి" వైజ్ఞానిక దృక్పథంతో Scientific Temper పాటు విద్యార్థులతో మానవతా దృష్టి Humanistic Temper కూడా సమంగా వృద్ధి పొందేటట్లు చూడాలి".

ఏనాటికీ తీర్చడానికి శక్యం గాని సుఖభోగాభిలాష, ధనతృష్ణ, అధికారవాంఛ అనేవి ఈనాటి మన సమాజాన్ని పట్టి పీడిస్తున్న అసురప్రవృత్తులు, పాలకులనే వారిలో ప్రబలివున్న ఈ ప్రవృత్తులు మహామ్మారివలె ప్రజలలో అతిశీఘ్రంగా వ్యాపిస్తూ మానవతను మానవతా వాదల మని చెప్పుకొనే కొందరు రచయితల రచనల వరకే పరి మితం చేసి అంతగా రాక్షసత్వం విలయతాండవం చేసే టట్లు చేస్తున్నాయి. దీనిని అడ్డుకొనడానికి తగిన ప్రయత్నం విద్యాశాఖలోనే ఉపాధ్యాయుల ద్వారా ప్రారంభం కావాలి. ఇలాంటి దోషాల ప్రభావానికి లోను కాని కొందరు ఉపాధ్యాయులు ఈనాటికి కూడా అక్కడక్కడ కనబడు తూండడం సంతోషావహం. వారి మీదనే దేశం భవితవ్యం ఆధారపడి ఉంది. వారు వారి కర్తవ్యాన్ని ఆచరించడంలో సహకరించవలసిన బాధ్యత ప్రభుత్వాల మీదా, ప్రజల మీదా కూడా ఉన్నది.

అనంతమైన భోగాభిలాష అత్యధిక ధనసంపాదనేచ్ఛ, అతితీవ్ర స్వర్థాభావం- ఇవన్నీ ఎలా అనర్థానికి దారి తీస్తాయో స్వామి వివేకానంద ఏనాడో చెప్పిన మాట లలోని సత్యాన్ని ఈనాడు మనం ప్రత్యక్షంగా చూస్తున్నాం. "అధికమైన సుఖాలను, ఎక్కువ ఆహారాన్నీ సంపాదించు కొనడానికి ఉపయోగించే విద్య ప్రారంభంలో చాలా అద్భుతంగాను, ఆనందదాయకంగానూ కనబడినా కొంత కాలానికి అది చాలా నీచమైన స్థితికి దిగజారిపోతుంది. సంపద అభివృద్ధి చెందడంతోపాటు మానవునిలోని సహజంగా ఉండే అసూయలు, ద్వేషాలు శుక్లాగ్ని (White Fire) జ్వాలలవలె విజృంభిస్తాయి. పరస్పర స్పర్థ, (Competition) దయావేశం కూడా లేని కౄరత్వము దైనందిన జీవన విధానంలో అనివార్యభాగంగా ఏర్పడ తాయి".- (వివేకానంద గ్రంథావళి 3.157)

సమాజంలో ఉన్న అవాంఛనీయ ప్రవృత్తులను తొల గించి దేశంలో శాంతి సుఖమయ జీవన విధానాన్ని నెల

కొల్పడానికి నేటి గురువులు (ఉపాధ్యాయులు) ఎక్కు వగా శ్రమపడవలసి ఉంది. ఇందుకు ఒకే ఒక సాధనం- భారతీయుల దృష్టిని వారికి సహజమైన ఆధ్యాత్మికతవైపు మరల్చడం.

పుణ్యకర్మయైనా పాపకర్మయైనా చేసిన కర్మ ఏనాట కైనా దాని ఫలం ఇచ్చి తీరుతుంది. వాటి ఫలాలు అను భవించడానికి ఇతర లోకాలలో గాని, ఈ లోకంలో గాని ఎన్నో జన్మ లెత్తవలసి ఉంటుంది. ఈ విశ్వాసంతో భగ వత్సేవ చేసేవాడు జనన మరణ చక్రం నుండి ఏనాటికైనా తప్పక విముక్తుడౌతాడు. ఈ సిద్ధాంతం మీద పూర్తి విశ్వాసం గల ఎవ్వడు కూడా పాపకర్మలు ఆచరించడానికి పరులకు అపకారం చేయడానికి ఎన్నడూ సాహసించడు. యథాశక్తిగా పరోపకారతత్పరుడై ఉంటాడు. ఈ విషయా లన్నీ మన పూర్వులు సర్వదా స్మరింపదగిన అనేక వాక్యా లలో బోధించి ఉన్నారు.

గురుశిష్యుల మధ్య సత్సంబంధాలు నెలకొని నిరం తర విద్యాభ్యాసం జరిగే దేశమే సంపన్నదేశం. గురు స్థానాన్ని అలంకరించిన వారు కొందరు ఇతరులకు గురు వులుగా ఉంటూ కూడా తాము మాత్రం ఆజన్మాంతము విద్యార్థులుగా ఉంటూ వివిధ గ్రంథపఠనం ద్వారా, ఉత్తమ పండితసంగం ద్వారా తమ జ్ఞానాన్ని పెంపొంది చుకొంటూ దానినే తమ శిష్యులకు అందజేస్తుంటారు. అలాంటి వారే నిజమైన విద్యావేత్తలు. పాండిత్య ప్రకర్ష సంపాదించడానికి నిరంతర గ్రంథపఠనం ఎంత అవశ్య కమో భర్తృహరి వాక్యపదీయంలో విశదీకరించి ఉన్నాడు. వివిధ శాస్త్రాలు చదవడంచేత ప్రతిభ వికసిస్తుంది. కేవలం తన తర్కబలాన్నే నమ్ముకొన్నవాడు ఎన్ని విషయాలని తెలుసుకొనగలుగుతాడు?

ప్రాచీన శాస్త్రాల పరిచయం లేకుండా ఏమేమో ఊహించేవాళ్ల విద్య, పెద్దల దగ్గర కూర్చుండి విషయాలు తెలిసికొనిన వాళ్ల విద్య అంతగా పరిశుద్ధంగా ఉం డదు. భర్తృహరి చేసిన ఈ ఉపదేశం ఉత్తమోపాధ్యా యులుగా కావాలనుకునే వాళ్లు తప్పక గుర్తుంచుకొని ఆచరించవలసిన ఉపదేశం. విద్యాభ్యాసం కోసం గురు వును చేరిన శిష్యుడు తన అధ్యయనం సఫలం కావాలనీ, తన విషయంలో గురువు ఎల్లప్పుడు ప్రసన్నుడుగా ఉండాలనీ, తనకెన్నడూ గురువుపట్ల అనాదర భావం కలగకూడదనీ, అధ్యయనం నిర్విఘ్నంగా కొనసాగాలనీ అనుదినమూ కోరుకుంటూ ఉంటాడు.

సహ నావవతు, సహ నౌ భునక్తు; సహ వీర్యం కరవావహై,
తేజస్వి నావధీతమస్తు, మా విద్విషావహై
ఓమ్ శాన్తి: శాన్తి: శాన్తి:

బ్రహ్మ లేదా విద్య నన్ను నా గురువునూ ఇద్దరినీ కూడా రక్షించును గాక, మమ్ముల నిద్దరినీ పాలించుగాక. లేదా విద్యాఫలము మాకిరువురకూ చెందేటట్లు చేయు గాక. మేమిద్దరము కలిసి విద్యాదులవల్ల కలుగు సామ ర్థ్యాన్ని పెంపొందించెదము గాక. మా అధ్యయనము తేజస్సు కలది అగుకాక. మేము ఎన్నడూ ఒకరినొకరు ద్వేషింపకుందుము గాక.

"విద్యను సంపాదించడంలో కలిగే ఆధ్యాత్మిక విఘ్నాలు శమించగాక", ఆధిభౌతికవిఘ్నాలు శమించు గాక. ఆధిదైవికవిఘ్నాలు శమించుగాక". జ్వరము, శిరోవ్యాధి మొదలైనవి ఆధ్యాత్మికవిఘ్నాలు. దేవాదుల వల్ల కలిగే ఉపద్రవాలు ఆధిదైవిక విఘ్నాలు. యక్షరాక్ష సాదుల వల్ల కలిగే ఉపద్రవాలు ఆధిభౌతికాలు, విద్యా భ్యాసకాలంలో వచ్చే ఈ మూడు విధాలైన విఘ్నాలు శమించుగాక అని మూడు పర్యాయాలు ఉచ్చరించి 'శాన్తి:' అనుదానికి ఇక్కడ అర్థం.

ఇంతవరకు మనం చెప్పుకొన్నది ఉత్తమోపాధ్యా యులను గూర్చి మాత్రమే. తాము బోధించవలసిన విద్యలలో సరియైన ప్రావీణ్యం సంపాదించుకొనక తమ వృత్తిమీద తగు శ్రద్ధ కూడా లేక సదాచార దూరులై ఉత్తమ సంస్కార శూన్యులైన వాళ్లు. విద్యాస్థానాలలో ప్రవేశిస్తే వాళ్ల చేతులలో పడిన ఎన్నో విద్యార్థిసమూహాలు కనీసం 30 సంవత్స రాలపాటు వాళ్ల దుష్ప్రభావంలో

చిక్కుకొని మూర్ఖాగ్రేసరులుగా, వ్యర్థజీవనులుగా, సమాజానికి భారభూతులుగా తయారవడం తథ్యం. దేశం ఉజ్జ్వల భవిష్యత్తు విద్యార్థుల మీదా, వాళ్లకు విద్యా బుద్ధులు నేర్పి ఉత్తమ పౌరులనుగా తీర్చిదిద్దవలసిన బాధ్యత ఉపాధ్యాయుల మీదా ఆధారపడి ఉన్నది అను విషయం తెలియనివారు లేరు. ఈ విష యాన్ని విస్మరించకుండా, తాత్కాలిక స్వీయ ప్రయోజనాలు దూరంగా ఉంచి అధికారులు విద్యాస్థానాలలో అర్హత కలవాళ్లను మాత్రమే నియమిస్తే దేశాన్ని నిశ్చితంగా అభివృద్ధి పథంలోకి తీసికొని వెళ్లిన వారవుతారు.

❊ ❊ ❊

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

'లందపొద్దు' కవితా సంకలనం – బహుజనుల కర్తవ్యం

- రాఘవేందర్ .కె
పరిశోధక విద్యార్థి, తెలుగు శాఖ,
హైదరాబాద్ విశ్వవిద్యాలయం, హైదరాబాద్.

ఉపోద్ఘాతం :

క్రీస్తుపూర్వం పదిహేను వందల సంవత్సరాలకు పూర్వమే మనదేశం మాతృస్వామ్య వ్యవస్థతో నాగరికత కలిగిన దేశంగా విరాజిల్లుతున్నది. తదనంతరం వలసగా వచ్చిన బ్రాహ్మణులు మన దేశాన్ని వారి గుప్పిట్లోకి తీసుకున్నారు. వారి ఆధిపత్యం కోసం ఈ మానవ సృష్టి బ్రాహ్మనులు నాలుగు వర్ణాలు (చాతుర్వర్ణాలు)గా విభజించారు. "సకల సృష్టికర్త అయిన బ్రహ్మ ముఖం నుంచి బ్రాహ్మణులు, బాహువుల నుంచి క్షత్రియులు, తొడల నుంచి వైశ్యులు, పాదాల నుంచి శూద్రులు జన్మించారు" (కృష్ణారెడ్డి, పానుగోటి 2017 : 10) బ్రాహ్మణులు వేద శాస్త్రాలను చదువుతూ దేవతలకు యజ్ఞయాగాదులు చేయాలని, క్షత్రియులు రాజ్యపాలన చేయాలని, వైశ్యులు వ్యాపారం చేయాలని, శూద్రులుపై మూడు వర్ణాల వారికి సేవచేస్తూ బ్రతకాలని నిర్దేశించారు. వర్ణాశ్రమం నుండి వెలివేసిన వారిని అవర్ణులు (అతిశూద్రులు) అంటారు. వీరిని అంటరానివారిగా భావించి చిత్ర హింసలకు గురిచేశారు. బ్రతకడానికి కావలసిన కనీస అవసరాలు కూడా వారికి దక్కకుండా చేశారు. వీరు ఉమ్మిస్తే భూమ్మీద పడకుండా ఎల్లప్పుడూ మూతికి ముంత ఉండాలి, ముడ్డికి తాటాకు ఉండాలి. వీరివల్ల భూమి మైల పడుతుందని ఆంక్షలు విధించారు. ఒకవేళ ఈ వర్ణ ధర్మాన్ని పాటించకపోతే కఠినమైన శిక్షలకు గురిచేసేవారు. ఈ దేశ మూలవాసులైన బహుజనులు, వలసొచ్చిన ఆర్యుల ఆధిపత్యానికి గురై వేల సంవత్సరాలు బానిసలుగా, అంటరానివారిగా దుర్భర జీవితాన్ని గడిపారు.

అనాదిగా వర్ణ వ్యవస్థ కారణంగా, ఉన్నత కులాలవారు పీడిత కులాలవారిని అణచివేశారు. ఇప్పటికీ అణచివేస్తూనే ఉన్నారు. స్వతంత్ర రాజ్యాంగ పాలనలో కూడా వర్ణ వ్యవస్థ పీడన కొనసాగుతుంది. పీడనకు గురవుతున్న కులాలన్నీ కలిసి ఒకటిగా పోరాడడమే బహుజనోద్యమ పునాది. బహుజనుల, ఆశయాల్కై పాటుపడిన బుద్ధుడు, పూలే, అంబేడ్కర్ వంటి మహనీయుల ఆశయాలతో కాన్షీరాం బహుజనోద్యమాన్ని స్థాపించారు. "1984, ఏప్రిల్ 14వ తేదీన భారతదేశంలో 'బహుజన్ సమాజ్ పార్టీ' ఏర్పడిన తర్వాత సామాజికరంగంలో బహుజనులు అనే భావన బాగా వ్యాప్తిలోకి వచ్చింది. మనువాద వ్యవస్థ వల్ల కష్టనష్టాలకు గురైన షెడ్యూల్డ్ కులాలు, షెడ్యూల్డ్ తెగలు, వెనుకబడిన తరగతులతో పాటు, మతపరంగా అల్పసంఖ్యాకవర్గాలైన సిక్కు, ముస్లిం, క్రైస్తవులు, పార్శీలు, బౌద్ధులంతా, బహుజనులవుతారని 'బముజన్ సమాజ్ పార్టీ' తమ పార్టీ ప్రణాళికలో ప్రకటించింది. సమాజంలో వీళ్ళంతా సుమారు 85 శాతం మంది ఉన్నారనీ, అయినా 15 శాతం కూడా లేని అగ్రవర్ణ హిందువులు రాజకీయాధికారాన్ని చెలాయిస్తూ బహుజనుల్ని అన్ని రంగాల్లోను అణచివేతకు గురిచేస్తున్నారే భావాల్ని ప్రచారం చేసింది" (వెంకటేశ్వరరావు, దార్ల. 2012 : 13). ప్రస్తుతం అణచివేతకు గురవుతున్న ఎస్.సి., ఎస్.టి., బి.సి., మైనారిటీ., మహిళలందరు బహుజనులుగా చెప్పవచ్చు. "సహజ మిత్రులైన దళిత వెనుకబడిన కులాలవారు బహుజనులుగా ఏకీకృతమై అగ్రకులాధిపత్యాన్ని కూల్చినప్పుడే, సామాజిక ప్రాతినిధ్య ప్రజాస్వామ్యాన్ని స్థాపించినప్పుడే, కుల నిర్మూలనకు, అస్పృశ్యతా నిర్మూలనకు మార్గం సుగమం" (గౌరీశంకర్, జూలూరు, 2015 : 17). పీడించబడిన బహుజనుల ఐక్యత ఆవశ్యకం.

పీడనకు గురవుతున్న వారంతా ఐక్యమై ఆధిపత్య రహిత సమాజాన్ని నిర్మించడమే బహుజనోద్యమం. ఈ

నేపథ్యంతో కూడినది బహుజన (బహుజనోద్యమ) సాహిత్యం అంటారు. బహుజనోద్యమంలో భాగంగానే గుడిపల్లి నిరంజన్ 'లందపొద్దు' కవితా సంకలనాన్ని రచించాడు. ఈ కవితా సంకలనంలో గల బహుజనోద్యమ కర్తవ్యాన్ని తెలుపడమే ఈ పత్రం ఉద్దేశం.

'లందపొద్దు' కవితా సంకలనం - బహుజనోద్యమ పునాది :

గుడిపల్లి నిరంజన్ 'లందపొద్దు' కవితా సంకలనం బహుజనోద్యమానికి పునాదిగా కనిపిస్తుంది. 'లందపొద్దు' పేరు వినగానే లందలో పొద్దు పొడవడం ఏంటనే అభిప్రాయం కలగొచ్చు. వర్ణ వ్యవస్థలో అట్టడుగున ఉన్న షెడ్యూల్డ్ కులాల వారు మిగతా కులాల వారికంటే ఎక్కువగా పీడనకు గురయ్యారు. అధిక పీడనకు గురైన షెడ్యూల్డ్ కులాలు, షెడ్యూల్డ్ తెగల వారికి స్వాతంత్ర్యానంతరం అంబేడ్కర్ కృషి వల్ల రాజకీయ, ప్రభుత్యోద్యోగాల్లో ప్రత్యేక రిజర్వేషన్లు కల్పించబడినాయి. అందుతున్న కొన్ని ఫలాల్లో కూడా ఒక్కరే తింటే సామాజిక న్యాయం ఎలా అవుతుందని కవి అంతరార్థం. ఉన్నత కులాల వారితో సామాజిక న్యాయం కోసం పోరాడుతున్న మనం, మనలో మనం కూడా సమానంగా ఉండాలనేది సామాజిక న్యాయం. అందుకే అట్టడుగునున్న షెడ్యూల్డ్ కులాల వారైన మాదిగలకు రిజర్వేషన్ ఫలాలు సమానంగా అనుభవించని కారణంగా, సామాజిక న్యాయం అట్టడుగునున్న వారినుండి మొదలవ్వాలి. మాదిగలు చెప్పులను కుట్టడానికి ఉపయోగించే తోలు లందలో నానబెడుతారు. తోలు నానడానికి ఉపయోగపడే లంద మాదిగలకు ప్రత్యేకం. పీడనకు గురైనవారికి లభించే ప్రత్యేక వనరుల్లో కూడా అసమానత ఉండొద్దని, మొదట సామాజిక న్యాయం మాదిగలనుండి మొదలవ్వాలని, చెప్పులు కుట్టడానికి ఉపయోగపడులందను మాదిగలకు ప్రతిరూపంగా తీసుకొని కవి ఈ కవితా సంకలనానికి 'లందపొద్దు' అని పేరు పెట్టడం జరిగింది. 'అన్నంగిన్నెలో అగ్ని పర్వతం' అనే కవితలో రిజర్వేషన్లకు సంబంధించిన అంశాన్ని కవి ఇలా పేర్కొన్నాడు.

> **"నాపైనే నా పోరాటంతో / సత్తువంతా కరిగిపోయింది**
> **అసలే రక్తహీనత / ఉన్న కొంచెం రక్తమన్నా / అన్ని అంగాలకు సమానంగా**
> **పంపిణీ చేయమని గుండెనడిగితే / గుండేమో తనలోనే దాచుకుంది**
> **ఏండ్ల నుంచి ఏలికల పంచబుడ్డల్లో / మాట సాగించినోడు**
> **అంబేడ్కర్ ఆశించిన రాజ్యం / పేదవుల మద్దతుతో రావాలంటాడు**
> **దళిత చైతన్య రవళి ఎగిసిపడాలంటాడు / రిజర్వేషన్లు పంచమంటే మూతిరుస్తాడు**
> **................ రిజర్వేషన్ల అన్నంగిన్నెలో / అగ్నిపర్వతం బద్దలవ్వాలి**
> **59 ముక్కలను సమానంగా ఏరుకుని తినాలి"**
> **(నిరంజన్, గుడిపల్లి 2016 : 69).**

అగ్రకుల ఆధిపత్యం అంతం కావాలన్న, సామాజిక న్యాయం జరగాలన్న రాజ్యాధికారమే అంతిమ లక్ష్యం అనేది బహుజన నినాదం. అంబేడ్కర్ కృషి వల్ల ప్రభుత్వ రంగంలో షెడ్యూల్డ్ కులాలు, షెడ్యూల్డ్ తెగల వారికి రిజర్వేషన్లు కల్పించబడ్డాయి. ఈ రిజర్వేషన్లు అన్ని కులాల వారు సమానంగా ఉపయోగించుకోలేకపోతున్నారు. షెడ్యూల్డ్ కులాల్లో ఇది అంతర్గత సమస్య. రిజర్వేషన్ అనేది స్వల్ప, సమాజానికి మాత్రమే ఉపయుక్తం. దీనికోసం మాదిగలు ఇరవై సంవత్సరాలకు పైగా ఉద్యమించి మాదిగల శక్తంతా వృధా అయిందని, దీనికి మనలో మనమే సామరస్యంతో పంచుకుందామని కవి సూచించాడు.

వర్ణ వ్యవస్థపై తిరుగుబాటు :

మానవ పరిణామ క్రమంలో అనేక మార్పులు

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

సంభవించినా, అగ్రకుల ఆధిపత్యం మాత్రం అంతం కాలేదు. ఈ ఆధిపత్యమంతా వర్ణ వ్యవస్థ ప్రతిబింబంగానే కొనసాగుతుంది. ఈ ఆధిపత్యంలో పీడితుల బ్రతుకు పోరాటాన్ని కవి మాటల్లోనే చెప్పాలంటే.

"ఇన్నేండ్లు వ్యవస్థ / అవమానిస్తూనే నన్ను బతక నిచ్చింది
నాకేమో బతకడం ఇష్టంలేదు / జీవించడం ఇష్టం"
(నిరంజన్, గుడిపల్లి 2016 : 56)

"ఇక్కడి వేదమునకు... / నా వేదనలు అర్థం కాలే
ఇక్కడి నాదానికి../నా గుండె ప్రతిధ్వని అర్థం కాలే
ఇక్కడి చదువుల తల్లి / నన్ను కొడుకుగా స్వీక రించలే
ప్రసవించని శిశువునని / పైగా పంచమున్నని వేలవేల సంవత్సరాల
తరతరాల వెలిని వెంట పంపించిన భూమి / ఈ వేదభూమి" (నిరంజన్ గుడిపల్లి 2016 : 78)

"ఎప్పుడూ కాళ్లకు / హత్తుకుపోయే / చెప్పులు తిరగబడి
దేశ కుల చరిత్ర ముఖచిత్రం మీద / పల్లుమని రెండు సరిసింది" (నిరంజన్, గుడిపల్లి 2016 : 67)

వర్ణ వ్యవస్థ వల్ల నష్టపోయిన పీడితుల ఆవేదనను కవి కళ్ళకు కట్టినట్లు చూయించాడు. అగ్రకులాల వారి అణచివేత, అవమానాలతో పీడితులు ఏనాడు సుఖంగా జీవించలేదు. పీడితుల ఆలోచన, అభిప్రాయాలకు స్థానమే లేదు. సాటి మనుషులనే విషయాన్ని మరచి అంటరానివారిగా చిత్రించి వెలివేసిన జీవితాలను చూసి జులైనా కలగని వేదభూమి మనది. ఇలాంటి కులాధిపత్యం ఉన్న సమాజం అంతం, కావాలనేది కవి ఆశయం.

బహుజనులపై దాడులు :

నేటికి కూడా బ్రాహ్మణీయ భావజాలంతో దేశం నలుమూలల బహుజనులపై దాడులు జరుగుతూనే ఉన్నాయి. అందుకుగాను ఈ మధ్య జరిగిన సంఘటనలను తార్కాణంగా చెప్పవచ్చు. పీడిత కులాలవారు కాలుమీద కాలు వేసుకున్నా, ఎదురు మాట్లాడినా, చెప్పినపని చేయకున్నా, ఘనంగా పెళ్లి చేసుకున్నా, కులాంతర వివాహాలు చేసుకున్నా, నచ్చిన ఆహారం తిన్నా హత్యలకు, దాడులకు గురవుతున్నారు. ఇప్పటి వరకు బహుజనులపై జరిగిన దాడులను కవి స్మరించుకునే సందర్భం ఇది.

"గ్రహంస్టీన్ గాయం మానకముందే / గుజరాత్ గోద్రా కుంపటి ఆరకముందే
'కందమాల్' క్రైస్తవ చంద్రులపై / రక్తపు మరకలు!
కారంచేడు / నీరుకొండ / చుండూరు / దళిత క్రైస్తవులపై
కాగడపు మూకల ఆగడాలు" (నిరంజన్, గుడిపల్లి, 2016 : 98)

"లక్ష్మింపేట నరమేధం / ఎవరి కండకావరం..." (నిరంజన్, గుడిపల్లి, 2016 : 46)

ఆధునిక యుగంలో కూడా బహుజనులు ఆత్మ గౌరవంగా బ్రతికినా అగ్రకుల ఆగ్రహానికి బలౌతున్న సంఘటనలు వెంటాడుతూనే ఉన్నాయి. బహుజనులు ఆత్మగౌరవంగా బ్రతుకుతేనే సహించిన ఉన్నత కులాలు, రాజ్యాధికారం వారి గుప్పిట్లోనే ఉండగా బహుజనులకు సామాజిక న్యాయం జరుగుతుందనుకోవటం భ్రమనే.

రాజ్యాధికారమే లక్ష్యంగా!

అగ్రకుల ఆధిపత్యంతో ఇంతకాలం అణచబడ్డ బహుజనులకు సామాజిక న్యాయం జరగాలంటే రాజ్యాధికారమే అంతిమలక్ష్యం అనేది వారి దృఢ సంకల్పం. బహుజనులకోసం పాటుపడిన మహనీయుల ఆశయాలే అందుకు దిక్సూచిగా 'అంబేడ్కర్ సాక్షిరూపం' అనే కవితలో కవి పేర్కొన్నాడు.

"ఒక మనిషి స్వేచ్ఛ/మరొక మనిషి అదుపులో ఉంది
ఒక వర్గపు భూమి / మరొక వర్గపు చేతిలో ఉంది
ఒక కులం ఆత్మగౌరవం / మరో అహంకార
కులంలో ఒదిగింది / మన ఆర్థిక విప్లవం

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

వాడి ఉత్పత్తి సాదనాల క్రింద / నాలుక కరిచింది
ఒక వర్గం 'రాజ్యాధికారం' / మరో వర్గం నాశనంలో ఉంది
ఒక జాతిని 'తట్టి' లేపే శక్తి / అంబేడ్కర్‌లో ఉంది! / పూలేలో ఉంది!!
బుద్ధుడిలో ఉంది!!!" (నిరంజన్, గుడిపల్లి 2016 : 112)

ఇంతకాలం కులాధిపత్య వ్యవస్థలో పీడితుడు ఏనాడు స్వతంత్ర్యంగా, స్వేచ్ఛగా జీవించలేకపోయాడు. కనీసం ఆత్మగౌరవంతో కూడా జీవించలేకపోయాడు. ప్రపంచీకరణ నేపథ్యంలో ఉత్పత్తి కులాల వారి జీవితం దారిద్ర్యరేఖకు దగ్గరగా ఉంది. బుద్ధుడు, పూలే, అంబేడ్కర్ వంటి మహనీయుల ఆశయాలతో రాజ్యాధికారమే బహుజనులకు శరణ్యమని కవి పేర్కొన్నాడు.

బహుజనుల రాజ్యాధికారం అనేది మానవీయ లక్షణాలు కలిగినట్టిది. అణచివేత, అవమానం, ఆధిపత్య ధోరణిని రూపుమాపి సమసమాజాన్ని స్థాపించడం అంతిమ లక్ష్యం. బహుజనుల రాజ్యాధికార పాలన కోసం కవి తాపత్రయమంతా 'చరిత్ర గర్వం' కవిత్వంలో కనిపిస్తుంది.

"ఆశో... అత్యాశో.... దురాశో కానీ / చరిత్ర మారుతుందనే ఎదురుచూపు!
చరిత్ర గర్వాన్ని / మాదిగ డప్పు స్వరం చేత / మార్చాలనే ఆశ
చరిత్ర నిగర్విలా ఉండాలి / నీలాకాశంలా ఉండాలి
పసిపాప నవ్వులా ఉండాలి" (నిరంజన్, గుడిపల్లి 2016 : 82)

రాజ్యాధికారాన్ని సాధించి, సామాజిక న్యాయపాలన జరగాలని బహుజనుల ఆశయం. ఇక్కడ చరిత్ర మారుతుందనడంలో ఆధిపత్యం మారాలనే భావన స్ఫురిస్తుంది. పసిపాప నవ్వువలె కల్మషం లేని రాజ్యపాలన జరగాలని కవి ఉద్దేశం. అందుకోసం బహుజనులు ముందుకు సాగాలని 'అడుగులు' కవితలో సూచించాడు.

"మన అడుగులు / రాజ్యాధికారాన్ని / లాక్కోవడానికి వేయవద్దా?
వడిగా వడిగా / అడుగులు వేస్తూనే వెళ్ళాలి /
అడుగులు ఆ పూట కొరకే వేస్తే
బడుగులకు ఎండమావే!
దిక్కులు పిక్కటిల్లేలా / సుడిగాలులు చెలరేగేలా / సవర్ణపు గుండెల్లో
మంటలు రేపి...
బహుజన మహనీయుల స్ఫూర్తితో.. / ఈ దేశ / పార్లమెంట్ సింహాసనం వైపు...
అడుగులు పిడుగుల్లా పడాలి!!" (నిరంజన్, గుడిపల్లి 2016 : 115)

కులాధిపత్యంలో బహుజనులు ఇంతకాలం కోల్పోయింది చాలు, ఇకనైనా మన అంతిమలక్ష్యం రాజ్యాధికారమే ఉండాలని ఇందులోని భావన. అందుకోసం బహుజనోద్యమాన్ని వేగంగా ముందుకు తీసుకెళ్లాల్సిన అవసరం ఉంది. ఇక్కడ "అడుగులు ఆ పూటకొరకేస్తే ఎండమావే" అని అనడంలో స్వంత లాభం కోసం పీడితులు అమ్ముడు పోవద్దనేది అంతరార్థం. మహనీయుల ఆశయాలతో ఉద్యమించి దేశ రాజకీయాలను బహుజనులు అభివృద్ధి పథంలో నడిపించాలని గుడిపల్లి నిరంజన్ గారి ఆశయం.

స్త్రీల సమస్యలు :

పూర్వం మాతృస్వామ్య వ్యవస్థ కలిగిన దేశం మనది. ఆర్యుల రాకతో పితృస్వామ్య వ్యవస్థ బలపడింది. పితృస్వామ్య వ్యవస్థలోని స్త్రీ అంటే మగవారి అవసరాలకు ఉపయోగపడు ఒక యంత్రం వంటిది. స్త్రీ బాల్యంలో తండ్రి ఆధీనంలో, యవ్వనంలో భర్త ఆధీనంలో, వృద్ధాప్యంలో కొడుకుల ఆధీనంలో ఉండాలనే నిబంధనలతో స్త్రీల యొక్క స్వేచ్ఛ హరించబడింది. స్త్రీల దయనీయ స్థితిని గుడిపల్లి నిరంజన్ ఈ విధంగా పేర్కొన్నాడు.

"ఒక స్త్రీ కూడా తరపడి గుడిలో... / ప్రధాన పూజారి ఎందుగ్గాలేదో! / నాలుగు పడగల హైదవ నాగరాజు

స్త్రీలను జూస్తే ఎందుకు బుసకొడ్తడో... / జెర్ర సెప్పరాదు రాజా! / స్త్రీల అణచివేతను...
దైవానుగ్రహ నైతికంగా ప్రకటించింది..." (నిరంజన్, గుడిపల్లి 2016 : 41)

"మత మౌఢ్యంతో / మగ మృగాలు వికటాట్టహాసంతో / క్రూరత్వమే వికృతమై
ప్రతిసారి నిన్ను / సెక్స్ బొమ్మగానే అనుభవిస్తుంది / తెలియకుండానే / బలిపీఠం ఎక్కిస్తుంది!
.... ప్రతిమతం కత్తి కట్టింది / స్త్రీల శరీరాలపై / ప్రతి ఆచారానికి
బలైంది స్త్రీ మూగజీవాలే! / ప్రతి సాంప్రదాయం / పితృస్వామ్య భావజాల జనితాలే!
ఏ దుస్తులేసుకోవాలో నుండి / ఎక్కడ ఎలా ఉండాలో
నిర్దేశించింది మగరాయులే" (నిరంజన్, గుడిపల్లి 2016 : 121, 122)

దైవానుగ్రహం పేరుతో కొన్ని కట్టుబాట్లు పెట్టి స్త్రీలను ఇంతకాలం అణచివేశారు. స్త్రీ పురుషుల మధ్య వ్యత్యాసం నేటికి కూడా బహిర్గతంగా కనిపిస్తుంది. తిరుపతి గుడిలో స్త్రీ ప్రధాన పూజారి కావాలని అనడంలో అంతరార్థం లేక పోలేదు. దైవాన్ని అడ్డుపెట్టుకొని స్త్రీలను అణచివేసే విధానం పోవాలని, అన్ని రంగాల్లో పురుషులతోపాటు స్త్రీలకు సమానత్వం ఉండాలనే భావన స్ఫురిస్తుంది. పురుషాధిపత్యం నిలబెట్టుకోవడం కోసం ఏ మతస్తులైనా సాంప్రదాయం పేరుతో స్త్రీలపై రకరకాల నిబంధనలను కల్పించారు. తదనుగుణంగా స్త్రీ పుట్టింది మొదలు చని పోయేంత వరకు ఏ మాత్రం స్వేచ్ఛ లేని జీవితాన్ని గడిపింది. ఈ పురుషాధిపత్య ధోరణి అంతమొంది స్త్రీ పురుషులు సమానం అనే భావన కలగాలని కవి ఆవేదన.

ముగింపు :

అగ్రకుల ఆధిపత్యంతో పీడించబడే వారి విముక్తిని కోరునది బహుజన సాహిత్యం. తెలుగులో బహుజన సాహిత్యం కవిత్వ రూపంలో విస్తృతంగా వచ్చింది. 'లంద పొద్దు' కవితా సంకలనం బహుజనోద్యమ పునాదిగా దర్శనమిస్తుంది. స్వాతంత్ర్య భారతంలో కూడా అగ్రకుల ఆధిపత్యాన్ని బహుజనులు వ్యతిరేకించారు. అణచివేత, ఆధిపత్యం, అవమానాలు ఇప్పటికీ, అంతం కాకపోవడం దురదృష్టకరమైన విషయం. అందుకు బహుజనులకు రాజ్యాధికారమే శరణ్యమని గుడిపల్లి నిరంజన్ గారి ఆశయం.

ఆధార గ్రంథాలు :

1. కృష్ణారెడ్డి, పానుగోటి, మనుస్మృతి, విజయవాడ, జయంతి పబ్లికేషన్స్, 2017.
2. గౌరీశంకర్, జూలూరు, కవిత్వంలో బిసి సూర్యోదయం, హైదరాబాద్ : స్పృహ సాహితీ సంస్థ, 2015.
3. నిరంజన్, గుడిపల్లి, లంద పొద్దు, నాగర్ కర్నూల్ : పూలే-అంబేడ్కర్ అధ్యయన వేదిక, 2016.
4. వెంకటేశ్వరరావు, దార్ల. బహుజన సాహిత్య దృక్పథం, హైదరాబాద్ : సొసైటీ ఎడ్యుకేషన్ ట్రస్టు, 2012.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

ఆచార్య సుమతీ నరేంద్ర సాహిత్యం – సమాలోచనం

- డా॥ వి. త్రివేణి
అసిస్టెంట్ ప్రొఫెసర్, తెలుగు అధ్యయనశాఖ
తెలంగాణ విశ్వవిద్యాలయం నిజామాబాద్.

ఆచార్య సుమతీ నరేంద్ర ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయంలోని తెలుగు విభాగంలో విశ్రాంత అధ్యాపకులు. పూర్వ విభాగాధిపతి. పూర్వ పాఠ్యప్రణాళిక సంఘ అధ్యక్షులు. గొప్ప వక్త. అనర్గళ వచో విన్యాసిని. ఉపన్యాసకళ బాగా తెలిసిన వారు. ఆమె మంచి రచయిత్రి కూడా. ఆమె వెలువరించిన వ్యాససంపుటాలు వ్యాసమతి, భాసమతి, సౌమనస్యం; సిద్ధాంత గ్రంథం 'తిక్కన చేసిన మార్పులు- ఔచిత్యపు తీర్పులు' అందుకు తార్కాణంగా నిలుస్తాయి. ఆమెలో కవితావిష్కరణ కొంత ఆలస్యంగా వెలువడింది. కాని మంచి కవయిత్రిగా రాణించింది. అందుకు ఉదాహరణ ఆమె రచించిన కవితా సంపుటాలు మొలకెత్తిన అక్షరం, అత్తరు సీస. తిక్కన కవిత్వం మీద ఆమెకు సాధికారత ఉంది. అందుకే 'తిక్కన సోమయాజి' అనే నాటకం రచించారు. 2012లో జరిగిన ప్రపంచ తెలుగు మహాసభల్లో 'తిక్కన కవిత్వం - విశ్లేషణ' మోనోగ్రాఫ్‌ను రచించారు.

ఆచార్య సుమతీ నరేంద్ర 5 నవంబర్ 1950వ సంవత్సరంలో జన్మించారు. జన్మస్థలం నెల్లూరు జిల్లా ఇందుకూరుపేట. తల్లిదండ్రులు యశోధర, పోలంరెడ్డి నారాయణరెడ్డి. చిన్నతనంలోనే తల్లిని కోల్పోయారు. తర్వాత అమ్మమ్మ తాతయ్యలైన రంగనాయకమ్మ, యర్రంరెడ్డి బాలకృష్ణారెడ్డి (వై.బి.రెడ్డి) ఆమెను పెంచి పోషించారు. వై.బి.రెడ్డి సాహిత్యాభిమానం గల వ్యక్తి. మంచి సంస్కృతి పరులు. సమకాలీన రచయితలతో సాహితీ సంబంధాలు ఏర్పరుచుకున్నారు. మరుపరి కోదండరామిరెడ్డి, బెజవాడ గోపాలరెడ్డి వంటి వారితో ఆయనకు సాన్నిహిత్యం ఉండేది. సాహిత్య చర్చా గోష్ఠులు వారి మధ్య కొనసాగుతుండేవి. వీరందరూ సన్నిహిత మిత్రులు కూడా. మంచి సాహిత్య వాతావరణంలో సుమతీ నరేంద్ర పెరిగి పెద్ద అయ్యారు.

పాఠశాల విద్య అంతా ఇందుకూరుపేట జిల్లా పరిషత్ ఉన్నత పాఠశాలలోనే జరిగింది. బండ్ల వెంకటరమణయ్య తెలుగు పాఠాలు బోధించేవారు. వీరి ద్వారానే ఆమెకు సాహిత్య పరిచయం కలిగింది. ఇంటర్మీడియట్ విద్య విజయవాడలోని మెరిస్టెల్లా కళాశాలలో జరిగింది. హైదరాబాదులోని రాజాబహద్దూరు వెంకట రామారెడ్డి మహిళా కళాశాలలో డిగ్రీ చదివారు. డిగ్రీలో బీఎస్సీ కోర్సును ఎంచుకొని పూర్తిచేశారు. కాని ఆమెకు తెలుగు సాహిత్యం మీదనే ఆసక్తి ఎక్కువ. అందుకే అదే కళాశాలలో ఎం.ఎ. తెలుగు సాహిత్యాన్ని అభ్యసించారు. అందులో తెలుగు శాఖాధ్యక్షులు డా॥ రావి భారతి ఆమెను ఎంతగానో ప్రోత్సహించారు. ఆ ప్రోత్సాహంతోనే ఎం.ఎ. తెలుగులో ప్రథమ శ్రేణిలో ఉత్తీర్ణత సాధించడమే గాక, ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయంలో మొదటి ర్యాంకును సాధించారు. తర్వాత ఆచార్య జి.వి.సుబ్రహ్మణ్యం పర్యవేక్షణలో 'తిక్కన చేసిన మార్పులు - ఔచిత్యపు తీర్పులు' అనే అంశంపై పిహెచ్.డి. పరిశోధన చేశారు. డాక్టరేట్ పట్టా సాధించారు. ఆచార్య జి.వి.సుబ్రహ్మణ్యం పర్యవేక్షణలో వచ్చిన మొట్టమొదటి సిద్ధాంత గ్రంథం ఇది కావడం విశేషం.

తెలుగు సాహిత్యంలో డాక్టరేట్‌ను సాధించిన ఆమె, కొంత కాలం కస్తూర్బా కళాశాలలో పనిచేశారు. తర్వాత 1984లో ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం తెలుగుశాఖలో అధ్యాపకురాలిగా నియమితులై 2010లో పదవీ విరమణ పొందారు. తెలుగుశాఖకు పాఠ్య ప్రణాళికాసంఘం అధ్యక్షులుగా, తెలుగుశాఖ అధ్యక్షులుగా ఎనలేని సేవలందించారు. అసిస్టెంట్ ప్రొఫెసర్‌గా నియమితులై అసోసియేట్ ప్రొఫెసర్‌గా, ప్రొఫెసర్‌గా పదోన్నతులు పొందారు. జాతీయ / అంతర్జాతీయ సాహిత్య సదస్సులలో అనేక పత్ర సమర్పణలు చేశారు. అనేక సదస్సులు నిర్వహించారు. ఎందరో

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

విద్యార్థులకు ఎం.ఫిల్., పిహెచ్.డి. పరిశోధనల్లో మార్గ నిర్దేశం చేశారు.

శాస్త్రుల రఘుపతి, ప్రతాపరెడ్డి, జయప్రభ, రఘు, ఉమాశశి, జ్యోత్స్నప్రభ, మనోహరి, స్నేహప్రభ, ఇందిరా ప్రియదర్శిని, వరలక్ష్మి, పద్మాక్షి, వీరయ్య, రవీందర్, కమల సుధారాణి, శ్రీనివాసులు, హేమ, భవానీ, లక్ష్మణ రావు, వింధ్యావాసిని, వరప్రసాద్, బాలకామేశ్వరి, శ్రీకాంత్ కుమార్, రమ లాంటివారు ఆమె పర్యవేక్షణలోనే ఎం. ఫిల్, పిహెచ్.డి పరిశోధన చేశారు. కవిత్రయ భారతం, అర్జునుడిపాత్ర, అనర్ఘరాఘవం వంటి సంప్రదాయ సాహిత్యాల మీదనేగాక; కాటూరి, విశ్వనాథ సత్య నారాయణ, రావిశాస్త్రి, సినారె, తిరుమల శ్రీనివాసాచార్య, కూరెళ్ళ విఠలాచార్య, ముదిగొండ శివప్రసాద్, మునిపల్లె రాజు, చింతాదీక్షితులు, ధనికొండ హనుమంతరావు, వాన రెడ్డి సీతాదేవి, ఇల్లిందల సరస్వతీ దేవి, ముదిగంటి సుజాతారెడ్డి వంటి ప్రసిద్ధ కవులు, రచయితల సాహిత్యం మీద పరిశోధనలకు పర్యవేక్షణ వహించారు. అదేవిధంగా ఆధునిక కవిత్వం, నవలలోగల అంతర్ముఖీనత, వ్యాపార ధోరణి, స్త్రీ చిత్రణ, ఉద్యోగినుల సమస్య, వరకట్న సమస్య వంటి వాటిపై పరిశోధకులకు మార్గ నిర్దేశం చేశారు. శాసన సాహిత్యం, గ్రామ నామాలను పరిశోధ కులు ప్రత్యేక అధ్యయనం చేసేవిధంగా ప్రోత్సాహాన్ని అందించారు. ఆమె వద్ద పరిశోధన చేసిన చాలామంది వివిధ రంగాలలో స్థిరపడ్డారు. అందులో ఎక్కువశాతం అధ్యాపక, పత్రికా సంపాదక రంగంలో రాణించారు. ఆ కోవలోకే నేను (డా॥ వి.త్రివేణి) వస్తాను. నేను ఆచార్య సుమతీనరేంద్ర పర్యవేక్షణలో పిహెచ్.డి. చేసి డాక్టరేట్ సాధించాను. ప్రస్తుతం తెలంగాణ విశ్వవిద్యాలయంలో తెలుగు విభాగాధిపతిగా బాధ్యతలు నిర్వర్తిస్తున్నాను.

మంచి వక్త, పరిశోధకులు, సాహితీ విమర్శకులు అయిన ఆచార్య సుమతీ నరేంద్ర పర్యవేక్షణలో పిహెచ్.డి. పరిశోధన చేయడం నేను గొప్ప అదృష్టంగా భావిస్తున్నాను. 2005లో 'ముదిగంటి సుజాతారెడ్డి రచనలు - సమగ్ర పరిశీలన' అనే అంశంపై నేను తీసుకున్న పరిశోధనాంశానికి గాను ఆచార్య సుమతీ నరేంద్ర పర్యవేక్షణ బాధ్యతలు చేపట్టారు. ఆ సమయంలో ఆమె తెలుగు అధ్యయనశాఖకు అధ్యక్షులుగా ఉన్నారు. తెలుగుశాఖను సమాయత్తం చేయడంలో, అధ్యాపకు లందరినీ సమన్వయం చేయడంలో చక్కని నేర్పు ప్రదర్శించారు. ఆమె కార్యదక్షతను నేను ప్రత్యక్షంగా దర్శిం చాను. కార్యక్రమ సరణిలో నిబద్ధతను పాటించేవారు. ఆమెలోగల పట్టుదల, ఏకాగ్రత, కార్య సఫలత అనేవి ఇతరులకు ఆదర్శంగా నిలుస్తాయి.

ఆచార్య సుమతీ నరేంద్ర శ్రీనాథ కవితా వైజయంతి పేర సభలు నిర్వహించారు. వీటిని తమ మాతృమూర్తి యశోధర స్మృత్యర్థం నెల్లూరులో ఏర్పాటు చేశారు. ఇవి రెండు దశాబ్దాలపాటు నిర్విఘ్నంగా కొనసాగాయి. సాహిత్యంలో ఉద్దండ పండితులైన వెంపరాల సూర్య నారాయణశాస్త్రి, మరుపూరి కోదండరామిరెడ్డి, దివాకర్ల వెంకటావధాని, సి.నారాయణరెడ్డి, పాకాల యశోదారెడ్డి, ప్రసాదరాయ కులపతి, ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తి, కొర్లపాటి శ్రీరామమూర్తి, నేలటూరి రామ దాసయ్యంగార్ వంటి వారు ఈ సభల్లో ప్రసంగించారు. ఈ ప్రసంగాలన్నింటిని ఆచార్య సుమతీ నరేంద్ర 'శ్రీనాథ కవితా వైజయంతి' అన్న పేరుతో సంకలనం చేసి ప్రచురించారు. ఈ సంక లనం రూపొందించడంలో ఆచార్య వెల్లండ నిత్యానంద రావు సహకరించారని సుమతీ నరేంద్ర గూర్చి అనుభవాలు పంచుకుంటున్న సందర్భంలో పేర్కొన్నారు. ఆయన ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయంలో తెలుగుశాఖలో సీనియర్ ఆచార్యులుగా ఉన్నారు. ఆచార్య సుమతీ నరేం ద్రకు ఆయన శిష్యసమానులు. స్నేహశీలి. నిరంతరం ఆమె వెన్నంటే ఉండేవారు.

ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయంలో తెలుగు శాఖా ధ్యక్షులుగా ఉండి 'వర్తమాన సాహిత్యం - సమకాలీన ధోరణులు', 'పరావస్తు చిన్నయసూరి', 'తాళ్ళపాక అన్న మయ్య' వంటి సాహిత్యాలపై జాతీయ సదస్సులు

నిర్వహించి, ప్రామాణికమైన పత్ర సమర్పణలకు మార్గం సుగమం చేశారు. ఈ సదస్సుల ద్వారా పరిశోధకులకు, అధ్యాపకులకు సాహిత్య పరిశోధనపై అవగాహన కల్పించారు.

ఆచార్య సుమతీ నరేంద్ర నిరంతరం చేస్తున్న సాహిత్య కృషికి పలు సంస్థలు పురస్కారాలు, అవార్డులు, బహుమతులు ప్రదానం చేసి ప్రశంసించాయి. తెలుగు విశ్వవిద్యాలయ కీర్తి పురస్కారాలు, సురవరం ప్రతాపరెడ్డి పురస్కారం, బూదపూరి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి పురస్కారం (కడప), కవిత్రయ అవార్డు (నెల్లూరు), ఎర్రనపీఠం అవార్డు (ఒంగోలు), నన్నయ శరత్పూర్ణిమ అవార్డు (రాజమండ్రి), భావరాజు రంగనాయకమ్మ అవార్డు (బెంగుళూరు) వంటివి సాధించి జాతీయ అంతర్జాతీయ స్థాయిలో గుర్తింపు పొందారు.

అదేవిధంగా పలు సమాచార ప్రసార ప్రచారాల ద్వారా తెలుగు సాహిత్య విలువలను పునరుద్ధరించారు. టీవీ, రేడియోలో పలు ప్రసంగాలు చేశారు. వివిధ సాహిత్య పత్రికలలో విభిన్నాంశాలపై వ్యాసాలను ప్రచురించారు.

'మహాభారత మాద్యంత మహృద్యము. అయినను వయోభిరుచిభేదమును బట్టి కొందఱాది సభాపర్వములను, కొందఱు విరాటోద్యోగములను, కొందఱు శాంత్యానుశాసనికములను ఎక్కువగా నభిమానింతురు. పలువురు విరాటోద్యోగములకు ప్రాధాన్య మొసంగుదురు. తిక్కన విరాట పర్వారంభమున 'హృదయాహ్లాది చతుర్థ మూర్జిత కథోపేతంబు, నానారసాభ్యుదయోల్లాసి విరాట పర్వము' అని విరాట పర్వమునందలి గుణములు పేర్కొనెను. ఈ విశేషణములన్ని పర్వములకును సాధారణముగను విరాట పర్వమునకు ప్రత్యేకముగను అన్వయించును. ఇతర పర్వములందు కంటె విరాటోద్యోగములందు తిక్కన స్వతంత్ర కల్పనా చాతుర్యమెక్కువగా కనిపించును. తిక్కన భారతమునంతను మూలముతో పోల్చి అందలి మార్పులను, ఔచిత్యపు తీర్పులను సమగ్రముగా ప్రదర్శించు యెవ్వరికైనను మహాభారమనిపించును. అందుకే చి.సౌ సుమతి విరాటోద్యోగ పర్వములు రెండింటిని మాత్రమే గ్రహించి ఆ మార్పు తీర్పులను నేర్పుతో ప్రకటించినది. ఇతర పర్వముల విషయమున నీ మార్గమవలంబింపనెంచు వారికీ సిద్ధాంత వ్యాసమొజ్జబంతి యగుననుటలో సందేహము లేదు. ఆమె దీనిని రచించుటలో చూపిన ప్రతిభా ప్రావీణ్యములట్టివి' (పుట.5) అని కళా ప్రపూర్ణ డా.దివాకర్ల వెంకటావధాని 'తిక్కన చేసిన మార్పులు - ఔచిత్యపు తీర్పులు' పుస్తకానికి ముందుమాట రాస్తూ వ్యాఖ్యానించిన అంశాలు.

డా.జి.వి.సుబ్రహ్మణ్యం పర్యవేక్షణలో వెలువడిన మొట్టమొదటి పిహెచ్.డి. సిద్ధాంత గ్రంథం ఇది. ఆచార్య సుమతీనరేంద్ర భారతీయ ధార్మిక గ్రంథాల పట్ల ఆసక్తి, సాహిత్య అభినివేశం కలది. సాహిత్య పరమైన ఆలోచన, విచక్షణ ఈ సిద్ధాంత గ్రంథం రూపొందించడంలో ఆమెకు తోడ్పడి ఉండవచ్చు. పరిశోధనా మూలాలకు ఈ గ్రంథం ఒక దృష్టాంతంగా నిలుస్తుంది. ఈ గ్రంథంలో సుమతీ నరేంద్ర రెండు ప్రధానమైన అంశాలపై తన దృష్టిని సారించారు. ఒకటి తిక్కన తన భారతంలో అమూలక కల్పనలను నిర్ధారించి, వాటి ప్రాశస్త్యాన్ని ప్రకటించడం. రెండవది ఆ అమూలక కల్పనల్లో గల సందర్భోచిత అంశాలను, ఔచిత్యపరమైన చర్చను విమర్శనాత్మకంగా నిరూపించడం. ఈ రెండింటిలోనూ ఆచార్య సుమతీ నరేంద్ర ప్రత్యేకమైన పరిశోధనా ఒరవడిని, మెలుకువలను ప్రదర్శించారు. ఔచిత్య చర్చ చేసేదిశగా కావ్య లక్షణాలను విగడించారు. కావ్య జీవితం, కావాత్మ, కావ్య శరీరం, కావ్యాంగాలు వంటివి వర్ణిస్తూనే రసం, వర్ణనలు, కల్పనలు, పాత్ర గుణశీలాలను గురించి స్పష్టంగా తెలియజేశారు.

ఈ సిద్ధాంత గ్రంథాన్ని ఆమె ఆరు అధ్యాయాలుగా విభజించారు. సన్నివేశ కల్పనము, ఔచిత్య విభాగ విచారము, వర్ణనల వైశిష్ట్యము, పాత్రచిత్రణ ప్రాగల్భ్యము, అంగాంగిరస పోషణము, ఉపాఖ్యానోపదేశము. మహాభారతంలోని విరాటోద్యోగ పర్వాలలో తిక్కన చేసిన ఔచిత్యపు మార్పులను విశ్లేషించారు.

మొదటి విభాగంలో సన్నివేశ కల్పనకు సంబంధించిన విషయాలను ప్రస్తావించారు. కల్పనా ప్రయోజనాలైన ఆకృతి, అలంకృతి, నిర్మితి, వ్యాస్మృతి వంటివి వర్ణించారు. లాక్షణికులు నిర్దేశించిన కల్పనా స్వరూప స్వభావాలను వివరించి, తిక్కన చేసిన అనువాదంలో కల్పనాస్థానాన్ని వివేచించారు. క్షేమేంద్రుడు తన లక్షణ గ్రంథంలో ఔచిత్య విచార చర్చను ప్రస్తావించినప్పుడు ఇరువైఏడు ఔచిత్య భేదాలను పేర్కొన్నారు. ఆచార్య సుమతీ నరేంద్ర వాటిని అయిదు శాఖలుగా వర్గీకరించి వివేచించారు. 'వాక్య, వస్తు, పాత్ర, రస, రచనా' శాఖలుగా విభజించి, తిక్కన చేసిన సన్నివేశ కల్పనలో వృత్తౌచిత్యాన్ని ప్రత్యేకంగా గణించారు. కావ్య ప్రయోజనాన్ని ఆశించి విరాటోద్యోగ పర్వాలలో ఔచిత్యభేదాలను ప్రతిక్షేపించారు.

విరాటోద్యోగ పర్వాలలో 'ఉత్తరను బృహన్నలకు అప్పగించుట, ఉత్తరాభివరణానం, కీచక విరహం, దుర్యోధనుని నీత్యుపాయాలు, పాండవుల ఏకాంతమందిర సమావేశం వంటి సన్నివేశ కల్పనల్లో ఔచిత్య పోషణను సమర్థవంతంగా అధ్యయనం చేశారు. అన్నింటిలో కల్పనా ప్రయోజనాలను పేర్కొన్నారు. 'ఆకృతి, అలంకృతి, నిర్మితి, వాసృతి' వంటివి ఆయా సన్నివేశ కల్పనల్లో ఎంతటి ప్రాధాన్యతను సంతరించుకున్నవో వివరించారు. తిక్కన చేసిన సన్నివేశ కల్పన కథాంశాన్ని పరిపుష్టం చేయడానికి ఎంతగా దోహదం చేసిందో ఆమె చేసిన లక్ష్య లక్షణ సమన్వయం ద్వారా గ్రహించవచ్చు.

రెండవ విభాగంలో ఔచిత్యాంశాలను వర్గీకరించారు. తిక్కన విరాటోద్యోగ పర్వాలలో కల్పించిన అమూలకాంశాలను పేర్కొన్నారు. అందులో వాక్య సంబంధమైనవి, వస్తు సంబంధమైనవి, పాత్ర సంబంధమైనవి, రస సంబంధమైనవి, రచనా సంబంధమైనవి ప్రత్యేకంగా వర్ణించి; ఔచిత్య చర్చ చేశారు. ఇందులోనే వృత్తౌచిత్యాన్ని ప్రదర్శించారు. క్షేమేంద్రుడు ప్రవచించిన ఇరువైఏడు ఔచిత్య భేదాలను తెలియజేశారు. అందులో పదం, వాక్యం, క్రియ, కారకం, లింగం, వచనం, కాలం, నిపాతం, నామం, ఆశీస్సు, ఉపసర్గం, విశేషణం వంటి ఔచిత్య భేదాలను వాక్యసంబంధి శాఖగా; ప్రబంధార్థం, దేశం వంటి ఔచిత్యభేదాలను వస్తు సంబంధి శాఖగా; కులం, వ్రతం, సత్త్వం, స్వభావం, అవస్థ వంటి ఔచిత్య భేదాలను పాత్ర సంబంధిశాఖగా; గుణం, అలంకారం, రసం వంటి ఔచిత్య భేదాలను రస సంబంధి శాఖగా; తత్త్వం, అభిప్రాయం, సార సంగ్రహం, ప్రతిభ, విచారం వంటి ఔచిత్య భేదాలను రచనా సంబంధి శాఖగా విభజించి విరాటోద్యోగ పర్వాలలో సారూపింపజేశారు. క్షేమేంద్రుడు తన సువృత్త తిలకంలో పేర్కొన్న వృత్తౌచిత్యాన్ని సుమతీ నరేంద్ర ప్రత్యేక ఔచిత్య భేదంగా స్వీకరించారు. కావ్యాన్ని వర్ణించేటప్పుడు వివిధ ఔచిత్యాలను ప్రమాణంగా నిర్ణయిస్తారు. వాటిలో పాత్రౌచిత్యం, సన్నివేశ కల్పనం, సంభాషణౌచిత్యం, జాతీయౌచిత్యం, లోకోక్త్యాచిత్యం, భాషౌచిత్యం, వర్ణనౌచిత్యం వంటివి ఆధునిక విమర్శకులు ప్రత్యేకంగా పాటిస్తారు. సుమతీ నరేంద్ర ప్రామాణిక పరిశోధనకు ఈ విధానం ఉపయుక్తంగా నిలిచింది.

వాక్య సంబంధి ఔచిత్య భేదంలో అధిక్షేప వాక్యాలు, తార్కిక వాక్యాలను ఉదాహరించారు. ఉద్యోగ పర్వంలో భీష్ముడు కర్ణుడిని మందలిస్తూ చెప్పిన పద్యాన్ని సుమతీ నరేంద్ర పేర్కొన్నారు.

'ఉ. చిక్కని పోటు మానిసి విసీ వినువారలు నవ్వనేమిగా
నెక్కుడు మాటలాడెద వహీన పరాక్రమ శాలి యర్జునుం
డొక్కడ యార్వురన్ మనల నుగ్ర రణంబున గెల్చె నిన్న నే
డిక్కడ బల్కులన్ గెలిచె దీనతనిన్ మన రాజు కొల్వునన్ (5-1-253)

అనే పద్యంలో అధిక్షేప ఔచిత్యం ఉందని ఆమె విమర్శించారు. యుద్ధరంగంలో విఫలుడై కూడా తన వాక్శూరత్వాన్ని ప్రకటిస్తూ నిండుసభలో బీరాలు పలుకుతున్న కర్ణుడిని భీష్ముడు ఔచిత్యం వీడకుండా అధిక్షేపిం

చాడనే విషయాన్ని ఆమె వివరించారు. అదేవిధంగా తార్కిక ప్రయోగ వాక్యాలను కూడా ఉద్యోగ పర్వంలోనే సుమతీ నరేంద్ర గుర్తించారు. తిక్కన ప్రయోగించిన తర్కబద్ధమైన మీమాంసను ఆమె ఇందులో ఉదా హరించారు.

సారవంతమైన ఆలోచనా విధానానికి, వాక్యాలు సంగ్రహం కావడానికి తిక్కన తార్కిక దృష్టి అనువైందిగా ఆమె ప్రశంసించారు. అందుకే ఉద్యోగ పర్వంలో ధర్మ రాజు పలికిన రెండు పద్యాలు ఆంధ్రావళి ప్రశంసను పొందుతాయని అన్నారు. ఇవి నిర్మాణంలోనూ, విషయం ప్రతిపాదనలోను సజాతీయతను ప్రదర్శిస్తున్నట్టు ఆమె తెలియజేశారు. ఈ రెండు పద్యాలలో నిశ్చయార్థం స్పష్టంగా ద్యోతకమవుతుందన్నారు. అందులో అభిప్రాయ ప్రతిపాదనం, స్థిరీకరణం, పూర్వపక్ష ప్రతి సమాధానం, నిశ్చితార్థ స్పష్టీకరణం అనేవి ప్రయోగింపబడినట్టు వివ రించారు. తార్కిక వాక్య సంబంధమైన ఔచిత్య భేదంగా ఉద్యోగపర్వంలో **'పగ యడగించు టెంతయు శుభంబది లెస్స యడుగునే' (5-3-21) 'కావున శాంతి బొందుటయు కర్జము దానదియట్టులుంతె' (5-3-22)** అనే పద్యాలను ఉదాహరణంగా సుమతీ నరేంద్ర పేర్కొన్నారు.

వృత్తౌచిత్యంలో తిక్కన ప్రత్యేకంగా ప్రయోగించిన ఛందోరీతులను సుమతీ నరేంద్ర పేర్కొన్నారు. స్రగ్ధర, శార్దూలం, మత్తేభం, చంపకం, ఉత్పలం, సీసం, తేటగీతి, ఆటవెలది, కందం వంటి వాటిలో ఔచిత్య వంతమైన వర్ణనలు, రసం, పాత్రల గుణగణాలు తిక్కన ప్రయోగిం చిన తీర్పును ఆమె వ్యక్తపరిచారు.

మూడవ విభాగంలో 'వర్ణనలు- వైశిష్ట్యం' గూర్చి సవివరంగా తెలియజేశారు. తిక్కన తన కావ్యాన్ని 'ప్రబంధ మండలి' అన్న నేపథ్యంగా సుమతీ నరేంద్ర విరాటోద్యోగ పర్వాలలోగల అష్టాదశ వర్ణనలను ప్రత్యేకంగా పేర్కొ న్నారు. వీటిని ప్రకృతి, వస్తు, యుద్ధ వర్ణనలుగా విభ జించారు. ప్రకృతి వర్ణనల్లో తిక్కన వర్ణించిన ప్రభాత కాలవర్ణన, సూర్యాస్తమయ వర్ణన, చంద్రోదయ వర్ణనలను పేర్కొన్నారు. వస్తు వర్ణనల్లో కథా వస్తు పరంగా ధర్మరాజు, భీముడు, నకులుడు, సహదేవుడు, ద్రౌపది, అర్జునుడు మొదలగువారి ఇతివృత్తాలకు సంబంధించిన కథాంశం; అదేవిధంగా ఉత్తరాభిమన్యుల వివాహం, శమీవృక్షం నర్తనశాల వర్ణన వంటివి ఆమె విశ్లేషించారు. యుద్ధ వర్ణనల్లో కూడా భీమ మల్లయుద్ధం, భీమ కీచక ద్వంద్వ యుద్ధం, ఉత్తర గోగ్రహణం మొదలైన యుద్ధ విశే షాంశాలను తిక్కన ఎంత ఔచిత్య పరిపోషకంగా ప్రదర్శిం చారో ఆమె వింగడించారు.

నాల్గవ విభాగంలో 'పాత్ర చిత్రణం - తిక్కన నేర్పు'ను గూర్చి సుమతీ నరేంద్ర పేర్కొన్నారు. మూడు విభాగాల్లో సన్నివేశ కల్పన, ఔచిత్య భేదాలు, వర్ణనలను పేర్కొని ఇందులో పాత్ర చిత్రణను ప్రత్యేకంగా అధ్యయనం చేయడంలో ఆమె మూర్తిమత్వం అవగతమవుతుంది.

తిక్కన విరాటోద్యోగ పర్వాలలో భారత కథకే ఎక్కువ ప్రాధాన్యత ఇచ్చాడని; ఉపాఖ్యానాలు, ఉపదేశా వంటివి క్లుప్తంగా పేర్కొన్నాడని ఆమె వివరించారు. ఆ నేపథ్యం లోనే విరాటపర్వంలో తిక్కన భారతకథలోనే అంతర్నాట కాన్ని చిత్రించారని, ఎంతో రస స్ఫోరకంగా ప్రదర్శించారని తెలియజేశారు. ఇందులో పాండవులు అజ్ఞాత వేషధారులై నటించగా; భీముడు, ద్రౌపది ప్రధాన పాత్రలుగా ఎన్నదగి నవి పేర్కొన్నారు. ఈ పాత్రల్లో తిక్కన చేసిన మార్పులు అధికంగా ఉన్నాయని అన్నారు. బృహన్నలగా అర్జునుడిని వర్ణించినా, ఆ పాత్రలో అధికమైన మార్పులేమి చేయ లేదన్నారు. యుద్ధ వర్ణనల్లో తిక్కన చేసిన అర్జునుడి ప్రసక్తిని ఈ విభాగంలో ఆమె పేర్కొన్నారు. ఉద్యోగ పర్వంలోని ధర్మరాజు, శ్రీకృష్ణుడు, సంజయుడు, ధృత రాష్ట్రుడు, దుర్యోధనుడు వంటివి ప్రధాన పాత్రలుగా ఆమె పేర్కొన్నారు. పాత్ర వ్యక్తిత్వ తీర్పు, ఓర్పు వంటివి ఈ పర్వంలోనే ద్యోతకమవుతాయని తెలియజేశారు.

అయిదవ విభాగంలో 'రసాభ్యుదయం - రసోల్లాసం' అని తిక్కన కూర్చిన రస ప్రాధాన్యతను సుమతీ నరేంద్ర వివేచించారు. 'విభావానుభావ సంచారీ సంయోగాత్

రసనిష్ఠ:' అని ఆలంకారికుల నిర్వచనాలను దృష్టాం తాలుగా నిలిపి, తిక్కన రచించిన కథాంశాలలో రస సమీక్షను అర్థవంతంగా ఆమె పేర్కొన్నారు. కావ్యేతి హాసమైన భారతం రసస్ఫోరకమైంది. ఇతిహాస గతమై బహునాయకాశ్రమైంది. అందుకే సుమతీ నరేంద్ర నాయక చిత్తవృత్తిని పేర్కొంటూనే అంగిరస ప్రవృత్తిని వివరించారు. అంగిరస వాదాలు, అన్వయ భేదాలు ప్రత్యేకంగా వివ రించారు. ఇందులోనే అంగిరసాన్ని అభ్యుదయంగా, అంగరసాన్ని ఉల్లాసంగా విభజించారు. అంగిరసాభ్యు దయం, అంగరసోల్లాసంగా ఆమె వర్ణిస్తూ అన్నింటిలో విశిష్టతను పొందిన ధర్మవీర స్వభావాన్ని పేర్కొన్నారు.

తర్వాత ఆరవ విభాగంలో తిక్కన కావించిన 'ఉ పాఖ్యానాలు - ఉపదేశాలు' సుమతీ నరేంద్ర తెలియ జేశారు. కథా సందర్భానికి ఔచితీమంతంగా తిక్కన చేసిన ఉపాఖ్యానాలను - ఉపదేశాలను ఆమె పేర్కొన్నారు. విరాటోద్యోగ పర్వాలలో తిక్కన కొన్ని ఉపాఖ్యానాలను, ధర్మబోధను సూచించి వదిలివేశాడని, మరికొన్ని వృత్తాం తాలను అసలేమి పేర్కొనకుండానే వదిలివేశాడని, ఇంకొ న్నింటిని సంగ్రహంగా రచించాడని, మిగిలినవాటిని సార వంతంగా, సంగ్రహంగా సంక్షేపించాడని ఆమె ఆరోపిం చారు. వాటిల్లో సనత్సు జాతీయం, విదులా సంజయో పాఖ్యానం వంటివి సూచించి వదిలివేసినవిగా పేర్కొ న్నారు. దత్తాత్రేయ - సాధ్యుల సంభాషణ, బోయవాడు - పక్షుల కథ, బోయలు -తేనెకథ వంటివి తిక్కన సూచిం చకుండానే వదిలి వేశాడని అన్నారు. మిక్కిలి సంగ్రహంగా రచించిన భాగాల్లో గరుడ గర్వభంగం, గాలవ్యోపాఖ్యానం, ఉలూకుని వృత్తాంతం, విదురనీతి, శ్రీకృష్ణ కర్ణ సంవాదం, పురందర విజయోపాఖ్యానం, అంబోపాఖ్యానం వంటి వాటిని సుమతీ నరేంద్ర తీసుకొని చక్కగా వర్ణించారు.

ఆచార్య సుమతీ నరేంద్ర రచించిన వ్యాసమతి, భాసమతి, సౌమనస్యం వంటి వ్యాస సంపుటులు సాహితీ విమర్శకుల పరిశీలనా దృష్టికి తార్కాణంగా నిలుస్తాయి. ప్రస్తుత వ్యాస పరిమితి దృష్ట్యా వ్యాసమంజరిగా పేర్గాం చిన 'సౌమనస్యం' గూర్చి ప్రస్తావించదలిచాను. ఈ వ్యాస సంపుటిలోని మొదటి వ్యాసంలో 'తెలుగులో పురాణేతి హాసాల ప్రాశస్త్యం' గురించి తెలియజేశారు. తెలుగు సాహిత్యంలో అత్యంత ప్రాచీనమైన ప్రక్రియగా పేరు గాంచినవి పురాణాలు. ఇది వ్యాససంకలమైనా; దైవ, క్షేత్ర, స్థల ప్రారబ్ధ ప్రాశస్త్యాలను తెలుపుతున్నాయి. పురాణాలకు సంబంధించిన అత్యంత ప్రాచీన నిర్వచనాలను సుమతీ నరేంద్ర వివరించారు. 'పురాభవమితి పురాణమ్', 'పురా పూర్వస్మిన్ భూతమితి పురాణమ్', 'పురానీయతే ఇతి పురాణమ్', 'పురానవం భవతి పురాణమ్', 'పురాపి నవమ్ పురాణమ్' వంటి నిర్వచనాలను ఇచ్చి పురాణానికి ఉన్న అత్యంత ప్రాచీన ప్రాశస్త్యాన్ని తెలియబరిచారు. ఇంకా ఈ వ్యాసంలో పురాణాలకు పంచలక్షణాలను వివ రిస్తూ...'సర్గశ్చ ప్రతిసర్గశ్చ వంశో మన్వన్తరాణిచ వంశాను చరితంచైవ పురాణం పంచలక్షణం' అంటూ పురాణాల సమగ్రతను వెల్లడించారు. పురాణాల చరిత్ర అద్భుత మైందని, సృష్టి స్థితి లయల కారణ జన్మం పురాణాల ద్వారా తెలుస్తుందని, యుగాల ఆరంభం, మనువు పుట్టుకలకు సంబంధించిన చర్చనీయాంశాలు పురాణాల కథాక్రమంలో వివరించబడ్డాయని ఆమె తెలిపారు. విశ్లేషణాత్మకమైన విషయాలు ఈ వ్యాసంలో రచయిత్రి పొందుపరిచారు. పురాణాలకు సంబంధించిన సమగ్రమైన విషయాలకు ఈ వ్యాసం ఒక మూలాధారంగా నిలుస్తుం దనడంలో అతిశయోక్తి లేదు. అదేవిధంగా ఇతిహాసం గూర్చి తెలుపుతూ పురాణేతిహాసాల అవిభాజ్య సంబం ధాన్ని వర్ణించారు. కథాంశంతో కూడిన ఇతిహాసం లోక రీతిని, నడవడికను తెలుపుతుందని; పురాణం ప్రాచీన యుగధర్మం, నీతి, న్యాయం, సత్యసాధన వంటి విష యాలతో మేళవింపు ఉంటుందని; ఈ రెండింటి రచనా నేపథ్యం తెలుగు సాహిత్యంలో సామాజిక, సాంస్కృతిక, ధార్మిక, మతపరమైన అభివృద్ధికి బాటలు వేశాయని ఆమె పరిశీలనలో అర్థమవుతుంది.

'కవిత్రయ కవితానుశీలనం'లో నన్నయ, తిక్కన, ఎర్రనల కవితా తాత్త్వికతను అద్భుతంగా వర్ణించారు.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

ఆదికవి, ఉభయకవిమిత్రుడు, ప్రబంధ పరమేశ్వరుడు వంటి బిరుదులు కలిగిన కవిత్రయం అంతర్గత కవిత్వ రేఖను ప్రసరింపజేసి; భారతంలో నవజీవన కాంతులను వెలుగింపజేశారని ఈ వ్యాసం ద్వారా ద్యోతకమవుతుంది. కవిత్రయం కవితా నాడిని రచయిత్రి అత్యంత సున్నితంగా వివరించారు. కవిత్రయం వారు అనుసరించిన ఛందో వైవిధ్య పద్ధతులను, అలంకార విశిష్టతలను ప్రత్యేకంగా పేర్కొన్నారు. నన్నయ కవితా రీతులను ప్రసన్న కథా కలితార్థయుక్తి, అక్షర రమ్యత, నానారుచిరార్థ సూక్తి నిధిత్వం వంటివాటిని సోదాహరణంగా విశ్లేషించారు. ఈవిధంగా సమగ్రంగా, సంక్షిప్తంగా వ్యాసం రాయగల నేర్పు కేవలం సుమతీ నరేంద్రకే ఉందంటే అతిశయోక్తి కాదేమో!?

'తిక్కన కవితా ఔచిత్యం' మీద పరిశోధన చేసిన నేర్పు ఉండటం వల్ల కావచ్చు సుమతీనరేంద్ర 'తిక్కన కవితా తత్త్వం' అనే వ్యాసం రచించారు. ఆమె ప్రాచీన కవిత్వం మీద సాధికారత ప్రదర్శించిందంటే తిక్కన కవిత్వమే అందుకు సాధనంగా ఉపయోగపడిందని చెప్పవచ్చు. ఈ ఒక్కవ్యాసమే గాక చాలా వ్యాసాలు తిక్కన కవితా సౌశీల్యాన్ని నేపథ్యంగా చేసుకొని వచ్చినవే.

మనీషి, గొప్ప తాత్త్వికుడు. తిక్కన కవిత్వం మీద సుమతీ నరేంద్రకు అంతటి అభిమానం ఎందుకు కలిగిందని ఆలోచిస్తే ఇద్దరికి స్థానీయమైన సంబంధం ఉంది. సుమతీనరేంద్ర జన్మస్థలం నెల్లూరు కావడం, తిక్కన నడయాడిన ప్రదేశంలో ఆమె పుట్టి పెరగడం ఆ అభిమానానికి ఒక హేతువుగా మారి ఉండవచ్చు. స్వాభిమానం స్థలాభిమానం విడదీయరానివి. సుమతీనరేంద్ర ప్రాంతీయమైన ప్రశస్తిని దశదిశలా చాటడంలో, అస్తిత్వ రూపురేఖలను సజీవంగా నిలపడంలో, తిక్కన కవిత్వ విశిష్టతను పరిశీలించి తెలుగు సాహిత్యంలో సుస్థిరతను సాధించడంలో ఆమె చేసిన పరిశోధన, ఈ వ్యాసం నేపథ్యం తార్కాణంగా నిలుస్తాయి. తిక్కన కవిత్వాశయాలు; అనువాద విధానం, భాష, తెలుగుమాటల తీరు, నాటకీయత, రసపోషణ, ధ్వని, వర్ణనలు, ముఖ్యంగా హరిహరనాథ తత్త్వం, భారతంలో అతను ప్రదర్శించిన రచనా విధానం వంటి వాటిని సుమతీ నరేంద్ర సోదాహరణంగా విశ్లేషించారు.

'తిక్కన యుగకవులు' వ్యాసం కూడా చాలా ప్రాశస్త్య మైంది. తిక్కనకు సమకాలికులైన కవులను గూర్చి, వారి రచనా నేపథ్యాల గూర్చి విశ్లేషించారు సుమతీ నరేంద్ర. ఇందులో తిక్కనకు ప్రత్యక్ష శిష్యులున్నారు, పరోక్షంగా సంస్కృతాంధ్ర కవులు కూడా ఉన్నారు. 'ఉభయ కవిమిత్రుడు' అనే బిరుదు ఆయా భాషా కవి పండితులతో మెలిగిన సాన్నిహిత్యం, సందేహ నివృత్తి, కవిత్వ ధారకు సంబంధించిన మెళకువలు విడమరిచి చెప్పడం వల్ల సిద్ధించిందే. సుమతీనరేంద్ర తిక్కనకు సాటిగా వారి సమకాలికులను నిలపడం ఇందుకు ఉదాహరణగా భావించవచ్చు. కేతన తిక్కన మూర్తిమత్వాన్ని ఆధారంగా కవిత్వ వర్ణన గావించిన విషయం తెలిసిందే. దశకుమార చరిత్ర అవతారికలో తిక్కనను కవిత్వ చిత్రంగా తీర్చిదిద్ది, మూర్తిమత్వం ఆధారంగా చక్కని రూపునిచ్చిన ఘనతను సుమతీనరేంద్ర కొనియాడారు. అదేవిధంగా మారన, మంచన, బద్దెన, కృష్ణమాచార్యులు, గోనబుద్ధారెడ్డి, హుళక్కి భాస్కరుడు వంటి వారిని సవివరంగా వర్ణించారు. అందరూ కవిత్వపరంగా ఉద్దండులే. సాహితీ చరిత్రలో ఒక్కో అధ్యాయాన్ని ఆర్జించిన వారే. వారి కవిత్వ పటుత్వం ద్వారానే తెలుగు సాహిత్యం వికాసం చెందింది. గోన బుద్ధారెడ్డి 'రంగనాథ రామాయణం', హుళక్కి భాస్కరుడి 'భాస్కర రామాయణం' ప్రాశస్త్య విషయాలు తెలుగు సాహిత్యంలో రామాయణ కీర్తి సుమతీ నరేంద్ర ఈ వ్యాసంలో పేర్కొన్నారు.

'మహాభారతంలో స్త్రీ పాత్రలు' ఒక స్త్రీగా సుమతీ నరేంద్ర ప్రాచీన కావ్యేతిహాసాల్లో గల స్త్రీ పాత్రలను అధ్యయనం చేయడం స్వాభిమానికం. సముచితం. సంప్రదాయతను కాపాడేవిధంగా, ప్రాచీన ధర్మాలను పునరుజ్జీవనం చేసే విధంగా ఆమె ఎప్పటికి పాటు

పడుతూనే ఉంటారు. పరిశోధనకు ప్రాచీన కవిని ఎంచుకున్నప్పటి నుంచి ధార్మిక విషయాల పట్ల అభిరుచిని, ఆసక్తిని ఏర్పరచుకున్నారు. తన అస్తిత్వ మూలాలు, కుటుంబ నేపథ్యం, సాంస్కృతిక నేపథ్యం, హిందూ మత ప్రాబల్యం కలిగిన ప్రదేశం నెల్లూరు ప్రాంతం కాబట్టి, అటువంటి లక్షణాలు సుమతీ నరేంద్రలో అంతర్లీన ధర్మాలను వ్యక్తపరుస్తున్నాయి. అందుకే మహాభారతంలో స్త్రీ పాత్రలను అధ్యయనం చేయగల సామర్థ్యాన్ని ఆమె సాధించారు. ఏ సమాజాన్ని సంస్కృతి పరంగా అధ్యయనం చేయాలన్నా ఆ సమాజపు స్త్రీల ఆచార సంప్రదాయాల జీవన నేపథ్యాలను, వ్యవహార శైలి వంటివి పరిశీలిస్తే తెలుస్తుందంటారు పెద్దలు. తద్వారా ఆ సమాజాన్ని ఒక సాంస్కృతిక అంచనా కిందికి తీసుకొని రావచ్చు. ఇటువంటి ప్రాతిపదికను దృష్టిలో పెట్టుకొని సుమతీనరేంద్ర భారతీయ సమాజాన్ని అధ్యయనం చేయడానికే నాటి భారత స్త్రీ పాత్రలను పరిచయం చేశారనిపిస్తుంది. జ్ఞానం పరంగా, సౌశీల్యం పరంగా, శౌర్యం - ధైర్యం పరంగా, ధర్మం - సత్యం పరంగా ఒక్కొక్క స్త్రీ పాత్ర కనబరచిన తెలివితేటలను, చురుకుదనాన్ని సుమతీ నరేంద్ర విడమరిచి వర్ణించారు. ఇందులో సత్యవతి, గాంధారి, కుంతి, ద్రౌపది, సుభద్ర, ఉలూచి, చిత్రాంగద, హిడింబి, ఉత్తర, సుధేష్ణ, కద్రువ వినతలు, శకుంతల, దమయంతి, సావిత్రి, చంద్రమతి, శర్మిష్ఠ, దేవయాని, మాధవి, సుకన్య వంటి సుప్రసిద్ధ స్త్రీ పాత్రలను గూర్చి సుమతీ నరేంద్ర వర్ణించారు. ఒకే వ్యాసంలో సమగ్రంగా ఇంతమందిని విశ్లేషించడం అంటే ప్రాచీన భారతీయ సంస్కృతిని రికార్డు చేయడంగానే భావించాలి.

'తిక్కన చిత్రించిన ద్రౌపది' అనే వ్యాసం సుమతీ నరేంద్ర అంతకుముందు రాసిన స్త్రీ పాత్రలకు కొనసాగింపుగా రచించి ఉండవచ్చు. భారత స్త్రీ పాత్రల్లో ద్రౌపదికి ఎంతటి ప్రాశస్త్యం ఉందో అందరికి తెలిసిన విషయమే. అపురూప సౌందర్యవతిగా ద్రౌపది తిక్కన చిత్రీకరణలో రూపుదిద్దుకుందని సుమతీనరేంద్ర వివరించారు. గంధర్వ కన్యలకు సాటిగా ద్రౌపది సౌందర్యం కొనియాడబడిందని ఆమె తెలిపారు. ద్రౌపది ధైర్యం, స్థైర్యం పాండవుల వీర పరాక్రమాలకు ఆయువు పట్టుగా నిలిచాయనడంలో అతిశయోక్తి లేదు. సుమతీ నరేంద్ర ద్రౌపదిలో సహనం, వ్యక్తిత్వం, కర్తవ్యదీక్ష, రాజ్యకాంక్ష, శ్రీకృష్ణుని సోదరిగా పరిపూర్ణత్వం సాధించడం వంటివి ప్రత్యేకంగా వర్ణించారు. తిక్కన ద్రౌపదిని నిలువెత్తు విగ్రహంగా నిలబెట్టడంలో ఆయన చూపిన కవిత్వధార ఎంత విలువైందో సుమతీ నరేంద్ర వివరించారు. ముఖ్యంగా ద్రౌపది పుట్టుపూర్వోత్తరాలు, అరణ్యవాసం - అజ్ఞాతవాసంలో ఆమె అనుభవించిన కష్టనష్టాలు, జూదంలో నరేంద్ర వర్ణించారు. తిక్కన ద్రౌపదిగా ఆమె తన వ్యాసంలో ప్రతిక్షేపించారు. నన్నయ, ఎర్రనాదుల కంటే తిక్కనకే ద్రౌపది అత్యంత ఆత్మీయురాలుగా సుమతీ నరేంద్ర వెల్లడించారు. ఉపపాండవుల విషయంలో కూడా అశ్వత్థామను నిలదీయడంలో ద్రౌపది మాతృవేదనను ప్రదర్శించారు. మొత్తంగా సమగ్ర సౌష్ఠవాన్ని ప్రదర్శించిన తిక్కన కవితా శిల్పం ద్రౌపదిని ఒక చిత్రికగా నిలబెట్ట గలిగిందని ఆమె నిరూపించారు.

తెలుగు సాహిత్యంలో స్త్రీ పరంగా ఆలోచించడంతో స్త్రీవాదం ఉద్భవించింది. ప్రపంచ దేశాల్లో ఏర్పడిన స్త్రీ సాధికారతా విషయాలు తెలుగు సాహిత్యంలో కూడా చోటు చేసుకున్నాయి. ప్రతి విమర్శలోను స్త్రీ చైతన్యాన్ని, స్త్రీ సమస్యలను పరిష్కార మార్గాల పట్ల అనువైన పద్ధతులను ఏర్పరచడానికి అవకాశం లభించింది. విమర్శ - పరిశోధనను వ్యాసం ఆ దిశగా ప్రయత్నం చేయడం ఆధునిక కాలంలో అనివార్యంగా భాసిల్లింది. సుమతీ నరేంద్ర స్వయంగా స్త్రీగా పరాయి స్త్రీలలో గల స్వాభావికతను, మన:స్థితిని అవగతం చేసుకొనే సౌమనస్యం గలవారు. ఈ వ్యాసరచన కాలం నాటి పరిస్థితులు గానీ, సామాజిక స్థితిగతులు గానీ ఆమె ఈ అంశాన్ని ఎన్నుకోవడానికి కారణం కావచ్చు. 'మహాభారతం - స్త్రీల సమస్యలు' అనే వ్యాసం స్త్రీపరంగా నాటి సమాజం ఏవిధంగా రూపుదిద్దు

కుందో అత్యంత నేర్పుతో పరిశీలించారు. 'యత్ర నార్యంతు పూజ్యతే రమంతే తత్ర దేవతా:' వంటి ఆర్యోక్తులకు అనుసరణీయంగా నాటి సాంస్కృతిక జీవనం ఉన్నా; సామాజికంగా భారతంలో స్త్రీలు అనుభవించిన సమస్యలను సుమతీ నరేంద్ర వెల్లడించారు. 'భారతంలో ఉన్నది లోకంలో ఉంది. లోకంలో ఉన్నది భారతంలో ఉంది' అనే ప్రసిద్ధ ప్రవచనాలను మదించినప్పుడు లోకంలో ఉన్న ప్రతిబంధకాలు, ప్రతిక్షేపణలు నాటి స్త్రీలను శాసించే ఉంటాయి. బాల్య వివాహాలు, వివాహ వ్యవస్థ, పతివ్రతా లక్షణాలు, స్త్రీ పురుషుడి సొంత ఆస్తి, వైధవ్యం, కన్యాశుల్కం - వరకట్నం వంటి అంశాలన్నింటినీ సోదాహరణంగా సుమతీ నరేంద్ర వివరించారు.

'ఆముక్త మాల్యద - కథన వైశిష్ట్యం' వ్యాసం సుమతీ నరేంద్ర విమర్శా ప్రకర్షకు నిదర్శనంగా భావించవచ్చు. శ్రీకృష్ణదేవరాయ శైలి నారికేళపాకం. ఉత్కృష్టమైన కవిత్వ కాఠిన్యాన్ని అత్యంత సులువుగా అధ్యయనం చేసి కథన వైశిష్ట్యాన్ని తెలియజేశారు. 'ఆముక్త మాల్యద' లోగల కథాంశం పట్ల చరిత్రకారులు ప్రత్యేకమైన శ్రద్ధ ఆసక్తి కనబరుస్తుంటారు. ఎందుకంటే 'ఆముక్తమాల్యద' ప్రబంధం చోళదేశంలోని నాటి సామాజిక స్థితిగతులకు దర్పణం పడుతుంది. నాటి ఆంధ్ర కర్ణాట ప్రదేశాలలోగల ప్రజల ఆచార వ్యవహారాలను, జీవన స్థితిగతులను ప్రత్యక్షంగా వెల్లడిస్తుంది. అందుకే పరిశోధకులు, చరిత్రకారులు నాటి సామాజిక రాజకీయ విషయాలను రికార్డు చేయడానికి ఈ ప్రబంధాన్ని పునాదిగా స్వీకరిస్తారు. సుమతీ నరేంద్ర రచించిన ఈ వ్యాసం కథనపరంగా ఆముక్త మాల్యదను ఆవిష్కరించింది. విష్ణుచిత్తుడు, గోదాదేవి, యామునాచార్యుడు, ఖాండిక్యకేశిధ్వజులు, మాలదాసరి వంటి వారితో చక్కని ఇతివృత్తాలను పొందుపరచబడి ఉన్న ఆముక్తమాల్యదను రచయిత్రి విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలించారు. ఈ వృత్తాంతాలకు ఆధారంగా నిలిచిన విష్ణుపురాణం, వరాహ పురాణం వంటి కథనాంశాలతో విశ్లేషించడం రచయిత్రి నిశితదృష్టికి సాపేక్షంగా నిలుస్తున్నాయి.

'సౌమనస్యం' వ్యాస సంపుటిలో ప్రత్యేక ఆకర్షణగా నిలిచింది 'ప్రాచీన తెలుగు సాహిత్యంలో చిత్రలేఖనం'. ఇది చాలా విశిష్టమైన వ్యాసం. సుమతీ నరేంద్ర అన్ని వ్యాస సంపుటాలలోనే ఈ వ్యాసం ప్రత్యేకతను సంతరించుకుంది. సాహిత్యం సన్నిహితమైంది. 'స: + హితం' - సాహిత్యం అనే నిర్వచనం తెలిసిందే. కాని కళలతో సాన్నిహిత్యం సాహిత్యానికి ఎలా? అనే విషయాన్ని ఈ వ్యాసంలో సమగ్రంగా తెలుసుకోవచ్చు. లలిత కళలతో సాహిత్యానికి సారూప్య ధర్మం ఉంది. చిత్రలేఖనం, శిల్పం, నృత్యం, సంగీతం వంటి కళలు సాహిత్యంలో అవినాభావ సంబంధాన్ని కలిగి ఉంటాయి. ఇవన్నీ సోదర కళలు. సాహిత్యం వస్తు విధేయమే కాదని సుమతీ నరేంద్ర అభిప్రాయం. జీవకళతో కూడిన వస్తువు చిత్ర నేపథ్యాన్ని కలిగి ఉంటుందనేది ఆమె పరిశీలనాదృష్టి. కావ్యంలో ప్రతి సన్నివేశం వర్ణించేటప్పుడు ఏదో ఒక దృశ్యం పాఠకుల మనోఫలకం మీద కదలాడుతుంది. ప్రాచీన తెలుగు సాహిత్యం కళలకు పుట్టినిల్లు. అనివార్యంగానే కళావంతమైన వస్తు సంస్కృతిని కవులు తమ కావ్యాల్లో పొందుపరిచారు. కళా సంస్కృతులను వ్యాస నిర్దేశాలకు అనుగుణంగా సుమతీ నరేంద్ర వెల్లడించిన సన్నివేశాలు ఆయా చిత్రీకరణకు జీవం పోస్తున్నాయి. నన్నెచోడుడి 'కుమార సంభవం'లో గల ఒక పద్యం ఈశ్వరుడిని కళ్ళముందు చిత్రించినట్టుగా ఆమె పేర్కొన్నారు. ఇంకా హరివంశం, ఉషా పరిణయం, కాశీఖండం, శృంగారనైషదం, క్రీడాభిరామం, కవి కర్ణ రసాయనం వంటి కావ్యాలలో గల శిల్ప, చిత్రకళ రసహృదయులకు ఆహ్లాదాన్ని కలిగిస్తున్నాయని ఆమె వివరించారు.

ఆధునిక భావజాలం కలిగిన ఆచార్య సుమతీనరేంద్ర ఆ నేపథ్యంలోనే ఆధునిక వస్తు సంస్కృతికి దర్పణం పట్టే కవితా సంపుటాలు 'మొలకెత్తిన అక్షరం', 'అత్తరుసీమ' రచించినా వ్యాసపరిమితి దృష్ట్యా వీటిని వివరించలేక పోతున్నాను. ఈ కవితా సంపుటాలలో నిండా సుమతీ నరేంద్ర అనుభూతి గీతికలే విహరిస్తాయి. ఇవి నిత్య

చైతన్య జ్వలితమైన వీరి స్వభావానికి ప్రతీకలుగా నిలుస్తాయి. వస్తు ధ్వనికి, భావోద్వేగానికి నిదర్శనాలుగా ప్రతిబింబిస్తాయి. ఈ కవితల్లో విభిన్న వస్తు వైవిధ్యంతో పాటు సంఘటనా కౌశలం, సంవేదనం, అనుభవం అన్నింటికీ మించి మహోన్నత జీవన వ్యక్తిత్వం దర్శింపబడింది. అస్మిత, అస్తిత్వాలకు పథ నిర్దేశం చేయబడింది. జీవన తాత్వికతనంతా ఈ కవితా సంపుటాలలో నిక్షిప్తం చేసిన కవయిత్రి విభిన్న సంఘటనల వైవిధ్య సమాహారంగా అల్లారు. తన మనస్సులో కలిగిన సంస్పందనలకు వచన కవిత్వంలోనే వివరణాత్మకమైన విశ్లేషణ చేశారు. మొలకెత్తిన భావాలకు కవిత్వంతోనే ఊపిరి సెగలను అందించారు. సమాజంలో అడుగడుగున ఎదురవుతున్న సమస్యలెన్నింటికో తానొక చక్కని పరిష్కారదిశగా పయనించారు.

ఆచార్య సుమతీ నరేంద్ర మంచి పరిశోధకురాలిగా, సద్విమర్శకురాలిగా, కవయిత్రిగా, నాటక రచయిత్రిగా, సంపాదకురాలిగా సాహిత్య చరిత్రలో ఘనమైన స్థానం సాధించారు. అన్నిటికీ మించి ఉత్తమ అధ్యాపకురాలిగా ప్రాచీన, ఆధునిక తెలుగు సాహిత్య క్షేత్రంలో సేద్యం చేసి, ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయ తెలుగుశాఖలో మొలకెత్తిన అక్షరాలెన్నింటికో జీవధారగా నిలిచారు.

❀ ❀ ❀

వర్తమాన లిపి – సామాజిక వ్యవస్థ

- డా॥. బూసి వెంకటస్వామి,
శాఖాధిపతి, తెలుగు విభాగం,
పెదనందిపాడు ఆర్ట్స్ & సైన్స్ కళాశాల,
పెదనందిపాడు, గుంటూరు జిల్లా.

మానవ జీవితం పరిణమశీలమైంది. పరిణామ శీల మైన మానవ జీవితంలో సమాజం ప్రముఖ పాత్ర వహి స్తుంది. సమాజంలో ప్రజల మధ్య ఏర్పడే అస్థిత్వాలను తొలగించడానికి కవులు, రచయితలు తమ రచనల ద్వారా ప్రయత్నిస్తారు. ఆ క్రమంలో ఎన్నో సాహిత్య ప్రక్రియలను ఊతకర్రగా మలుచుకొని సన్మార్గాన్ని ఏర్పరచడానికి పూనుకుంటారు. అటువంటి ప్రక్రియలలో విలక్షణమైనది వచన కవిత్వం. కవి యొక్క భావావేశాన్ని సరళ సుందరమైన భాషా శైలిలో అభివ్యక్తం చేయబడే వచన కవిత్వం ప్రపంచవ్యాప్తంగా ఆదరించబడుతుంది. వచన కవిత్వం ద్వారా సామాజిక జీవన వ్యవస్థను సరైన దారిలో నడిపించడానికి ప్రయత్నిస్తున్న నేటి ఆధునిక కవులలో కె.జె. రమేష్ వర్తమాన లిపి ద్వారా తన భావాలను అభివ్యక్తీకరించారు.

Key Words (ముఖ్యాంశాలు) :

వచన కవిత్వం, కవి పరిచయం, వర్తమాన లిపి - సామాజిక వ్యవస్థ - సంస్కరణ, కులతత్వంపై నిరసన, ఆత్మస్థైర్యం పెంపుదల, పర్యావరణ పరి రక్షణ.

వచన కవిత్వం :

నన్నయ కాలంలో బీజప్రాయంగా వెలసిన ఆంధ్ర సాహిత్యం అనంతర కవుల కాలంలో వటవృక్షమై, ఆధునిక కాలంలో అనేక శాఖోపశాఖలుగా విస్తరిల్లింది. ఆ శాఖల్లో వచన కవిత్వం బలీయమైన శక్తిగా ఎదిగింది. వచన కవిత్వం అంటే ఛందోబద్ధ మాత్రా గణాలను యతి ప్రాస లను తప్పించి ఇష్టమొచ్చిన రీతిలో కవిత్వాన్ని నడపటం. దీనికి లయ అంతర్లీనంగా ఉంటుంది. మొదట వచన కవిత్వం పరిమితార్థంలో వాడబడినా నేడు విస్తృతార్థారిన్న పొందింది. కవి భావనా సంద్రపు ఆలోచనా తరంగ కెర టాలను పాఠకులు హృదయ తీరాన్ని తాకించడానికి చేసే ప్రయత్నంలో సమాజంలో నెలకొన్న సామాజిక రుగ్మత లను సృజించి మార్పును కోరుకోవటమే వచన కవిత్వ ప్రధాన లక్షణం. 1940 నుండి నేటి వరకు ఎంతోమంది కవులు మలయ మారుత ప్రభంజనవలె హోరెత్తుతూ వచన కవిత్వం ద్వారా సామాజిక మార్పు తీసుకువచ్చారు. నేటి తరంలో ఆ ప్రయత్నాన్ని కొనసాగిస్తున్న కవి శ్రీ కొర్రపాటి జోజి రమేష్.

కవి పరిచయం :

శ్రీ కొర్రపాటి జోజి రమేష్ గుంటూరు జిల్లా కొమ్మూరులో 1961న కొర్రపాటి జేమ్సు, నాగరత్తమ్మ దంపతులకు జన్మించారు. పాఠశాల, ఉన్నత విద్యను కొమ్మూరు, బాపట్లలో పూర్తి చేశారు. కళాశాల విద్యను పెదనందిపాడు ఆర్ట్స్ & సైన్స్ కాలేజిలో, బి.యిడి.ని భీమవరం డి.యన్.ఆర్. కాలేజిలో, యం.యస్సీ. యం.ఇడి. లను భారతదాసన్ విశ్వవిద్యాలయం నుండి పూర్తి చేశారు. జీవన ప్రయాణంలో అనేక ప్రయాస మైళ్ళరాళ్ళను అధిగమించి చివరకు ఉపాధ్యాయునిగా స్థిరపడ్డారు. కావూరు, పెదనందిపాడు, వినుకొండ ఉన్నత పాఠశాలల్లో పనిచేసి ప్రస్తుతం శావల్యాపురం ఉన్నత పాఠశాలలో పనిచేస్తున్నారు.

వృత్తి రీత్యా ఉపాధ్యాయుడైన ప్రవృత్తి రీత్యా రచనా వ్యాసంగ ధురందురుడు. వర్తమాన లిపి, భ్రమల్ని మోసు కుంటూ, గుంటూరు నానీలు, పాయలు వంటి కవితా సంపుటాల ద్వారా సాహితీ వినీలాకాశంలో ధృవతారగా వెలు గొందారు. సామాజిక సమస్యల పట్ల అవగాహన గల రమేష్ తన కవితల్లో అంతర్భావజాలాన్ని కురిపించ గలడు. రమేష్ కవితలకు అనేక అవార్డులు రావటమే గాకుండా ప్రముఖ సాహితీ సంస్థలు ఘనంగా సన్మా నించాయి. జాషువా కళా సమైక్య వారు "సాహితీ కృషీ

వలుడు" బిరుదుతో సత్కరించారు. రమేష్ వ్రాసిన వర్త మాన లిపి కవితా సంపుటి నేటి సమాజంలో సామాజిక జీవన వ్యవస్థకు అద్దం పట్టేదిగా నిలుస్తుంది.

వర్తమాన లిపి - సామాజిక వ్యవస్థ :

సమస్యలు లేని సమాజం లేదు. దుఃఖ స్పర్శలేని హృదయం ఉండదు. సగటు మనిషి నిరంతరం సంక్షోభ దశలో ఉంటాడు. అసలైన కవి అలాకాదు. అతడు ద్వంద్వ ప్రవత్తుల రాపిడిలోనూ ఆశాజీవి. శిలను సుందర మైన ప్రతిమగా తీర్చిదిద్దాలంటే శిల్పకారుడికి ఆ శిలపట్ల సంపూర్ణమైన అవగాహన ఉండాలి. అలానే సమాజం పట్ల కవికి కూడా సరైన దృక్పథం ఉండాలంటారు కె.జి. రమేష్. ఏ కవికైతే సమాజం పట్ల సరైన అవగాహన ఉంటుందో వారు తమ రచనల ద్వారా సమాజ చైతన్యం తీసుకు రావటానికి అవకాశం ఉంటుందని బలంగా నమ్మే రమేష్.

మంచి శబ్దాల్ని ఏరి
వాక్యాలుగా మలచి
వాటిని ఓ వరుసలో పేర్చి
మస్తిష్కంలో బాంబుగా
నిక్షిప్తం చేశా

రిమోట్ సాయంతో పేల్చాలని"అంటాడు. అంటే సమా జాన్ని చైతన్యం చేయటానికి అక్షరాలనే ఆయుధంగా చేసుకున్నాననే భావనను, కవి యొక్క అంతర్భావ జాలాన్ని మనం గమనించవచ్చు.

సమాజంలో ఎంత ఉన్నత కుటుంబంలో జన్మించినా ఏదో ఒక బాధ వెంటాడుతూనే ఉంటుంది. అయితే ఇది కొందరి విషయంలో తక్కువగా ఉన్నా కొందరి విష యంలో ఎక్కువగా ఉంటుంది. ముఖ్యంగా సహృదయత గల కవులు సమాజ రుగ్మతలను చూసి వేదన చెంది బాధాతప్త హృదయంతో ఎన్నో బాధలు అనుభవిస్తున్నా నంటూ

నా మనసు ఒక గాయాల పుట్ట
ఒక్క గాయానిదో గాథ
వ్యథల బాధల సమ్మేళనంతో
మొదలై గాయాలు చివరకు"

తన కవిత్వానికి పునాదులయ్యాయని దానితోనే తాను కవిత్వం వ్రాస్తున్నానంటూ

భూతకాలపు గాయాల్ని చూస్తూ
అనుభవాలను మననం చేసుకుంటూ
ఆగమన దిశను నిర్దేశించుకుంటూ
భవిష్యత్‌లోకి ఆశగా తొంగిచూస్తూ
తలంచుకుంటూ
లిఖిస్తున్నా వర్తమానాన్ని
చలిస్తూ, జ్వలిస్తూ వ్రాస్తున్నా
చెక్కుతున్నా వర్తమానపు జీవన శిల్పాన్ని"
అంటాడు.

మనిషి జీవించడానికి ఆహారం ఎంత ముఖ్యమో సమాజాన్ని సంస్కరించడానికి కవిత్వం అంతే ప్రధానమని భావించే రమేష్

రోజుకు రెండు ముద్దలు తింటే
బతుకు గడుస్తుంది
నిరంతరం కవిత్వం రాస్తే
సమాజం బ్రతుకుతుంది
అన్నం ముద్దలో కోట్లాది జీవుల
ఆంతర్యం దాగి ఉంది
అక్షరంలో అసంఖ్యాక హృదయాల ఆర్తి ఉంది
ముందడుగు వేయాలంటే అక్షరం కావాలి"

అని దానితో కోట్లాది జీవుల హృదయాంతరాళ సమస్య లను తొలిగించవచ్చని అంటాడు.

సంస్కరణ దృక్పథం :

మానవజన్మ గొప్పవరమని భూమిపై కోట్లాది మానవు లున్నా మానవజాతి ఒక్కటైనా వారి మనఃప్రవృత్తులలో ఎన్నో మార్పులు కలవని చెబుతారు. ఆధునిక సమాజంలో సమాజ అభ్యున్నతకు పాటుపడుతున్నామనే కపట సంస్క ర్తలు కోకల్లులగా ఉద్భవిస్తున్నారని వారిపట్ల జాగురకతతో

మెలగాలని వాళ్ళు చెప్పే కల్లబొల్లి కబుర్లు వద్దని హృదయ కాలుష్యంలేని మానవత్వ పరిమళాలు వెదజల్లే సంస్కర్తలు కావాలంటూ

పైన గులాబి అత్తర్లు గుబాలిస్తున్నా
హృదయ కాలుష్యాన్ని తొలగించే
అసలైన అత్తర్లు ఇప్పుడు కావాలని" హితవు పలికారు.

కులతత్వంపై నిరసన :

ప్రస్తుత సమాజంలో వ్యక్తుల మధ్య కులాంతరాలు పెరిగి పోయాయని కులం కంటే మమతానురాగాలు చాలా గొప్పవని అది తెలుసుకొని మసలాలంటూ

అద్దం పగిలితే ముక్కలు కలియవు
మనసు విరిగితే మమతానురాగాలు వెల్లివిరియవు
అందుకే అద్దం అబద్ధం చెప్పదు
అద్దం అందర్ని సమానంగా చూపుతుందని"

అటువంటి సమతా భావన కలిగి జీవించాలంటారు. కొంతమంది కులాల ప్రాతిపదికగా గొప్పవాళ్ళుగా భావిస్తూ సామాన్య మానవున్ని ఎటువంటి వివక్షతకు గురి చేస్తున్నారో తెల్పుతూ...

"నోటితో పొగుడుతూ
నొసటితో వెక్కిరిస్తున్నారు కొందరు
పెదాలతో దీవిస్తూ, అంతరంగంలో
అంతం కోరుతున్నారు మరికొందరు
భుజాలపై తడుతూ నిమురుతూ
వేటి కోసమో వెదుకుతుంటారు కొందరు"

అని కులాల మధ్య మానవుడు నలిగిపోయే సన్ని వేశాన్ని సున్నితంగా విమర్శించారు.

వ్యక్తిత్వ వికాసం - ఆత్మస్థైర్యం :

సమాజంలో మనిషి బ్రతకటం ఒక కళ. ఆ కళాత్మక మైన జీవనంలో కొంతమంది ఆటుపోట్లు ఎదుర్కొంటూ జీవితం వ్యర్థమనే భ్రమలో కొట్టుమిట్టాడుతూ మధ్యలోనే అర్థాంతరంగా జీవనం ముగించేస్తున్నారు. ఇటువంటి చర్య కవి పిరికిచర్యగా భావిస్తూ మనలో ఆత్మస్థైర్యాన్ని నింపుకోవాలని పిలుపునిస్తున్నారు.

పుట్టుకతో ప్రారంభమైన నా ఈ పోరాటం
నాకు తెలియని ఏదో ఆరాటం
కాని అసలైన జీవిత పోరాటం
ఇప్పుడిప్పుడే ఆరంభం, అనుభవం
అనుభవసారం రంగరించుకుంటే నాకు తెల్సింది
జీవితం పూలపాన్పుకాదని
ఇది భయంకర విషజ్వాలల సర్పంతో పోరాటమని"

ఆ పోరాటంలో పడగ విప్పి బుసకొట్టే విష సర్పాలను అంతం చేయాలని, అది తెలుసికొని ధైర్యంగా ఆ సమస్య లను అధిగమించాలని ఆత్మస్థైర్యాన్ని నూరిపోస్తారు.

పర్యావరణ - పరిరక్షణ :

దేవుడిచ్చిన ప్రకృతికి మనం అనేక హానికరమైన పనులు చేస్తుటాం. విజ్ఞానం ఎంత పెరిగిపోతుందో, నాగ రికత ఎంత అభివృద్ధి పథంలోకి ప్రయాణిస్తుందో మాన వుడు ప్రకృతిని అంత క్షీణింప జేస్తున్నాడు. అటువంటి ప్రకృతిని గూర్చి ఎంతో హృద్యంగా

ప్రకృతి మాత పేషంటుగా మారి
వికృత రూపం దాల్చి విరుగుడు మందు కొరకు
విలవిలలాడుతూ వీధులవెంట పడింది"

అని మనం ప్రకృతికి నష్టమనే జబ్బును కలుగజేస్తే ఆ జబ్బు దావానంలా మనల్నే కాల్చి వేస్తుందని ఆ జబ్బుకు వైద్యం చేయాల్సిన అవసరం ఉందని చెబుతూ

ప్రకృతి మాత చికిత్సకు తగిన వైద్యం కోసం
వైద్యశాల కోసం.. వెదకండి.. వెదుకుదాం
చికిత్స లేకుంటే మనకన్నీ వ్యథలే
మానవ కోటికి మిగిలేదేమీ లేదు
అసలు... మనమయినా మిగిలితేగా"

అనే జీవన సత్యాన్ని తెలియజేస్తాడు.

ముగింపు :

ఈ విధంగా కె.జి. రమేష్ సమకాలీన సమాజంలో తన దృష్టిపథానికి వచ్చిన సామాజిక రుగ్మతలను తెలియ జేస్తూనే సమాజ ప్రక్షాళనకు పూనుకోకపోతే వచ్చే నష్టానికి, కష్టానికి మనమే బాధ్యత వహించవలసి ఉంటుందని తెలియజేస్తూ సామాజిక స్పృహను కలగజేస్తున్నారు. వారి రచనలన్నీ, సమ సమాజ స్థాపనకు, సమాజాభివృద్ధి ప్రయాణ మార్గానికి వార ధులు ఉన్నాయని చెప్పటంలో ఎటువంటి అతిశయోక్తి కాదు.

ఆధార గ్రంథాలు :

1. వర్తమాన లిపి-కె.జె. రమేష్

❊ ❊ ❊

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

కవిత్వ లఘు రూపాలు

- డా॥ మన్యం నరసింహులు
తెలుగు అధ్యాపకులు, ప్రభుత్వ డిగ్రీ కళాశాల,
నగరి, చిత్తూరు జిల్లా.

సంస్కృత సాహిత్య అనుష్టుప్పు శ్లోకాలు, శతక శ్లోకాలు, తెలుగులో వెలువడిన శతక పద్యాల, ఉర్దూలో గజళ్ళు, రుబాయీలు మొదలైన వాటిని దృష్టిలో పెట్టుకొని, ఆధునిక కాలంలో సమయాభావాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని తెలుగు కవులు కూడా కొన్ని లఘు కవితా ప్రక్రియల్ని రూపొందించారు.

ఈమధ్యకాలంలో కవిత్వ లఘురూపాల మీద ఆసక్తి విస్తృతంగా ప్రభావం చూపిస్తోంది. ఎందుకంటే భావ ప్రకటనలో విశాల పరిధికీ, పరిమిత పరిధికీ ఉన్న ప్రాధాన్యాల్లో దేనికదే ప్రత్యేకంగా ఉంటుంది. పరిమిత పరిధిలో అపరిమితమైన భావాన్ని ఇనుమడించాలనే లక్ష్యంతో లఘురూపాలు ప్రచలితమవుతూ ఉంటాయి.

ఒక లఘు రూపాన్ని అక్షర, పంక్తి, సంఖ్యానియమంతోనో, ప్రాస, అనుప్రాస, యతిపరమైన నిర్దేశాలతోనో సులభంగా తయారు చేయవచ్చు. ఇలా కొన్ని వందల రూపాయలను సృష్టించే అవకాశం ఉంది. అయితే భావ ప్రసరణకీ ఈ నియమాలకీ అవినాభావ సంబంధం ఏమైనా ఉందా అనేది ఆలోచించవలసిన విషయం. లేకపోతే ఏరూపమైనా ఒకటే. కేవలం కవి ప్రతిభ చేత ఏ రూపమైనా వెలగటం, వెలగకపోవటం జరుగుతుంది. కవి ప్రతిభవల్ల లఘు కవితా రూపాలు ఉన్నత స్థానం పొందినా పొందక పోయినా వాటి రూపం/రూపాలు ఇచ్చే సౌందర్యం మాత్రం స్పష్టంగానే ఉంటుంది. ఈ దృష్టిలో చూచినపుడు ఇంతవరకూ తెలుగులో అనకేమంది రాస్తున్న లఘురూపాల్లో మినీకవిత, హైకూ, నానీలు, రెక్కలు - వీటికి మాత్రమే నిర్మాణ సౌష్టవం ఉన్నట్లు కనిపిస్తుంది.

మినీకవిత :

ఆధునిక మానవుని జీవితం వేగవంతం కావటంతో పెద్ద పెద్ద సాహిత్య ప్రక్రియలను చదివే తీరిక గానీ, ఓపిక గానీ లేకపోయింది. అందుకే నేటి పాఠకులు సంక్షిప్త రచనలపటల ఆసక్తి చూపుతున్నారు. ఈ సంద ర్భంలో వచ్చిన కొత్త కవితా రూపమే 'మినీ కవిత'.

మినీ కవిత్వాన్ని చిన్నకవిత, పొట్టికవిత, లఘుకవిత, వామన కవిత అనే పేరుతో పిలిచినప్పటికీ 'మినీకవిత' అనే పదమే బాగా ప్రచారంలోకి వచ్చి స్థిరపడింది. 'మినీ కవిత ఆయుష్షు మెరుపంతకాగా, అది ప్రసరిస్తుంది కాలమంత' అని సినారె మినీ కవితను నిర్వచించారు. మినీ కవిత్వం ఒక ప్రక్రియగా 1970లో ప్రారంభమై 1980నాటికి ఉధృతంగా ప్రచారాన్ని పొందింది. ఇప్పటికీ ఎంతోమంది మినీ కవితల్ని, మినీ కవితా సంపుటాన్ని రాస్తూ ప్రచురిస్తూ ఉన్నారు.

లక్షణాలు :

సంక్షిప్తత, నవ్యశైలి, చమత్కారం, వ్యంగ్యం, చురక, భావనవ్యత, భావగాంభీర్యం, వ్యవహారిక భాష, శీర్షిక మొదలైన కొన్నింటిని మినీ కవితా లక్షణాలుగా విమర్శకులు పేర్కొన్నారు. మినీ కవితలో **రెండు నుంచి పన్నెండు పాదాలదాకా** ఉండవచ్చు.

"గుడిసెలో మానానికి గుడ్డ కరువు / షోకేసులో బొమ్మకు గుడ్డ బరువు" - ఈ మినీ కవితలో తక్కువ అక్షరాల్లో పేదల, ధనవంతుల జీవితంలోని తారతమ్యాన్ని తెలియజేశాడు రసరాజు.

మరొక కవి :

"పులి - సింహం క్రూర జంతువులు /
గొర్రె - మేక కూర జంతువులు"

ఇక్కడ 'క్రా'వడి తీసివేయడం ద్వారా చమత్కారం పొందుపరచబడింది. మినీ కవితలో పరోక్షంగా ఎత్తి పొడుపు ఒక లక్షణం.

డా॥ రావి రంగారావు వనమహోత్సవాలను గురించి చెబుతూ...

"ఇదిగో ఇక్కడే నాటండి మొక్క /
గత పదేళ్లుగా అందరూ ఇక్కడే నాటుతున్నారు"

అంటూ వ్యంగ్యంగా వనమహోత్సవాన్ని నిర్వహించే తీరును ఎత్తిపొడిచారు. మినీ కవిత ఒక ఉద్యమంగా పుంజుకున్నాక చాలామంది యువకులు మినీ కవితల సంపుటాలను ప్రచురించారు. అలిశెట్టి ప్రభాకర్ 'చుర కత్తులు', డా॥ రావిరంగారావు 'గుడ్ మార్నింగ్', 'అగ్గిపెట్టె', 'గుండెచప్పుళ్ళు', కొల్లూరి 'కొల్లూరి మినీ కవితలు', మోదు రాజేశ్వరరావు 'అక్షర లక్షలు', పోతుకూచి సాంబశివరావు 'చుక్కలు' మొదలైన మినీ కవితా సంపుటాలతో పాటు ఇంకా అనేకం ప్రచురింపబడ్డాయి. ఇంకా శీర్షిక లేని మినీ కవితలతో అనేక సంపుటాలు వచ్చాయి. ఎల్లోరా 'మినీ కవిత' అనే పేరుతో ఎన్నో మినీ కవితల్ని ప్రచురించారు.

డా॥ రావిరంగారావు మినీ కవితలమీద 1994లో 'మినీ కవిత విద్యావిలువలు' అనే పేరుతో ఎం.ఫిల్ (ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం), 1998లో 'పిల్లలలో మినీ కవిత్వ రచనా నైపుణ్యాలు' అనే శీర్షికలో పిహెచ్.డి చేశారు. డా॥ రావి రంగారావు మినీ కవితలను రాస్తూ, ప్రోత్సహిస్తూ, విమర్శావ్యాసాలు కూడా రాస్తున్నారు.

హైకూ : జపాన్ దేశంలో గత మూడు శతాబ్దాల నుంచి విశేషంగా ప్రాచుర్యం పొందుతున్న కవితా ప్రక్రియ 'హైకూ'. "టంకా" అనే ఏడుపాదాల జపనీయ కవితా ప్రక్రియలో ఒక్కొక్క పాదంలో క్రమక్రమంగా 5-7-5-7-7 'ఓంజి'లు చొప్పున ఉంటాయి. జపాన్ భాషలో ధ్వని సంకేతాన్ని 'ఓంజి' (Onji) అంటారు. తక్కిన రెండు పాదాలను 'Shaminoku' (Lower Poem) అంటారు. క్రీ.శ. 17వ శతాబ్దంలో బషో (1644-94) 'టంకా' అనే ఏడు పాదాల కవితలోని మొదటి మూడు పాదాలను గ్రహించి 'హొక్కు' (Hokku) అనే స్వతంత్ర కవితా రూపంగా మలిచారు. 'హొక్కు' అనే పదానికి 'ఆరంభ కవిత' అని భావం. మసవోకషికి (1866-1902) అనే కవి 'హైకూ'గా మార్చాడని అంటారు. జపాన్ ప్రభావంతోనే ఈ 'హైకూ' తెలుగు సాహిత్యంలోకి వచ్చింది.

లక్షణాలు : ఇందులో మూడు పాదాలు ఉంటాయి. 5-7-5 అక్షరాల వంతున మొత్తం 17 అక్షరాలు ఉండాలి. హైకూలకు శీర్షిక ఉండదు. ఏ హైకూకి ఆ హైకూ వేరు వేరుగా స్వతంత్రంగా ఉంటాయి. కొనసాగింపు ఉండదు. సాధారణంగా 'హైకూ'లో ప్రాకృతిక. తాత్విక, చారిత్రిక, సామాజికాంశాలు చోటు చేసుకుంటాయి.

భారతదేశంలో హిందీ, గుజరాతీ కవులు ఈ హైకూల్ని ఎక్కువుగా రాశారు. తెలుగులో కూడా 'హైకూ' ప్రక్రియలో పేరుగాంచిన రచయితలు ఎందరో ఉన్నారు. "తన మూడు పాదాలతోనే సమస్త లోకవృత్తాన్ని ఆవరించగల త్రివిక్రమ పరాక్రమం గల ప్రక్రియ హైకూ" అని ప్రముఖ రచయిత్రి, విమర్శకులు ఆచార్య కాత్యాయని విద్మహే అన్నారు. తెలుగు సాహిత్యంలో ఈ 'హైకూ' కవిత్వాన్ని గాలి నాసరరెడ్డి, డా॥ పెన్నా శివరామకృష్ణ, ఇస్మాయిల్, బి.వి.వి. ప్రసాద్ గార్లు ప్రారంభించారు. డా॥పెన్నా శివ రామకృష్ణగారి 'రహస్యద్వారం', 'చినుకుల చిత్రాలు', డా॥ గాలి వాసర రెడ్డి 'కంజిర' బి.వి.వి.ప్రసాద్ "దృశ్యాదృశ్యం", "హైకూ", "పూలు రాలాయి", ఇస్మాయిల్ 'కప్పల నిశ్శబ్దం' వంటి హైకూ సంపుటాలను ప్రచు రించారు. వీరేకాక ఇంకా అనేక మంది కవులు హైకూలను రాస్తున్నారు. హైకుల వ్యాప్తికోసం డా॥తలతోటి పృథ్వీ రాజ్‌గారు 2002లో "ఇండియన్ హైకూ క్లబ్"ను ఏర్పాటు చేశారు.

"ఖాళీపాత్ర / శూన్యానికి / ఆకారమిస్తూ "

- లలితానంద్.

ద్రవ పదార్థాలు పాత్ర ఆకారాన్ని పొందినట్టే పాత్రలోని శూన్యానిదీ అదే ఆకృతి అని పైకి కనిపించే అర్థం. నిజానికి సగటు మనిషి జీవితాలన్నీ శూన్యపాత్రలే. ప్రవృత్తికి భిన్నమైన వృత్తులలో ఉన్నవారి జీవితాలు శూన్యపాత్రలే కదా!

"కులమతాలు / మన్నుకు లేని అంటు / మట్టి బొమ్మకు"- డా॥ తలతోటి పృథ్వీరాజ్

కుల మతాలు, వాటి ఆచారాల మీద కవి ఎక్కు పెట్టిన సునిశిత విమర్శయిది.

"పూలు రాలాయి / రాత్రి ఆమె సిగలో / మరులు కొల్పి" - గణపతిరాజు చంద్రశేఖర్‌రాజు

తాత్విక అంశాన్నే కాకుండా ఏ విషయాన్నైనా తీసుకొని కొంతమంది హైకూలు రాస్తున్నారని పై ఉదాహరణ ద్వారా తెలుస్తుంది. హైకూల్లో తాత్విక, ప్రాకృతిక అంశాలే కాక సామాజిక సార్వత్రిక సత్యాలు చోటుచేసుకొంటు న్నాయి. అయితే కొంతమంది కవులు అక్షర నియమాన్ని పాటించటం లేదన విమర్శ హైకూ ప్రక్రియపై ఉంది.

నానీలు : సమాజంలో మార్పు సహజం. ఈ పరిణామం భాషలో కూడా సహజవే. తెలుగు సాహిత్యంలో కొత్తగా వచ్చిన వచన ప్రక్రియ 'నానీలు'. నానీలు ఒక విలక్షణమైన వచన కవితా ప్రక్రియ. సూక్ష్మంలో మోక్షంలా నాలుగు చిన్నపాదాలలో ఎన్నో భావాల్ని వ్యక్తం చేయగల ప్రక్రియ నానీలు. చిన్న పిల్లల్ని ముద్దుగా 'నానీ' అని పిలిచినట్లుగా ఈ చిన్న కవితా ప్రక్రియుకు 'నానీలు' అని పేరుపెట్టడం ఎంతో సముచితం నానీల ప్రక్రియకు ఆద్యులు ఆచార్య ఎన్.గోపి. ఆచార్య ఎన్. గోపీగారు 1997లో వార్త దిన పత్రికలో 'నానీలు' రాశారు. వీరు మొత్తం 2 గ్రంథాల్లో 730 నానీలు రాశారు. అప్పటి నుండి ఇప్పటి వరకు నానీ ప్రక్రియలో 200కు పైగా గ్రంథాలు వెలువడటం అంటే ఎంత పాఠకుల అభిమానాన్ని చూరగొన్నాయో తెలుస్తుంది.

లక్షణాలు : నానీల్లో నాలుగు పాదాలుంటాయి. మొత్తం 20 నుండి 25 అక్షరాలు ఉంటాయి. నానీల్లో మొదటి రెండు పాదాలు ఒక భావాంశంగానూ, చివరి రెండు పాదాలు మరో భావాంశంగానూ భావించాలి. అయితే ఇవి ఒకదానికొకటి సమర్థిస్తున్నట్లుగానో, సమన్వయం చేస్తున్నట్లుగానో ఉంటాయి. నానీలు గాన యోగ్యంగా, సరళంగా ఉంటాయి. నానీల్లో 'పంచ్' (చరుపు) కూడా ముఖ్యమైన లక్షణం. నానీలు గొప్ప అభివ్యక్తిని సొంతం చేసుకొని సాగిపోవటంతో పాటు అంత్య ప్రాసలతో పాఠకులను ఆకట్టుకొనే లక్షణమూ ఉంది. నానీలకు క్లుప్తత, సున్నితత్వమే బలం.

"నగరంలో పుట్టడం / లోపం కాదు / పల్లెల్ని మర్చిపోవడం / పాపం - ఆచార్య ఎన్.గోపి.

మొదటి భావాంశానికి, రెండవ భావాంశం సమర్థకంగా ఉంది.

"ప్రేమకు / అర్థం వెతుక్కున్నావా / చూడాల్సింది నిఘంటువు కాదు / అమ్మ ముఖం"

- నేతల ప్రతాప్ కుమార్

ఈ నానీ 'అమ్మ' అనే పదానికి నిర్వచనం ఇచ్చినట్లుగా ఉంది.

"ప్రేమమైకంలో / ప్రియా ప్రియా / పెళ్ళి పర్వం ముగిసాక / ఏమేయ్ ఓసేయ్"

- సోమేపల్లి వెంకటసుబ్బయ్య

ప్రేమ, పెళ్ళి తంతుపైన వ్యంగ్యాస్త్రం ఈ నానీ.

"జీవితం / వైకుంఠపాళి / నిచ్చెనెక్కి / పాములు వద్దంటే ఎలా" - శారదా అశోక్‌వర్ధన్

మనం ఎప్పుడూ విజయాలే కావాలనుకుంటాము, కానీ అపజయాలు కూడా ఉంటాయని ఈ నానీలో శారదా అశోక్ వర్ధన్ నర్మగర్భంగా చెప్పారు.

"పుస్తకానికి / రెక్కలుండవు / చదివితే / మనకు పుట్టుకొస్తాయి"

అంటూ డా॥ఎస్.రఘు పుస్తకం యొక్క గొప్పతనాన్ని అధ్యయనం యొక్క ప్రాముఖ్యాన్ని చిత్రించారు.

నానీలపై మొదటి పి.హెచ్.డి. పట్టాను విశాఖ పట్నంకు చెందిన సీనియర్ పాత్రికేయులు చింతకింది శ్రీనివాసరావు ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం నుండి పొందారు.

ఈ గ్రంథం పేరు "నవ్యకవితారూపం నానీ వివేచన". ఈ నానీల ప్రక్రియ మున్ముందు మరెంతో ఆదరణ పొందుతుందనడంలో ఎటువంటి సందేహమూ లేదు.

రెక్కలు : మినీ కవిత, హైకూలు, నానీలు, రెక్కలు మొదలైనవన్నీ కవిత్వ లఘురూపాలుగా ప్రసిద్ధి చెందాయి. జీవిత సంఘటనల్లోంచి సారభూతంగా ప్రతిపాదించే తాత్త్వికత 'రెక్కలు'లో ఉంటుంది.

'రెక్కలు' అనే రూపంలోని పేరు, లఘు రూప నిర్మాణం గురించి ఆలోచించినపుడు ఈ రూపంలో మొత్తం ఆరు పాదాలు ఉంటాయి. ఈ ఆరుపాదాలు రెండు భాగాలుగా (నాలుగు పాదాలు, రెండు పాదాలు) విభజింపబడి ఉంటాయి. మొదటి నాలుగు పాదాలు పక్షి శరీరమైతే చివరి రెండు పాదాలు పక్షి రెక్కలవుతాయి. రెక్కలు ఎంత బలంగా ఉంటే లేదా ఎగరడానికి అనుకూలత కలిగి ఉంటే అంతబాగా ఎగురుతుంది. మొదటి నాలుగు పాదాలు ఒక జీవిత అనుభవాన్ని గూర్చి చెబితే, చివరి రెండు పాదాలలో ఆ అనుభవం ద్వారా కవి చెప్ప దలచిన తత్వం ఉంటుంది. పక్షి రెక్కలతో ఆకాశంపైకి ఎగిరితేనే చలనం ఉత్పన్నమౌతుంది. ఈ విధంగా 'రెక్కలు' అనే పేరు ఈ రూపనిర్మాణానికి 'సుగమ్‌బాబు' అన్వయించడం జరిగింది. సత్యమైన జీవితానుభవం, నిత్యమైన తత్వంగా ఘనీభవించే నేపథ్యం 'రెక్కలు' ప్రక్రియకు అంతస్స్రవంతిగా ఉంటుంది. అలా ఉంటేనే అది రెక్కలు ప్రక్రియ అవుతుంది.

"పూలచెట్టుకైనా / ఎంతవేదన? / తొలిపువ్వు / పూచే వేళ వేదనా జనితం / జీవితం!"

పూలచెట్టు మిదికి పూలు వచ్చేటప్పుడు మొదటి సారిగా ఎన్నో జీవరసాయన చర్యలు జరుగవలసి ఉంటుంది. అదంతా అంతర్మథనమే. సృజన అంటే శిశు జననం కావచ్చు, కళాసృజన (Creativity) కావచ్చు. కాబట్టి ఒక కళను సృష్టించడానికి ఎంత వేదన అవసరమో- అంటూ పై ఉదా॥లో మొదటి పాదంలోని అనుభవాన్ని సమర్థించే సత్యమైన తత్వం రెండవభాగం విశదీకరిస్తుంది.

"ఆశయాలకు నీళ్ళదిలి / అవమానాలను భరించి / పోగేసుకున్న సంపద / గర్వ కారణమే - శవంపై / పూలహారం!"

నేడు మానవుడు భౌతిక సంపదపట్ల, సుఖాలపట్ల అంతులేని వ్యామోహాన్ని ప్రదర్శిస్తున్నాడు. ఈ కారణంగా ఎన్నో అవినీతి పనుల్ని, అకృత్యాలను చేస్తున్న విషయాన్ని కవి సుగమ్‌బాబు తెలుపుతున్నాడు. ఆశయాలను వదిలేసి, తప్పుపనుల్ని, చేసే సందర్భంగా ఎదురయ్యే అవమానాలను భరించి సంపాదించే సంపదను మొదటి నాలుగు పాదాల్లో తెలిపాడు. చివరి రెండు పాదాల్లో పూలహారంలోని చల్లదనాన్ని, సుగంధాన్ని శవం అనుభవించనలేట్లుగానే అక్రమసంపాదన వృథా అని తెలియజేస్తాడు.

"మా నాన్న / ఒట్టి అమాయకుడు / అమ్మ పెట్టింది / ఇష్టంగా తినేవాడు - ఆమె / తిట్లను కూడా!"

ఒక ఇల్లాలి గయ్యాలితనాన్ని కవి రెండవ భాగంలో చమత్కరించి, మొదటి భాగంలో ఆమె పెనిమిటి అమాయకత్వాన్ని సుగమ్‌బాబు తెలియచేశాడు.

ఏ అంశంమీద ఎన్ని రెక్కలు రాసినా, మొత్తం మీద ఈ కవితలన్నింటా ఒక నిర్లిప్తుడైన జీవిత అన్వేషకుడు కనిపిస్తాడు. ఈ అన్వేషణలో అనేకమంది కవులకు అనేక జీవిత సత్యాలు లభ్యం కావచ్చు. మానవజీవతంలోని అన్ని కోణాలూ సమతూకంగా కవి తాత్విక దృష్టితో చూస్తారు.

సూక్ష్మ కవితలు (Micro Poems) : ఇటీవల కాలంలో వచ్చిన అనేక కవితారూపాల్లో 'సూక్ష్మ కవితలు' కూడా ఒకటి. ప్రధానంగా ఆంగ్లంలో వెలువడిన మైక్రో కవితల్ని దృష్టిలో ఉంచుకొని శ్రీవేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయంలో పనిచేసి పదవీ విరమణ పొందిన ఆచార్య ఎస్జీడీ చంద్ర

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

శేఖర్‌గారు తెలుగులో సూక్ష్మకవితల్ని ప్రారంభించి ప్రచారం చేస్తున్నారు. సామాజిక మాధ్యమాలైన ఫేస్‌బుక్, ట్విట్టర్, మొబైల్ ఫోన్‌లలో ఆంగ్లంలో వెలువడుతున్న మైక్రో కవితలు వీటికి స్ఫూర్తి. మైక్రో కవితలు ప్రారంభమైన మొదటి రోజుల్లో 20 అక్షరాల పరిమితితో కవితలు కొనసాగేవి. ప్రస్తుతం 140 అక్షరాల వరకూ పరిమితితో మైక్రో కవితలు కొనసాగుతున్నాయి. ఈ సూక్ష్మకవిత అనేది రూప సంబంధమైన ఒక ప్రక్రియ. వీటిలో భావతీవ్రత, సంక్షిప్తత ప్రధానం.

"పుస్తకాల బరువుల్ని మోస్తూ / స్కూళ్ళకు వెళ్ళే పసిపిల్లలాగా మనమూ ఐడి కార్డుల / బరువుల్ని మోస్తూ ఉన్నాం"

- ఆచార్య యస్.జి.డి. చంద్రశేఖర్

పై కవితలో నేడు భారతదేశంలో అమలవుతున్న ఆధార్ కార్డు, ఏటియం కార్డు, క్రెడిట్‌కార్డు, పాన్‌కార్డు, విద్యా ఉద్యోగ ఐడి కార్డు, డ్రైవింగ్ లైసెన్సు కార్డు, ఓటరు కార్డు... ఇలాంటి అనేక కార్డులు స్కూలు పిల్లల పుస్తకాల బరువుతో పోల్చి ఒక చమత్కారంతో కూడుకొన్న ఒక సూక్ష్మకవితను అందించారు.

ఓ దేవుడా / నాకు ఏమీ తెలియనపుడు / బాల్యాన్నీ, యవ్వనాన్ని ఇచ్చావ్

నాకు అన్నీ తెలిసినపుడు / వార్ధక్యాన్నీ, మరణాన్ని ఇవ్వబోతున్నావ్.

ఇలాగే చాలా మంది ఆధునిక కవులు, యువకులు బాలీలు, మౌనీలు, అంటూ తమ పేర్లతో లఘుకవితలు రాస్తున్నారు.

❊ ❊ ❊

తెలుగులో పర్యావరణ కవితోద్యమం

- దేవరపల్లి రాజు
పరిశోధక విద్యార్థి, తెలుగు శాఖ,
కృష్ణ విశ్వవిద్యాలయం, మచిలీపట్టణం, కృష్ణా జిల్లా.

'హితేన సహితం సాహిత్యమ్' అంటే హితాన్ని చేకూర్చేది సాహిత్యం. హితం అంటే మేలును చేకూర్చేది. ఎవరికి అని ప్రశ్నించుకుంటే సమాజానికి. అంటే సమాజంలోని సర్వమానవాళికి అని అర్థం. సమాజం సజీవమైనది. అది కాలక్రమంగా అనేక క్రమ పరిణామాలకు లోనౌతూ మార్పు చెందుతుంది. సమాజంలో భాగమైన సాహిత్యం కూడా అలాంటిదే. సమాజానికి సాహిత్యానికి విడదీయ లేని గాఢానుబంధం ఉంది. సమాజం మారుతుంటే సాహిత్యం కూడా మారుతూనే వుంటుంది.

తెలుగు భాషా సాహిత్యం ఆదికవి నన్నయ్యతో ఆరంభమై కాలక్రమంగా పలు శాఖోపశాఖలుగా విస్తరించింది. తెలుగు భాషపై అనేక భాషల ప్రభావం వల్ల ఒక్కోసారి విస్తారంగా, మరోసారి పరిమితంగా పరిఢమిల్లింది. అది కాలానుగుణంగా పాలించిన ప్రభువునుబట్టి తెలుగు వెలుగు ప్రసారం కాబడింది. ఆంగ్ల భాషా ప్రభావంతో తెలుగు భాషలోకి విస్తృతమైన ఆంగ్ల పదాలు వచ్చి చేరాయి. నేటికి చేరుతూనే వున్నాయి. పారిశ్రామిక విప్లవం, ఆంగ్ల భాషా బోధన, జాతీయోద్యమం ప్రభావంతో తెలుగు భాషా సాహిత్యంలోకి నూతనమైన కవితోద్యమాలు వెలువడ్డాయి.

కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులు గారు 1887లో రాసిన 'సరస్వతి నారద సంవాదం'లో తెలుగు కవిత్వం మారాల్సిన ఆవశ్యకతను, వ్యంగ్యంగా ఎత్తి చూపించారు. ప్రబంధాలలోని వర్ణనల్ని, శృంగారాన్ని, సాంప్రదాయ భావాలను విడనాడాలని, తెలుగు సాహిత్యానికి మార్పు వల్ల తెలుగు భాషా విషయంలో సంస్కరణలు అవసరమని 'వ్యావహారిక భాషోద్యమాన్ని' ఆరంభించి విజయం సాధించారు. అలా తెలుగు సాహిత్యంలో అనేక నూతన కవిత్వ ఉద్యమాలు రావడానికి అవకాశం ఏర్పడింది. ఆధునిక తెలుగు భాషా సాహిత్యానికి ఆధునిక కవిత్వం, నవ్య కవిత్వం, అభినవ కవిత అనేక రకాల పర్యాయ పదాలతో వ్యవహరిస్తుంటారు.

తెలుగు వెలువడిన ఆధునికాంధ్ర కవిత్వానికి కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులు, గురజాడ అప్పారావు, తిరుపతి వేంకటకవులు, కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి, రాయప్రోలు సుబ్బారావు మొదలయినవారు శ్రీకారం చుట్టారు. తెలుగులో భావకవిత్వ ఉద్యమానికి ఆరంభంగా అమలిన శృంగారాన్ని ప్రతిపాదిస్తూ రాయప్రోలు తన కావ్యాలలో (తృణ కంకణం, కష్టకమల, స్నేహలత, స్వప్నకుమారం) భావ కవిత్వానికి బీజాలు వేశారు. ఆ బీజాలు పెరిగి పెద్దవై విస్తరించి దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి, నండూరి సుబ్బారావు, నాయని సుబ్బారావు, వేదుల సత్యనారాయణ, బసవరాజు అప్పారావు, తల్లావజ్ఝల శివశంకరశాస్త్రి వంటి కవులు భావ కవిత్వం రాయడానికి పూనుకున్నారు. దానితో తెలుగులో మొట్టమొదటి నవ్య కవిత్వ మహోద్యమంగా భావ కవితోద్యమాలు స్త్రీవాద కవిత్వం, దళిత వాదం, ముస్లిం - మైనారిటీ వాదం, బి.సి. కవిత్వ వాదాలు, ప్రాంతీయ వాదం, మానవతా వాదం వంటి అనేక కవిత్వ వాదాలు వెలువడ్డాయి.

నేడు భారతదేశంలోనూ, తెలుగు నేలలోనూ పాలించే నాయకుల ప్రభావంతో అనేక సంస్కరణోద్యమాలు జరుగుతున్నాయి. అందులో భాగంగా నేటి ప్రధాని నరేంద్రమోదీ గారి ఆలోచనలతో 'స్వచ్ఛభారత్' ఉద్యమం ఆరంభమైంది. దాని ప్రభావంతో సాహిత్యంలోకి కూడా పర్యావరణ పరిరక్షణ, స్వచ్ఛత గురించి అనేక కవితలు వెలువడ్డాయి.

సాహిత్యంలోకి పర్యావరణ పరిరక్షణ పూర్వ నుండి పద్యకావ్యాలలో కూడా కనిపిస్తుంది. తెలుగులో కవిత్రయ త్రిమూర్తులు నన్నయ, తిక్కన, ఎర్రనలు. ఈ ముగ్గురి కృషితో తెలుగులో మహాభారతం అనువాదమైంది.

అందులో ఎన్నో ఉపఖ్యానాలతో అనేక వర్ణనలు ఉన్నాయి. శివకవి నన్నెచోడుది కుమారసంభవం కావ్యంలోనూ, ఎర్రన రచించిన హరివంశంలో శ్రీకృష్ణుని బాల్యక్రీడల్లో, పోతన భాగవతంలోనూ ఎక్కువగా కనిపిస్తాయి. భాగవతంలో పర్యావరణ పరిరక్షకుడిగా శ్రీకృష్ణుడి పాత్ర చిత్రణ జరిగింది. (కాళీయమవర్ధనంలో కథలో కాళీయుడిని వెళ్ళగొట్టి విషపూరితమయిన కాళింది మడుగును సంరక్షిస్తాడు) తర్వాత కాలంలో శ్రీకృష్ణదేవరాయలు, అతని ఆస్థానంలోని అష్టదిగ్గజ కవుల ప్రబంధ కావ్యాల్లో ప్రకృతి వర్ణనలు అధికంగా వున్నాయి.

అష్టాదశ వర్ణనలలో ప్రకృతి చిత్రణ ముఖ్యమైంది. అందులో సజీవ ప్రకృతి చిత్రణ, నిర్జీవ ప్రకృతి చిత్రణ అని రెండు రకాలుగా వుంది. సజీవ ప్రకృతి అంటే మానవేతర ప్రకృతి వర్ణన. అలానే ఇతర కవుల కావ్యాల్లో కూడా ప్రకృతి వర్ణనలు అధికంగానే కనిపిస్తాయి.

ఆధునిక కవిత్వంలో మొదటిది భావకవిత్వం. ఆచార్య సి.నారాయణరెడ్డి గారు భావ కవిత్వాన్ని ఆరు శాఖలుగా విభజించారు. అవి ప్రణయ కవిత్వం, ప్రకృతి కవిత్వం, భక్తి కవిత్వం, దేశభక్తి కవిత్వం, సంఘ సంస్కరణ కవిత్వం, స్మృతి కవిత్వం. ఇందులో ప్రకృతి కవిత్వం అంతా పర్యావరణ కవిత్వమేనని నేటి పరిశోధకులు భావిస్తున్నారు.

పర్యావరణం అంటే ప్రకృతి, పరిసరాలు. ప్రకృతి ప్రాణులకు హితదాయిని.

'ప్రకృష్టాకృతిః యస్యాః ఇతి విగ్రహః
ప్రకృష్ట వాచకశ్చ ప్రశ్చ,
కృశ్చ సృష్టి వాచకః' అంటే శ్రేష్ఠమయిన, శుభ్రమైన సృష్టిని తెలిపేది ప్రకృతి అని అర్థం.

ప్రాణి యొక్క జీవనం అంత పంచభూతాలచేత ఆవరించబడింది. నేల, నీరు, నిప్పు, గాలి, ఆకాశం పంచభూతాలు. ఈ ఐదు లేనిదే భూగ్రహంపై మానవుడి మనుగడ అంతం అవుతుంది. అలాంటి వాటిని మానవుడు రక్షించాల్సిందిపోయి వాటిని పారిశ్రామిక విప్లవం పేరుతో నాశనం చేస్తున్నాడు. ముఖ్యంగా జల కాలుష్యం, వాతావరనం కాలుష్యం, భూకాలుష్యం అధికంగా ఉంది.

తెలుగునాట రెండు దశాబ్దాలుగా జరుగుతున్న పర్యావరణ విధ్వంసం ఎంతటి తీవ్రమయిందో దాని ప్రదామస్థాయి ఎంత ఎక్కువైందో నేడు మనం చూస్తూనే వున్నాం. అలాంటి పర్యావరణానికి వాటిల్లే ప్రమాదకర పరిస్థితులను చూసిన కవులు, రచయితలు, రచయిత్రులు తమ సాహితీ వ్యాసంగాలలో పర్యావరణం గురించి ప్రత్యేకంగా కవిత్వం, కథలు, నవలలు రాశాలు, రాస్తూనే ఉన్నారు. నేటికీ పెన్నానది ఘోష వినపడుతూనే ఉంది.

'ఇంతమంది కన్నతల్లి ఎందుకిట్ల మారెనో
ఇంతమంచి పెన్నతల్లి ఎందుకిట్ల ఎండిపోయిందో'
అని 'పెన్నేటిపాట' కావ్యంలో విద్వాన్‌విశ్వం గారు తెలిపారు.

దేశ, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు పర్యావరణం మీద ప్రత్యేక శ్రద్ధ పెట్టడంతో రచయితలకు మరింత ప్రోత్సాహం లభించినట్లయింది. జల కాలుష్యం, చెట్లు సంరక్షణ కోసం కవులు, రచయితలు, రచయిత్రులు రాసిన కొన్నింటిని సంక్షిప్తంగా పరిచయం చేయటమే ఈ వ్యాసోద్దేశ్యం.

నీరే కదా ప్రాణాధారం అనే సంగతిని తెలియజెప్పేందుకు నెల్లూరు కవి ఈతకోట సుబ్బారావు గారు 'నీటిచుక్క' పేరుతో ఒక దీర్ఘకావ్యాన్ని రాశారు.

'నీరే కదా ప్రాణాధారం,
నేల చిగురించినా
విత్తు మొలకెత్తినా
పచ్చని నవ్వు పూచినా....
నీళ్ళంటే మాటలా
దేహంలో ప్రాణం
నేలకీ నింగికి పచ్చని రాయబారి....
విత్తు చెట్టై మొలకెత్తుతుంది...
తడి వుంటేనే కదా
నేలకి ఐదోతనం...

వర్షం కురవకపోతే సేద్యంలేదు. పంటలు పండితేనే రైతులు బతుకుతారు. లేకపోతే అన్నదాతలు పల్లెనుండి పట్నాలకు వలస వెళతారు. పల్లెల్లో బావులు, చెరువులు, ఏరులు, బోరులు ఏండిపోతే చుక్క నీరు కూడా దొరకదు.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

'నీళ్ళు కూడా అమ్ముకుంటారు అనే దశ నుండి నీరు అమ్మడం, కొనడం సర్వసాధారణం అనే స్థితికి వచ్చేశాము. అందుకే ప్రకృతినీ, పర్యావరణాన్ని కాపాడుకోవాల్సిన సమయం ఆసన్నమైందని ఈతకోట సుబ్బారావు గారు ఆకాంక్షిస్తున్నారు.

సాహిత్యంలో చెట్టు కవిగా ఇస్మాయిల్ పేరు అందరికీ విధితమే. 'చిలకలు వాలిన చెట్టు', చెట్టు నా ఆదర్శం, మొదలయిన కవితా సంపుటాల్లో చెట్టును సంరక్షించాల్సిన అవసరాన్ని 'వృక్షోరక్షిత రక్షితః' అనే కథను రాశారు.

అభివృద్ధి పేరిట ప్రభుత్వాలు రైతుల భూములను, పంట పొలాలను బలవంతంగా లాక్కొని సెజ్‌ల పేరిట, మల్టీనేషనల్ కంపెనీల పేరుతోనూ, వాణిజ్య పంటల పేరుతోనో, చేపల చెరువుల పేరుతోనో రకరకాలుగా మార్చేస్తున్నాయి. 'ఓజోన్' పొర దెబ్బతింటుందని తెలిసినప్పటికీ ఎయిర్ కూలర్లు, ఏ.సి.లు, ఫ్రిడ్జ్‌ల వాడకం ఎక్కువే అయింది. ఈ నిర్లక్ష్యం వల్ల నీటితో కళకళలాడాల్సిన చెరువులు, బావులు, నదులు, ఏరులు చుక్కనీరు లేకుండా ఎండిపోయి కనిపిస్తున్నాయి. నీటి అవశ్యకతను, వృక్ష సంరక్షణను, కాలుష్య కోరల నుండి ప్రజలను కాపాడాల్సి రావటం, పక్షులు బతికే అవకాశాన్ని కల్పించటం వంటి అంశాలను గురించి కవులు, రచయితలు, రచయిత్రులు అన్ని రకాల ప్రక్రియల్లో పర్యావరణ చైతన్యాన్ని కలిగి వ్యవహరించాల్సిన అవసరం ఉంది.

తెలుగు సాహిత్యంలో పర్యావరణ పరిరక్షణ ప్రధాన ఎజెండాగా మారాల్సిన తరుణం వచ్చింది. అందుకే తెలుగులో అన్ని కవతా ఉద్యమాలులానే పర్యావరణ కవితోద్యమం రావాల్సిన సమయం ఆసన్నమైంది సాహితీ వేత్తలు గుర్తించాలని ఆశిద్దాం.

ఆధార గ్రంథాలు :

1. తెలుగులో కవితోద్యమాలు - తెలుగు అకాడమీ
2. ఈటకోట సుబ్బారావు దీర్ఘకవితలు, రచనలు
3. ఆర్థికాభివృద్ధి పర్యావరణ - సంపా. ఆచార్య కె. నాగేశ్వరరావు
4. ఆంధ్రమహాభారతం, భాగవతం కావ్యాలు - తి.తి.దే. తిరుపతి
5. పెన్నేటిపాట - విద్వాన్‌విశ్వం
6. పురాణాలు - పర్యావరణం; డి. శేషగిరిరావు

❊ ❊ ❊

'Theorists of Translation West- Eugene A. Nida, Catford and Peter New Mark'.

- Dr. Byra Sujatha
Principal, D.R.N.S.C.V.S. College,
Chilakaluripet, Guntur District.

Importance of Translation :

"***Translation is an act of rendering a text from one language into another***". *Translation is the only route to enjoy the best literatures of various languages. Translation is a preserver of ancient literary and cultural heritage. Translation ventures to establish contact between two languages, two cultures and two minds. In the 21st century, translation is both desirable and indispensable.*

Most of the translation theories arise from the linguists assumptions about language

Theorists Of Translation West :

Eugene A. Nida's Translation Theory

Nida was a translator of the Bible. He said that equivalence is an important factor in translation. There are two types of equivalence namely formal equivalence and dynamic equivalence. Formal equivalence is also referred as formal correspondence. The other type is dynamic equivalence. Formal correspondence or formal equivalence gives preference to the message in both form and content. Dynamic equivalence is based on the principle of equivalent effect. Nida provided a more detailed explanation of each type of equivalence.

Formal equivalence or formal correspondence consists of a target language item having the closest equivalent of source language word or phrase. But according to Nida, it is very difficult to find formal equivalents between language pairs. Nida suggests that these formal equivalents should be used wherever possible if the aim of translation is to achieve formal equivalence rather than dynamic equivalence. The use of formal equivalence makes the understanding of the target text to be very difficult for the target readers.

The other type of equivalence discussed by Nida is Dynamic equivalence. This translation principle is practiced by translators when they seek to translate the meaning of the original in such a way that the target language word will produce the same impact on the target culture readers as the original wording (source text word) did upon the source text readers. Sometimes the form of the text may be changed. If the change follows the rules of transformation of the source language, it maintains contextual consistency in the transfer and the transformation in the receptor's language. The preservation of message and the faithfulness in the translation must be taken care of.

Nida prefers application of dynamic equivalence based on the principle of equivalent effect for effective translation procedure. He preferred dynamic equivalence for his translation because the text in the target language would have the same impact on the different readers it was addressing. Nida was more interested in the message of the text, in other words in its semantic quality. In his translation of the Bible, he took care that the message remained clear in the target text.

Nida's contribution to the theory of translation :

Important points :

1) He made his theory of translation centered on the receptor making him the key person involved in the process of translation.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

2) He believed that the process of translating is to reproduce the message rather than conserve the form of the utterance.
3) He considered the content of the message is more important than anything else.
4) He said, "To preserve the content of the message, grammatical and lexical adjustments are inevitable and the form of the utterance must be altered".
5) He believed that the closest natural equivalent is the ideal product of translating.
6) He gave preference to contextual consistency over verbal consistency because he felt that strict verbal consistency may result in serious distortion of the meaning. In other words the translator should depend on context rather than word for word co ordinance.
7) His approach to translation is primarily Socio linguistic and receptor oriented.
8) It is essentially discourse based. He considered the connotative or pragmatic meaning as the most important one in transferring the message from the source language to the receptor's language.
9) He propounds a pragmatic theory of translation.
10) His theory of translation is based on the frame work of the translational generative grammar.
11) He considers the source language and receptor's language texts as two surface structures related to each other both by back and forward transformations.

According to Nida dynamic equivalence is the main goal of translation. The translator has to see that the response of the receptors to the receptor's language is essentially like that of the original receptors.

NewMark's Contribution to the theory of translation :

Like Nida, Newmark's theory is pragmatic and discourse oriented. The difference is that Nida's theory is oriented towards the Bible translation while Newmark considers a wide range of text types and proposes two types of translation Semantic and Communicative. The mode of translation has to be decided depending on the text and its function. In this way Newmark's theory is a step further to Nida's theory of translation.

Peter Newmark – semantic equivalence and communicative equivalence : Peter Newmark proposed two theories namely 'semantic translation' and 'communicative translation'. The main difference between semantic translation and communicative translation is that the former respects source text above all and the latter considers primarily the readers.

1. **Semantic Translation :** Semantic translation 'attempts to reproduce the precise contextual meaning of the original within the constraints of the target language grammatical structure' (Newmark, 1988:58). Newmark (1988:47) believed that 'a semantic translation attempts to preserve its author's idiolect, his peculiar form of expression, in preference to the "spirit" of the source or the target language'. Newmark (1988:42) stated that 'a semantic translation is always inferior to its original, since it involves the loss of meaning'. Hence the translated version based on semantic translation is usually

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

worse in quality when compared with the original version. Furthermore, Newmark (1988) also mentioned that the semantic translation would often cause over-translation. He claimed that 'semantic translation is personal and individual, follows the thought process of the author and tends to over-translate' (1988: 47). In terms of practice, over-translation means that readers receive more information in the target language than the author has given in the source language. This is usually caused by the improper expression of the culture.

2. **Communicative Translation :** Communicative translation 'attempts to render the exact contextual meaning of the original in such a way that both content and language are readily acceptable and comprehensible to the readership' (Newmark, 1988: 47). As claimed by Newmark (1988: 47), 'inadequately and/ or inaccurately written passages can be "corrected" in communicative translation'. Therefore, communicative translation would make the target scripts more readable, like written in a mother tongue, and more appreciated by the reader. In such a way, the information the author intended to deliver would be easier to get across. Newmark (1988:47-48) pointed out that "communicative translation" is social, concentrates on the message and the main force of the text and tends to be under-translated'.

Put into practical terms, translators generally need to consider two factors at the same time : (a) to make the translated text and its style comply with the writer's ideas, and (b) to translate the source texts into the reader's understandable culture and language. Moreover, Newmark mentioned the importance of text analysis where analysis of the text-categories and their related translation methods has been highlighted. According to Newmark, the texts can be divided into three categories: (a) expressive text, (b) informative text and (c) vocative text. The function of expressive text is to express the mind process of a speaker, a writer or an originator of the utterance. This type of text includes: serious imaginative literature; authoritative statements; and autobiography, essays, and personal correspondence. Next, the informative text aims to deliver specific knowledge to readers, such as facts, reports, ideas or theories. Semantic translation theory, in general, is suitable for expressive texts, while communicative translation theory for informative and vocative texts. However, in translation processes, these two theories cannot be applied separately.

Newmark argued that semantic translation and communicative translation should be applied in the translation processes from an integrated perspective rather than alternative as neither of them could successfully accommodate all the circumstances. To a great extent, therefore, it is only by way of switching between these two methods that one will be able to create a good piece of translation.

Moreover, Newmark strongly believes that literal translation is the best approach in both semantic and communicative translation (Newmark, 1988: 39). However, he is careful to note that when there is a conflict between the two forms of translation, then communicative translation should be favoured in order to avoid producing an abnormal, odd-sounding or semantically inaccurate result.

CATFORD AND TRANSLATION SHIFTS

Catford wrote a book '*A Linguistic Theory*

of Translation' explaining his theory of translation. He introduced the concepts of Shifts and types of translations. This was his main contribution to the theory of translation. His approach to translation equivalence clearly differs from that of Nida in that Catford preferred a more linguistic approach to translation. This approach is based on the linguistic work of Firth and Halliday. Catford proposed very broad types of translations in terms of three criteria.

1) Full translation Vs Partial translation
2) Rank based translation Vs Unbounded translation
3) Total translation Vs Restricted translation

The first criteria deal with the extent of translation. The second is concerned with the grammatical rank and the last deals with the levels of language involved in translation.Catford found a formal correspondence to exist between English and French. So far as translation Shifts are concerned, he defines them as departures from formal correspondence in the process of going from source language to the target language. Catford says that there are two main types of Shifts in translation. The first one is level shifts in which the source language item at one linguistic level (grammar level) has a Target language equivalent at a different level (Lexis).

Catford's Contribution to the theory of translation :

Catford wrote a learned book on various problems and aspects of translation. His theory has, in fact, its basis in Halliday's linguistic theory. Catford's approach to translation is purely textual and linguistic. He gives importance to the sentence. In his theory, equivalence is to be established at the rank of a sentence. He ignores the contextual factors such as, the process of translation, the author, the translator, his social and cultural backgrounds, his readers, his aim in translation and the type of the text. His theory, his discourse levels do not go beyond the sentence. There are modern theorists in translation, some are western and some are from India. Among them the prominent ones are Mona Baker, Tejaswini, Niranjana, Kapila Kapoor and Lawrence Venuti. He is of the opinion that practice is more important than theory. It is perfectly correct. It does not mean that knowledge of theory is not at all necessary. In fact, all theory, especially good theory is based on information gained from practice. Good practice is based on carefully worked out theory. They are complementary to each other.

Conclusion :

Translations are bound to vary from one translator to another. But the differences in translation can not diminish the merit of the translation. It is also to be concluded that it is not possible to meticulously follow one method of translation and a translator should be open to various methods and approaches even in the same text or even within the same sentence. The aim of any translation like any other literary activity, is to make the text reader-friendly. The SLT must be translated keeping the target readers in view and it doesn't matter which theory is followed by the translator as long as the TLT is reader-oriented besides ensuring the original flavor of the SLT. A good translation extends the horizon of the art. Every translation acquires its own individual identity because the subtleties of transcreation gets inadvertently infused into the exercise of translation.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

English Language And Teaching Practices

- Dr. K. JAYARAJU
HOD of English, SGK Govt. Degree College,
Vinukonda, Guntur Dt.

English language, willingly or unwillingly, has come to stay and has been taught in Indian schools and colleges for the last 150 years or so and for the last fifteen to twenty the necessity to acquire the language has reached colossal proportions keeping In view of the global employment scenario. In most of the cases desired results have failed to show up and the most prominent reason for the failure is that our students rarely get any opportunity or are never given an opportunity to use the language. Our language teaching methodology has been besotted with the provision of content in the form of short stories, essays, poems and rules of grammar. Students generally get used to rote learning as In the case of any other content subject "find reproduce from the rote memory. They are attuned to this form of language learning as they are assessed and evaluated in this aspect only. A fleeting glance at the English language question papers at school and college level ascertains the truth that the students are mostly tested for their memory and not for their creative and critical thinking as well as other language acquisition skills. As end products, our students miserably fall in using the language even after nearly fifteen long years of English language learning at both school and college level and so struggle in the work envi-ronment.

Against this background there is a dire necessity to take a thorough introspec-tion and reflection on our English language syllabus, teaching and learning methodologies. Within the constraints that one works in our educational administrative set up, as teachers, one has no say regarding what should go and should not go into syllabus. However as teachers we have clear bearing on the teaching methodology that we adopt and adapt. Our Indian educational system as well as the classroom is undeniably teacher centered where the teacher is looked upon as the savior of students' academic lives. Teacher is the doer, speaker, performer and what not. Teachers wallow in their demy-god like status and also at the same time total responsibility of learning lies on the shoulders of this solo performer. Students are perceived as empty bowls, tabula rasa, which are titled up with teachers' scholarship. Cooperative participation is strikingly absent in the classroom. Hence a change towards better teaching learning scenario is the need of the hour. All over the world a paradigm shift is taking place towards student autonomy and lending importance to the authentic needs of student. This teaching learning process is widely acknowledged as Student Centered Methodology (SCM). The present paper attempts to look at the efficacy of these methods In an English language classroom.

The implementation of student centered methodology in a language classroom is carried out well with the execution of recent trends like Communicative Language Teaching (CLT), Task-Based Learning (TBL), Project Based Learning (PBL), Problem Based Learning, Inquiry Based Learning, Discovery Learning and so on. After providing a brief idea of the methods listed here an extensive discussion on the practice of CLT In our English language classroom, the approach that provides far reaching solutions to many of the problems faced in a language classroom, is carried out in a detailed manner.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

A task in **Task Based learning** is defined as an activity "where the target language is used by the learner for a communicative purpose (goal) in order to achieve an outcome." Jane Willis. In a task-| based lesson the teacher doesn't pre-de-termine what language will be studied as the lesson is based around the completion of a central task and the language studied is determined by what happens as the students complete it. The teacher introduces the topic and gives the students dear instructions on what they will have to do at the task stage and might help the students to recall some language that may be useful for the task. The students complete a task In pairs or groups using the language resources that they have as the teacher monitors and offers encouragement. Students prepare a short oral or written report; practice what they are going to say in their groups and then report back to the class orally. After an analysis of the student presentations the teacher selects language areas to practice, based upon the needs of the students. The students then do practice activities to increase their confidence and make a note of useful language.

The essence of **inquiry-based learning** is to make inquiry which implies involvement leading to understanding. Furthermore, involvement in learning implies possessing skills and attitudes that permit you to seek resolutions to questions and issues while you construct new knowledge. **Discovery Learning** is an inquiry-based learning method. Discovery learning takes place most notably in problem solving situ-ations where the learner draws on his own experience and prior knowledge to discover the truths that are to be learned. **Case-based learning** teaches important con-cepts and fact within the context of authentic or real-world situations. Further, this learning reduces the need for "inert" knowledge which is acquired information that is difficult or impossible to apply to realistic situations, because - was learned in a "chunked" fashion, type any out of all context or relation to reality. **Project-based instruction** is a holistic instructional strategy that builds on children's individual strengths, and allows them to explore their interests in the framework of a defined curriculum.

Communicative Language Teaching is in a way similar to these methods mentioned here as it also focuses on the learner. However all these methods ' mentioned could be used in other content based subjects while CLT has special focus on language and language acquisition skills. The basic tenets of CLT are that language is primarily for communication and so as per **Hymes** (1972), the goal of language teaching is to develop "Communicative competence" that is, the knowledge and ability " a learner needs to be communicatively competent in a speech community. It enables students to communicate in the target language by providing them with the knowledge of the linguistic forms, meanings, and functions. Students use the language a great deal through communicative activities such as games, role-plays and problem-solving tasks. The main objective of CLT is to decrease Teacher Talk Time. (TTT) and increase Student Talk Time (STT). Another characteristic of CLT is the use of authentic materials as it gives students an opportunity to develop strategies for understanding language as it is actually used. Activities in CLT are often carried out by students in small groups in order to maximize the time allotted for each student for communicating.

Teacher in CLT is looked upon as an adviser, a facilitator, a 'co-communica-tor'(Little wood 1981). Student is entrusted with responsibility of his learning in this situation. He /she co-operates with fellow learners thus leading to 'cooperative learning'. They work on all four skills i.e. reading, writing, speaking and listening. The

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

target language should be used not only during communicative activities, but also for explaining the activities to the students or in assigning homework. The students team from these classroom management exchanges, too, and realize that the target language is a vehicle for communication, not just an object to be studied. Both accuracy and fluency are evaluated. A teacher can informally evaluate his students' performance in his role as an adviser or co-communicator. For more formal evaluation, a teacher Is likely to use an integrative test which has a real communicative function. In order to assess students' writing skill, for instance, a teacher might ask them to writer letter to a friend. Errors of form are tolerated during fluency-based activities. Students can have limited linguistic knowledge and still be successful communicators. The teacher may note the errors during fluency activities and return to them later with an accuracy-based activity.

Communicative language teaching attains its authenticity and veracity through the class room communicative activities that are extensively used in teaching learning process. The activities are not just learner and learning centered but teacher oriented too. Teacher is equipped with many classroom management techniques while the learner is provided with cooperative learning techniques. To name a few, some teacher aiding techniques are eliciting, giving instructions, pair work, group work etc. The learning process also is strengthened with many communicative activities which are basically looked at as fluency activities and accuracy activities. "Fluency Is natural language use occurring when the speaker engages In a meaningful interaction and maintains comprehensible and ongoing communication despite limitations in his or her communicative competence." defines jack C Richards in his article "Communica-tive language Teaching Today". He maintains that students negotiate meaning using communication strategies and he contrasts fluency practice with accuracy practice which ^focuses on creating correct examples of use". In fluency based activities focus is on natural and meaningful use of language, achieving communication, use of communication strategies, and linking language use to context. The end product language of these fluency based activities is not always predictable. Accuracy based activities focus on classroom use of language, formation of correct examples of language, language out of context, small samples of language that may not require meaningful communication. The outcome is generally predictable as the output language is controlled.

Encompassing all the four language skills CLT activities that can universally be used with improvisations on the part of teachers are surveyed. Classroom man-agement activities like pair work and group work certainly benefit the learner as well as the teacher. Two students doing activities in pairs or few students working in small groups inherently have the advantage of confidently trying out language they know in the privacy of peers. Further there is less or no fear of being wrong and the. students benefit from listening to peers, negotiate turn taking, use language purposefully and cooperatively, try out communication strategies like checking understanding, paraphrase to get round an unknown word, reformulate other people's ideas, and supply words and phrases for other speakers. In group work, learners perform a learning task through small-group interaction. Learners in a class that is divided into five groups get five times as many opportunities to talk as in full-class organization. Other advantages are it fosters learner responsibility and independence, improves motivation and contributes to a feeling of cooperation and warmth in the class. There is research that indicates that the use of group work

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

improves learning outcomes. The success of group work depends on careful and effective organization. One important aspect to be taken care of is to give dear instructions of what is to be done and they have to be given before the commencement of group work. Both for pair and group work a demonstration or an example of the activity helps the students better.

Repetition of instructions by students would be a useful strategy to check the comprehension of the given instructions. Time limit must be set and preview of lan-guage in terms of vocabulary and grammar would be highly substantiating the preparation of group work. Teacher has to monitor closely the work carried on by the groups and help the students when necessary. Allotting roles like time keeper, note-maker, and presenter would check passive and hyperactive participation of students.

Eliciting means drawing out information, language, ideas, etc., from the stu-dents. It is a technique based on the principles that students probably know a lot more than we may give them credit for. Effective eliciting includes conveying a clear idea to the students, perhaps by using pictures or gestures or questions, etc. They - then supply the appropriate language, information, ideas, etc. finally teacher gives them feedback. Generally language ideas, feelings, meanings, contexts, memories, ‘etc are elicited. The language is learned through a process of guided discovery, and it seems likely that it will be more memorable because of the degree of student involvement in the learning.

The teaching of basic three language skills i.e. reading, writing and listening in CLT follow PWP method. PWP method elucidates the process of pre activity - while activity - and post activity. In case of reading pre reading activities like prediction, us-ing background knowledge, skimming are used. While-reading activities include chunking. Scanning and organizing. Some CLT reading activities are

1. Jigsaw Reading.
2. Dramatic Reading.
3. “Cast” the Story - Ss choose well-known film stars to act in the movie version of the story. Ss must justify their choices.
4. Movie Poster - Ss design and draw a poster for the movie version of the story. Ss present their poster and justify their design.
5. Dialogues : Between 2 characters who do not share a scene in original story; S meets and interviews a character from the story; One S becomes a character, the other S (s) interview; One S becomes the author of the story, the other S(s) interview (Post reading).
6. Letters : As a character in a story; To a character in a story
7. Diary - Ss write a diary as one of the characters
8. Rewrite the Story - from a different character’s point of view, or with a differ-ent ending, or with a surprise plot element.
9. Student - Made Reading Tests.
10. Student-Made Ooze: Ss in pairs, same paragraph; Pair writes 2 different closes, same text; Exchange 2 clozes with another pair; Second pair tries to complete orally, back to back;
11. Dictations: Classic, Missing words. Back to back, Shouting etc.

(Courtesy.: ELF Work Shop, George.Bishop Junior, Senior English Language Fellow. U.S. State Department)

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

'Listening' too follows PWP method. Pre-listening activities help students use their background knowledge about the setting, topic and language associated with them so that they can anticipate and predict what they will hear. Purpose for listening is set in advance through visuals, topic related discussion, prediction and pre-teaching of needed' vocabulary and structures. While listening, students are expected to take notes, note down information, accomplish a task.-Repetitive listening takes place dur-ing this phase moving from general to specific. While-listening is followed by post lis-tening activities like reading, writing or speaking.

Writing has five step writing process which once again falls Into PWP model. Pre-writing activities like brainstorming, clustering, webbing, mind mapping, diagramming can be used to gather the needed information on any topic. While actually writing organization in the form of grouping and outlining takes place. It also includes rough draft, revision and the final draft Some CLT writing activities could be

1. Paragraph and essay, ideas : Introductions, Interviews (Student descriptions), An important person / favorite person / friend; Favorite place or thing; Morning person or night person?; Weekends / Weekdays; Recipes / How To ; Funny or Scary Story.
2. Relaying instructions : Building models./ drawing pictures; Giving directions; writing commands : "Mary, take off your left shoe."
3. Exchanging letters ; a) Writing messages that ask for a reply : To John: What kind house do you live in? From Maria." b) Advice column : "Dear Professor X", c) Letters of complaint: "Dear Complaint Department"
4. Group writing : News broadcast, Class bulletin, Tourist brochure, Advertisements, Group fairytale.
5. Other writing activities: Stories from pictures, I am the Curtain, Poems, Pen Pals, journals (courtesy: ELF Workship, George Bishop Junior, Senior English Language Fellow. U.S. State department)

Speaking skill which has always been considered the most difficult one to be ac-complished has been presented quite innovatively in CLT where meaningful use of language in real life is the focus. This skill as the other skills is integrated into other language acquisition skills. Essentially 'speaking' is not approached through PWP model as speaking, in CLT, takes place continuously. However many effective speaking games and activities such as information gap activities (Student a has some information which Student B doesn't have), opinion gap activities (Ex. Starting anew civilization), preference line etc. can be employed to generate good amount of natural talking. CLT researchers and experts have worked extensively on communicative activities that could be used to teach vocabulary as well as grammar. Vocabulary may be presented through translation, pictures, realia, pictograms, mimes, synonyms, ant-onyms, hyponyms, giving examples, providing definitions, providing a context and so on. While teaching grammar teachers should first show learners an example of how grammar is used to communicate information. The example of the grammar structure that learners see before learning about the structure should have a context - a situation or theme that connects all the words or sentences. The example should also be interesting for the learners and give as much information as possible about the different forms of the structure. Some suggested activities for grammar

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

practice are Picture Cue, Situation, Free Practice, One Word Clue, Substitution, Scrambled Sen-tences, Repetition, Cloze / Fill in the Blank, Multiple Choice.

References :

1. Dave, J Willis, 2007. 'Doing Task-Based Teaching' Oxford : OUP. Little wood, W: Communicative Language Teaching: An Introduction, Cambridge Uni-versity Press, 1981.
2. Richards, J.C. & Rogers, T.S. (1986). Approaches and methods in language teaching: A description and analysis. Cambridge, UK : Cambridge University Press. Widdowson, H.G. (1984) Explorations in Applied Linguistics 2, Oxford OUP. Wills, Jane 1996. 'A Framework tor Task-Based Learning'. Harlow: Longman.
3. "The advantages of communicative Language teaching": The Internet TESL Journal, Vol. XIII/No.2, February 2007, http: //iteslj. Org/Articles / Belchamber –CLT. Htm/
4. "A Task based approach" http://www.teachingenglish.org.uk/think/ methodology/ task_based.shtml.'
5. Richards, J.C. "Communicative Language Teaching Today''.
6. http://www.professorjackrichards.com/pdfs/

English Literature And Current Trends in India

- Dr. N. THYAGARAJU
Principal, S.A.S. Degree College,
Vijayawada, Krishna Dt., A.P,

What is important in literature is voice and keen observation of life, which the writer observes from the mundane world. But the significance of great literature is marked as to how an author transforms the everyday experience into an immortal piece of imaginative literature that echoes the soul of the readers. Today in the Postcolonial age we are not only concerned with aesthetic value of literature but also other values like social, ethical and ecological etc.

The sub-continent of India is a superb congregation of multiethnic and multicultural transaction. English being a lingua-franca for literary expressions has been significantly sufficient to give vent to the cultural debates on multiple issues. So Indian Writings in English are translations. Trans creations or original writings, which have been succinctly potential in dealing with the myriad issues afflicting and affecting the humanity at various times. Some such issues have been elaborated taking into account the available literary exercises and expressions on cultural diversities. Indian literature is in its multifarious forms expressed through different languages and the multicultural. Multilingual, multiracial and multi-religious fabrics of India are its great strength. The diversity and plurality are cornerstones of Indian literature that is founded on its eternal culture and civilization. Customs and traditions religion and spirituality.

India represents the multiple faculties of aesthetic exuberances. It has a glorious tradition of cultural diversities of the past or recent years. As such, to work out a compendium of literary exercises, it is difficult to exercise the appropriate selection. Keeping in view this necessity, an attempt has been made to choose the balanced representatives of literary forms, trends, movements, techniques and concepts. Some undiscovered areas of Indian writing in English have been discovered. The subalterns' literature as have been called the Dalit or Tribal literatures and the Medieval Indian literatures are still influencing the literatures of the modern and postmodern eras or the literature seeking liberation from multiple social barriers or restrictions or literature that has not yet seen the critical light or delight and have been the areas of concern.

Multiculturalism is a concept ideology advocating that society should consists of, or at least allow and include distinct cultural and religious groups, with equitable status (Wileipedia 2007:1). It also refers to ethnic and cultural diversity, tolerance, acceptance and cosmopolitanism. Canada has both Anglophone and fracophone. However it has the equation of romantic nationalism where we have trinity of culture, language and nation. Frye sees a kind of thematic unity rather than plurality in Canadian Literature. Multiculturalism contrasts with the monoculturalism, which is based on cultural homogeneity that believes in the policy of assimilationist policies and practices to encourage forms of acculturation to the norms of dominant culture. This means there should be one culture, one race and one language.' Hence it is opposed to the idea of natural identity also. The term Multicultural is also often used to refer to non-European immigrant groups in countries such as the United States, Canada, Australia and New Zealand. This usage is similar to the terms NESB (Non-English Speaking Background) and CALD (Culturally and Linguistically Diverse) people. (Ibid:1)

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

Since Multicultural Literatures are set in different social and cultural landscapes, they may have different themes, linguistic differences and versions of translations. The intralingual and intra-cultural studies inaugurate the study of not across the lines of unequal power relations but juxtaposes all the literature, language, culture, orality, media hypertext and arts at equal footings. The idea is to see all the groups and segments of society in flux of progress and development. It goes beyond the commonwealth and post-colonial study or modern or postmodern study of literature. It sees everything is related to everything. It is hybridized and intermingled in our life and literature, arts and language, theory and practice. The idea of this cross-cultural synthesis where all kinds of literature and aesthetics combine and envision is for a composite world literature and aesthetics. We need to think about such literary instances in the globalized context of inter-dependence. Literature and literary instances are parts of culture and help to weave that sacrum. Berocovitch in his discussion of the culture of American Puritans calls "the webs of significance spun out by successive generations… in order to justify their way of life to themselves and to the world at large." (1978:xiv)

Multicultural Literature in India : Critical Perceptions will set an example of a new and emerging kind of literature that can be entitled as multicultural Indian literature. At the same time, it uses a tool of aesthetics as well as ethical tools of analysis that provides a new insight to the reader. The local narratives, stories and histories, the rhythms, rhymes or other technical devices, cultural, racial and ethnic differences form a rainbow of literature of national and international literature which we can easily recognize as Multicultural World Literature.

Multicultural Literature is based on the inclusion of the other – and it crosses the boundaries of cultural specific micro or meta-narratives, print, oral or hypertext. It is multi faceted, cross-cultural, open ended narratives and aesthetics, which celebrate heterogeneity, conflicts, oppositionalism, contradictions, divergences and differences. It attempts to fuse, harmonize and assimilate into a unified world cultural and literary tradition. It is the single stream of totalizing story of globalization and postmodern world.

Multicultural Literature is the literature of diverse groups. It is a combination of many streams. It is a Sangam that flows towards ocean which pacifies everything. The polyphonic voices of the people, their customs, traditions or way of life etc. are beautifully reflected in the multicultural literature.

The displacement of foreign forces provides an opportunity for the flourishing of Multicultural Literature. It grows, blooms and its fragrance is blown in the winds. The very tolerance, co-existence, free and frank expression of ideas in the choice of the language create forms or styles, themes and contents in a multiple ways that explains the very existence of multicultural literature. The competing traditions, diverse culture identity, intermingling of themes, styles or expressions, migrant and nature identities from the very essence of multicultural literature.

In the simplest way, "Multiculturalism is from many cultures," as John Kibbler Says: "This could mean one culture + second culture + third culture = … or many cultures within a culture i.e., subculture + sub culture + … or combination of both." For Luso, 'Multiculturalism' can be best explained by reference to its three most prominent paradigms, i.e., Collectivism, Egalitarianism and Diversity. In short, multiculturalism is a negotiation between two or more cultures within the country and beyond it.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

The American concept of multiculturalism is the assimilation view of the melting pot' in which diverse groups such as African, native, Latino/a, Asian, gay, lesbian, working class, minority religious groups, immigrants were supposed to be assimilated into a new nation and to develop a new identity of commonality. This is called American Mainstream' or 'American National Culture' in which each individual, labelled a minority, a participant in a sub-culture or non-mainstream, should try to blend. In contrast, those who view the United States a "salad bowl' recognize that individual culture contributes to the making of the American culture. American Culture is in a continuous state of flux because elements from the various cultures (language, values, and arts, so on) filter into the nation's store of ideas, values, and institutions, in addition, participants accommodate themselves to the status quo while retaining some aspects of their culture (Harris, 189). Yet multicultural questions pervade art and literature as Guerin and others say:

In a multicultural country, a new policy for literary instruction is to be decided in terms of canon. The question is, what works are to be read by whom and in what order? A text, the product of culture as well as individual aesthetic object and cultural document is a part of a legacy of a group. The literature of a country is a literature of a group of men and women of all sorts, of sub-cultures, racial, ethnic, and women of all sorts, of sub-cultures, racial, ethnic, national, regional and local. Such texts are to be read in the context of present canon and Multicultural, Multiracial and Multiethnic and other contexts (3Ms.). "One of the advantages of Multiculturalism is that it will decrease alienation of many readers form literature and increase the powers of literature and textuality over electronic media to some extent" (Stimpson, 183). Secondly, the canonization of multicultural curricula would ameliorate the facts of racism, sexism and class bias. Thirdly, the multicultural literature and literacy will support a multi-dimensional environment that reflects and inspires pluralistic attitude toward acceptance, tolerance, and co-existence in and out of the classroom. In other words, when student recognize their own culture in respect of other cultures, they may be able to accommodate diversity in some level. When individual aspects of culture are identified, they can be used to reflect similarities and differences in human nature throughout the world. Diversity in literature and life can be used to connect and guide literary thoughts towards qualities of acceptance, tolerance and co-existence. "Having a culture is nice," a student wrote. "It lets you know you are somebody" (Muhammad 226). In this view, our institutions have to adjust and reform in some ways; the curricula identifying multicultural goals and philosophy.

Multicultural Literature in India :

The stream of Indian literature originates from Vedic literature which, passing through the passages of spiritual and devotional spots, rests on nationalist consciousness and nationalist movement during the colonial period. In the post-colonial India, we witness a tension between tradition and modernity, Indianness and Westernization. In fact, these binary strands are the productive and conflicting elements of modern Indian writers. Yet, Indian Literature cannot completely be divorced from its age-old tradition. In fact, the authors raised the issues of linguistic, regional, national and cultural identity, as well as of literary style, artistic quality and poetic tradition. To me, Arundhati Roy's *The God of Small Things* is a true combination of tradition and modernity, regional and national issues, and above all it poses global issues. It has assimilated

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

Indianness as well as Western spirit in its form and style. It is a true symbol of inter-caste, inter-religious and inter-racial anecdotes and hence like mastiza. Therefore, it is a representative multicultural novel of contemporary India, written in elegant style. The contemporary variations of the Multicultural literatures in India are available in their multifarious forms. *The Princeton Handbook of Multicultural Poetries* records:

The long-term success of the progressive (left-wing) movement in languages like Urdu, Hindi, Marathi and Bengali "Protest" movements like those involving the Hungry Generation poets in Bengali, the Pratirodhi Kavis ("Oppositional Poets") and Akavis (anti-poets) in Hindi the Dalit poets in Marathi, the "naked poetry" writers in Telegu and protest poets in Tamil and Malayalam: a strong upsurge of women poets in Bengali, Hindi, Marathi, Oriya, Punjabi and Kannada and the national prominence achieved by the poets of the 1960s and 1970s in Oriya and Kannada. They are also evident in the reputations particular "modernist" poets have acquired in the various Indian languages, e.g., Mukti Bodh, Dhumil, Agyeya, Sahay, Saxena, Kedarnath Singh and Shrikant Verma in post-colonial Hindi; Das, Bose, De, Narendranath Chakrabarti, Sunil Gangopadhyay, and Subhas Mukhopadyay in Bengali, Rage, Madhekar, Karanikar, Kolatkar, Mangesh Padgaonkar, Namday Dhasal, Narayan Surve, and Dilip Chitre in Marathi, Chandrasekhar Kanbar, Gopal Krishna Adiga and K.S. Narsimha Swami in Kannada, N.Picamurti, Shanmuga Subhaiah and Gnanakoothan in Tamil, and Nissim Ezekiel, A.K. Ramanujan, Jayant Mahapatra, Daruwalla, Adil Jussawalla, Mehrotra, Parthsarathy, Gieve Patel, Kamala Das, Eunice de Souza, Chitre and Kolatkar in English (Brogan 1996:205).

These are just a few examples of Indian authors writing in different languages. Yet, the need of the hour is to compile and canonize the Indian literature in original as well as in their translated forms for the students of literature, so that they will be acquainted with the Indian poetic and aesthetic tradition. It is really a difficult task to select representative writers from different languages and regions: however an attempt I s to be made in this direction so that the multicultural writers may get proper representation irrespective of their caste, creed, region and religion.

References :

Against Race: Imagining Political Cultures: Beyond the Color Line.

Cambridge, M.A. Harvard University Press.

Commonwealth Liturature : An Over View

- Dr. P. RAVICHANDRA
Research Scholar in English, ANU-CDE,
Guntur, Guntur Dist. A.P.

Commonwealth literature can be called as 'Third World Literature', 'New Literatures in English', 'Minority Literature 'Marginalized Literature' and 'Post-Colonial Literature. It means the literature produced by the former colonies of Britain. Asia, Africa, the carribeans and north America were once colonized by the United Kingdom. The works by those country writers are regarded as Commonwealth Literature. Even though the British is the cause of Commonwealth Literature, their literature is not considered as Commonwealth Literature. Over the last three decades, there is an increase in its wide popularity.

Commonwealth literature refers to the literature written by the Commonwealth countries outside the Anglo-American tradition. Some of the creative writers in Commonwealth countries have decided to use English in their own way not following the British. Raja Rao in his preface to Kanthapura wrote:

It (English) is the language of our intellectual make up- like Sanskrit or Persian was before – but not our emotional make up. We are all instinctively bilingual, many of us writing in our own language and in English. We cannot write like the English. We should not… (1)

Katherine Mansfield is also reported to have told that 'wherever I live I write with Newzealand in my bones.' Commonwealth literature is rich in poetry and fiction but poor in drama, non-fiction and literary criticism.

The factors led to the growth on Commonwealth are:

(i) The British Withdrawal from their former Empire.

(ii) The consequent development of newly independent nation.

(iii) The assertion of an independent cultural and political identity. Commonwealth Literature can be usefully studied under two different categories.

(1) The literature written in those commonwealth countries where English is practically a native language, for example, in Australia, New Zealand and Canada.

(2) The literature written in those countries where English is used as a second language (or even as a foreign language), for example, in India, Commonwealth in Africa (Kenya, Nigeria, Tanzania, Uganda, Zambia, Zimbabwe), the West Indies, Sri Lanka, and Bangladesh.

The use of English is different in both the categories. In the second category, "the manner of English is exploited". Apart from grammatical and semantic structure, it remains a 'new' language. The same words carry new meanings and concepts in a new environment.

The Commonwealth can be called the British Empire in reverse, "it is the flowering of independent entities out of the bondage of colonial dependency." (Dhawan, 2) It has been asserted that "in spite of our great diversities, we share a great deal, a commonwealth that enriches all our lives." (Macdermott, 1989) Commonwealth literature focuses the areas ~like aesthetic and cultural components, Cross-border inclusion, cross-cultural encounters, postcolonial studies, Native influences, diaspora studies, multiculturalism, ethnicity, translation studies, comparative studies and so on. In other words, east-west encounters, cross-cultural con-

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

flicts, racial ethnic conflicts, marginality, existential predicaments, individual vs. the society, man-woman relationships and diasporic vision are the themes dealt by the writers of commonwealth literature.

To begin with poetry, the predominant themes are landscape, national identity, love, African consciousness, sense of liberty and freedom. The African poets like Bernard Dadie, Okot P'Bitek, Dennis Brutus, Wole Soyinka, J.P.Clark, Chistopher Okigbo, David Rubadiri, Noemia De Sousa and Flavien Ranavio express their sense of belongingness in their poetry. In the poem "I thank you Go" by Dadie,

I thank you God for creating me black,...

White is a colour improvised for an occasion

Black, the colour of all days

And I carry the World since the first evening.

I am happy

with the shape of my head

fashioned to carry the World,

satisfied

With the shape of my nose,

which should breathe all the air of the World, happy

With the form of my legs

prepared to run through all the stages of the World.

I thank you God for creating me black

For making of me

Porter of all sorrows

Still I am

Glad to carry the World,

Glad of my short arms

Of my long arms

Of the thickness of my lips..

Apart from the employment of native tradition, traditional religion and belief in their creative writings, they deal with the problems like corruption, oppression and exploitation.

In Australian poetry, the theme of 4Australian image' is the central point. It has been finely portrayed by the poets like A.D.Hope, Judith Wright, Mary Gilmore, Douglan Stewart and James Mc Aulety. One such example is A.D.Hope's poem 'Australia' in which the theme of image of Australia is well expressed.

A nation of trees, drab green and desolate gray

In the field off uniform of modern wars

Darkens her hills: those endless outstretched paws

Of Sphinx demolished or stone lion worn away.

The Canadian poetry also adapts the theme of landscape. Canadian poets like A.J.M.Smith, P.K.Page, Margaret Avison, Margaret Atwood, Anne Wilkinson, Charles Mair, Robert Finch, Dorothy Livesey and A.M.Klein depict this predicament in their poems. Margaret Atwood has used landscape as an integral part in her poem "Journey to the interior'

That the hills

Which the eyes make flat as a wall, welded together, open as I move to let me through [...]

whatever I do I must

keep my head. I know

It is easier for me to lose my way

forever here, than in other landscapes

Post-independence Indian English poets like Nissim Ezekiel, A.K.Ramanujan, R.Parthasarathy, Jayanta Mahapatra, Arun Kolatkar and Kamala Das have tried to set its roots which got broken with the past. They try to continue with

the past by reclaiming their identity. In 'Mythologies IV A.K.Ramnujan revokes the myth of Hiranyakashyapu and Prahalad. A.K.Ramanujan's prayer to Vishnu is significant:

End my commerce with bad and night owl. Adjust my single eye, rainbow bubble, So I too may see all things double. (226)

In poems like 'Composition'. 'Death and the Good Citizen', 'Looking for the Centre' Ramanujan uncovers the layers of Hindu mind. Through that process, he is able to reconstruct our identity as Indian. He compares two kinds of funeral rites — eastern and western. That shows the Indian identity:

But
you know my tribe, incarnate
unbelievers in bodies,
they'll speak proverbs, contest
my will, against such degradation.
Hide-bound, even worms cannot
have me: they'll cremate
me in Sanskrit and sandalwood
have me sterilized
to a scatter of ash. (136)

Chinua Achebe in his novels such as Things Fall Apart, No Longer at Ease, and Arrow of God talks of the traditional Ibo life, transition from colonial rule to independence, destruction of traditional life in the hands of the colonial people. Indo-Anglian novelists like Kamala Markandeya in Some Inner Fury, Bhabani Bhattacharya in A Dream in Hawaii, Raja Rao in The Serpent and the Rope have stressed this new phenomenon of a cultural assimilation. A Dream in Hawaii presents a penetrating look at the clash of values between the East and West. Anita Desai's Bye-Bye Blackbird and Chaman Nahal's Into Another Dawn also explore the life of Indian who goes abroad and how he fails to adjust to the alien culture. Meenakshi Mukherjee comments, A large number of Indo-Anglian novels tend to concentrate on the so called encounter between East and West, not only at the level of people but also at the level of ideas. (27)

Among the post-Independence Indian novelists Anita Desai and Aran Joshi are committed to existentialist themes. The emotional turbulent inner self of the individuals is explored in their novels. V.S.Naipaul also talks of the loss' of identity in his novel A House for Mr.Biswas. The Canadian experience of alienation has been variously interpreted by writers like Margaret Atwood and Margaret Laurence.

Women started questioning their subordinate status. With the fall of the European colonies in Africa, South-East Asia and Latin America and the Caribbean islands, it was felt by the feminists belonging to once-colonized territories in the eighties that it is non-sensical to be represented by aliens. They want to represent themselves in their own terms, hence postcolonial feminism. After colonial development, it emerged and gained currency as a critical spade only in the 90s. It straggles to push back economic, social, cultural, psychological and colonial leftovers. The term is generally applied "to describe any kind of resistance, particularly against class, race, and gender oppression''. (Theime, 2003). It does not approve of unjust power structures and relationships. It argues for "social justice, emancipation, and democracy in order to oppose oppressive structures of racism, discrimination, and exploitation" (Nayar, 2008) by hiding colonial dynamism.

Canadian novels have portrayed the attempts of women protagonists to overcome their marginalization and occupy the centre. This is achieved by acquiring self-knowledge. The process of self-realization is achieved in Atwood's

Surfacing and Laurence's The Stone Angel. Self-realization in the feminist concern projects the liberation of woman from oppression. Indian novelists like Nayantara Sahgal, Shashi Deshpande and Shobha De have dealt with the issues related to women. Kamala Markandaya deals with the interaction of the two cultures and the resultant identity crisis. India's quest for its true identify in the contest of cultural changes finds projected on her novels. Ruth Prawer Jhabvala's protagonist Judy by marrying an Indian in A Backward Place saves herself from the cultural alienation as she develops the sense of -belonging to the lower middle class Indian family.

In the words of Manukonda :

The term 'post-colonial' denotes a hierarchical relationship with i the colonizers and certain contexts of related cultural, economic, racial ' and gender issues; ....The Queen's English too has vanished into oblivion and in its place we have 'English' in the Indian idiom, which will hardly be discernable by any reader unexposed to Indian culture and history. (IS)

The writings of Commonwealth writers stand in comparison with Anglo-American writings. They shift the emphasis from English literature and American literature to Literatures in English. It has added a new dimension to the study of English literature.

REFERENCES :

- Dhawan, R.K. Commonwealth Fiction. Delhi: Classical, 1988.
- Manukonda, Sarala Devi. "A Critical View of Contemporary Commonwealth Literature: Through Study of Two works of Fiction by Indian Authors Endorsed by Man Booker Awards." Contemporary Research in India: Vol.4, issue: 2. 11-15.
- Mukherjee, Meenakshi. Twice Bom Fiction. Delhi: Arnold Heinemann, Nayar, P.K. Post-Colonial Literature: An Introduction. Delhi: Pearson Longman, 2008.
- Rao, Raja. Kanthapura. Delhi: Oxford University Press, 1989.
- Ramanujan, A.K. The Collected Poems of A.K.Ramanujan. Delhi: Oxford Press, 1995.
- Theime. J. Post-Colonial Studies: The Essential Glossary. London: Arnold, 2003.
- Wangar Wa Nyateu-Waigwa, Encyclopedia of African Literature. Simon Gikandi, ed., Routledge; 2002.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

Folklore, Folkculture and Folk Liturate – Some Reflections in Andhra Tradition

*- **Dr. T. Krishnamurthy***
Z.P. High School, Chilakaluripeta,
Guntur Dt. A.P.

Folk art means any sense of art produced by peasants pastoralists seamen, artisans and trades people usually living away from urban centres in societies that have preserved earlier traits by wrong apart, culturally and frequently physically, sometimes even the nationalistic or religious art of certain unflokish city people is considered folk art. Folk art embraces literature, music, dance and the visual arts. Folk literature is the oral lore of cultures with no written language and has at sometime been produced by nearly all known people. It even exists side by side with the written record in advanced cultures carried on by children and by the unlettered, but in many unbanized areas it is gradually being replaced by books and newspapers, radio and television. Major forms of folk song ballad, fable, folktale, proverb middle and charm.

Folk culture represents the lives of common man and of their beliefs, traditions and customs. They are in the spoken from of their language, expressed in tales and songs accompanied with dance (imitatable models). In their representation, they select one of the commonest, popular opinion and it is being expressed in their tales songs, riddles, rhymes and proverbs. They focusses that their contemporary way of life and the living style which are pseudoscientific. The commonest popular opinion is of their ancestors, founders of their community or race, and of greatmen as it is of their belief. It is transmitted from one to another, and from one generation to another among communities through verbal art or in oral tradition. By studying these aspects the researcher can explain, how the human culture is transformed from one period to another period in the history of past.

The Folklore of India in general and Andhra Pradesh in Particular encompasses various aspects of expressive behaviour as a dialogue between human groups and their physical and social environments. These manifold cultural forms are information banks and communication systems that explicate the spatio-temporal dynamics of adaptive processes. Folklore studies from the Indian perspective perhaps lies in the amalgamation of the hegemonic model based on literacy and the mnemonic model grounded in orality. the former brings out the linear structural paradigms innately represented in cultural expressive traditions and the letter reveals the nonlinear and hyper-textual structural patterns that form the cultural behaviours of the Indian populace.

Tale telling is a folk practice that not only reveals the worldview of the tellers and their stock audience but also strengthens their bonds as a community. The whole process of performance of tale telling articulates the identity of the folk community. The papers on “Narrative Traditions” and “Folktales of A.P.” included in this issue are an attempt to describe and analyze the verbal expressive traditions of communities practising the folk arts in Andhra Pradesh. The articles on the different verbal and non-verbal art traditions of Andhra Pradesh such as Burra Katha, Oggu Katha, Pagativesham, toy making and metal craft in this issue attest the fact that these are still living traditions of the Telugu speaking people.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

In the wake of globalization, however, communities practising these arts are being marginalized and struggling to retain their own identity. "Giving back to the people what we have taken from them and what rightfully belongs to them' is the ethical and moral basis of the study of folklore. This self consciousness, if developed, would benefit various folk groups that are often stereotyped as illiterate and backward. Already, the forces of modernity as represented in the new socio-economic formations regulated by the global capitalist market have recodified existing language systems and semiotics through the electronic media and eclipsed the communities that were based on orality. To prevent this, the new generation needs to be sensitized through the publication of such newsletters and other means. Hence, this humble attempt.

In nucleated villages of upland Andhra Pradesh, the monsoon is the primary source of water in the absence of perennial rivers. The task of peasantry became two fold – first, the channeling and augmenting or *rainwater flow*, and second, *streamlining* of cropping pattern (wet and dry) with the flow of water. This situation demands much labour. Fetching labour seasonally could throw productivity and costs out of sync and causes migration of labour that could aversely affect the rural economy. One way of solving such a crisis is restricting the mobility of labour by a 'moral economy' where reciprocity norms are regulated by subsistence (Scott 1977). Hence, it is not uncommon to tie the agrarian proletariat to the land (i.e. bonded labour) in these villages. The'bard tradition' perhaps emerged as a device to enable such restriction. It is interesting to note that the 'bard tradition' exists in the upland cultures more than in other cultures such as valley or forest cultures.

In table-1, it is evident that every bard community has a narrative to perform to the patron community. The Jambapuranam narrative, the caste myth of the *Madiga community*, is presented here to postulate distinct features of the folk narratives found in the form of caste myths of rural India in general and Andrha Pradesh in particular.

The oral text in its performative context is collected from a minstrel community of the Madigas namely, the Hindu Madigas. Two dimensions of the Jambapuranam are considered here- the story's causal structure (plot) and the sequence of events as ordered in the narrative by the narrator (discourse).

1) Plot as Narrative Structure :

The plot of Jambapuranam is tri-episodic-the *Adi Puranam, Sakti Puranam Basava Puranam*. The myth being a multi-plot structure, it can be performed independently or as a whole. Performers manipulate duration of each unit of performance both in vertical and linear temporality by transiting between the realms of performance text and mental text with the Madiga as an axis. The performers can shift back and forth in the text in narrating the units of the text.

Leather Puppetry is called "tolubommalata" in Telugu. The Word "tholu" means leather and 'Bommal-ta', playing with leather dolls or figurines. It was once presented by indigenous Telugu folk artistes known as 'ata gollalu' (cowherds players) who belong to the Jangama (Saivite mendicants), and Balija castes. Today, most puppet players in *Andhra live in some villages of Vishakapatnam, East Godavari, Ananthapur, Cuddapah, Nellore, Nalgonda and Guntur*.

Puppets are made of deer, goat, calf or buffalo skins. These hides are tanned, made translucent and cut into various shapes and sizes. The sizes of puppets range from one to six feet depending upon the age and nature of the charac-

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

ters Three skins are needed for making big figures and two for medium figures. First, the artiste draws an outline with pencil or charcoal, often tracing an old puppet. For jewellery, they puch holes in the skin.

There are two distinct styles recognizable in the Andhra Pradesh puppet theatre tradition. The northern style is prevalent in the *districts of Visakhapatnam, East Godavari, West Godavari, Krishna and Guntur*. The puppet's normal size is five feet and is sometimes human size. The southern style exits in the entire Rayalaseema sregion, especially in the districts of Ananthapur and Kurnool. Here, puppets are smaller and are around four feet. The northern performance style is more dramatic, the southern more narrative.

Performance :

Traditional shadow theatre has a narrative text, which is presented in poetic form. Neither the narrator nor the singers are visible to the audience. Through variations in pitch, the actor gives the puppet its own voice. *Andhra puppeteers* have unique modulation and stylised delivery that sets them apart. Traditional puppeteers leave spoken words to the group leader who delivers all dialogue by changing his voice. Women, too, can lend voice for female characters. Puppet movements have their own characteristics, like peculiar jerks that heroic characters show, aimed at making them appear superior to human beings. Striking their heads against the ground shows intense agony and frustration.

Performances begin at 9 p.m. and can conclude at 5 a.m. before the play, performers conduct ritualistic worship to Vinayaka and Saraswathi. The troupe of shadow puppeteers consists of eight to twelve artistes. The troupe will have at least two women for singing and speaking female roles, two men for male roles, three instrumentalists for *playing the harmonium, Sruthi, and cymbals* and one assistant who is used for quick supply of puppets and maintenance of lamps. They select an open place in the village for the stage, planting four-bamboo sticks to form a rectangle shape with a white cloth tied to the poles. The commentator is behind the curtain and there are a row of the lights that throw the shadow on the screen.

The Themes of the plays :

The Performance draws from the epics and local legend with raucous humor and wisecracks about current events. For epics, the troupe uses regional versions of *Ramayana and Mahabharata*. Very rarely, they write new stories. Many traditional troupes are now performing plays on social problems like sanitation, healthcare, girl's education, family planning and environment. Such scripts are generally provided by organizations (or the government) that sponsors the shows.

The scripts are usually memorized. Characters in traditional shows are recognized by voice, make up and costume, which remain unchanged. Comic characters are present in all traditional plays. These characters sing and dance humorous songs bordering on the obscene. They occasionally participate in the narrative as secondary characters-servants in the king's courts, attendants to king or confidantes.

Leather Puppetry:The Art and Tradition :

Performers :

There is hardly any formal training for the puppeteers in their art form. Members of the troupe gain experience through participation in the performances. It is not uncommon for infants and toddlers to be present backstage during performances and providing assistance from the age of 4 or 5. Outside shows, seniors help

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

juniors improve their ability to read and memorize tests, often from handwritten manuscripts. All puppeteers are adept in the folk dances of their region, as they often dance with their puppets. Performers are mostly wandering troupes. They wander for nine months in a year from village to village giving performances. The whole family will travel from to village to village. The villagers give some money and rice to the puppeteers.

The other artistes are also of equal importance to the performance. One, attired in Multicoloured garb with ash marks on his foreheads and seemingly distorted demeanour, is the hasyagadu (the comedian). He is the commentator who connects the story event, be it historical or mythical, with the present situations to help the audience relate them with life experiences. The other, attired in plain coloured kurta and turban, comments on events that are crucial to the progression of the story. He interprets the text in verse form and connects the events by narrating in prose.

A levy of two rupees per hundred rupees collected is imposed by the community. It is utilized as a corpus fund of the association for the welfare of the settlements. Earlier, two more rupees were collected from the revenue and given to old people who used to perform. Another levy is imposed on every household, termed 'joe pannu' (earning by begging). Collected at the rate of half rupee to one rupee, it is paid to the Matadhipathi at Shamsabad when the communities of performers visit Srirangapuram in Mahaboobnagar district. The Matadhipathi settles disputes among households in the community.

The Plight of women in folk literature :

Folk literature has liveliness and strength and beauty, it focuses on the picture of life with reality. Language, event, meaning and dialogues are emerged from that of real life. For that reason. Folk literature establishes intimacy reverence, fondess and love that springs in the hearts of community. The subject matter and form are intertwined or mingled in the folk literature and they provide pleasure and delights the community. The subject matter and form is of purity and it reflects the real aspects of life.

One chant once own experiences and feelings in folk literature either by delision and amends the past and regulating the contemporaneous. Folk literature is used in the process of propagation of human productivity in a customary and traditional ways and it imparts excitement when they are in a relaxed mood.

In folk literature if we speak of women and their place, we have to speak of family, because family is the basic institution for society. So we have to speak of society in which the family existed. The treatment of women in family and in society is cruel, she is sub-human. They work incessantly and produces crop and crop is being prepared as food at home by them yet she is made unfit to enjoy food properly. The entire society suppress her by enslaving, emasculating and she is confined to mere slavery.

Myth and Nationalism :

According to Linnekin "Symbol of collective identity are particularly proven to reconstitution or reconstruction" So that the present days signification of the freedom, nationalism and similar ideologies are legitimized. In india during the freedom struggle and after the freedom was won, this choice was very carefully exercised. The historical, political, religious and a variety of social factors as we know, shape the growth, development and popularity of Mythic narratives. It is difficult to know exactly what pressing political, social, cultural needs are political upheavals of India forced the simple folk *narrative of Rama, Krishna and Arjuna* to become the ba-

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

sic frame for a mass of *Mythological, Historical, Religious* and social data and blend is into the most important narrative epics of nation. However one factor is very clear that both *the stories of Rama and Krishna must have become Ramayana and Mahabharatha respectively* when India's cultural identity. Nationalism, value system, social structure, and the norm of Kingship might have been threatened, even if temporarily and when India, perhaps needed strong cultural havoc who calved re-establish the traditionally concealed and accepted ideal social nor threatened. *Bhagvadgita* is the most reverend treatise on *Indian values, morality, life style,* and indeed closely affiliated with the epic of Mahabharata repeatedly reminds the national consciousness "Wherever and wherever there is a decline in value system (Dharma) and predominant rise of bad value system (adharma), at that time I defend myself."

Reference :

1. Jocelyn Linnekin, *"Defining Tradition: Variations on the Hawaiin Identity" American Anthropologist, Vol.10 (1983). Pp.249.*
2. "Yada Yadhai *dharmasya galnirbhavati Bharata Abhyuttanam Adharmasya tadatamanam srijamyam" (Bhagawatgita).*

Selected Bibliography :

1. Edward W.Said, *Orientalism (1979). Pp.2067.*
2. Arjun Appadurai, Frank J.Korom, Margaret A.Mills, *"Introduction" in Gender, Genre, and power is south Asian Expressive Traditions. Eds. Arjun Appadurai, Frant J.Korom, Margaret A.Mills. (1991) p.22.*
3. Elwyn C.Lapoing, *"The Epic of Guga: A North Indian Oral Tradition." P.282.*
4. Micheal Foucault, *"What is an Author" in Modern Criticism and Theory. Ed. David Lodge. (1988).*
5. Jawaharlal Handoo, *"Oral Literature in Indian Tradition: Folk Categories and Modern Indian Society, " Indian Literature, (1994). Pp.89-109.*
6. Brenda Beck, *The Three Twins: The Telling of a south Indian Folk Epic. p.8.*
7. Brenda Beck, *"Social Dydes in Indic Folklore" In Another Harmony: New Essays on the Folklore of India. Eds. Stuart Blackburn and A.K.Ramanujan (1986).*
8. V.J.Propp, *Morphology of the Floktale (1968).*
9. Greimas, Agirdas-Julien 1987: *On Meaning: Selected Writings in Semiotic Theory. Minnesota: University of Minnesota Press.*
10. Levi-Strauss, Claude 1973: *Structual Anthroplogy. Vol.2 (tr.Monique Layton). Hrmmondswoth: Penguin.*
11. Dorson, Richard M.(ed) 1978*: Folklore in the Modern World. The Hague, Paris: Mouton.*
12. Handoo, Jawaharlal et al 1987: *Folktales of India Chicago: Chicago University Press (Indian edition, Delhi: Motilal Banarsidass. 1989).*
13. Handoo, Jawaharlal 1978 *: Current Trends in Folklore. Mysore: Mysore University Press.*

Kalidasa's Objectives in the Portrayal of Nature

- A.V KRISHNA RAO
Lecturer, Department of English,
The Bapatla College of Arts and Sciences, Bapatla.

Introduction :

KALIDASA has been recognized as the greatest Poet of India. His chief originality as a poet is to be sought in his poetry of Nature. His passion for the nature fixed in his blood; it was a necessity of his being ,like that of a mulberry leaf to a silkworm, and through his commerce with nature did he live and breathe.kalidasa's delight in nature is shown in his loving and minute descriptions of natural objects. No poet after his time has excelled him, and one can see attempts in the literary contributions of later poets to approach his standards. He really set the standard for dramatic excellence and epic form, and also for lyrical beauty. His poetry is for all times and for the climes beyond the limit of the individual time, time and space, revealing the universal truth for common good will. He knows the art of communication and has supreme power to provide peace and pleasure, solace and satisfaction to all those who seek for these.

Abstract :

Kalidasa's world is a place both beautiful and pleasant. There is happiness for man in life . Nature has all charms to please humanity. He is an accurate observer and shrewd connoisseur of the estatic beauty. He draws touching picture of nature in his works. There is an excellent synthesis of nature and human activities in his compositions. Not only does he delineate the snow covered milky peaks , fragrant windy music of the Himalayas ,Ganges of pure crystal waters, gorgeous flowery pleasure- gardens ,pious penance – Grove and fairfull city, but he also describes smaller streams ,hillocs, flowers ,deserted cities.

Discussion :

Nature is beautiful. Her objects are uncommon in beauty. They shine is grandeur. Their beauty never fades. They please and allure humanity. The description of nature adds to the beauty of poetry. Nature appears to our eyes through his medium of poetry with all its pleasure. The beauty of nature becomes embellishment for the poetical art.

The literary work of kalidasa contain fine pictures of seasons, mountains, rivers, streams, ocean, trees, plants, creepers, blossoms, flowers, groves, gardens, forests, hermitage's, Dawn ,dusk, day, night, sun, moon, stars , clouds, earth, sky ,cities, birds and animals.

Treatment of trees, plants, creepers, blossoms, flowers :

Kalidasa presents a grand picture of trees, plants, creepers , blossoms and flowers. The Ritusamhara deals with the charms of these objects . During the rains , the flowers of kadamba ,sarja, Arjuna, and ketaki render the breeze fragrant. The autumn abounds in kasa , white flowers, lotuses, corn, saptachand, malati. The kovidara with tips of boughs shaken by the wind and tips of delicate foliage attended with flowers, excite the lovers. The syama creeper with its foliage stooping with the load of flowers is as graceful as a young maiden. The branches are slender arms with ornaments. The bloomed Navamallika and Kankali are the moon like lusture of her smile heightened by the eats of her teeth. In the dewy season, occur the scouting corns, ripened harvests, bloomed lodhras and faded lotuses. In the morning dew drops from the blades of grass present hemanta as shedding tears. With the Advent of the spring the mango tree puts on blossoms which serve as

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

the missiles of Cupid. The trees and creepers; Asoka navamallika,palasa, karnikara, kurabaka and kunda put on new foliage and flowers. The Asoka bursts into flowers and foliage with reddish tinge of coral. The Earth is bestrewn with the Bowers of palasas. The red flowers are the flaming fire fanned gently by breeze .The Earth is a newly wedded bride with red attires. The hilly regions are variegated with trees, flowers and blossoms.

In the Meghaduta, Kalidasa presents the city Alaka with flowers of different seasons .The Divine damsels of this city plays with lotuses, adorn their hair with kind of and besmear their graceful faces with the pollen of lodhra. They bedeck their hair braids with the kurabaka. They use sirisa flowers as earrings. The kadamba flowers adorn their braids and impact beauty to their simanta. Trees and creepers in their full – fledged bloom are resounded by humming bees. Ponds abound in lotuses. The city has a wishful filling tree. It furnishes materials employed in decoration; variegated attires, intoxicating drinks, flowers blooming with foliage and red lac.

He compares the creeper with Urvasi. It is lean and delicate like Urvasi. The blossoms of the creeper are wet with the water of clouds as the lip of urvashi has moistened with tear. The creeper has ceased flowering has Urvashi has discarded ornaments in separation. The creeper is silent like Urvasi,engrossed in meditation on her lover

In the Kumarasambhava the Himalaya has luminous herbs which despel the darkness of night. The herbs serve as the lamps without out for the people who dwell in caves in their amorous sports. With the Advent of the spring in the penance Grove of siva,trees and creepers wear grandeur. The Asoka blossoms without waiting for kick from a fair maiden. The mango sprouts and the humming bees come to suck juice. The karnikara shines in appearance. The budding palasas looks like the curved dight of the moon. Dark – red buds of the palasa resemble the nail-scratching of the body of the heroine. Uma has adorned herself with the flowers of Asoka, karnikara and sindhuvara. The ashoka excels Ruby in reddish lusture, the karnika conquer gold in brilliance and the sindhuvara degrades the crystal shine of the Pearl. Uma looks as a moving creeper bending with Bunches of its flowers.

The Abhijnanasakuntalam opens with the brief account of the summer. The delicate flowers of sirisa with tender filaments are sucked by the bees. The maidens make earrings with the flowers. The navamallika woops the mango tree. The creeper with fresh blossoms and the mango with the tender shoots match each other. The red, green and yellow shoots of the mango add to the glory to the spring season . The shoots are the emblems of Cupid's arrival worshipped by the sprouts.

In the Raghuvamsa, Dilipa follows the cow, Nandini as her shadow in the Himalayas. The trees growing on the way cheer up his victory through the cracklings of intoxicated birds. The creepers showers flower over the king as the city girls scarred the red fried grains. As the winds blowing melodious sounds arising from the holes of bamboos, as it were the goddesses of the forest singing royal glory. The trees attend. On him with their fruits and flowers. With the spray of waters from the hilly springs, the smell of flowers spread all over.

In the Malavikagnimitra ,Agnimitra compares Malavikagnimitra smiling face with a blooming lotus. Her white lustrous teeth resemble the filaments of the lotus. Adorned with the partially invisible scanty ornaments, pale Malvika resemble a kunda creeper attended with few flowers and tiny leaves. Her cheeks are the yellow

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

stalks of the Sara grass. Agnimitra gazes wistfully at the tender feet of Malavikagnimitra ,bedecked with red lac. The feet look like the first sprouting of the love tree or the fully blossomed red lotus. The Asoka Is the harbinger of the vernal glory it's springs are used by the maidens. As ornaments Asoka blossoms with stroke of lady's foot. Malavikagnimitra with her jingling anklets at her feet kicks the Asoka and it bursts into buds soon after.

Kalidasa compares Uma with flower, blossoms and creeper. She is a mango sprouts. He calls Himalaya as a bee and his progeny the flowers of the spring. As the bee centers upon the mango sprouts, the affection of Himalaya is focused upon his daughter. As the solar Ray's bloom the lotus, youth imparts charm to her body. Her feet with red nails are like red lotuses on the earth. The arms of Uma are more delicate than sirisa.Defeated Cupid has created the two arms as the halters around the neck of Siva. The trees and the creepers in the penance- Grove are lovers. The clusters of flowers are the breasts of these creepers and the lustrous blossoms are their sweet lips. Trees with their arms and bending delicate boughs embrace the creepers. In her bark garments adorned with flowers and blossoms, shakuntala and her friends Excel the young maidens of the Royal harem in all their artificial adornment just as the creepers of the wood look more charming than the creepers of well maintained garden. Shakuntala bears semblance to a creeper. Her lips and slender arms are the red blossoms and tender boughs of the creeper. Like the fragrant flowers on the creeper, her blooming youth has pervaded her limbs and has given her matchless glory. She is an unsmelt flower and an unlocked and unscratched blossom. In the heritage of Atri, the trees bear fruits without waiting for flowering. They stand straight due to breeze and look like the sages meditating in yoga.

Conclusion :

Thus the works of kalidasa's abound in trees, plants, creepers, blossoms and flowers and all these objects of nature are painted with full glory . In some respects Kalidasa is better than valmiki in portraying these objects. Not only does he enumerate the names of tree, flowers, creepers and blossoms as valmiki does but he also observes minutely the charms and loveliness of these objects in his poems. He presents the objects collectively as well as individually. At his hand, the objects of nature bloom in their perfect grandeur in distributive manner and he also likes his method more. He emphasizes upon their role and utility in life and illustrates their kinship with humanity .His description of natural objects is also more ornamental and fanciful. He excels valmiki and other poets in this direction.

References :

- Kalidasa : A critical study : Dhari Singh
- Kalidasa : A cultural study: c. kunhan raja
- Epics, Myths and legends of kalidasa , Thomas, P

Developing English Language Skills in Non - Native Scenario

- Dr. G. SUJATHA
Lecturer in English, The Hindu College,
Machilipatnam, Krishna District, A.P.

Abstract :

Language is a tool for communication. In order to become a good communicator in English one needs to be proficient in each of the four language skills: listening, speaking, reading and writing. These four skills give learners opportunities to create contexts in which to use the language for exchange of real information. Listening and reading are the receptive skills because learners do not need to produce language, they receive and understand it. These skills are sometimes known as passive skills. The productive skills are speaking and writing because learners are applying these skills in a need to produce language. They are also known as active skills. The careful thinking out of a detailed and well defined objectives for the lessons will do more than almost anything else to improve a teacher's work and to make it effective. Listening is a receptive language skill which learners usually find the most difficult. Listening skills could be enhanced by focusing on making the students listen to the sounds of that particular language. This would help them with the right pronunciation of words. To equip students with training in listening, one can think about comprehending speeches of people of different backgrounds and regions. While speaking we communicate with others, to express our ideas, and to know others' ideas as well. This skill could be improved by understanding para-linguistic attributes such as voice quality, volume and tone, voice modulation, articulation, pronunciation etc. This could also be further enhanced with the help of debates and discussions. Reading is a learning skill which helps you improve all parts of the English language – vocabulary, spelling, grammar, and writing. The students should also make it a point to familiarize themselves with the jargons and new words by making reading a habit be it reading newspapers, articles, books, magazines etc. Writing provides a learner with physical evidence of his achievements and he can measure his improvement. It helps to consolidate their grasp of vocabulary and structure, and complements the other language skills. To write flawless language one should excel in the writing skills with the help of various methods. Importance should be given to composition and creative writing. One should also focus on coherence and cohesiveness when it comes to writing a language. With these four skills addressed equally while learning English, the learners can be assured of having good communication skills, a great necessity in today's competitive world.

Key words :

Communication, four language skills, well-defined objectives, listening, speaking, reading, writing, good communication, competitive world.

English, although a foreign language is now as much an Indian language as any other. English is being taught in our schools and colleges for many decades. It occupies the position of associate official language. It is used widely as a link language in offices and among the educated people. It is not only a compulsory subject at school, college and university but is also the medium of instruction to the large extent. It is the language of science and technology. It occupies the position of a second language in the school curriculum and for higher education. En-

glish language has been assigned the role of library language. This contemporary position of English in India shows English language teaching occurring at all levels of education, mainly as a second language. English has become the language of governments, education, advancement, jobs and a symbol of self improvement. The new ideas about language, the dimensions of usage and the new development in educational technology have given rise to branches in the use of English. Though the use of English as a medium of communication in India dates back to the colonial days, the native non-English speaker especially from the rural inland, frets and fusses when exposed to a situation where he has to communicate inevitably in English. Similarly, teaching English to the Indian students is the biggest challenge.

Nowadays English has a special and predominant role in the communicative sphere of the world. It has also a special identity in the field of education. A language is a medium of communication and interacting verbally in our day-today life situation in family and society. But in India English is a foreign language. It is different from mother tongue. The teaching of English is highly desirable for an English teacher. English is everything …English is not a subject, English is our life. Yet, clear cut objectives should be stated, so that good planning can be done and right type of methods and techniques of teaching can be adopted. The four skills of language are a set of four capabilities that allow an individual to comprehend and produce spoken language for proper and effective interpersonal communication. The English language teaching has four objectives to develop four skills. These skills are listening, speaking, reading, and writing. In the context of first-language acquisition, the four skills are most often acquired in the order of listening first, then speaking, then possibly reading and writing.

The objective of teaching English has two main aspects: Language aspect which includes words, sentences, pronunciation, spelling and grammar and literature aspect which includes words, sentences, expressing ideas, feelings and experiences. Skill objectives include: to develop the skill of listening, to develop the skill of speaking, to develop the skill of reading, to develop the skill of writing, to enable the students for the use of grammar correctly, to enable the students to analyze the elements of language and establish the appropriate relationship among linguistic components. Cognitive objectives include to acquire knowledge, to diagnose the weakness of speaking and writing English, to compare and illustrate linguistic components, to classify the elements of English language, to understand the meaning of prose, poetry, story and drama by reading. In order to teach English correctly and properly English teacher must know the aims and objectives of teaching English. For many decades teaching English whether for beginners or for the advanced learners has been a challenging pursuit for the teachers of English especially the area that covers the acquisition of four skills of language – listening, speaking, reading and writing.

Listening is the ability to accurately receive and interpret messages in the communication process. Listening is the key to all effective communication. Without the ability to listen effectively, messages are easily misunderstood. As a result, communication breaks down and the sender of the message can easily become frustrated or irritated. Listening, as Howatt and Dakin (1974) define, is the ability to identify and understand what others are saying. This involves understanding a speaker's accent and pronunciation, his grammar and his vocabulary and grasping his meaning. Listening plays an important role in second language instruction for sev-

eral reasons (Rost, 1994). Listening plays a vital role in daily lives. People listen for different purposes such as entertainment, academic purposes or obtaining necessary information. As for foreign language learning, listening is of paramount important since it provides the language input (Rost 1994:141-142). Without understanding input appropriately, learning simply cannot get any improvement. In addition, without listening skill, no communication can be achieved (Cross, 1998).

The main objectives of listening are to take organized notes on lectures and listening passages, identify and distinguish main ideas from supporting details, make use of contextual clues to infer meanings of unfamiliar words from context, identify speaker's purpose and tone, make inferences and predictions about spoken discourse, discuss and respond to content of a lecture or listening passage orally and/or in writing, utilize digital literacy tools to develop listening skills, reflect on and evaluate learning and performance, and set goals for progress, demonstrate behavior and attitudes appropriate to a environment. As for that, language learners, especially those who learn English as a foreign language in a non-native setting, find it difficult to acquire good listening skill. In fact, students often take the wrong way when listening and this leads them to the poor result. It should be noted that the learner's perception of their listening problem and strategies can affect their comprehension both positively and negatively (Wenden, 1986). According to Yagang (1994), the problems in listening were accompanied with the four following factors: the message, the speaker, the listener and the physical setting. Many learners find it more difficult to listen to a taped message than to read the same message on a piece of paper, since the listening passage comes into the ear in the twinkling of an eye, whereas reading material can be read as long as the reader likes. The listening material may deal with almost any area of life. It might include street gossip, proverbs, new products, and situations unfamiliar to the student. Also, in a spontaneous conversation speakers frequently change topics. The content is usually not well organized. In many cases listeners cannot predict what speakers are going to say, whether it is a news report on the radio, an interviewer's questions, an everyday conversation, etc. Messages on the radio or recorded on tape cannot be listened to at a slower speed. Even in conversation it is impossible to ask the speaker to repeat something as many times as the interlocutor might like. If listening materials are made up of everyday conversation, they may contain a lot of colloquial words and expressions, such as stuff for material, guy for man, etc., as well as slang. Students who have been exposed mainly to formal or bookish English may not be familiar with these expressions. In spontaneous conversations people sometimes use ungrammatical sentences because of nervousness or hesitation. They may omit elements of sentences or add something redundant. This may make it difficult for the listener to understand the meaning. Ur (1984:7) points out that "in ordinary conversation or even in much extempore speech-making or lecturing we actually say a good deal more than would appear to be necessary in order to convey our message. Redundant utterances may take the form of repetitions, false starts, re-phrasings, self-corrections, elaborations, tautologies, and apparently meaningless additions such as I mean or you know." This redundancy is a natural feature of speech and may be either a help or a hindrance, depending on the students' level. It may make it more difficult for beginners to understand what the speaker is saying; on the other hand, it may give advanced students more time to "tune in" to the speaker's

voice and speech style. Lack of sociocultural, factual, and contextual knowledge of the target language can present an obstacle to comprehension because language is used to express its culture (Anderson and Lynch 1988). Foreign-language learners usually devote more time to reading than to listening, and so lack exposure to different kinds of listening materials. Even our college students majoring in English have no more than five hours' regular training per week. Both psychological and physical factors may have a negative effect on perception and interpretation of listening material. It is tiring for students to concentrate on interpreting unfamiliar sounds, words, and sentences for long periods. Noise, including both background noises on the recording and environmental noises, can take the listener's mind off the content of the listening passage. Listening material on tape or radio lacks visual and aural environmental clues. Not seeing the speaker's body language and facial expressions makes it more difficult for the listener to understand the speaker's meaning. Unclear sounds resulting from poor-quality equipment can interfere with the listener's comprehension.

The teacher can at least provide the students with suitable listening materials, background and linguistic knowledge, enabling skills, pleasant classroom conditions, and useful exercises to help them discover effective listening strategies. Grade listening materials according to the students' level, and provide authentic materials rather than idealized, filtered samples. The materials should progress step by step from semi authenticity that displays most of the linguistic features of natural speech to total authenticity, because the final aim is to understand natural speech in real life. Design task-oriented exercises to engage the students' interest and help them learn listening skills subconsciously. As Ur (1984:25) has said, "Listening exercises are most effective if they are constructed round a task. That is to say, the students are required to do something in response to what they hear that will demonstrate their understanding." Provide students with different kinds of input, such as lectures, radio news, films, TV plays, announcements, everyday conversation, interviews, storytelling, English songs, and so on. Brown and Yule (1983) categorize spoken texts into three broad types: static, dynamic, and abstract.

Give practice in liaisons and elisions in order to help students get used to the acoustic forms of rapid natural speech. Make students aware of different native-speaker accents. Of course, strong regional accents are not suitable for training in listening, but in spontaneous conversation native speakers do have certain accents. Select short, simple listening texts with little redundancy for lower-level students and complicated authentic materials with more redundancy for advanced learners. Provide background knowledge and linguistic knowledge, such as complex sentence structures and colloquial words and expressions, as needed. Give, and try to get, as much feedback as possible. Throughout the course the teacher should bridge the gap between input and students' response and between the teacher's feedback and students' reaction in order to keep activities purposeful. It is important for the listening-class teacher to give students immediate feedback on their performance. This not only promotes error correction but also provides encouragement. Help students develop the skills of listening with anticipation, listening for specific information, listening for gist, interpretation and inference, listening for intended meaning, listening for attitude, etc., by providing varied tasks and exercises at different levels with different focuses. Some teachers think that listening is the easiest skill to teach, whereas most students think it is the most difficult to improve. We must find

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

out all we can about how listening can be improved and what activities are useful to this end and then use this knowledge and these activities in our own classrooms.

Teaching speaking is perhaps one of the major challenges for teachers teaching in English as a Second Language (ESL) classroom environment. Like writing, speaking is not linear and easy approach to ensure the best utilization among learners. Since speaking is a real life event and face to face conversation, it needs more sophisticated care, practice oriented session for the students and effective means to implement it in the ESL situation. Even language experts often grope to outline effective and mediocre way to help learners have a good understanding in speaking."Of all the four skills listening, speaking, reading and writing, speaking seems intuitively the most important: people who know a language are referred to as 'speakers' of that language, as if speaking included all other kinds of knowing; and many if not most foreign language learners are primarily interested in learning to speak" (Penny Ur, 1996:120). Thornbury (2007:100) identifies that the processes of developing speaking skills comprise of three stages which are as follows: Awareness in which teachers implant ideas that learners are entirely aware of the features of the use of target language which is used as a channel of communication, conversation and commitment of something. In appropriation the features of target language ensure appropriation and integration into the language the learners use for day to day conversation. According to autonomy learners earn autonomy and capacity to use those features of language in real life situation like interview, social interaction and classroom environment. Many linguistics and ESL teachers agree on that students learn to speak in the second language by "interacting". Communicative language teaching and collaborative learning serve best for this aim. Communicative language teaching is based on real-life situations that require communication. By using this method in ESL classes, students will have the opportunity of communicating with each other in the target language. In brief, ESL teachers should create a classroom environment where students have real-life communication, authentic activities, and meaningful tasks that promote oral language. This can occur when students collaborate in groups to achieve a goal or to complete a task.

After a content-based lesson, a discussion can be held for various reasons. The students may aim to arrive at a conclusion, share ideas about an event, or find solutions in their discussion groups. Before the discussion, it is essential that the purpose of the discussion activity is set by the teacher. In this way, the discussion points are relevant to this purpose, so that students do not spend their time chatting with each other about irrelevant things. One other way of getting students to speak is role-playing. Students pretend they are in various social contexts and have a variety of social roles. In role-play activities, the teacher gives information to the learners such as who they are and what they think or feel. Simulations are very similar to role-plays but what makes simulations different than role plays is that they are more elaborate. In simulations, students can bring items to the class to create a realistic environment. In information gap activity, students are supposed to be working in pairs. One student will have the information that other partner does not have and the partners will share their information. Information gap activities serve many purposes such as solving a problem or collecting information. On a given topic, students can produce ideas in a limited time. Depending on the context, either individual or group brainstorming is effective and learners

generate ideas quickly and freely. Students can briefly summarize a tale or story they heard from somebody beforehand, or they may create their own stories to tell their classmates. Story telling fosters creative thinking. It also helps students express ideas in the format of beginning, development, and ending, including the characters and setting a story has to have. Students also can tell riddles or jokes. Students can conduct interviews on selected topics with various people. It is a good idea that the teacher provides a rubric to students so that they know what type of questions they can ask or what path to follow, but students should prepare their own interview questions. Conducting interviews with people gives students a chance to practice their speaking ability not only in class but also outside and helps them becoming socialized. Story telling is a very enjoyable, whole-class, free-speaking activity for which students sit in a circle. For this activity, a teacher starts to tell a story, but after a few sentences he or she stops narrating. Then, each student starts to narrate from the point where the previous one stopped. Before coming to class, students are asked to read a newspaper or magazine and, in class, they report to their friends what they find as the most interesting news. Students can also talk about whether they have experienced anything worth telling their friends in their daily lives before class. Another way to make use of pictures in a speaking activity is to give students just one picture and having them describe what it is in the picture. For this activity students can form groups and each group is given a different picture. Students discuss the picture with their groups, and then a spokesperson for each group describes the picture to the whole class.

Teaching of reading skills is an important aspect of language learning. The learning of this skill is especially essential for acquiring a second language. This is also so because most of the teaching-learning material is in the written form, either in the form of books or computer based material. Reading and literacy are thus interdependent. Reading is a skill which enables us to get a message; ƒ recognizing the written words (written symbols); ƒ getting (understanding) the meaning; ƒ used to teach pronunciation; ƒ grasping information from texts. Reading is a complex activity that involves both perception and thought. Reading consists of two related processes: word recognition and comprehension. Word recognition refers to the process of perceiving how written symbols correspond to one's spoken language. Comprehension is the process of making sense of words, sentences and connected text. Readers typically make use of background knowledge, vocabulary, grammatical knowledge, experience with text and other strategies to help them understand written text. There are such strategies, each of which can be applied as classroom techniques (Brown, 2001): identifying the purpose of reading, using graphemic rules and patterns to aid bottom-up decoding, using efficient silent reading techniques for rapid comprehension; skimming the text for main ideas for its gist for prediction, scanning the text for specific information, using semantic mapping or clustering guessing when you aren't certain, analyzing vocabulary distinguishing between literal and implied meanings, capitalize on discourse markers to process relationships etc..

Writing is seen as: a purposeful human activity whereby the writer intends to communicate content – represented with conventional signs and symbols – to an audience (i.e. reader).In this definition five elements are of paramount importance: the writer (who), the content (what) the purpose (why), the audience (for whom), the medium (signs and symbols). In addition to these

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

elements, writing involves many processes, including, the generation and organization of ideas, drafting, revising and editing. The writing task in the classroom can be also seen either as a learning tool (i.e. writing for learning) or as representing one of the main syllabus components (i.e. writing for writing) (Harmer, 2004).Writing for learning concerns those activities that necessitate the involvement of the students in some form of writing: Grammar: providing examples of the target structures, gap filling, transformation exercise, Reading: answering the comprehension questions, summarizing, Speaking: preparing a conversation before an oral performance, jotting down ideas for subsequent discussion about a topic. Writing for writing refers to the writing lesson as a major syllabus strand. It is a self-contained writing lesson that aims at developing the writing skill. There are three approaches to teaching writing: writing as a product, writing as a process and genre writing.

Byrne (1988) states that certain psychological, linguistic and cognitive factors make writing a complex and difficult discourse medium for most people in both native and second language. While, Raimes (1983) thinks that: "When students complain about how difficult it is to write in a second language, they are talking not only about the difficulty of finding the right words and using the correct grammar but also about the difficulty of finding and expressing ideas in a new language. (p. 13)". Hedge (1988:8) suggests some points which students should include in the approach of writing. Learners' writing problems include grammatical problems, mechanical problems, sentence structure problems and problems of diction are linguistic problems that hamper students' effective writing in English. "As verbs take different forms depending on tense and subjects they are used with, they create problems for second language writing students" Sentences reflect various syntactic structures (Reid, 1983). However, incapable learners use runon, incorrect, and fragmented sentences. Those students who have the problem of writing good sentences structures are unable to produce longer sentences requiring subordination and coordination. According to Zamel (1983:22), cohesive devices are crucial in writing. However, the linking devices have been found to be problematic for English language students. A good writing or composition should consist of appropriate and varied range of vocabularies used along with proper grammar and varied range of sentence structures. Writing in a second language using the appropriate words in the appropriate place is a problem for students. The cognitive problems that students face include problems of punctuation, capitalization, spelling, content and organization. Learners have the problem of structuring the paragraph, topic development of a paragraph, structuring the whole discourse and a theme in a discourse. "Writing is a difficult skill for native speakers and non-native speakers alike because writers must balance multiple issues such as content, organization, purpose, audience, vocabulary, punctuation, spelling and mechanics. There are various types of writing problems. In the light of these problems a number of recommendations can be made: Learners of English language should read a lot. Reading will help them increase their knowledge of vocabulary, grammatical structures, and be informed; to have knowledge of the world as well. Free writing practice is a good exercise for improving one's writing ability. Writing is a skill and therefore it is learned by practice just like any other skill. Note taking is also very helpful in enhancing the way writers generate ideas. Learners should not panic. Everyone experiences writer's block sometimes. They should be en-

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

couraged to go through writer's block and break it .This will help them be more imaginative and creative writers. With these four skills addressed equally while learning English, the learners can be assured of having good communication skills, a great necessity in today's competitive world.

References :

- Anderson, A. and T. Lynch. 1988. Listening. London: Oxford University Press.
- Brown, D. H. Teaching by principles: and interactive approach to language pedagogy. Second edition. New York: Longman, 2001
- Cross, D (1998). Teach English. Oxford: Oxford University Press.
- Harmer, J. (2004) How to Teach Writing, Harlow: Pearson Education.
- Hedge, T. (1988). Writing. Oxford: Oxford University Press.
- Howatt, A. and J. Dakin. 1974. Language laboratory materials, ed. J. P. B. Allen, S. P. B. Allen, and S. P. Corder.
- Raimes, A. (1983). Techniques in Teaching Writing. Oxford: OUP.
- Reid, M. (1983). Teaching ESL Writing. New Jersey: Prentice Hall.
- Rost, M. (1994) Listening. London: Longman.
- Thornbury, S. (2007). How to Teach Speaking. Harlow: Pearson Education Limited.
- Ur, P. 1984. Teaching of English as a second or foreign language. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ur, Penny. (1996) A Course in Language Teaching, Practice and Theory. Cambridge University Press. Cambridge, UK
- Wenden, A. (1986). What do second language learners know about their language learning? A second look at retrospective account. Applied Linguistics 7 (2), 186–205.
- Yagang, F. (1994) Listening: Problems and solutions. In T. Kral (ed.) Teacher Development: Making the Right Moves. Washington, DC: English Language Programs Divisions, USIA
- Zamel, V. (1985) "Responding to student writing." TESOL Quarterly 19 : 79-101.

Annals and Growth of Indian English Liturature

- Dr. K.Rajamanikyam
Lecturer in English, S.P.M.H. Degree Kalasala,
Machilipatnam., Krishna District, A.P.

ABSTRACT :

Indian writing in English is primarily a result of the English colonial rule in India spanning almost two centuries. There is an undeniable relation between the literary work and the historical background out of which it arises. In spite of the western imperialism and colonialism the Indian culture has grown incredibly over the past two hundred years. It is a well known fact that the Englishmen came to India on the pretext of trade and immediately realized that a stable political control would substantially increase their profits. The Industrial Revolution in England could only sustain itself through the capital made in the Indian territories in the form of revenue collection. They then commenced to annex different territories in and around India and set up a colonial empire. The British rule completely ruined the agricultural self-sufficiency of the farmers and the trade of silk cloth saw a downslide due to the English factory produced cloth more easily and cheaply available. The weavers and artisans lost their job and had to sustain themselves by working in cotton plantations. The old existing order underwent a complete and systematic destruction and overhaul bringing misery, poverty and death to millions of Indians. This paper intensifies to examine actual annals and growth of Indian English Literature.

Development of Indian English Literature in India gathered momentum with the consolidation of British imperialism in India. There is a variety of opinion about the first definitive Indian text in English, although critics agree that Indian literature in English dates back to at least the early nineteenth century. Its beginnings receive their impetus from three sources - the British government's educational reforms, the work of missionaries, and the reception of English language and literature by upper-class Indians. First, there are the educational reforms called for by both the Charter Act of 1813 and the 1835 English Education Act of William Bentinck. In an effort to redress some of the greedy practices of the British East India Company servants, the English Parliament approved the Charter Act, which made England responsible for the educational improvement of the natives. The subsequent English Education Act, prompted by Macaulay's famous minute on Indian education, made English the medium of Indian education and English literature a disciplinary subject in Indian educational institutions. It may be noted here that even before Bentinck's 1835 English Education Act, instruction in English existed in Indian colleges. In the early 1800s, English was taught side by side with Oriental studies, its teaching marked by the sort of classical approach taken to Latin and Greek in British colleges. However, with the withdrawal of funds to Oriental studies, the secular character of such instruction was to give way to an increasingly Christian inflection. Missionary activity, the second aspect contributing to the origin of Indian literature in English, profited directly from this shift in emphasis. The 1813 Charter Act had opened India to the missionaries, but it posed no serious threat to the Orientalists. With the passing of the 1835 English Education Act, Orientalism received its most severe blow, and, most satisfyingly to the missionaries, English emerged as the sole bearer of morality. However, above and beyond the educational reforms

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

and the missionary activities, it was the vested interests on part of the higher class Indians to receive the benefits arising out of English education that assured the place of English language and literature in the stream of Indian education. Hence, the third impetus to the beginnings of Indian writing in English would have to engage this reception. All of this is to suggest that the reception of English in India, or the third impetus to early Indian writing in English, needs to be understood as radical and history-changing, yet subject to mixed-feelings, negotiation and rebellious appropriation on the part of Indians themselves. Thus the development of English Literature in India was a result of the inter-mingling of the social codes of the British and the Indians. There was a definite change in the mindset of the people as well a greater reception of English language in the country which prompted many writers to take up English as the medium of instruction and expression, and thus English literature gradually developed.

After a few years of colonial rule and consolidation, the English empire got embroiled in a hotly debated and discussed issue of introduction of the English language in educational institutes. In a watershed decision English was introduced in the Indian education system, and was understood to be a different epistemological template in which not only the language but lifestyle and culture was imposed. Many reformers especially Raja Rammohun Roy, the founder of the BrahmoSamaj, vociferously supported the teaching of the move to bring about economic reforms that would provide new employment opportunities in the administration that required the knowledge of the English language. A systematic enterprise detailed by Macaulay, a member of colonial Indian parliament, than began in which “mimic men” were produced through the education system in India, who were “a class who may be interpreters between us and the millions who we govern; a class of persons, Indian in blood and colour, but English in taste, in opinions, in morals and in intellect.” The old methods of teaching were made redundant and died a slow death as the earlier system of education was insufficient to cope with the changing social, economic and political circumstances. The first phase of Indian English literature roughly comprises the half century before the Great Revolt of 1857. This was a period when English education and Western ideas had begun to act as a great liberating force in a country which had been suffering from political instability for about a century. Henry Derozio’s ‘Poems’ written in 1827, reflect his reformist idealism and iconoclastic zeal and he along with a few other visionary writers, poets and artistes worked for the eradication of social evils and called themselves the ‘young Bengal’. In fact his contemporaries like Michael Madhusudan Dutt had great technical competence and wrote a long poem on the Christian theme of the original sin, ‘Visions of the Past’ (1849). Krishna Mohan Banerjea’s play The Persecuted (1831) showcased the religious orthodoxies plaguing the Hindu society. The colonizers were initially largely successful in creating ‘a class’ of interpreters between them and the masses. Education as a tool in the hands of the English proved to a great ideological weapon to legitimize their authority in the colonies. Evidently a hierarchy is created in which the western education model encompasses wisdom and knowledge as against the colonized people who are imbeciles. The education introduced was naturally lopsided and it not only valorized English traditions and way of life, it also provided the newly urban English educated a very limited and constricted space for liberal thought.

The entry of Indian English writing in the English canon is often debated as some of the

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

critics are of the opinion that this genre got an acceptance only in the late 1950's when the Indian writers decided to establish it as a discipline, while others regard the works initially written by Indians in the English language as the real formation of this literary genre. The first novel by an Indian in English Bankim Chandra Chatterjee's Rajmohan's Wife appeared quite late in 1864 and is his only novel in English, the rest fourteen successful novels he wrote in Bengali. KylasChunderDutt's A Journal of Forty-Eight Hours of the Year 1945 (1835) preceding Bankim's novel is about an imaginary armed uprising against the British. The revolt of 1857 was a turning point and India became an empire under the British rule, represented by the viceroy. The revolt saw a unification of the warring Indian states against a common enemy. The heroism, valour and courage demonstrated by Indians inspired a lot of folk songs, poems and literature detailing the battle and brutality with which it was suppressed. The possibility of toppling the British rule looked viable but it took a century for Indians to attain independence. Political themes were now discussed through literature in the guise of historical novels or romances which glorified the past rulers. Ironically Shakespeare's poetry rings true when placed in the context of Indian English writing, in his play The Tempest says "You taught me language and my profit in it / Is I know how to curse.

By 1930, Indian English literature became a century old yet failed to produce a single novelist who had a plethora of work to his credit. Then three novelists known as the 'Big Three' wrote and published their works that proved to be an epoch making enterprise. Raja Rao, Mulk Raj Anand and N.K.Narayan revolutionized Indian novel writing on an unprecedented scale and brought to fore not only the views and idealism of Gandhiji but also provided a poignant, realistic picture of fellow Indians under the colonial rule suffering acute poverty, social discrimination, unemployment and illiteracy. 5/10 Further, Raja Rao's Kanthapura (1938); Mulk Raj Anand's The Sword and the Sickle (1942) and R.K.Narayan's Waiting for the Mahatma (1955) deal with nationalism and impact of Gandhism in lives of Indians. Regarding the works of Narayan both western and Indian scholars opine that his novels are deeply traditional, apolitical and humanist, yet at the same time his work is highly representatively "Indian" in their spirituality. His theme and form has enabled him to explore the minutiae and subtleties of human emotions and feelings and to his ironic vision towards human life is aptly universal. Although, the importance of Hinduism in Narayan's work is identified by many, a number of his novels probe the limitations and contradictions inherent in Hindu worldview and identity. In Meenakshi Mukherjee's assessment R.K.Narayan falls in that category of novelists who do not "indulge in any generalizations about what is Indian and what is western. Their characters are a curious blend of the East and the West which all Indians are but they refuse to sift the elements." Natural to the writer of post independence, Kamala Markandaya's novels focus on the changing socio-economic scene. Her preoccupation with the theme of hunger in Nectar in a Sieve (1955) and 'Handful of Rice' (1966) and her picture of uprootedness of Indian villagers on account of the menacing growth of industrial civilization derive their vigour from Gandhi's pleading for village economy. The process of modernization is satirized in her later novels like 'The Coffer Dams' (1969) and 'The Pleasure City' (1984).

Caste and communalism have become major issues in Indian English writing Mulk Raj Anand's Untouchable is read as a remarkable and revolutionary novel by both critics and read-

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

ers, and in this novel he illustrates the pitfalls of a parasitic casteist Hindu society. The concept of 'marginalization' is a common leitmotif in the novels depicting lower caste people and women. Meenakshi Mukherjee says that "A huge social divide exists between those have proficiency in English and those who do not. Given the fact that English today is the language not only of upward social mobility and outward geographical mobility, but also a major tool for accessing knowledge at the higher level." One cannot remain blind to the major characteristic feature of Indian English literature, both linguistic and cultural, that its influence extends beyond the limits of any elitist paradigm. Along with 'marginality' a sense of alienation is an underlining concern in numerous novels. Anita Desai's Cry, the Peacock (1963) focuses on the female sensibility at odds with the male dominated society. Her later novels like Fire on the Mountain (1977) describe the isolation and alienation of man from family and society. Upamanyu Chatterjee's English August dissects and beautifully expresses the estrangement felt by the characters in the novels. Iyengar's pioneering work in the creation of a history of Indian writing in English opened up new avenues of criticism and "these studies have done much to establish the parameters of a discussion of the nature and role of Indian writing in English including its form, its audience and its effectiveness."

Writers of Indian English Literature India boasts of a rich literary history dating from the ancient times. The Hindu sage and Sanskrit poet Valmiki, the author of the epic Ramayana', played a crucial role in the development of Classical Sanskrit literature in the first millennium BCE. Over the next few centuries, accomplished writers in several other regional languages came up, further enriching Indian literature. The 5th century playwright Kalidasa is widely regarded as the greatest poet and dramatist in the Sanskrit language, while 15th century poets Kabir and Tulsidas were major figures in Hindi literature. Devaki Nandan Khatri, a 19th century writer belonged to the first generation of popular novelists in the modern Hindi language. Early in the 20th century, Bengali poet Rabindranath Tagore became India's first Nobel laureate. India has 22 officially recognized languages, and each language has produced its own talented writers who have done the country proud. Coming to the contemporary era, Indian writers are making a mark in not only traditional Indian languages, but in English literature as well. Writers like R. K. Narayan, Vikram Seth, Salman Rushdie, Arundhati Roy, Raja Rao, and Amitav Ghosh are among the more popular writers of the late 20th and early 21st century.

In India, English has been moulded and transformed to express the diverse phases of Indian Cultural, Social and Literary back ground. It has been used to express spontaneously and powerfully the varying shades of emotions, thoughts and feelings typical to Indian character. Therefore, the English of an Indian writer is not the English of an English writer. The pronunciation of English in India has been greatly in India has been greatly affected by her geography and climate. The Indian writers have invented new methods of expression to communicate the typical Indian background.

References :

1. Singh, Bijender. "Indian Writing in English: Critical Insights." New Delhi, Authorspress, 2014.

2. Joseph, Margaret Paul. "Jasmine on a String: a Survey of Women Writing English Fiction in India." Oxford University Press, 2014.
3. Mehrotra, Arvind Krishna (ed.). A History of Indian Literature in English. New York: Columbia University Press, 2003. Distributed in India by Doaba Books Shanti Mohan House 16, Ansari Road, New Delhi
4. Sadana, Rashmi. "Writing in English," in The Cambridge Companion to Modern Indian Culture. Cambridge: Cambridge University Press, 2012
5. Shivdasani, Menka (ed.). Anthology of Contemporary Indian Poetry : USA, BigBridge.Org, Michael Rothenberg, 2004.

Advantages of ICT in Teaching and Learning English Language

- Dr. P. N. V. D. MAHESH
Principal, S.S.&N. College,
Narasaraopet, Guntur District.

Introduction :

The 1980s and 1990s have seen a full-scale shift in the direction of communicative language teaching, with an emphasis on student engagement with authentic, meaningful, contextualized discourse. Within this general communicative trend, we can note two distinct perspectives, both of which have their implications in terms of how to integrate technology into the classroom. Computers and language teaching have walked hand to hand for a long time and contributed as teaching tools in the classroom. Computers and technology are still a source of uncertainties and anxiety for many teachers everywhere in the world despite the latest advances applicable to language teaching such as specialized websites, blogs, wikis, language teaching methodology, journals etc..

From abacus to analytical engines to present day computers and future of the computation world, the technology has been largely growing and will continue growing. Today *i.e.,* in the world of technology we can say technology has laid its impact on almost every field of life. Education has also been largely effected by the introduction of information technology. Knowledge is accessible at finger tips now. World has turned into a global village and knowledge has shrinked into a small pool by use of internet. We see today the linking of computers across the world. The year 1996 may be remembered as the year that the Internet made its initial, far-reaching impact, on learning institutions and on much of the rest of human activity. Today's web of computers and what we call ICT (Information and Communication Technologies) have since proliferated to such a degree that they impact on virtually every aspect of our daily lives. Our schools and teacher education institutions and the nature of learning and teaching are witnessing a paradigm shift brought about by the use of ICT. Schools have moved well beyond the emerging stage to what are termed in another UNESCO publication the *applying* and *infusing* stages in their use and adoption of ICT.

All the information related to any field of interest can be easily had with the use of internet. Though all the information on the internet may not be genuine, so it becomes the duty of the teachers to teach the students to use the internet in a correct and fruitful way. Thus, for teachers of today knowledge of information technology has become very essential. The young generation of today is very much familiar to the world of technology. If the teacher will also become much familiar with the technology he can teach the students in the effective way and can also guide the students for its better usage. Thus, in today's world use of information and communication technology in class and at learning process at large can prove and is proving to revolutionize the whole process of learning.

This essay proposes description to help the institution, teacher and student that the role of technology is being used to ease them to achieve the objective of education. Besides, it is aimed to introduce teacher and learner about the effect of technology in language teaching and learning. At the latest decades, technology becomes the most important things in which many people regard technology as the result of science. By the technology people are eased to accomplish

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

the complicated and sophisticated problem. Since, the objective of this essay are to describe ICT, the benefits of ICT, and explain how significant is the use of ICT in English language teaching and learninis making the difficult to be the easy done, people are helped to solve their problem.

English language is a necessity for most of the people in today's world, while technology development always has a very high and also contributed towards the development of education, especially English. As English is one of difficult lessons, teacher must create interactive teaching and learning to make students interest. In the history of the development of education, information technology is part of the medium used to convey the message of science to many people, ranging from printing technology a few centuries ago, such as printed books, such as telecommunications to media, voice recorded on tape, video, television, and CD. According to Kent "ICT in education point of view refers to "information and communication Technology (ICT) such as computers, communications facilities and features that variously support teaching, learning and a range of activities in education Moreover, the term information and Communications Technologies includes technologies in which the computer plays a central role, i.e. Computer Assisted Language Learning (CALL), the internet, and variety of generic computer application (Fitzparick and Davies, 2002)

The development of information technology, the Internet, directs the history of educational technology in the new groove. Online services in the education of both degree and non-degree are basically providing educational services to users using the Internet as a medium. Online services can be composed of various stages of the process of educational programs such as: registration, test entry, payment, learning, case assignments, case discussions, exams, assessments, discussions, and announcements.

Technology derived from the word 'techno' which means technique, art or skill, and 'logos' which means science. Therefore, technology can be defined as a scientific knowledge of art or skill.ICT as a whole can be described as the utility of technology to support the effort of conveying information and communication particularly in the area of education. The technique includes digital technologies mostly of electronic information – processing technologies, such as computers, internet, mobile phones, networks, broadband, and so on.

The benefits of ICT in general :

ICT is found to be advantageous in several ways as mentioned by Herington (2002), (1) technology facilitates exposure to authentic language; (2) technology provides the access to wider sources of information and varieties of language; (3) technology gives the opportunity to people to communicate with the world outside; (4) technology allows a learner – centered approach; (5) technology develops learner's autonomy. ICT help people in order to get information and to communicate each other in wider range.

ICT Tools in Language Context :

There are some kinds of technologies classified into information and communication technology commonly used in language context, such as:

Interactive multimedia :

Interactive media is the integration of digital media including combinations of electronic text, graphics, moving images, and sound, into a structured digital computerized environment that allows people to interact with the data for appropriate purposes. The digital environment can include the Internet, telecoms and interactive digital television. (Finney, 2011:2)

Computer :

Computer can be utilized with other multi-

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

media learning devices or it can stand alone and still serves its basic purpose as an electronic medium of language learning.

Computer is an electronic device which is capable of receiving information (data) and performing a sequence of logical operations in accordance with a predetermined but variable set of procedural instruction (program) to produce results in the form of information or signals based on Oxford dictionary. It is consist of CPU, monitor, keyboard and some other apparatus.

Audio devices :

Audio devices can be used with other media to form an interactive multimedia. However, it can also be utilized separately as independent tool. Audio devices include speaker, earphone, CD, and etc.

Internet :

Internet can be used as a medium of language learning through email, www (world wide web), text, audio and video conferencing.

Television :

According to Oxford dictionary, television is a system for converting visual images (with sound) into electrical signals, transmitting them by radio or other means, and displaying them electronically on a screen.

Telephone :

This telephone medium has not been widely used for language teaching because of the poor quality of analogue transmissions. However, there is new invent of digital quality and lower connection cost which potential for conference calls.

Mobile gadget :

Mobile gadgets such as cell phone and smart phone which are equipped with programs like computer, which enable it to perform as mini personal computer. By using this gadget and its internet connection, everybody could enjoy chatting, browsing, and discuss each other with the wider range. The advancement of science and technology makes the size and price of those gadgets are getting cheaper and reachable.

Social interface :

This media provides facility or example that enables an interaction between human and computer. People set up more interaction with computer in a more intuitive way with less effort-through writing, voice, touch, eye movements, and other gestures. This technology serves as the milestone of the recent development of interactive multimedia, audio-graphic computer teleconference, and interactive television via satellite .

Interactive whiteboard :

An interactive whiteboard or IWB, is a large interactive display (such as a touch screen monitor) which is connected to a computer and projector. A projector projects the computers' desktop onto the board's surface, where users control the computer using a pen, finger or other devices.

Current application of ICT in English language teaching and learning :

ICT defined as technology which the function is to support the process of conveying information and communication. The ways of conveying information doesn't have to be carried out directly between the communicator and the communicant. The development of ICT makes the process of communication between the communicator and the communicant can be conveys in easy ways. They can communicate through telephone, internet, e-mail, satellite, television, video conference and so on. The process of those communications applies in language learning. In language learning, there is a communication between teacher and student. The process of learning is not always carried out by subjecting teacher and students in the certain room or a certain place directly. As the example, teacher

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

can use internet as the medium to give lessons, assignments, or other information to their students.

In context of language learning, ICT has an important role as the "media" bridging and enabling the learning process, or direct communication between students and teacher although they are not present in the same room or place in certain time. Language learning program can be created to enable students to learn the lessons with guidance, instruction, information or further explanation. ICT in language learning used as a reference-book. Computer can store unlimited lessons or references, which can be accessed anytime, anywhere and accurately. Fitzpatrick and Davies (2002) in Hartoyo (2012) sets out the seven ways in which ICT used in language learning :

a) Presentation

Some material of language learning such as text-based materials, audio-video needs to present to the learners. Presentation helps learners in understanding the learning material well.

b) Practice

Some of different exercises types are possible to be provided with ICT, incorporating the presentation stimuli in varying combinations of text, audio and video format. ICT also offers the possibility of the analyzing learners' responses with appropriate feedback.(Hartoyo, 2012:40)

c) Authoring

In applying ICT in language learning, teacher can either purchase ready-made materials or create their own exercise materials using a variety of authoring tools based on Hartoyo (2012:40).

d) Computer-Aided Assessment (CAA)

Computer-Aided Assessment (CAA) is playing an increasingly important role in foreign language teaching and learning. This media used to testing and assessing students understanding after learning some courses.

e) Publishing

ICT tools exist to help teachers and learners or students to publishing or linked in their work in a local area network. ICT may use by the teacher and learners to help them publish their work in these ways:

· Word – processors and Desk Top Publishing (DTP) software

- Doing audio recording and editing tools to record interview, discussions, learning material and etc
- Using digital camera and camcorder to record presentations, drama, role play, and so on
- Power point can be used as the medium to publish presentations
- Web pages using web authoring tools

f) Communications

Technology can help learners and teachers to communicate with another. Some ICT tools which can use as the medium of information are: 1) Email, which allows language learners to communicate with 'web pals' in other countries; 2) Tandem learning; 3) computer mediated discussion; 4) web-based learning environment; 5) audio conferencing; 6) Video Conferencing.

g) Simulations

The computer can act as a stimulus which generates analysis, critical thinking, discussion and writing. Program which include simulations are especially effective as stimuli. Examples of language learning tasks which 'simulate' real world tasks are : 1) Web Quest; 2) Action Mazes; 3) Adventure games; 4) Sunpower; 5) Expodisc; 6) "Real-life" simulations; 7) video conference.

ANALYSIS :

ICT appears to give both advantages and disadvantages. ICT in language learning reduces the intimacy of students – teacher relationship

that it may negatively contributes to students affective feelings in the process of learning. However, ICT appears as a 'bridge' to break the distance and 'survive' the learning. In case of distance, teachers can use ICT through video conference to enable them teach or monitor the students learning process. Therefore, the development of ICT is seen as a better way of teaching and learning a certain language compared to the existing methods. Through the internet, teacher or learners can obtain as many as possible sources related to the learned – language; such as text, songs, stories, etc. Those sources can contribute as models of the learned – language use in the real context and in a proper manner. In addition, computer can also be used as a more interactive aid to support the learning of language compared to that of tape recorder, or chalk and blackboard. However, you can see that many of the technology solutions available in the world of education can lead to confusion among the teachers on how to choose the right ICT technology solutions. Let's take a look at the advantages and disadvantages of ICT tools for education and finding a suitable ICT education solution for the needs of the school.

Advantages :

1. The information required will be more quickly and easily accessible for educational purposes.
2. Innovation in learning is growing in the presence of e-learning innovations that further facilitate the educational process.
3. Progress of ICT will also allow the development of virtual classroom or classroom-based teleconference that does not require the educator and learners are in one room.
4. System administration in an institution will be more easily and smoothly because of the application of ICT systems.

Disadvantages :

1. Progress of ICT will also occur of violation of Intellectual Property Rights (IPR) for the easy access to the data that is causing people plagiatis will commit fraud.
2. Although the system of the administration of an educational institution like a system without a gap, but if there is a recklessness in running the system would be dangerous.
3. One of the negative impact of television is to train children to think short and survive concentrated in a short time (short span of attention).

CONCLUSION :

ICT is a form of advanced science technology must be optimized function, especially in the implementation of learning. ICT provides opportunities for students in the era of global competition needs to obtain adequate supplies. through innovative ICT-based learning can provide vast opportunities for students to hone and promote competence on an international scale. On the other hand, mental attitude and self-reliance in accessing any information necessary learning independently influence the value teaching student's character it does not always depends with others. Mastering current tick is necessity for every human being inedible age. as well as in education, innovative learning, especially learning can be done by using the Internet to generate device-based learning ICT.

BIBLIOGRAPHY :

- Davi U.K. Ltd.es, B. Dan Ellison, L. (1992).*School Development Planning.*Essex: Longman Group
- Hartoyo (2008). Individual Differences in Computer-Assisted Language Learning. Semarang: Pelita Insani Semarang.
- Victoria L. Tinio, (1999). *Modificating teaching through ICT. The American journal. 12, 56-63*
- Malcy, A. (1992). Global issues in English Language Teaching Practical English Teaching, 13 (2), p. 73.
- Trends in English Language Teaching Today by Adrian Underhill, A. 2004, April & September, 2007. P. 15
- Current Trends in ELT around the Globe by Sajan Kumar Kam, 2012, p. 52.
- An Introduction to Corpora in English Language Teaching by Michael McCarthy, Anne O' Keeffe, and Steve Walsh, 2013, p. 89.
- www.cambridge.orgielt/corpus/cic.htm.
- http:// www. Unescobkk.org/education/apeid/apeid-international conference/13-th-apeid-internation- conference/speakers-and- speeches/jonathan-anderson/the –role-of-ict-in-teaching
- http://www.ncca.ie/en/Curriculum_and_Assessment/ICT/#sthash.EUbaqkSC.dpuf.
- http://www.apdip.net.

English Language Teaching Approaches Methods and Techniques for Indian Students

- Dr. Putla. Ananda Rao
Lecturer in English,
The Bapatla College of Arts and Sciences,
Bapatla, Guntur District.

Abstract :

English Language has played a vital role in all the stages of India's freedom movement, formation and evolution into a nation of unique identity. This article discusses the English Language Teaching situation in India in a historical perspective, tracing its history since the days of the British rule in the country. It is important for students of ELT to be aware of when and how English came to India and how the developments ELT situation in India. Only with this information can a student understand better what is happening in English classrooms in India.

A successful method of ELT is the one that works best in a classroom. Specialists talk about various methods that have been found successful in classes at various times. Methods keep changing under the influence of new thinking in the field of ELT, initiated by the changes in the society that uses English. The society referred to here is the learners' society or the native speakers' society.

Keywords :

Structure, Translation, Approach, Education, Method, Contribution, Principles, Practice, Psychology, Skinner, Commonwealth, Aspiration, Activity.

Introduction :

Approach, Method and Techniques :

An approach to the teaching of English refers to the theoretical views about the nature of language (English), and those of language learning. The Structural Approach, for example, views language as a bundle of structures and learning a language as similar to learning any skills such as swimming; the grammar Translation Approach, on the other hand, views language as a set of rules and views learning as getting the meaning of the target language through the use of the learner's mother tongue. Approaches as mentioned above differ in their basic principles, which are influenced by the changes in the source or parent disciplines such as Linguistics, Psychology, and Education etc.

A method stems from the approach and refers to the overall teaching activities happening in the classroom; more than one method may stem from an approach, depending on the situation in which it is used and the needs of the learners or the practicing teacher's ingenuity. A method of ELT involves the selection of suitable activities for teaching, their gradation, presentation and practice in the class; it may involve informal evaluation of the learners' performance too.

Techniques are everyday classroom activities and procedures that enable the learners to learn. The teacher's use of teaching aids, use of nursery thymes, asking questions, demonstrating, using drills for practice can be cited as examples of teaching techniques. Some techniques are prompted by the method whereas some techniques are common across more than one method; for example, use of teaching aids is not restricted to one particular methods; use of word-to-word translation is a technique used in the

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

Grammar Translation Method only.

Though these terms – approach, method, technique – refer to different processes, some experts prefer to use approach and method interchangeably; method and technique interchangeably too.

ELT, ESL, EFL :

The methods of teaching English depend on several factors. The most important of all is the purpose for which English is used in a country. If English is used for limited purposes such as international travel, international trade and commerce, higher education in a country, it is a foreign language in that country (EFL). If, on the other hand, English is used for more purposes than these, in the fields such as international banking, media, government administration and personal communication among the people in a country, it is a second language in the country (ESL). In other words, if English is used for a few purposes and by a few people in a country, it is an EFL country, for example, Yemen, Saudi Arabia, Sudan, Japan, china; if it is used by more people and for more purposes in a country, it is an ESL country, for example, India, Pakistan, Singapore, Nigeria. The methods of English Language Teaching (ELT) differ from ESL countries and EFL countries, because the purposes of teaching English in these two situations are different.

A Few well-known ELT methods :

Language teaching methods, according to experts, have originated in three ways: (i) partly they have been responses to changing demands on language education resulting from social, economic, political and educational circumstances, (ii) they have resulted from changes in language theories and psychological views of language learning, and (iii) they reflect the experience, intuition and opinions of practicing teachers. It is the dissatisfaction about the usefulness of one method, which has been responsible for the invention of another method., but as Kelly (1969) puts it 'the total corpus of ideas accessible to teachers has not changed basically in 2000 years; what is changing are the ways of building methods from them;.

The Grammar Translation Method (GTM) :

Before English became an important world language, Latin and Greek were very popular and were taught through this method. The same method was followed for teaching English because of the popularity of the method. Scholars like Karl Plotz, Meidinger, Ahn and Ollendorff popularized this method with their materials in the 18th century. The fact that this method has been dominant since the 1700s to the present day is proof of its popularity among the teachers of English. The main features of this Method are the following :

1. Grammar rules are important for learning a language and so they are taught directly in English classes.
2. Translation of English into the learner's mother tongue helps them to understand English and learn its grammar; so translation forms the main part of this method.
3. The written form of English is more important than the spoken form and so literary texts are sued as materials for teaching.
4. Oral skills are clearly neglected and little attention is paid to pronunciation practice.
5. Words are initially not presented in context, but in bilingual lists that have to be learnt by heart.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

6. Reading and writing skills are paid more attention to rather than listening and speaking.

The Direct Method (DM) :

In due course, when Latin and Greek lost their popularity and English became more popular as a world language of communication, there was a need for the development of oral skills in English. As the GT Method paid little importance to oral skills, this method came into practice. Though this method was officially developed after the fall of the GT method as a reaction to it, in the history of fall of the GT method as a reaction to it, in the history of language teaching, methods similar to this method could be traced at various periods of time and these methods are generally grouped under the title 'direct method' or 'natural method'; some of the methods which belong to this group are the Reform Method, the Psychological Method, the Series Method, the Phonetic Method and the Natural Method. Many similarities can be found among these methods, though they were developed at different periods of time and in different parts of the world.

The Direct Method was a successful method was a successful method at the Berlitz schools in Europe for teaching English. Language Institutes like the Alliance Francoise and the Goethe Institute used this method very successfully to teach French and German respectively. The main features of this Method are the following.

1. Use of learner's mother tongue is totally prohibited in English classes, as it will prevent learners from using English for the development of oral skills.
2. Spoken form of English is more important than the written form and the materials used in English classes have dialogues in plenty. An acceptable, near-native pronunciation is emphasized.
3. Grammar is not taught directly, but learners are encouraged to discover grammar rules themselves while learning English.
4. Teaching aids are used in English classes to help learners to understand meaning, in addition the teacher uses miming and gestures to make meaning clear.
5. Language learning situations is one of language use, and it is as far as possible natural (that is why this method is equated with the natural method).
6. English is used in the classroom for instruction and communication.

This method is called the Direct Method because the target language is taught directly without the use of any other language; English through English; for example.

Audio-lingual Method (ALM) :

The Grammar Translation Method and the Direct Method and the Direct Method were European contributions to language teaching, whereas the Audio-lingual Method had its origin in the USA. This was also the first language teaching method derived from the source discipline viz. Linguistics and Psychology. It grew from what was known as Army Method, which was used in the USA very successfully to tech soldiers foreign languages within a short time on a programme called the Army Specialized Training Programme (ASTP) and so it is also known as the ASTP method. It was Nelson Brooks, who gave it the name the Audio-lingual Method, when it was known by several names such as the Aural-Oral Method, the Mim-Mem Method etc. The main features of this method are the following.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

1. Spoken as well as written forms of English are important; so all the four skills – listening, speaking, reading, writing – are paid attention to, though the oral skills have priority over the others.
2. Words and structures of English are introduced gradually and taught through dialogues, which are drilled in classes.
3. Grammar is not taught directly but learners are encouraged to discover rules while learning English.
4. Pattern practice or structure practice through drills is the most important classroom technique.
5. Memorization of dialogues and imitative repetition are encouraged in the class as they are considered as good learning techniques.
6. The use of learner's mother tongue in English classes is not strictly prohibited but restricted to only when necessary.

The Well-known approaches to ELT :

The methods of ELT discussed above stem from two approaches, whose principles are distinct from each other. The distinction can be notice in the basic tenets of each of the methods; the ALM stressing the need for practice through drills but the GTM stressing the need for the learner understanding the meaning. So it is clear that there have been two distinct approaches to ELT, which have their basic principles quite different from each other. The methods of ELT developed throughout the history of ELT belong to one of these two groups, pulling the teachers of English to either of the extremes, which prompted Mackey to say "while sciences have advanced by approximation in which each new stage results from an improvement, not a rejection, of what has gone before, language teaching methods have followed the pendulum of fashion from one extreme to the other" (Mackey 1965).

The Structural approach :

One of the major approaches to ELT which has been very popular among the teachers of English for the last 50 years in the Structural approach, which came into practice in the e1940s. Several methods sprang from this approach such as the Audio-lingual Method, the Audio-visual Method and the Situational Method. As mentioned above, the principles on which this approach is based come from Linguistics on the one hand and Psychology on the other. The researches in Linguistics by scholars like Bloomfield, especially in Structural Linguistics, and those in Psychology by scholars like Skinner contributed ideas to language teaching, which resulted in the invention of this approach. The basic principles of this approach are

a) Language is considered as a bundle of structures and learning a language means learning these structures one after another (from Linguistics).
b) Learning is habit formation and language learning is no exception; mechanical practice through drills is a successful way of learning a language (from Psychology).

This approach is so called because of the importance given to the teaching of structures, which form the nucleus of the syllabus prepared following the approach. The methods that stem from this approach have the influence of these basic principles; for example, see the features of the Audio-lingual Method. This approach has been popular since its invention, though experts and experienced teachers have introduced a few changes to it, because of their dissatisfaction about certain aspects of it. The changes have resulted in several versions of the approach such as the Contextually Aided structural approach'

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

(Widdowson), the 'Energized Structural Approach', the 'Structural-Oral-Situational-Reading (SOSR) approach' (both are the products of the Regional Institute of English South India) and the 'Block-graded syllabus, (Krishnaswamy) and so on. But the basic tenets of the Approach did not change and many experts challenge the usefulness of the approach and have come up with a better alternative in the form of the Communicative approach.

Communicative Approaches :

The communicative approaches came into practice in the 1960s as a reaction to the practice of dull, mechanical drills devoid of meaning in the structural classes as successful techniques. Moreover, there has been a widespread criticism against the Structural Approach that even after ten to twelve years of learning English in structural classes, learners are not able to use English when they need; the communicative approaches have been suggested as a better alternative to this. As the name suggests, there are several versions of the communicative approach, though all of them have the same basic principles, which are derived from the works of linguists such as Chomsky, Hymes, Savignon, psychologists such as Diller, Bruner and applied linguists such as Allwright, Brumfit, Rivers, Widdowson, Prabhu among others. The basic tenets of the approaches are

a) Language is a means of communication; so meaning is more important than form or structure and learning a language means understanding and suing it when the learner needs.

b) Learning involves the learner's mind (and so it is not habit formation); it is better facilitated while the learner is involved in mind-engaging activities using language.

Many methods have been proposed following this approach and all of them have the following features in common, though there are a few specific features in some of them:

1. Meaning is more important than the form of the language and learners are helped to understand meaning while learning English, with the help of aids, contexts or the mother tongue.
2. All the four skills are paid attention to; in fact an integration of all the skills is encouraged. Communicative skills are paid attention to in addition to the language skills.
3. Learner's mother tongue is used when necessary, in order to enable learners to understand.
4. Grammar is not taught directly but learners are encouraged to learn grammar rules while learning.
5. Learners are engaged in tasks involving communication with peers or teachers and they learn the language while engaging themselves in such communicative tasks.
6. Classroom activities are designed to be challenging enough to the learners so that they will engage their minds.
7. Mere mechanical practice through drills is discouraged, as it does not involve the learners in the real sense.

Recent Trends in ELT :

Since 1970, as Howatt (1984) puts it, far-reaching political, economic and technological changes brought a new role for English; the basic contrast between EFL for external communication and ESL for specialized internal functions n individual counties became sharper. In the Third World, the redefinition of English and the expansion of English as a world auxiliary lan-

guage demanded a clear definition of ELT in each country because of the relationship of that country with the other counties in the world. In this scenario, experiments in various counties in the field of ELT led to several trends of which the following are the major ones, because they brought about landmark changes in the field:

The Humanistic approaches (The Holistic Approaches) :

As the name suggests, the approaches stress that the learner should be treated as a human being in the learning process and not as clay or machine in the hands of the teacher. In other words, the learner's emotions, desires, personality and needs are taken into consideration in the teaching/learning of English. The need for emphasizing the learner's personality as a main factor in the teaching/learning process was prompted by the tendency of a few approaches to language teaching to neglect the learners and their feelings; for example, the mechanical practice stressed by the Structural Approach is based on the assumptions that learners are like 'machines' and drilling is the best way to teach. The methods that are generally grouped under the Humanistic approaches are The Silent Way Method of Gategno, Sugestopedia of Lozanov, Community Language Learning of Curran and the Total Physical Response Method of Asher. The main features of the approaches that are common in all the methods are the following:

1. Learners' errors are tolerated and corrected only when necessary, without hurting their feelings.
2. Learners are given opportunities to express their feelings/opinions at the end of every class; negative feelings such as anxiety, fear or failure etc. are eliminated through teacher counseling or encouragement.
3. The use of mother tongue is not prohibited but restricted. It is used when it is necessary.
4. Learners are given importance by the teacher by minimizing his role and acting as a friend, guide, counselor and partner in classroom activities.
5. Learners are guided to develop independence gradually in the learning process.
6. Classroom activities are varied and include dramatization and role-play, which help motivate learners.

The Natural Approach and Second Language Acquisition Studies :

As was pointed out earlier in Unit 2(see 2.0), in the 1980s, many studies were conducted involving children and adults learning second languages. The result pointed to a landmark suggestion that a second language can also be acquired if the conditions similar to those for acquiring the learner's mother tongue are created in the classroom. Dulay and Burt and other scholars working in the field reported their results in support of this suggestion. Based on this belief, Krashen and Terrell proposed the Natural approach to ELT, whose main features are:

1. Comprehension precedes production, i.e. learners will have a lot of opportunities to listen to (or read) before they are expected to speak (or write), because it is important that the learners understand the message conveyed to them in order for acquisition to take place. So classroom activities should be understandable to the learners.
2. Production is allowed to emerge in stages: these stages are (i) responsed by non-verbal communication, (ii) response with single words, (iii) combi-

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

nations of two or three words, (iv) phrases, (v) sentences and (vi) more complex expressions.

3. Learner's errors which do not impair communication are tolerated and corrected leisurely.
4. The course syllabus consists of communicative goals; the focus of each classroom activity is on communicative needs of the learners and not grammatical structures, which are acquired by the learners if the goal is communicative.
5. Classroom activities should be interesting and relevant to the learner's needs and should encourage them to express their ideas, opinions, desires, emotions and feelings.
6. The teacher should create a conductive climate in the classroom by being friendly and helpful.

The ESP Trend :

Since 1960 the basic contrast between learning English as a foreign language for external communication and as a second language for specified purposes has become sharper. As Ogden and others recognized forty years earlier, English was the lingua franca of modern science and technology. By 1970 it was also the language of transactional commerce, finance and practical communication generally. There was a marked increase in the number of students who went to Britain for advanced training in medicine, engineering and agriculture from both Commonwealth and non-Commonwealth countries and most of them had language–related problems when English was the medium of instruction, and so specialized courses of English were required which would relate closely to their particular needs and aspirations. This led to the rapid development of English for Special Purposes or English for Specific Purposes (ESP) courses.

The generally accepted view was that there were different verities of English, which could be taught through the appropriately selected texts and carefully devised exercises. The three approaches to ESP, which are communicatively oriented, are the following: one emphasize the way in which English is used and the syllabus categories are based on discourse analysis such as definition, explanation, and rhetorical acts etc.; another draws on notional rather than functional categories such as dimension, measurement etc.; the third one lays stress on the skills which the learner needs to perform his activities involved in his studies (communicative skills). Allen and Widdowson's **English in Focus** series is a good example of the first approach; Bates and Dudley-Evan's **Nucleus** series illustrates the second approach; Candlin's works illustrate the third approach.

The Procedural Approach to ELT :

With a view to finding a better alternative to the not-so successful Structural Approach to ELT, Prabhu and his Project Team experimented in the southern states of India in the 1980s 'teaching English as a second language through need-based communicative activities which are chosen from learners' real life'. The experiment was based on the principle that language is better leant when the learner's attention is not on language but on the activities he is engaged in using the language. This is one of the strong versions of the Communicative Approach and the experiment resulted in what is called the Procedural Syllabus, which is a list of tasks which can engage the learner's mind. The Project known as The Communicational Teaching Project has attracted the attention of ELT ex-

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

perts and the Procedural Syllabus is considered as a more useful alternative to the Structural Syllabus for teaching English as a second language.

REFERENCES :

1. Byrne.D.1978. *Materials for interaction.* Modern English Publications.
2. Grillet, F. 1981. *Developing Reading skills.* Cambridge: Cambridge University Press.
3. Balasubramanian, T.1981. A *Textbook of English Phonetics for Indian students.* Madras. Macmillan India.
4. Dr.M.N.K.BOSE, A Text book of English Language Teaching (ELT) for Indian students.
5. Richards, J. (eds) 1978. *Understanding Second and Foreign Language Learning: Issues and Approaches.* Rowley, Mass.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

A Critical Appraisal of Jawahar Lal Nehru's an Autobiography

- G. Ramesh
Dept. of English
V.R.S. & Y.R.N. College, Chirala.

To a greater extent than most Indian autobiographies, Nehru's Autobiography is conspicuously a work of literature. A personal reminiscence, shaped and patterned in the crucible of an artist's imagination, it becomes an act of total cultural recall. The very opening lines:

"An only son of prosperous parents is apt to be spoilt, especially so in India. And when that son happens to have been an only child for the first eleven years of his existence there is little hope for him to escape this spoiling…"

The lines are highly dramatic, dramatic in the sense that they create suspense as the hero begins to show up as a villain, spoilt for eleven years with scant hope for improvement. The loneliness, the pressure of tyrant-love, the uneasy burden of self-consciousness, the alien feeling and tension between the necessity of inner direction and the need for self-objectification are all brilliantly captured in the tragic-comic, whimsical-ironic delineation of himself. And at times Nehru becomes petulant, impatient, and aristocratically aloof. The urge for self-differentiation modifies the drama of self-definition and self-identification.

Nehru as he mentions in his *Autobiography*, becomes "a queer mixture of the East and the West, out of place everywhere, at home no where'. This self-image becomes the controlling metaphor of the whole narrative. 'My attempt was to trace, as far as I could, my own mental development, and not to write a survey of recent Indian history'. Still, he has a strong historical sense. He is aware of the change, metamorphosis and transformation that the passage of time brings in its wake. He has been one of a mass, moving with it, swaying it occasionally, always being influenced by it. His *Autobiography* thus becomes a chronicle of India as his receptive, responding sensibility absorbs the shock and excitement of historical change. *An Autobiography* is thus a projection of self into the flux of time, as it participates in history in its varied modalities, as a sequence of events, a sequence of ideas, a sequence of personalities, and a sequence of forces. It is a synoptic record of a nation's advance towards self-consciousness of which the individual is both the focus and the measure.

An Autobiography is a record of Nehru's progress from experience to experience. And yet, Nehru has his moments of innocence too, and at these moments of self-revelation, the narrative assumes a lyric force as, for example, when he describes his father's death:

"Early next morning, February 6th, I was watching by his bedside. He had a troublesome and restless night; suddenly I noticed that his face grew calm and the sense of struggle vanished from it. I thought he had fallen asleep, and I was glad of it. But my mother's perceptions were keener, and she uttered a cry. I turned to her and begged her not to disturb him as he had fallen asleep. But that sleep was his last long sleep, and from it there was no awakening."

Nehru's *Autobiography* is packed with similar 'happenings', which tend to 'remythicize' personal events into the ordinations of psychological mystery whose implications are univer-

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

sal and coextensive with the domain of permanent, archetypal human feelings and emotions. He reveals a continual faith in himself, in his popularity, and in his powers as a political instrument of the people.

"It was true, that I had achieved, almost accidentally as it were, an unusual degree of popularity with the masses; I was appreciated by the intelligentsia; and to young men and women I was a bit of a hero, and a halo of romance seemed to surround me in their eyes. Songs had been written about me."

He also reveals an unfailing historical grasp both of the continuity of human experience in time, and also of the hiatus between generations and epochs. Also in evidence are a consciousness of, and a feeling and passion for, the destiny of India. The self is thus inserted into the rhythm of the Nation. This makes Nehru's Autobiography unique, and modifies its structure, texture and tone; the lyric focus is expanded into the epic, and the epic focus is extended into the cosmic.

Like all romantics, Nehru, was an ardent individualist, and had a great love for nature:

"The winter had denuded almost all the trees of their leaves, and they stood naked and bare. Even four magnificent *peepal* trees, which stood in front of the gaol gate, to my surprise, dropped nearly all their leaves. Gaunt and cheerless they stood there, till the spring air warmed them up again and sent a message of life to their innermost cells."

Another emotion constantly at work in Nehru's *Autobiography* is his feeling for humanity. He loves his people; and he is angry with them too. And his sympathy never sours into pity, and he wields his humanistic compassion as a brand of fire to burn away the superflux of mere sentimentality.

"Looking at them and their misery and overlooking gratitude, I was filled with shame and sorrow, shame at my easy going and comfortable life and our petty politics of the city which ignored the vast multitude of semi-naked sons and daughters of India, sorrow at the degradation and over-whelming poverty of India."

The shifts and variations in mood and feeling, and the ambivalent, tentative, always open-minded responses of the author increase our interest in the narrative, because from a single center it radiates concentric forces of an expanding consciousness of a man in his historical, intellectual and emotional environment.

The style of Nehru's Autobiography is integral and organic to the thematic concerns of the autobiography. It is, as Prof. C.D. Narasimhaiah describes, 'the flute of Krishna' with its simple lines of melody, its hypnotic rhythms and its almost whimsical turns of metaphor and phrase, its spontaneous but well-calculated modulations, and above all, its capacity for improvisation in expressing a wide range of feelings, emotions, speculations and visions. It stands out as a fit instrument of harmonic simplicity and symphonic diversity. As Nehru himself says, "I began the task in a mood of self-questioning and, to a large extent, this persisted throughout". Monologic, conversational, literary, or oratorical, the style is never isolated from the immediacy of the process that has led to the reality.

"Experience of public life showed me that popularity was often the hand maiden of unavoidable persons; it was certainly not an invariable sign of virtue or intelligence. Was I popular then because of my failings or my accomplishments? Why indeed was I popular?

Nehru's syntax is often interrogative and the structure is that of a soliloquy rather than of a

sermon. The style impressed with the rhetorically controlled movements of a mind caught in an attitude of self-doubt and self-analysis. Its rhythms are those of an individual who seeks answers from the resonances of his own mind as he thinks aloud, whispers to himself in the public, and shares the pulses of his thinking with a live audience.

Nehru's *Autobiography* has an edge over other Indian autobiographies not only for the richness of its romantic, imaginative and literary qualities, but also because of its singularly open-minded view of experience. It is not a closed, but an open work of art. As Prof. Humayun Kabir points out:

"As a story of India's national struggle, the Autobiography of Nehru is unsurpassed. As a sympathetic study of the character of some of the men and women who shaped India's destiny in those fateful days, it has, perhaps no equal."

Mulk Raj Anand rightly observes :

"If Jawaharlal Nehru had not written the Autobiography he would certainly never have achieved the dignity and status of a world statesman long before he was to become Prime Minister of India." By entering into the forge and smithy of his own self, Nehru discovers and articulates for us the uncreated conscience of his race and age. Autobiography that may be an encounter, a confrontation or an adventure with other writers, becomes in Nehru's hands the art of discovery. For, Nehru discovers himself through India, and India through himself. And the excitement of this double discovery is communicated to the reader as a shared experience rather than as a dimly distanced perspective.

WORKS CONSULTED :

1. Anand, Mulk Raj, *CHACHA NEHRU*, 1988.
2. Kabir, Humayun, GLIMPSES OF INDIA, 1956.
3. Narasimhaiah, C.D. *THE STATESMAN AS WRITER*, Pencraft International, 2001.
4. Nehru, Jawahar Lal, *AN AUTOBIOGRAPHY*, 1936.

Post - colonial Indian English literature

- G. Ratna Papa
Lecturer in English
VRS&YRN College, Chirala, Guntur District.

The literature of the postcolonial period is about to create a novel context describing experiences associated with society. Exploration of cultural experiences and issues is mainly focused by the writers of this period through the lenses of narrative which is one of the powerful ways to document experiences. It is believed that the readers of narratives can experience stories about people and their lives. Such stories are considered as profoundly important because of its nuances of demonstrating life so poignantly, providing a situation in which characters and plots form emotion. The readers of the literature are able to follow their parts and become invested in their outcomes. In this ground, an impact from literature is seen in the minds of the people.

Since Indian writing in English is an integral part of a significant Contribution to postcolonial literature, it has its own distinctive stamp of Indianness; it does display some of the salient features of postcolonial literature. It draws attention to issues of cultural difference in literary texts including issues of gender, class and of sexual orientation. Indian writers, like their postcolonial counterparts adopted, the European model since they too assumed, at least initially that it had universal validity. Thus there was an unquestioning acceptance of the white hegemony. In the later phase of transition, they adopted ,the form of suit Indian themes and perceptions. The postcolonial writer thus enjoyed the status of a mere licensee.

A Major feature of postcolonial literatures is the concern with place and displacement. It is here that the special postcolonial crisis of identity comes into being, the concern with the development or recovery of an effective identifying relationship between self and place Thus, the identity crisis in expatriate fiction is the outcome of dislocation in which migration necessarily involves. Chitra Benerjee quite significantly, there is a conscious rejection of cultural formations of the white man by the colonized. Viney Kirpal makes an interesting observation :The dilemma of whether to opt for tradition, custom, or to be untraditional, is quite common in expatriate fiction. A reverse Manichaeism is in evidence here with the declared superiority of black/brown values and culture over white ones. Thus, the expatriate writers like BharathiMukherjee portray the exiles as gration by the colonizer. Tracing the history of Indo-Anglican fiction, it would be interesting to learn that the Indian exposure to western culture and art plays a remarkable source for Indo-Anglian Fiction. In the early periods novels written by Indians as well as Indo-Anglian and Anglo Indians, the women were too distract from reality, too crude, moralized or sentimentalized whereas in Indian languages, the writers grasp the reality.

For a quite long time, Indo-Anglian fiction has suffered for not grappling with reality. That is why V.K. Gokah remarks that whether this was legitimate or illegitimate born when England and India had Anglian fiction were facing the difficulties to reflect reality in their corpus. It was a challenge to the writers of this age to give expression and transmute the experience in English. In this regard, Meenakshi Mukherjee recognized these difficulties and called the Indo-Anglian writing has cunovels of Scott given to adventure and exploits, woman was just an appendage-a symbol of beauty, sweetness, purity,

faithful love, as in the days of chivalry that Scott recreateAs the millennium draws to a close, its last century has witnessed the emergence of Indo-Anglian literature as a world-wide recognized school of writing.

In the last decade, Indo-Anglian novelists have become best sellers the world over. This is not the place to remind the reader of names he is already familiar with but one cannot fail to notice the importance of successful women writers. Not that women writing is anything new among Indo-Anglian novelists and poets. In fact, women have successfully engaged in literary activities since the first days of Indian Writing in English. There too, there is little point in giving the names of all those, poetess, novelist, essayists who paved the way to make the achievement, among others like, A. Desai, S. Deshpande and women speak for themselves. They no longer need men to defend them and to present their case. Many Indian women novelists have investigated female subjectivity keeping in mind about the end of the goal to build up a personality that is not forced by a patriarchal society. Subsequently, the subject of growing up from adolescence to womanhood, that is, the Bildungsroman, is a repetitive procedure. Santha Rama Rau'sRemember the House (1956), Ruth Prawar Jhabvala's first novel To Whom She Will (1955) and her later Heat and Dust(1975) which was granted the Booker Prize, and Kamala Markandaya's Two Virgins(1973) are great cases. Sex is inferred in these books, yet delineated all the more expressly in Socialite Evenings (1989) by Shobha De, in which she portrays the outlandish sexual experiences of the high society in Mumbai.As in poetry, the portrayal of the New Woman and her battle for her very own character likewise rises in the Indian English novel. Such a battle needs bolster structures outside the family to empower women to survive. NayantaraSahgal utilizes this subject as the core of Rich Like Us(1986). Different books, for example, Rama Mehta's Inside the Haveli(1977), look more towards issues of customary Indian culture, especially the open deliberation on female training. Another case of the western instructed female hero's mission for her social roots is Githa Hariharan'sThe Thousand Faces of Night(1992).

Various Indian women writers made their presentationsin the 1990s, delivering books which uncovered the genuine condition of Indian culture and its treatment of ladies. These essayists were conceived after Indian autonomy, and the English dialect does not have provincial relationship for them. Their work isset apart by an amazing feel for the dialect, and a genuine presentation.

Proclamation of identity and struggle for Existence in AmitavGhosh's *'The Shadow Lines'*

- Mopati Chandra Sekhar
Asst Professor, Department of English
Bapatla Engineering College
Bapatla, Guntur District, Andhra Pradesh.

- Dr. R. Poli Reddy
Research Director, Prinicpal
Sri V.A.S Degree and P.G College
Giddalur, PrakasamDtst. Andhra Pradesh

Abstract :

AmitavGhosh's novels claim a unique position in the postcolonial literature. He stands as a witness to some of the momentous events of contemporary history that left a profound impact on his imagination. Ghosh's writings are a true reflection of society. He has a great interest in humanity and civilization. My interest in Ghosh's work arose initially from a growing concern with the way theories of postmodern concerns like politics, culture and partitions, human existence are dealt in his novels. The notion of identity has indeed been a major preoccupation with Ghosh, and *TheShadow Lines* has shown an acute post-structure awareness of the concept of identity as always unstable, constantly shifting with discursive changes that occur with alterations in the spatial and temporal orders in this logocentric world. My paper is an attempt to explore the issue of identity as deeply involved in the question of freedom, which forms an important thematic strain in *The Shadow Lines*.

Introduction :

AmitavGhosh has turned into an exceptionally prevalent and incredible Indian English author of the new age. He was born in Calcutta on July 11, 1956. His dad Shailendra Chandra was a negotiator and mother AnsaliGhosh was a housewife. He learned at Dehradun, Delhi, Alexandria and Oxford. In Dehradun, he went to the esteemed Doon School, at that point in the wake of moving on from Delhi University, he went to Oxford to think about Social Anthropology and got a Master of Philosophy and PhD in 1982. He likewise worked, for some time, as a writer for the Indian Express. He functioned as visiting individual at the middle for Social Sciences at Trivandrum, Kerala in 1982-83; from 1983 to1987, he worked in the Department of Sociology in Delhi University. He taught at the University of Pennsylvania in 1989, at the American University in Cairo in 1994 and at the Colombia University from 1994 to 1997. At present, he is a recognized teacher of Comparative Literature at Queen's College of the City University of New York.

He has been incredibly affected by the political and social conditions in India. The tales and extraordinary occasions of history, which his folks described to him, additionally awed him. His mom's recollections of Calcutta and his own youth encounters of the city, the developments and rationality of Mahatma Gandhi, the partitioning of the nation and its impacts on the general population of the two nations left a profound impact on the brain of this youthful author. The accounts, which he got notification from his dad, who worked in the British Colonial Army, additionally helped Amitav to extend his staff of creative energy. The narratives advised to him by his dad empowered him to see the conditions amid the British manage in India and different nations. Amitav's uncle ShriSatish Chandra Ghosh has additionally motivated him a considerable measure. He was a dean of the Rural Reconstruction Institute, the secondary school

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

established by Sir Daniel Hamilton in Gosaba. His accounts assisted him with producing his enchanting novel *The Hungry Tide.*

Ghosh spent his youth in Calcutta, Dhaka and Colombo. He got his D.Phil. in Social Anthropology from Oxford University. Much of the time Amitav visited Egypt and numerous different nations for his investigative work. His academic life and voyages contributed a ton to his vocation as an imaginative author. The colossal identity who enlivened and impacted Amitav the most was Satyajit Ray, the considerable Bengali storyteller and producer. Ghosh concedes that the impact of Satyajit Ray on his adolescence and youth was deep to the point that it had an imperative influence in molding his creative energy.

The Shadow Lines:

The Shadow Lines(1988) is set in the culcutta of the 1960's and moves with an easy felicity between Calcutta and Dhaka and London. A young unnamed narrator, his hero Tridib and the narrator's grandmother provide the basic framework on which the novel moves forward. The time span of the novel extends from 1939-1974 with 1964 being a very important year for the characters. Memory links the past to the present and many of the characters live more in the past than in the present. The novel seems to mock even the concept of exclusive national identity and pride because riots break out simultaneously both at Dhaka and Calcutta and as a result of the same incident. Snapping of cultural bonds becomes a recurring image in this novel. Lines and boundaries are drawn across continents and countries but what purpose is served by them is an unsolved puzzle. Even ideals nurtured by the freedom struggle suddenly seem meaningless because the disrupted sub-continent today refuses to accept the importance of religious tolerance and brotherhood. In fact, the novel clearly suggests the mindlessness of the violence unleashed in both the countries as a fallout of the prophet's hair. This is corroborated by the killing of Tridib when he is on an innocent visit to Dhaka along with Tha'mma and May. Noyekapadia writes about this visit :

> "Past and future meet across religious, political and cultural barriers in a confusion of emotions, ideals, intentions and acts, leading to a shattering climax"(2006:253)

Political independence is analyzed and scrutinized in new perspectives. Through the minds of the characters, their painful and nostalgic recalling's and recollections, we get a picture of the period.

The focal point, however, remains the narrator's eye – an eight year old boy who lives with his parents and grandmother in the genteel suburb of Calcutta. From here the novel moves freely either forward or backward encompassing his grandmother's life, the family of his grandmother's sister – Mayadebi, her husband and their children especially Tridib who had an indelible influence on the narrator as a child and the narrator's second cousin Ila. There is also another English family – the Price – which has a close link for three generations with the narrator's family. By interweaving the lives and experiences of these three families the author allows the narrator reach his adulthood.K. DamodarRao writes on:

> "It is true that I terms of identity and nationalism, India's vastness, with its contradictions, defies comprehension. AshisNandy mentions that anyone who attempts to interpret it, ends up in projecting one's deepest fantasies and what ultimately emerges is a projection of 'the interpreter rather than the interpreted'. (2003:198)

This paper essentially traces how the narrator comes to terms with identifying the charac-

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

ters contention with reality. This has been one of the predominant themes of modern novelists. The protagonist of the novel is one such nameless person – the narrator who could be anyone of us. The author traces his development from childhood to maturity and in doing so he shows how divergent forces influence his growing up and how as an adult he comes to terms with them.PremindhaBannerjee extended his investigation, he says:

> "The narrator's identity takes shape in and through his responses to the characters he engages with and the responses he elicits. Otherwise the narrator remains unnamed, there are no references to any distinguishing characteristics or physical traits in his case, yet it is through his reconstruction of events that meaning and significance is inferred by the reader" (2008:42,43)

The narrator finds that this narrow view of home, nation or one's duty often leads to a disastrous end. Tha'mma thinks that Tridib is type of person who seems 'determined to waste his life in idle self-indulgence', one who refuses to use his family connections to establish a career. Ian Almond writes on:

> "For there are multiple sadnesses in Ghosh's book – the sadness of inaction, of desire, of material failure, of unfulfilment and, above all, the inimitable treatise in the search for identity."(2008:58)

For the narrator Tridib's lore is very different from the collection of facts and figures.This is reflected in the grandmother's attempt to save her own people – to bring 'Jethamoshai' home and not let him die in another country. She would remain a mute witness to the massacre of Jethamoshai and her nephew Tridib at the hands of the unruly mob in the riot torn city of Dhaka. It was because of her attempt to save him that she lost him forever. In trying to impose her idea of a 'home' and 'country' she would pay a heavy price. The old man who was quite happy living alone in the ancestral home with Khalil and his family had refused to take partition seriously. He firmly believed that if he started moving he would never stop. He had one told his son, "I don't believe in the India – Shindia. It's all very well, you're going away now, but suppose when you get there they decide to draw another line somewhere?

> "This is the hallmark of the novel. It recognizes and acknowledges the violence in our lives. There is state terror, there is majority communalism and minority communalism. The novel makes no distinction, takes no sides. AmitavGhosh shows that even characters like the grandmother and Ilawo do not indulge in violence are on the fringe of it. The grandmother even though afraid, was willing to run errands for the Bengal terrorists and kill the English magistrate at Khulna during her student days."(2001:88)

The partition had suddenly changed the meaning of "home' which she had associated with Dhaka. She was no longer 'coming home' to Dhaka as a native but as a 'foreigner'. As Tridib teases her: "You're as foreign here as May, much more than May for look at her, She doesn't even need a visa to come here". Again the city has acquired such a changed exterior that Tha'mma can only cry out again and again: "where is Dhaka? I can't see Dhaka".

> "Ila and Tha'mma represent totally different worldviews. The grand mother's idea of freedom is one brought from the British India of the

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

> past before Partition, when the people living in India (be they Hindu or Muslim) dreamt of fighting for their freedom. It is freedom from the rule of a foreign culture and people. She believes that by fighting its way to independence India would now be one united whole and not divided by religion or ethnicity."(212)

However it is only when they see their old house that reality stares them in the face. It is no longer the same house, for, when the sisters reach there they discover to their dismay that their house was crumbling, that in what was once a garden in their house there is now an automobile workshop and a large number of families were living there. Their old, decrepit uncle was being looked after by Khalil a rickshaw driver and his family. The idyllic vision of the house that Tha'mma had cherished over the years, had vanished. Ian Almon Examines:

> "Ila finds this world constrictive. She wants freedom from its middle class orthodoxy. She therefore decides to move out in search of a free world which she finds in London."(2008:52)

The whole study regards the main character of the novel is Tha'mma, Tridib, narrator, Mayadebi. Tha'mma is elderly women and grandmother of narrator, she refuses the voices of Tridibbecause of he has insightful knowledge than her grandson. But narrator admires to his knowledge.

"In 1939… my father's aunt, Mayadebi, went to England with her husband and her son, Tridib"(S.L p.1)

It clearly implies that the narrator relies heavily on secondary sources i.e. his grandmother, Ila, May, Robi and above all Tridib, his uncle who is twenty one years older than him. Tridib is the mentor who provides him 'world to travel in' and 'eyes to see them with' long before he moves out of Calcutta: and he expands his world with his encyclopedic knowledge of places and precision and to invent places in imagination with the help of Bartholomew's Atals.

"Tridib was an archaeologist, he was not interested in fairly land: the one thing he wanted to teach me, he used to say, was to use my imagination with precision"(S.L p24).

Tridib shares all his knowledge to narrator without hesitation that brings him to be a aware of all places can be a guide to his family friends.For Tha'mma freedom became the ultimate signifier of selfhood and identity; for Tridib it is only a mirage, an illusion. Unlike Tha'mma's concept of the nation which is rejected as inadequate through the narrative of the text,Tridib formulation of nationhood as one that should be able to perceive the fragility of borders in the construction of identity is supported elsewhere by the narrator. Reflecting back on Ila's rage at forcibly being stopped from dancing at a nightclub and her assertion that she lived in London to be "free of your bloody culture", the narrator says.

I thought of how much they all wanted to be free; how they went mad wanting their freedom; I began to wonder whether it was I that was mad because I was happy to be bound: Whether I was alone in knowing the I could not live without the clamor of the voices within me. Marla Elena bookmark her quotes:

> "According to this, reality can never be duplicated in a text through monologue, which is considered a most artificial mode of speech if we agree on a model of identity constructed through dialogical encounter. This assumption

> is ever – present in *The Shadow Lines*, as the narrator is constantly acknowledging the existence of a chorus of subjectivities that act as tributaries to his flow of idea through the narration."2 (008:197)

One of the limitations of Ghosh's narrator's perspective in the novel is his own class position which provides him the luxury of contemplating freedom in the abstract. Ghosh emphasizes the precariousness of the narrator's class status as it is dependent solely on his access to an education. On a trip to visit poor relatives in a lower class section of Calcutta.Vinita Chadra writes on:

"It was that landscape that lent the note of hysteria to my mother's voice when she drilled me for my examinations; it was to those slopes she pointed when she told me that if I didn't study hard I would end up over there, that the only weapon people like us had was our brains and if we didn't use them like claws to cling to what we'd got, that was where we'd end up, marooned in that landscape."(2003:73)

References :

- Amina Amin Going A way/ Coming Home: Points of Fixity or Shadow Lines, Creative New Literatures Series – 45, The Fiction of AmitavGhosh Ed., Indira Bhatt Indira Nityanandam 2001:52
- Ian AlmondPostcolonial Melancholy: An Examination of Sadness in AmitavGhosh's*The Shadow Lines*, Murali Prasad ed.2008:58
- K. DamodarRao E. Anshumathi : Banality of Nationalism and the scourge of Communal Violence in AmitavGhosh's*The Shadow Lines*, Kakatiya Journal of English Studies Volume 23/2003 Ed, V. Srinivas' 2003:198
- Marla Elena MartosHueso, The Dialogic Imagination: Representations of Self and Nation in AmitavGhosh's*The Shadow Lines*: Murali Prasad ed.2008:197
- Neluka Silva and Alex Tickell, "An Interview with AmitavGhosh,Critical Perspectives, ed. Brinda Bose (New Delhi: PencraftInterantional, 2003:216,221
- Noyekapadia The Metaphor of '*The Shadow Lines*' in AmitavGhosh novels Perspective on Indian English Fiction Ed., DrJaydeepsinh K. Dodiya(2006:253)
- NovyKapadia Political Freedom and Communal Tension in *Shadow Lines*,New Literatures Series – 45, The Fiction of AmitavGhosh Ed., Indira Bhatt Indira Nityanandam 2001:88
- PremindhaBannerjee, The Narrator and the Chronicling of Self in *The Shadow Lines*, AmitavGhosh's*The Shadow Lines*, Critical Essays Ed. ArvindChowdhary 2008:42,43
- TuomasHuttunen, *The Shadow Lines*: The World of Experience and the Language of MeaningMurali Prasad ed.2008: 212
- Vinita Chadra Suppressed Memory and Forgetting: History and Nationalism in *The Shadow Lines* inAmitavGhosh Critical Perspectives Ed. Brinda Bose, (2003:73)

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

Complexities in Indian Spoken English

- S. NAGENDRA
Lecturer in English
S.K.S.C Degree College, Proddatur, Kadapa District.

Correct pronunciation is an important aspect of learning of any new language. Most of us speak English with a regional accent. It is because the sounds, rhythm and intonation of our own first language influence greatly the articulation of English sounds, rhythm and intonation. Added to this is the problem of the poor correlation between spelling and pronunciation in English. It is possible to neutralize our accent by training ourselves to speak English as comfortably and perfectly as we speak mother tongue.

In this presentation, first it is observed that why we cannot adopt Received Pronunciation (RP) of England in its total form. We examine the difficult aspects of Indian learners of English and try to evolve a model for spoken English in India.

After going through this presentation you will be able to

a) Realize how we are under the influence of two varieties of English.

b) Understand the procedure of teaching spoken English.

c) Study the difficult areas of Indian Learners of English and

d) Evolve a model for spoken English in India.

In India especially non-native speakers of English have been under the influence of two varieties of English – British and American. So which variety of English should be followed for learning and teaching pronunciation? Secondly which variety of English should learners of English aim at? After a lot of observation, it is found that we cannot faithfully copy the articulation and pronunciation of an American or an Englishman. But we must speak acceptably and intelligibly to all Indians. It is advised that we must speak standard English which is generally known as General Indian English (GIE). R.K. Bansal and R.P. Harrison have suggested the GIE. General Indian English serves as a standard pronunciation among the educated Indians for uniformity and intelligibility. GIE cannot have any regional peculiarities. RP or GIE does not have absolute values. Speech differs from person to person. This peculiarity in speech is generally regarded as "parole" or "idiolect" collective speech of a region. It is referred to as "dialect". For common understanding and uniformity we have followed a standard variety and GIE in India. RP in any country happen to be the best models for teaching and learning of good and correct pronunciation and articulation.

Once the variety of English to be followed is cleared, our attention can be diverted to the different stages of English pronunciation. First, the sounds of English (vowel sounds and consonantal) should be explained. The better results can be expected if they are taught in comparison with the sounds of the mother tongue of the student. The comparative approach makes them to find out the differences between the sounds of English like /v/ and /w/ of English and / **e** / /v / sound of Telugu. A scientific method is followed to explain on problem at a time and take it up along with what has been taught earlier. Vocabulary may be ignored while teaching pronunciation.

The isolated sounds have only limited value. They are in fact useful for learners. Some important words in sentences should be given for

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

intensive practice. The learners should be made it clear how the phonemic and allophonic differences are in the minimal pairs such as 'same-shame', 'tin-thin', 'boat-vote', etc. They bring about a change in the meaning.

Teaching of spoken English should not end in the drilling the individual words and sentences. It should be extended to dialogues and short speeches by paying attention to supra-segmental aspects of pronunciation like stress, juncture and intonation. It is suggested that the teacher should not read out the passages for students incessantly. He should encourage them to read aloud. It makes them confident enough to speak well. If they come across complexities in their correct pronunciation, they can be taught the right articulation. It is advised that the teacher should decide from his experience with the students what exercises should be required to make the students learn the correct pronunciation..

First, the difficult areas of our learners should be identified in learning a foreign language like English. The following are some of the difficult areas that require attention to teach spoken English in India.

1. In RP / p/t/k/ are aspirated or stressed at the beginning of accented syllables as in painter, party, title, between, king, etc., /p/, /t/, /k/ are unaspirated after /s/ and in unaccented positions as in sparrow, special, stone, skin, etc., The distinction is not followed by Indians.
2. Some Indian speakers replace /f/ by the aspirated plosive [ph]. It results in the loss of distinction between the following minimal pairs; fast-past, fine-pine, fan-pan, fair-pair, etc.
3. Some Indian speakers do not use /s/ and / S /. They interchange them making no difference in the following minimal pairs; sack-shock; said-shed, save-shave, etc.
4. Most Indian speakers replace /v/ by /f/ in the word "of". It is pronounced / @v/. In "off" it is pronounced /Qf/.
5. Some Assamese and Bengali speakers replace /v/ by /b/. It results in confusion between the following minimal pairs; vote-boat, nest-best, vowels–bowels, etc., Once a Bengali Vice-Chancellor administered the oath: "By bharchu of the authority bested in me. A Malayali counterpart articulated it as "by wertu of the yattarity wasted in me…."
6. Some Assamese and Telugu speakers use /t/ and /d/ instead of / è / and / ð / confusing the following words; tank-thank, dare-there, tin-thin, den-then, tree-three, day-they, etc.
7. Many Indian speakers use /s/ instead of /z/ in inflexional suffixes in the words such as cars, eyes, boys, etc. When /z/ is pronounced as /s/ it sometimes leads to confusion particularly in the following pairs: falls- false, ice-eyes, peace-peas, etc.
8. Some Indian speakers use /dZ/ instead of /z/ causing the confusion between the pairs like the following : rased-raised, Jew/Zoo, etc. When a person disliked the "Jew" (for zoo) he was chased out of the zoo by the Jew manager.
9. Some Telugu, Tamil, Kannada and Malayalam speakers replace /Z/ by /s/ , /l/ by /t/ (voiced retroflex lateral) as in Telugu (Þø) and /n/ by (K) voiced retroflex nasal in Telugu (D). This of course does not affect intelligibility. (For

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

example: leisure, measure, clue, hello, etc.,)

10. Most Indian speakers pronounce /r/ in all positions as car, dear, born, modern, world, etc. But when /r/ comes between two consonants or at the end of the word, it is not pronounced . But "r-colouring" or "rhoticization" is used in American English.
11. Some Indian speakers drop initial /j/ in words like year, yearn, etc., It should be avoided otherwise the distinction between 'year' and 'ear' and 'yearn' and 'earn' will be lost.
12. Some Indian speakers like Americans drop medial /j/ in words like student, institute, destitute, etc.
13. Some Indian speakers drop /w/ in words like won't, wool, quote, etc.
14. Many Indian speakers do not make any difference in the following minimal pairs: Wined-vine, vest-west, vile-while, etc. For them /v/ and /w/ are the same.
15. Some Urdu and Hindi speakers have difficulty in pronouncing initial consonant clusters beginning with /s/. They insert generally a vowel /i/ before /s/ and pronounce smile as /ismail/ . To get over this difficulty, they should prolong the initial /s/ and then add the consonant.
16. Some Indian speakers drop the final consonant in the clusters like /st /, /tst / , and /Id/. This should be avoided because it leads to confusion between the pairs like ask-asked, coal-cold, search-searched, etc.
17. Some Indian speakers cannot distinguish between the long vowel /i:/ and /i/ as in feet /fi:t/ and fit /fit/, seat /si:t/ and sit /sit/etc .
18. Most Indian speakers cannot identify the difference between /e/ and /ei/. This often leads to the confusion in the following pairs of words; fell-fail, test-taste, etc.
19. In Tamil some people pronounce some words based on their actual spelling. They pronounce the word 'bridge' with the silent 'd'. Other examples are ridge, budget, ledger, pledge, etc.,
20. Some Tamilians have difficulty in pronouncing the initial /i/ and /e/. so 'ill' is pronounced as 'else' and 'else' is pronounced as 'yells'
21. Some Bengali, Bihari and Hindi speakers replace the long vowel /u:/ by the short vowel /u/ This leads to confusion between the pairs like fool and full. /u:/ can be pronounced properly by making it longer.
22. Some Telugu and Tamil speakers replace /a:/ by /a/ or /o/. It creates confusion between the pairs like last-lost, laughed-loft, etc.
23. Some Telugu and Malayali speakers replace /æ/ by /a:/ in words like brass, bank, palace, etc. It causes, of course, no confusion.
24. Some Assamese, Bengali and Hindi speakers replace /æ / by /e/. With this result, there is a confusion between the pairs like band-end, man-men, sad-said, etc
25. Several Indians use /j/ in revolution, resolution, pollution, absolute, elusion, evolution, allusion, etc..
26. Many Bengali, Bihari, Hindi and Punjabi speakers tend to replace /ei/ by /e/.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

Subsequently the distinction between the pairs like gate-get, main-men, is lost.

27. Some Malayali and Telugu speakers usually subdue final / mb / and pronounce with a thud in the words like “bomb’, “comb”, thumb”, “lamb” “dumb”, “climb”, etc.
28. Oriya people do not pronounce /sh/. It automatically becomes ‘s’ as in shave, shame, shun etc., They pronounce them as ‘save’, ‘same’, ‘son’, etc.
29. Bengalies have the problem with ‘s’, they replace it by /S/ when they sang “Gods have the Queen”, the oriyas sniggered “same! Same!” . D.P. Patnayak, veteran linguist and scholar says,: “ This is because of the absence and presence of the /s/ and /S/ sounds in respective languages.
30. We find undue long stress when Maharastrians say [Phoaint] for point, [pheiphar] for paper.
31. In Punjab ‘body builders’ become ‘fody filters’. /b/ becomes /f/.
32. Tamilians find no need to use int errogative words when a simple ‘aa’ sound would do as in “are you ready?” becomes “ready ‘aa’, “Have you left?” becomes “left “aa”.
33. Intonation is another problem for Tamilians. They generally emphasise the second syllable in words like village as ‘vill-age’ and marriage as “marr-age”
34. Malayali speakers pronounce ‘simbly’ as ‘imply’. In Malayalam /p/ never comes after ‘m’.
35. Punjabies and Gujarati’s want to listen to Pope (for pop) music.
36. Many Indians use /gz/ forks/ as in exit / eksit/, exhibition /eksibisn/ etc.
37. Several Indians use /du/ for /dZ / as in educate, educator, education , etc.
38. In Tamil script the distinction between / k/ and /g/ does not exist. Hence, the same phoneme /k/ is used for both the sound. As a result, some Tamilians pronounce / k/ as /g/ as in Venkataswamy becomes Vengadaswamy.
39. For Punjabi’s scooter becomes “sacooteer” and station becomes “sateition”.
40. The consonant cluster / pra/ become / per/ as in Prasad, Prasanth, etc., for Punjabies.
41. A Gujarathi Shopkeeper “Rapes” (for wraps) the sarees for women, for them bated dish becomes “baig” dish, sandwich becomes “ senwich” and omelettle becomes “aamlate”.
42. Patnayak refers to a humorous anecdote. One may enquire, “Have you come here to dir?” for “Have you come here today?”. When the wrong syllable is stressed and the diphthongs are misused, this problem is observed . Sridhar Gokhale in his UGC country wide classroom programme shows English people mistake us for director” when we wrongly stress “character”.
43. Bengali’s refer to Howrah “breeze” for Howrah “Bridge”.
44. Malayalis gain “noledj” (knowledge) in “koledgi” (college). When they go to “Gova” (goa) they use “lwx “ (Lux) soap.
45. Several Dravidian languages speakers (Telugu, Kannada, Tamil, Malayalam, etc.) add ‘no’ or a choice of their ver-

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

nacular in interrogatives such as "It is raining, no " "What you want re?" "No, Yaar". These sounds add local flavour to the language and nativise English.

46. For Punjabis player becomes a "payer". They ignore the consonant cluster /pl/.
47. In Telugu and Punjabi English /Z/ becomes /dZ/ or aspirated [dZ z] as in vision, pleasure, leisure, etc.
48. Most of Indians go wrong in the use of diphthongs. For us gate/geit/becomes [get], dear /di@ / [diyar], go /g@u/ [goo], boy /bOi/ [boe], poor /pu@r/ [puur], sure /Su@r/ [soor] etc.

By the keen observation of above findings, it is concluded that the regional varieties of English in India are very interesting and sometimes confusing. In every region they are, of course, good speakers. They may be above the influence of their mother tongue. But it would be better for all to aim at national and international intelligibility. If learners and non-native speakers of English are properly trained in pronouncing the words correctly, mistakes may be avoided such as "aren't"/a:nt/ for aunt, "all" /O:l/ for hole/ whole and "won't " /waunt/ for want.

In the opinion of George Bernard Shaw "England and America are two countries separated by the same language." But for us, India is the same country united by the different dialects of Indian English. And if the maturity of language is measured by the emotional spectrum, it can communicate perfectly the Hinglish maturity. Inglish (Indian English) is bery (very) interesting and is 'simbly' (simply supereb (superb) . Robbert Lodo believes that all that is required to achieve a satisfactory level of intelligibility that the student of a foreign language should be able to hear and produce the phoneme contrasts of the language. Those contrasts must be observed carefully if meanings of words are not to be confused. A programme of teaching based on this limited intelligibility goal may possibly give importance to unexpected features. For example rhythm, words stress, and sentence stress are much more important than the precise phonetic quality of the sounds themselves. A learner may perhaps be allowed to use many of his own native sounds so long as she/he maintains the main distinctions in his/her speech and the difference from the native speaker. Overall, inspite of the suggested measures, the devised model should not damage the over all phonological system of the language.

Such a variety of pronunciation is to be distinctly different form native British forms. Instead of using a give model as our starting point, we might begin with what is available i.e., the English spoken by Indians. It may be moderated towards confirming to be phonological essentials of British English. For example, we may permit the substitution, for the RP sounds form Indian languages provided that these substitutions are also found in some other forms of educated English.

REFERENCES :

1. Bansal RK and RP Harrison, Spoken English for India (OL, 1976).
2. T . Balasubramanian, English Phonetics for Indian students (Macmillan, 1992).
3. "Ticklish English," The Indian Express, August 23, 1993.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

Premchand's Godaan : A Progressive perspective

- Dr. I. Kesava Rao
Lecturer in English, VSR&NVR College,
Tenali, Guntur District.

- P. Dinesh Babu
Lecturer in English, VRS & YRN College,
Chirala, Guntur District.

Premchand is known as one of the best literary geniuses of Postcolonial India. He is pioneer in fiction as well as short story. Through his creative works, he has contributed to the Indian language. He uses literary writing to serve his purpose. He is deeply dedicated to the cause of national awakening. He weaves the stories from folklore and gives them a new meaning. He combines the past narrative in the contemporary context. He reflects the strengths of indigenous imaginative writing. He knows where indigenous works requires modified. He is an educator and a crusader for new secular values.

Premchand's Godaan is about the story of peasants in western uttar Pradesh in the beginning of twentieth century India. It showed that the village in thirties was under threat from outside and inside. It symbolized a world of clashing interests. It described the existing levers of state i.e. police economic and religious bureaucracy. It portrayed the conventions, morality and ethics of peasantry in around the social environment. The peasant family consists of the husband Hori , the wife Dhania and their children Gobar, sona and Rupa. Indian rural scene is known at that time full of economic pressures. The local landowners have direct contacts with the colonial powers. It also stresses the intense political ideological clashes. He captured a colonial experience which we face in our surroundings. The fiction directly hits the Rai Sahib_ Mehta-Malti episode from materialistic point of view. The economic edge of Rai Sahibs's exploitation of peasantry can be seen. Under the principles of realism in fiction, the struggle is the best observed through a dramatic interplay between contending viewpoints and responses. Premchand assigned the new role for characters contributing the mass action against injustice. The suffering and the pain weave around the man's helplessness and predicament. Through the characters, he showed the dialectic between the economic and moral aspects. The fiction justifies the progressive urge to see each description of the social scene.

Key words :

postcolonial, peasant, existing levers , morality, economic pressure

Post colonialism takes us into the paradigm of the society that confronts us in our times. Premchand's Godaan describes a progressive perspective on the issues we face. It took us directly progressive stance of a kind hearted landlord, Rai Sahib who sought to thrive on the popular support that the villages of his territory would provide him. The economic edge of Rai Sahib's exploitation of the peasantry can be seen as further sharpened by the ideology that most tenants evolved through interpretations of religion, morality and ethics in the novel. He extracted the maximum profit from peasantry's labour.Godan was written in 1936. The depiction of the village in Godan is as follows: "What was the village, it was Providence, ten to twelve houses, whose roof was halftiled, and collapsing further."(1975:141)

A close study of Godaan mirrored very clearly in the novel. The writer peeped into the minds of many characters in the novel. They are changing and evolving before the eyes of

readers. Premchand provided the seminal issues which are political requirement of the time. The village in the thirties was under threat from outside and inside. It symbolized the world clashing interests. India after Independence freed and moved towards some sense of equality and freedom which are projected during the national movements.

Godaan talked about a small number of peasants in a village and as a class they face the problems. The peasant family consists of the husband Hori , the wife Dhania and their children Gobar, sona and Rupa. Indian rural scene is known at that time full of economic pressures.

In his review essay 'The Gift of a Cow: A translation of the classic Hindi Novel Godaan by Premchand(Translated by Gordan Roadarmel), Thomas Jandl (2005) points out that Godan sheds light on the issues of traditional and economic development policies in the context of values, beliefs and development of a society. He rightly points out that the novel pictures the role of cultural institutions and the traditional power structure prevalent in India which hinders the economic growth in the name of caste, religion and the sufferings of the poor(2005:201)

It studies about the plight of Indian masses emphasizing the need to question and resist the cynical ways of an exploitative social structure. Hori, the protagonist of Godaan died in the process of facing up to the challenges of living.

Hori, the main character of the novel, 'Godan', is suffering extreme poverty: "Even though Hori had to pay the entire barn of this crop, there was still a loan of three hundred rupees remaining, and an addition of a hundred rupees as interest. Five years ago, he had taken sixty rupees to purchase a bull, he had paid it, but the sixty rupees is still remaining because of the interest added. Hori had grown potatoes with the money thirty rupees taken from Pandit Daatadin. The potatoes were dug up by thieves, and he completed paying it on installments, in the three year period, a hundred rupees had been added as interest." (1975:39)

It can be truly considered a materialist and society centered. The writer continuously poses the questions why the poor peasants become poor. Hori and his two brothers lived together for a few years after their marriage and struggled to survive.The economic hardship suffered by the family under existing pressures created tensions .premchand is aware of such developments in the life of peasant and share them with the readers. The peasants faced the financial crunch from landlords and the moneylenders. The writer saw this whole arrangement as entirely man-made. He chose minutest smallness and simplicity typifying the difficult existence of a toiler on the land. He presents the arrival of a cow at household is a gorgeous gift from the Almighty. Hori uses manipulation to acquire a cow from a familiar in the neighboring village.

The most excited is the woman of the house, Dhania , having seen only misery. She feels in her heart the presence of a threat. Hori caught in the web of poverty, a man made thing and trying to find in vain the pattern of its logic. Hori's efforts are devoted to the workings of the world outside himself. Hori thinks of his misfortunes and wants to share his situations .All the village workers are putting their hardships on land belonging not to them. But the land lords squeezed them dry. At the same time these landlords stood for power. Let us see the caste formation in Hori's village. Both Pandit and Sahu belong to the chain of exploitation. This is known the typical situation of the Indian peasant. Hori as a peasant bore the burden of physical sustenance of the family as well as society. He represented the member of the community of peasant s in India. Premchand presents the typical Indian

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

peasant. The novel represents the life of the Indian peasant in its typicality.

The human being in Godaan finds expression in the form of the husband and –wife ,Hori and Dhania. They integrated existence symbolizing the historical evidence. They provide a clear glimpse of tragic helplessness of the historical moment. Through Hori, Premchand has shown the dialectic between the economic and moral aspects. Hori's morality does not get defeated but the economic fact of poverty swallows it inexorably. Premchand resolved the economic question under the progressive perspective. He showed the contemporary life- processes. People like Honi and Dhania shall continue to be oppressed, while other will hide their animal greed. They wear the mask of gentleness and culture. Our life is caught in the powerful paradox of economic requirements. The social division of classes led to capitalism preventing men and women from approaching on the plane of humanity.

Helplessness of peasant is a result of his link with the land, orthodoxy and tradition as well as isolation from the revolutionary perspective of the working class. Ruralism may be an escape route from the crisis they are trapped in. Hori's death becomes an assertion of human trait of living with principles meant to bind all member of social group into a vibrant community of dignified individuals. Premchand dared to project his dream in term s of a society that evolved through struggles against forces of justice and violence. He identified such forces of in British imperialism, the Indian caste system and the emergent capitalism would spread its net wide in the decade to come.

The appeal of Premchand lies in this recognition of the forces of oppression in his time. The novel helps us articulate an appropriate response to our world from an angle that sets store by integrity, good will, fellow –feeling and justice. Hori's death brings forward these virtues of a life meaningfully lived. Godaan is a tale of woes and tragic happenings that Hori the peasant. Hori dies at the end of the novel, his comrade –in –arms Dhania has survived to face the enormous network of the state, as well as social orthodoxy, morality and religion.

The progressive concepts are the notions of multiple dimensions, worlds, the worlds of Hori and the worlds of upper class earlier concern particularly reformatory which valuable in the present context. For the writer of time, if he looked at the general social developments with sympathy and approval, the most important thing was the educative role of literature. Due to the backdrop of imperialist exploitation, India needed a radical political consciousness. Literature should look at the prevalent challenges in the face. He writes the social evils and outdated traditional values. As a progressive writer he belongs to middle class and writes about common people. His progressive and humanitarian attitude towards life is clearly reflected in the novel. He asserts that literature is not a reflection of life in general, but it should have a social function. The aim of the literature is to guide the individual and the society in proper direction.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

New Trends in Post-Colonial Literature A Special Focus on Australian Literature

- P. S. Kiran Kumar
Lecturer in English, V R S & Y R N College,
Chirala, Prakasam District, A.P.

Abstract :

It is a novel you need to read atleast twice, first to make sure that the author has not lost the plot, and a second time make sure the reader hasn't.History, torture, philosophy, pain, love, lust, imperialism and perversion all bubble up,coming together in a fictional form that is difficult tocategorise part memoir,part meditation. It's also a meandering story of malevolence, madness and magnificent survival.Gould is a man in torment-abused and scorned by his society.Prison life,particularly that prison could lead to intense consideration of self-worth,even actual identity. Victorian Britain,almost daily confronting a dynamic society torn between the rise of world commerce and industrialization and the displacement and degradation of its own people,struggled to understand what was happening around them.They failed miserably, and Gould is a representative of the failure. The plot was very difficult to understand and, of you consider the gruesomeness of the details I wasn't sure if it was worth the effort.Flanagan uses nested metaphors like the famous Russian dolls, each exposing a new level of the same theme. Here the theme is the perception of the written world.Flanagan is a master story teller and all he asks of you is a bit of patience while he unravels the life of a man beset by forces of breathtaking scope.After all, he is presenting you with the world of the British empire.

Only a madman would open it :

W B Gould is a man whose perception becomes increasingly distorted in a place that could break the strongest mind.Macquarie Harbour was a dumping ground for "hard core" convicts. Gould, an artist- forger seems spared the worst effects of the system when he is posted to the colony's surgeon to produce watercolours of the local marine life.In this role, Flanagan takes us a tour of "scientifick" thought of the time and its impact on people on the far reaches of the empire-which spans the planet. Phrenology, evolution, religion of the time witnessed from his skilled prose.Gould's new project reflects commandants ambition for the colony, but he witness a new attitude in Gould as the story develops.What truly happened in this place bracketed by screaming winds and a mountain wilderness that inhibited dreams of escape? Flanagan makes Gould the only valid witness to events atleast the only one leaving a record.Gould assures us: "if you can't trust a liar & a forger,a whore & an informer, a convicted murderer & a thief, you will never understand this country.

In the hands of madmen :

This novel has divided opinions regarding its boldness,excess of imagination and its capacity to be mystic and disorientate.Flanagan has indicated a rage against the silence that descended over Tasmania and Australia after the collapse of the convict system. The "dreadful hodgepodge", a mixture of detailed portraits of fish and shaggy dog stories, tales written frontwards, backwards and sideways with annotations and addenda,scraped together on loose leaves and dried fish skin and penned in numerous colouredinks, obsesses him.

As William Billy Gould,our second narrator is a convicted forger, a prisoner on the notorious

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

island (Sarah)at the end of the 1820s marooned on a tiny strip of land in Macquarie Harbour.The island is the last resort for reoffending convicts who have already found themselves in the last resort of Van Dieman'sland; from Sarah Island, there is nowhere else to go. Throughout Gould's digressive depiction,there is extreme violence and the abiding presence of large quantities of excrement.There is also madness and mayhem (needless disturbance), brought impressively to life in the figure of the commandment, a syphilitic megalomanic whose lunatic plans to recreate the glories of the enlightenment on Sarah Island to bring the community to the edge of implosion.From behind the gold mask,he permanently wears, the commandant orders the building of a National Railway, overseas the construction of the Great Mah-JohgHall, makes extravagant swaps with visiting traders-the entire continent of Australia goes for a fleet of Siamese girls- and fabricates, with the help of a clerk who believes himself to be the king of Ireland,glowing accounts of the community's excellent progress for his absent superiors.

For William Gould,this derangement offers a chance to shine; a self –taught painter who profited by a chance association with Audobon,he finds work painting backdrops of the Lake District and the African Veldt to decorate the 200-yard railway line.He also paints fish for the surgeon Lempriere, who seeks to make his name in the new industry of taxonomy, but whose own skull ends-up-after he is eaten alive by his pet pig-misclassified and produced as evidence for aboriginal degeneracy. Flanagan's delight in writing too often gives way to a fatal fascination with postmodern manoeuvre, smart-aleck-referentiality and an unconvincing transcendentalism. When Gould witnesses his own book and this one burning in a fire, one can only groan; we've heard all this before.

Con Fishing :

Prison islands are notoriously wordless places. W B Gould,the real Gould was a forger and petty thief who, in 1825, was condemned to serve 49 years on Sarah Island, a penal colony off the coast of Van Diemen's Land (Tasmania). While imprisoned there, he made 26 paintings of different fish.These were gathered into a book which,unlike Gould, escaped Sarah Island and is kept in the state library of Tasmania.In this book, the author has given Gould a voice.The book purports to be Gould's autobiography-what he calls the story of my compost heap of a heart written as he waits for death in a sea side cell. By ventriloquising a historical figure in this way, the author is able to approach issues such as the British Genocide of Tasmania aboriginals, the murderous rationalist legacy of the enlightenment and above all, the abonimations of the British Empire's penal system.

Many of the alarming events described in Gould's Book of Fish are representative of what Mr Flanagan calls an age of 'abonimations'; truly horrifying inventories of the monstrous treatment meted out to convict at the Sarah Island prison. Nearly everyone Gould knows at the prison meets a bloody and terrible end-one man is eaten alive by a humongous pig, another castrated and disemboweled,a third is crushed to death by a torrent of falling books-and Gould himself barely survives every manner of privation and terror. And yet in the face of 'endless labour, ceaseless brutality & violence, Gould realizes that "the beauty and wonder" of the cosmos are as limitless as its opposite. Indeed Flanagan uses his gifts in these pages to leave the reader with not only a visceral understanding of the cruelities and corruptions perpetrated by the human race, but also an appreciation of its glories and perservance, its ability to alchemize suffering into art.In flashbacks and flashforwards, we learn

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

that Gould is narrating his tale as he awaits execution,confined to a fetid cell that filled with water as the tide comes in everyday. He is in love with an Aboriginal woman named Twopenny Sal,who also happens to be the mistress of the prison commandant.

In the course of laying out his own story,Gould introduces us a galleryof madmen,eccentrics and visionaries. There's the prison clerk Jorgen Jorgensen, who has spent years creating false records for the archives,meticulously detailed records that erase all evidences of the prison's horrors and replace them with a compelling myth of rational justice. There's the prison doctor, whose mania for order and dreams of scientific recognition lead him to enlist Gould's help in creating a survey of Tasmania fish, a survey that he believes will help complete man's dominion over nature.

Criticism on the novel :

Criticism on Gould's book of Fish highlights the various moments of elusiveness that run rampant throughout the novel.While Flanagan's employment of subjectivities that elude a solid definition and his use of nonlinear temporal relationships have been adequately explored by many, including Zach Weir and Jessy Shipway, these critics routinely have the same destination in the mind: the construction of a postcolonial Tasmanian future with the awareness of the postcolonial Tasmanian present.The characters in Gould's Book of Fish are constantly reimagining history through the written word and, in turn, reconstruct their own identities and experiences in relation to history.The material transcripts of history enter into a dialogue with one another that reconstructs the way present thinks of the past and situates itself within such a history.

The novel's manipulation of time and use of unstable subjectivities has been noted in criticism primarily in regard to Tasmania's postcolonial present and future. The readings of Flanagan's novel all highlight astutely the postcolonial nature of Gould's Book of Fish. Showcasing the violence of the British colonizers on the landscape of Australia and the Aboriginal people, Flanagan's novel is invested in exploring the effects of colonial control as well as the role of stories in asserting that control.This colonial violence is not kept separate in the past,but rather,extends into the future as these histories continue to control and occupy Australia. The present day of Australia that Sid Hammet occupies is one built on the violence and lies of the past, lies that continue in the forgery of artifacts that he sells to American tourists.Hammet continues the role of history from the colonial times: he fabricates a story, puts it into a material item and sells it as history. Thus not much has changed from the colonial past of the penal colonies to the postcolonial present of cruise ship docks. Flanagan's novel traces the construction and forgery of history while paying close attention to the importance of the physicality of writing and putting stories onto paper.As Bill Aschroft notes,Gould's Book of Fish's depiction of "an alternative history of Australia's penal settlement" shows the narrative construction that creates history.

This interest in combining accepted reality and fiction is also an interest in the relationship between past and present.Certain reconstructions of history in the novel attempt to separate the actual lived events from the written portrayals, to insist on a solid division between the past and present, a division that causes the material text to act out violently. Flanagan's text conveys this idea through its construction by situating Gould's illustrations throughout the text, as well as placing a present day narrator at the beginning of the narrative. Both of these moves are

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

an attempt by Flanagan to present a history that is not separated from its present and future. Likewise this idea is again explored with fish in the content of the narrative. Gould quickly recognizes a disconnect between his created images and the actual specimen when he begins to paint fish for the aspiring scientist, Mr.Lempriere, the surgeon.Gould's first attempt painting fish are stifled and unsatisfactory because, he argues, the fish are out of their natural environment and subsequently dead.In order for him to create paintings that capture the reality of the fish, as well as its less definable essence, the fish has to be placed back in water to be painted as alive.In this text within a text, Gould's story within Hammet's, the stories are placed side by side with these seen fish. Gould's actual material text places the history that he lived within the context of his own experiences and creates a historical narrative that breaths and appears more alive than the histories created and admired by those in the ruling classes.

Works cited :

1. London Review of Books.
2. Telegraph.co.uk.
3. The New York Times.
4. Australian Book Review-2001.
5. The Guardian.
6. Writing's of Ashley Rose Whitmore (Wayne State University)

Humanity in Tagore's Poetry

- Dr. P. Venkata Sudhakar
Associate Professor, Department of English
A.M.A.L. College Anakapalli, Visakhapatnam, A.P.

Fish swim in water and make no sound.

All animals move on the earth and make different sounds.

Birds fly in the air and sing.

Man swims like a fish in water, moves on the earth like other animals,

And flies in the air – that is man.

This is a noble feeling of Tagore about a man. Rabindranath Tagore needs no introduction to the Indians (1861 – 1941). He is known to the Indians as Gurudev, and Viswkavi. Mr. Anthony X Soares, who collected " Lecturers and Addresses" and published a book. In its preface he mentioned:

"Dr. Tagore is not only a great poetical force but a moral force. What is more, there is a dualism and something more than a dualism in him. He is not only a Poet Laureate of Asia but also a great world personality. He is the spokesman of India and the living symbol of the culture." 1

The Tagore family is well – known among Culcutta's old and respected families. The Tagores exercised great influence in Culcutta. The surname Tagore (Thakur) came from their official duties during the British rule also, they continued to maintain the same powerful influence. Rabindranath's grandfather Dwarakanath was addressed as ' Raja'. Dwarakanath contributed to the work of public benefit. He was a friend and the follower of Sri Raga Tam Mohan Roy to whom he helped in his reformative efforts.

Dwarakanath had three sons. The eldest Devendranath was Tagore's father. Rabindranath was the fourteenth and the last child of his parents. Tagore's childhood can not be called a happy one as he had to pass all his time under the eyes of servants. Natural right of free action was completely curbed. His life style was simple. Tagore called himself as an ' infant prisoner' in his reminiscences. He only enjoyed the beautiful sights of the tank, banyan tree, a line of coconut palms from his window. Going out was strictly forbidden. He writes, "the outer world was free: only I was captive." But by and by, he got some liberty which opened the doors of nature to him.

As Prof. Sunita Nikmavat and Kamal Bamta wrote in their book Gora, (Critical Study in Question Answer Form) :

"From childhood he had a deep sense of the beauty of nature and intimate feelings of companionship with trees, plants, rain, clouds etc. He also developed kindness and sympathy towards human beings."

Tagore was a born genius, like Alexander Pope and a few other English poets. Tagore had no proper schooling. He had written more than seven thousand lines of verse before the age of eighteen, when he was in England, he had studied English Literature which included William Shakespeare, William Wordsworth, P. B. Shelly, John Keats, Tennyson, and Browning.

Tagore fascinated his readers by his clarity of thought and simplicity of diction. " The Sandhya Sangit" (Evening Songs) marks the real beginning of his poetic career.

Like other poets he did not select the themes. Particularly humanity was in his blood. Simply he borrowed it from his ancestors. Tagore's main concern was upliftment of the village and rural India which he dearly loved.

As Srinivas Iyengar mentioned in his book " Indian Writing in English" :

"He was darling of versatility, and still he was the same man; he was an integral whole, the Rishi, the Gurudev. His fecundity and vitality were amazing. His active literary career extended over a period of sixty five years. He wrote probably the largest number of lyrics ever attempted by any poet."

Srinivas Iyangar wrote in another book " Two Cheers for the Commonwealth" (Talks on Literature and Education) :

"for Indo – Anglian Poetry, the roots can only be Indian, the same roots that sustained Assamese or Bengali, Tamil or Telugu literature, and are sustained by the soil of India. The rivers of India and circumambient atmosphere with its air waves and wayward impulses."

Tagore took his themes from mother India, and succeeded in putting them together. In his writings humanity is strewn. He became the voice of mankind and represented all the problems of man to God. He prayed to God from may angles for his fellowmen. " The Heaven of Freedom" (35) and " Leave This Chanting" (11) were written. These two are the some of the best poems from the Gitanjali.

In 1912 Tagore went to England with his translation of 103 poems, the Gitanjali. He met W. B. Yeats, H. G. Wells, C. F. Andrews. The following year 1913 , Tagore was awarded the Nobel Prize for his collection of poems Gitanjali.

Through the poem Heaven of Freedom (35) Tagore requests to God to make the people of his country worth living as :

Where the mind is without fear and the head is high.

Where knowledge is free;
Where the world……
……
Into that heaven of freedom
My father, let my country awake.

The poem gives expression to the Poet's vision of a free India. His prayer is that his country, India should be ushered into that heaven of freedom, where the people can speak the truth without fear and can face the world with legitimate pride in forming part of its rich cultural heritage; where knowledge is unfettered by ideological restrains; where the nations of the world are not influenced by linguistic, regional or cultural prejudices, where people speak sincerely and are free from hypocrisy, where the power of reason is free from the tyranny of custom and superstition, and where God himself leads the minds of the people to ever widening horizons of thought and action. Tagore's dream is to see the world united in love and peace.

Through the poem Leave this Chanting (11) , Tagore requests the people who follow ritual with in the four walls. Let you to stop the chanting in the four walls. God is not there. God is with the tillers, who work day in and out, in sun and in shower. So he wants to create and ideal man, for his fellowmen. Tagore wants to act like a priest, a friend, a beloved to God to represent his feelings about mankind to the creator.

As I mentioned in the beginning of my paper humanity in Tagore's poetry is not a borrowed it is a part and parcel in his poems. At a time when some part of the world is unable to find humanity, it was Tagore's poetry that revealed humanity to the whole world.

Tagore, he himself used to say that future generations would not remember him by his songs, short stories and paintings. Yes he was right. Today, Tagore is chiefly remembered more for his poetry than for his plays.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

References :

1. Anthony X Soares, Rabindranth Tagore, *Lecturers and Addresses*, Rjiv Beri for Macmillan India Limited, 2/10 Ansari Road, New Delhi, 110 002, reprinted 1970,pp.2.
2. Sunita Nimavat, Kamal Bamta, Rabindranath Tagore, *Gora – Critical Study in Question and Answer Form*, printed by Rehen Rizvi, Barqui Press, Bareilly, First Edition 2004, pp.2
3. Srinivas Iyangar K. R. *Indian Writing in English*, Rabindranath Tagore, Printed by G. G. Pathare, Popular Press (BOM) P. Ltd., Second Edition 1973, pp.99.
4. Srinivas Iyangar K. R., *Two Cheers for the Commonwealth*, Talks on Literature and Education, Indo – Anglian Poetry, Jupiter Press, Private Ltd., Madras and Pub By P. S. Jayasinghe, Asia Publishing House, Bombay,pp.70.

The Globalization of English Language and Literature

- ***R. JYOTHSNA RANI***
Research Scholar in English,
ANU-CDE, Guntur, Guntur Dt., A.P,

Significance of English in the context of Globalization :

Information Technology and its rapid expansion in application has made the world a small village, Besides, the need of the countries of the world for coming together for transactions in trade and commerce and sharing culture and education and thereby expanding the arena of knowledge to enjoy the fruits of globalization necessitates the existence of a common language and that is none other than English because the empire of the never setting sun had wielded such an influence for over two centuries that the subjects picked up the ruler's tongue i.e. English. So in the present scenario of globalization English has become the "sine quanon" of living with the result learning to communicate in English has come mandatory for everyone.

Since globalization addresses universal connectivity, English by virtue of being spoken by one fourth of the world's population with some degree of competence has proved to be the link. so English is no longer confined to its earlier status of a second language, a foreign tongue that must be learned to help us gain access to the world's new, rich fund of knowledge available in it. It has become a primary language of communication across the continent thereby effectively carrying out the process of globalization dispelling the notion of Rudyard Kipling that

"East is East, West is West
And never the twain shall meet."

Socrates advocate the idea of universal citizenship long ago when he said "I am a citizen of the World." So irrespective of his nationality, creed or language, a man becomes a citizen of the world by being able to interact with different peoples of the world through English. In the present climate of competition a man has to flit across the world and it is English which makes him feel at home in an alien atmosphere, for he sees English signs and advertisements wherever he goes and to his delight he finds his English understood in hotels and restaurants throughout the globe.

In colonial and postcolonial societies, the nationalist aspiration of liberation and active resistance to colonialism is closely linked, in one way or another, to the socio-political movement of decolonization. As it gained momentum, it demanded a relocation of power and a concomitant symbolic overhaul. Postcolonial literatures are an articulation of this process of replacing structures/myths of power reshaping dominant meanings. In this effort, they have produced a whole counter-narrative. As Edward Said rightly observes, literature has contributed massively "as the shaper, creator, agent of illumination within the realm of the colonized" and played a crucial role in the "re-establishment of national cultural heritage in the re-instatement of native idiom in the re-imagining and refiguring of local histories, geographies, communities. " as a part of the process of decolonization, postcolonial literatures dismantled historical and textual monoliths and demonstrated the possibilities of (alter) native texts and perspectives. The single-voiced authority of colonialism and colonial writing was challenged by postcolonial writings that are marked by multiplicity, plurality and plentitude.

In the first phase of post colonial literatures, articulation of national/regional/ racial consciousness occupied centrality. The narrative texts of liberation that formed part of resistance process in the colonized societies, emerged as a contin-

gent need to realize the "truths of the nation." In fact, the development of national literatures became fundamental to the whole enterprise of postcolonial studies. It is the beginning of what Soyinka calls the process of 'self-apprehension. However, he was the one creative writer who did see the dangers of untutored nationalism and made it the main them of his play. A Dance of the Forests, written in 1960 on the eve of celebrations of Nigerian Independence. Frantz Fanon, even while stressing the enabling condition of the narratives of the nation, cautioned against essentialist formulations that might lead to nationalist/ religious orthodoxies. The subsequent appearance of various generals, mullahs, advocates of untutored religious and racial configurations only proved what fanon and Soyinka had projected in their texts. The celebration of national independence forms the theme of such diverse novels as Kanthapura and Ngugi's A Grain of Wheat; the theme of influence of a foreign culture on the life of contemporary postcolonial societies is evidenced in Achebe's No longer at Ease and George Lamming's in the Caste of my skin.

In the second stage, postcolonial writers engaged themselves with the poetics of subversion; they closely scrutinized the imagery of dominance/subordination by questioning the bases of European, British Worldview. Writers like Wilson Harris, George Lamming, Patrick White, Salman Rushdie, Chinua Achebe, Ngugi wa Thiong'o, Margaret Atwood, Margaret Laurance and Jean Rhys interrogated the philosophical assumptions of the metropolitan centre. They opened up possibilities of a new language and new way of seeing the world. Received history is rewritten and reconstructed in a space that annihilates time and defeats imperial purpose. G.V. Desani's All About H.Hatterr, Salman Rushdies's Midnight's Children and the novels of Wilson Harris deliberately set out to disrupt received notions of history and the ordering of time. As an alternative to the monolithic construct of colonial perspective, these writers were busily engaged in promoting hybridity which acted as the source of literary and cultural redefinition. They interspersed their texts with a lot of extraneous things; the practice of past, present and future intersecting in their narratives became all too common. This enterprise defied the boundaries of disciplines and genres. In 'writing back' to the centre, they resisted the notion of the grand narratives so close to the colonial enterprise. Besides, the appropriation of English language for purposes of specific cultural contexts assumed centrality. However, in postcolonial countries such a s India, Nageria and Kenya, where alternatives to English exist, a re/turn to writing in regional language is often advocated for the decolonization programme. A notable example, in this respect, is that of Ngugi wa Thiong'o who has taken to writing in his native Gikuyu.

In the Indian context, the fine mosaic of regional literatures opens up possibilities of narratives of liberation and resistance. In fact, many texts written in indigenous languages of India have emerged as potent and powerful elements in postcolonial self0assertion. As a case in point, one can cite the example of Mahasweta Devi who writes in her native language Bengali. Her fiction, essays, journalistic writing and her activism among the adivasis in India could be described as one body of articulation, one mode of resistance to imperial stratagem, one gesture of self-assertion.

Globalisation and Postmodernism :

A wide and diverse range of social theorists are arguing that today's world is organised by increasing globalization, which is strengthening the dominance of a world capitalist economic

system, supplanting the primary of the nation state by transactional corporations and organisations, and eroding local cultures and traditions through a global culture.

Marxists, advocates of world systems theory, functionalists, Weberians, and many other contemporary theorists are converging on the position that globalisation is a distinguishing trend of the present moment. Moreover, advocates of a postmodern break in history argue that developments in transactional capitalism are producing a new global historical configuration of post-Fordims, or postmodernism as a new cultural logic of capitalism. In significant modern and postmodern social theories, globalisation is thus taken as a salient feature of our times.

Talking cogently about globalisation requires, first, sort out the different uses and senses of the term and try to specify what processes it is used to describe. In a sense, there is no such thing as globalisation per se. Rather the term is used as a cover concept for a heterogeneity of processes that need to be spelled out and articulated. The term is not innocent nor neutral in many of its uses and often serves to replace older discourses like "imperialism" but also "modernisation." As a replacement for imperialism, it could displace focus on domination of developing countries by the overdeveloped ones, or of national and local economies by transactional corporations. Moreover, it could serve as a cover to neutralise the horrors of colonialism and could be part of a discourse of neo-imperialism that serves to obsure the continuing exploitation of much of the world by a few superpowers and giant transactional corporations, thus cloaking some of the more barbaric and destructive aspects of contemporary development.

How can postmodernism be resisted? The non-western cultures need to do more than simply offer cultural resistance – they have to become cultures of resistance. However, passive traditionalism and militant formalist traditionalism are both easy prey to postmodernism. Postmodernism induces panic in all forms of passive and militant outlooks and thus not only renders them ineffective against its all-pervasive nihilism but makes them self-destructive.

In other words, postmodernism co-opts passivity and fundamentalism to promote its own goals. Thus, the only cultural survival kit for those who would choose to remain alive within living traditions, retain their identity and distinctive moral and ethical vision of themselves and purpose of their existence, is to understand postmodernism, through the limitations of passive minimalist tradition and the futile trap of militant fundamentalism. For the worldviews of the non-west the only option is to transcend meaninglessness through living consciously, creatively making and mending. This is a difficult and complex agenda, yet it is the worthwhile enterprise that can offer us any kind of sustainable future.

- ***Globalisation : Postmodernism is indeed the ideology of globalisation.***
- *Social Change and Imposing "Multiculturalism"*. It is true that one of the tenets of Postmodernism is its vehement (insincere) defence of Multiculturalism. However, in doing so, it does not necessarily seek to extend modernisation to the Third World, but to Justify backwardness and the prevalent modes of through in the peripheriels. Accepting the legitimacy of this backwardness under the disguise of defending

'Multiculturalism' Justifies imperialist support for non-democratic governments in the Third World under the pretext that the culture and civilisation of these vassal states does not allow for and is intrinsically incongruent with democ-

racy!! This Pseudo-argument may even be used to support fundamentalist movements when it is politically expedient. It is true that the mouth-pieces of imperialist states always claim that they are establishing democracy, especially when they hand down 'economic restructuring' plans through the international Monetary Fund and the World Bank. Yet these are but the external shells of democracy that were tailored to fit Third World rulers and classes tending to the best interest of financial capital, as Is the case in Jordan.

The Technological Revolution: In spite of the great technological revolution witnessing now a days, industrial production remains tied to a mode of consumption which primarily meets the needs of financial capital. Consequently many scientific discoveries with potentially significant industrial and other applications are discarded because they don't generate acceptable rates of profit. On the other hand, technological applications are favoured which expand demand for corporate products. Thus it is the extent to which a given discovery or invention generates cash flow, not its inherent relevance to increasing human welfare, that counts the most. No wonder then, in recent years, financial support for large scientific projects that do not directly or indirectly benefit the flow of capital has greatly diminished. For there is no room for science for the sake of science in the postmodernist age, or maybe there is no room for science at all.

Works Cited :

- Aludiapillai, K. 1998. "Towards an Information Technology (IT) Literate Society." *University News* 36:49 (December 7): 7-8.
- Damodar, G.1997. "Microcomputer Assisted Instruction in English (MIE)," *Kakatiya Journal of English Studies* 17 (Dec.1997): 88-97.
- *Kaula,* P.N. 1996. "Information Technology : Legal, Policy and Management Issues." *University News 34:42* (October 14) : 8-11.
- Mahalingam, N.1998. "A Nobel Prize for Development Economics. "Kisan World 25:12 (December) : 5-6.
- Mashelkar, R.A. 1998. "The Meaning of Globalization." *University News* 36:5 (February 2) : 14-16.
- Mukhopadhyay, M. 1997. "Globalization : Imperatives for Indian Education Sector." *University News* 35:18 (May 5) : 1-2 & 8.
- Nancy Traubitz, *A Semester of Action Research : Reinventing My English Teaching Through Technology* (Maryland : 1998).
- Rajaraman, Dharma and V. Rajaraman, 1991 (1986). *Computer Primer* rev.ed. New Delhi : Prentice Hall of India.
- Rao, Guthikonda V.1984. *Microprocessors and Microcomputer Systems.* 2nd ed. Delhi: CBS Publis hers and Distributors.
- Srivastava, R.N. 1994. *Applied Linguistics.* Vol.4 of *Studies in Language and Linguistics,* Delhi : Kalinga Publications.
- Sonthida Keyuravong, "The Use of Computers in English Language Teaching in Japan, "Thai TESOL Bulletin, 10.2 (Aug. 1997).

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

Title of the Paper

The voice of Kolukaluri Enoch for voiceless subalterns in selected Telugu short stories: In socio cultural perspective of Indian Literature.

- M. SUBBARAJU
Assistant. Professor of English
St. Marys Group of Institutions, Hyderabad.

Introduction :

According to the Oxford Dictionary the word subaltern stands for the general attribute of subordination, which is expressed in terms of caste, class, age gender.

Thus subaltern means that conveys "view from below". Understanding from the bottom of society that is from those who are subordinated, under privileged, dejected, and oppressed. The caste system in India is a system official stratification based on decent justified by the Hindu / Brahminical cultured discourse. Despite law against discrimination on the basis of caste and gender it continues even today.

Subaltern studies :

In the post colonial writing , the concept of subalternity becomes popular in its Historical terms with the Italian Marxist political activist . Antonio Gramsci who used first and tried to relate to the current trends in the post modern times .other two major contributors include Ranjit Ghuha and Spivak . the subaltern classes refer fundamentally in Gramsci s words to any ' low rank ' person or group of people in a particular society suffering under hegemony of a ruling elite class that denies then the basic rights of participation in making of local History and culture as active Individuals of the same nation .subaltern study talks about the oppressed sections of society . IT is known fact that the powerless lying in the bottom are always dominated by the powerful. So there is on ongoing conflict between the oppressor and the oppressed.

This socio political phenomenon can also be applied to the Indian situation. Where various fragmented social groups are denied basic rights and their voice is scuttled in many ways .This group constitutes social ,political and cultured subalternity. Caste is the bone of contention of social and religious prejudices within the same nation .Trials too constitute different groups far –flung from the mainstream life .They have been branded criminals and have been confined to forests .with their social and cultural distinction from other social groups .They demand special privilege in Indian politics and administration women to constitute a major chunk of society . given historical gender oppression patriarchal domination , there is a fit case for dual rights in society , equal power sharing in the policy making bodies , freedom in social mobility and choice of living social and Linguistic minorities too constitute an important social group which claims equal representation in political power based on its population and fights against sub alternate . Social oppression is common that binds all the socially fragmented groups racing for separate identity within the frame of subalternity.

Subalternity should emerge beyond all kinds of social confirments and obligations where it should find no place for caste creed, gender, religion and region. Other wise social identies which evolved from the narrow considerations would ultimately benefit the dominant within the community. So justice the larger subalterns or the oppressed would be out of imagination. In caste society where inequality is pervasive due to several social obligations the term can not be used as it is and instead the words like marginals and margins appear to be apt to replace the subal-

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

tern in the Indian context in terms of sub-ordination and subjugation but reason of caste .gender creed, religion and even language.

Aesthetic zing Indian subaltern causes makes us be aware of the fact that subalternity is a human predicament that means an oppression and marginalisation that denies the possibility of the powerless and voiceless poor to live with dignity .It is caused and perpetuated by the elite who have a feuded mind –set .subaltern are every where, whenever the ogres of hegemony patriarchy, and lassie – faire economics prowl. Whenever the pangs of poverty, illiteracy, oppression, exploitation and exclusion prevail and whenever alterity has no voice.

Subaltern writing in Literature has its central focus of contribution from the society which establishes the Historical milieu the subject of the past. TheDalit women considered to be the most underprivileged group left out at the bottom of the hierachalcaste society for centuries. In centuries to Dalitwomen. In centuries to Dali women .They suffer due to caste discrimination and being a woman victimized by the patriarchal social order both in their homes as well as outside. Dali women believed to be alienated to three levels caste class and gender positions .Violence against Dali women is rapport.

History and Literature as disciplines, necessarily involve representation. Kolukaluri Enoch can also be dissected in similar to reveal hegemonic voices that represent subaltern experiences through characters in his short stories. For my paper presentation I have selected four short stories. They are Urabia, Vignavinayakudu, Ediayudam, and Vipariyam. Kolukaluri Enoch, a short story writer, novelist and playwright is committed to portraying the village life and predicament of marginalized sections. His short stories bring to light the lived experiences of subalterns.

Here, I am going to express Kolukaluri Eunuch's voice through his selected short stories. Enoch is a prolific writer. He writes short stories, poems, novels and plays. He always inspires the subalterns in so many ways. Enoch writings mainly focus upon the depried and depressed condition of poor and the poorest people in India.

Dalits are the people who are economically socially politically exploited from centuries. Unable to live in the society of Human beings. They have been living outside the village depending on lower level of occupation and lived as untouchable". This exploitation is due to the discrimination followed by age old caste hierchical tradition in Hindu society. India attained Independence, but Dalits were not allowed to live a life with dignity and equality. Dalit is a person who has the realization of the sorrows and struggles of those in the lowest stratum of the society.

For this seminar I have selected Enochs's Dalit short stories. They Vipiryam and Urabaai. Several decades has passed since Dalits started voicing their concern through literatures. There were centuries of silence on the concern prior to the dalits literary movement in Telugu. One of the basic purpose of this paper is to explore dalit lived lives in Enoch short stories through various characters through the socio cultural perspective.

Short stories becomes a powerful weapon for social reforms. Dalits short stories begins with upper caste writers. Dalits short stories emerged in 1969 , with publication of Urtabaai by Kolukaluri Enoch. Most of the dalit women and men in Telugu with social violence and domestic violence. Kolukaluri Enoch focuses on dalit Ethos in dalitlanguage, culture and socio economic situation in their day today life through various characters. Dalit is a symbol of change

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

and reform. Now I would like to express dalit's life in Enoch short stories.

URABAAI :

It focuses on various dalit issues like water problem in Dalittha wada and caste violence. There are four important characters in this short story. This short story based on relationship between village and wada and variation between upper caste and lower caste. Ramudu, Chidambaram, Ramudu's daughter-in-law and Munusub are important characters in this story. The name of the chidambaram's wife is not given in the short story.

The upper caste young man says to Chidambaram's wife. Shall I lift it? Chidambaram wife says to upper caste young man , how can I lift it ? Dora" holds. I will lift it hold. Upper caste young man has a sexual desire towards her. He puts his hands on her. While he was lifting the pot on her head. He caresses her. She immediately reacts against his misbehavior and says what is this? What! saying so. She moves back. The vessel does not balance on her hand. Her hands moves towards her bosom. The vessel leans towards the youth and gets broken. The water dampens her entire body. Stretches her hands and gave the youth a tight slap. The young upper caste fellow goes back with a shame. The wife of Chidambaram goes back home and tells her husband and her father-in-law Ramudu. Chidamabaram becomes very angry. Ramudu wants to solve this problem amicably. Next day , a skeletal frame of a bull found in the village well. The whole village becomes angry. The village Munusif becomes very angry about the bulls skeletal frames in the well. He thinks it is the hand work of Chidamabaram. So Munusib punishes both Ramudu and his son Chidamabaram. They are mercilessly beaten for the alleged work.

Enorch not only portrays water problem, but also caste problem. Caste is dominant element in the society. Dalits are treated as untouchables and they are not allowed to draw water from the wells. Water cleans everything and anything. It has no biased nature. Here the author Kolukaluri Enoch rises questions to the upper caste people as to why these men disallow a dalits to take water from the village. To the character of the village munusib. He controls the entire village. He is economically ,politically influence. He takes any decision . Lack of economy and political power dalits lead miserable in the society.

VIPIRYAM :

Kolukalur Enoch depicts the contemporary issues of a women in the Indian society. Social movements are on the rise for their democratic space. Sanjay Paswan says, Dalit women in the future will give new critical dimensions to Indian feminist women in addition to Dalit movement. Vipriyam portrays the character of Sunitha the protagonist. Here Sunitha is protagonist in the entire short story. The writer expresses his feeling to the character of Sunitha. Sunitha is a poor dalit young woman. She is a good at studies. She obtains a UGC fellowship. She is a scholar in Mathematics. Her parents died when she was a child. When Sunitha was in an early age, her mother met with a train accident. Sunitha is brought up under the care of her grandmother. Sunitha falls in love with her classmate called yogi. He is scholar in the same University. He is an upper caste youth. Sunitha moves very close to Yogi.

She wants to marry him soon. Yogi sexually exploits Sunitha. He wants to marry another girl of his Community. His parents fulfill all the formalities with the regard to their sons marriage. Yogi comes to Canteen search of Sunitha. He hold a wedding card in one hand and pocket of sleeping tablets in another hand. He gives the

wedding card and pocket of sleeping tablets to Sunitha and says to her . Either come to his marriage or swallow these pills to die. Sunitha taken back with the yogi's words. She thinks to commit suicide. She recalls her tragedy life of her mother. She decides notto die like her mother. She realizes that it is a foolish to think of suicide. Yogi treats Sunitha as a sexual object. Rejection of marriage with Sunitha is clear evidence of this. Sunitha says to Yogi"I cannot live, I must die. Yogi replies to Sunitha you "die. He laughs at her but she weeps.

Here through the character of sunitha Enoch vividly portrays the exciting disparities between the rich and the poor. Yogi is deceptive, fraudulent and arrogant. But Sunitha Symbolizes obedience, patience, honest, trust and sincerity. Due to lack of fore thought Sunitha becomes a scape goat at the hands of the upper caste youth. Castes should become insignificant in the word of true love.

The author shows the hyporcacy cheating arrogance of upper caste men inthis story. Women is the root of any society. And if women are controlled ,entire community can be controlled. The Dalith women face atrocities by the men of all the four varna. The basic kind of which are sexual innature. Thesame dalitmen and women issues have been appearing in society through various ways in day today life. I would like to conclude that dalit becomes so conscious and knowledgeable , tactful and energetic intellectual powerful in economy and strong in education with having discrimination power to chase in every aspect to lead life proper scenario in the contemporary days.

References :

1. Counter writing Dalits and subalterns, Edited by J.Bheemaiah, prestige books international-2016,NewDelhi
2. Caste question, Dalits and politics of Modern India, Aupamarao, published by permanent black, published in 2010.
3. Dalits in Modern India, vision and values, Edited by S.M.Michael. sage publications-2007.NewDelhi
4. Jaideva Pramanshi: Violence against Dalit women Encyclopedia of Dalits in Indian women. Kalpaz Publications,Delhi,Vol.9,2002
5. Paswan Sanjay : Ambedkar 's role Encyclopedia of Dalits in Indian Women kalpaz Publications,Delhi,Vol.3,2002
6. Swaroopa Rani,Challapalli. Enochgari kathalu. Sreevada Drukpatham Enoch Saihtyampai Parishodhanam: Jyothi Grandamala, Anahtapur 2009.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

Indian Literature as a Genre

- T. POLAIAH
HOD of English,
VRS & YRN College, Chirala, Prakasam District.

Indian Literature refers to the Literature produced on the Indian sub-continent until 1947 and in the republic of India thereafter. The Republic of India has 22 officially recognized languages. The earliest works of Indian Literature were orally transmitted. The written or recorded literature of India was not at all small in number.

Since ordinary teachers like College staff can't eat and digest all the dishes that are served at banquets such as VRS & YRN College National Seminars, it is better to taste and disseminate the Andhra Mata, Gongura (Hibiscus Kannabinus) and english the bread giving to king's language of the land of rising sun. The main purpose of any Literature is to mirror the human values in the form of "Code of conduct". The effort and sacrifice of great people and writers only brought minimal changes in the minds of the people leaving a lacuna on the part of God to do his bit in the lives of people. Because of Indian rule in India, a unique dialect of English known as Indian English came into being. Indian English typically follows British spelling and Indian pronunciation and idiom came into being and as opposed to American and books published in India reflect this phenomenon. Indian English Literature, however, tends to utilize more internationally recognizable vocabulary than does colloquial . Indian English , in the same way that American English literature does as compared to American slang.

India's only nobel laureate Rabindranath Tagore wrote and translated many of his works into English. India's best selling English language novelists of all time are the contemporary writers like Chetan Bhagat, Ashok Banker etc., Many Indian or Indian origin writers were inspired by writers like R.K. Narayan, Vikram Seth, Salman Rushdie, Arundhati Roy, Raja Rao, Amitav Ghosh, Kushwant Singh, Anita Desai, Shashi Deshpande, Kamala Markandeya, Ruskin Bond etc..

In the category of Indian writing in English poetry are Rabindranath Tagore, Derozio, Toru dutt, Sri Aurobindo, Sarojini Naidu and her brother Harindranath Chattopadhyay. A monumental work was done by poet and essayist P.Lal who in the 1950s founded in Calcutta . The Collective Writers workshop to advocate and publish Indian writing in English. From the inception till today it serves the purpose.

Two different poets, Dom Moraes Winner of the Hawthornden prize at the age of 19 for his first book of poems "A beginning" occupied a prominent position among Indian Poets writing in English and NissimEzkiel, who came from India's tiny Bene Israel Jewish Community created a voice and a place for Indian poets writing in English and typified Indian poetry in English.

Telugu Literature :

Telugu language with its rich literary tradition stands third largest language speaking. (after Hindi and Bengali) in Indian Languages. Its earliest written literature dates back to the 7th century. Its EPIC literary tradition started with Nannayya who is acclaimed as Telugu's Aadikavi, meaning the first poet. He belongs to the 10th or 11th century. Vemana was a prince also called Pedakomati or Vemaa Reddy who lived in the 14 C. wrote poems in the language of the common man. He questioned the prevailing values and conventions and religious practices in his poems. His philosophy made him a unique poet of the masses.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

Viswanatha Satyanarayana who was the first recipient of Jnanpitha Award for his great work “Veyipadagalu”(Thousand Hoods) was a doyen of conventional yet creative literature followed by C.Narayana Reddy and Ravuri Bharadwaja. Srirangam Srinivasa Rao or Sri Sri (Born 1910) was a popular 20th century poet and lyricist. Sri Sri took the “Telugu literary Bandwagon” that travelled the roads of Kings and queens to that of muddy roads of common man.

Telugu literature has been enriched by many literary movements, like the Veera Shaiva movement which gave birth to dwipada Kavitvim (couplet). The Bhakti movement gave rise to compilations by Annamayya, Kshetrayya Tyagaraja and Kancharla Gopanna (Ramadasu). The renaissance movement heralded by Vemana stands for the old Telugu Literary movements.

The Romantic Movement (led by Krishnasastri, Rayaprolu, Vedula) pro-gressive writers movement, Digambara Kavitvam (Nagnamuni, Cherabanda Raju, Jwalamukhi, Nikhileswar Bhairavayya and Mahaswapna Revolutinary Writers movement, Streevada Kavitvam and Dailta Kavitvam all flourished in Telugu literature. Telugu literature has been the standard - bearer of Indian literature in these respects.

Fiction and prose literature :

Kandukuri Veeresalingam is said to be the father of Modern Telugu fiction, Kodavatiganti Kutumba Rao laid the foundation for the realistic modern Telugu novel and short story and Rachakonda and Kalipatnam carried the flag into excellency.

Annamayya, Gurajada Appa Rao, Kandukuri, Devulapalli, Jashuva, Unnava laxminarayana (Malapalli) Bucchi Babu, Tripuraneni Gopichand and many more have a profound impact on Telugu literature.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

CCE (Continuous Comprehensive Evaluation) A Step Towards a change in The Education System of India.

- Thatiparthi Prathyusha,
Research Scholar, Dept. of English
Acharya Nagarjuna University, Guntur.

Abstract :

*Every individual has a right to an Education that will enable him to develop his faculties and live a full human life*Maulana Abul Kalam Azad (the first Education Minister of Independent India)

This paper aims at providing an over view of history of the new system of evaluation Continuous Comprehensive Evaluation (CCE) and its importance in Indian Education system. Education is the soul of dignity and development of a person or a system or a country. It is the core element in the development of a country. The importance given to the Education decides the future of the country. Now a days the importance given to the Education is increasing.Students are frustrated with the bench bound listening, monotonous learning methods, examination patterns, lack of freedom in learning, lack of freedom to express their feelings, and with heavy syllabus. Toput full stop to their problems,in 2004 CBSC (Central Board of Secondary Education) introduced CCE in primary classes and from 2010-2011 academic year in all CBSC schools and in classes from I to X.

Key Words :

Continuous, Comprehensive,Grades, Formative Assessment, Summative Assessment, Open ending, and Own expression.

History of Education System in India :

India had different phases in Education system once upon time students used to stay in Gurukuls where Gurus teach them all aspects like horse riding archery which are related to physical education and teach them Vedas which are related to value education. At that time overall development of the students took place in Gurukuls. It is student centred education. Evaluation is done at regular intervals we can see this type of education in the epics like *Ramayana* and*Mahabharata*. CCE model of Evaluation has lot of similarities with Gurukul model of Education.

History of Continuous Comprehensive Evaluation (CCE) :

CCEis a successful model used in the Education System of developed countries like Finland, Singapore, Korea, and the USA which are leading in educational reforms. The Hunter Commission (1882), Sadler Commission (1917-1919), the Report of Central Advisory Board\Sargeant Plan (1944), Mudaliar Commission (1952-53) emphasis the need of effective evaluation system.CCEis one of the recommendations of Kothari commission (1946-66). It was accepted by the Government of India under National Policy of Education (NPE). Introducing unit tests instead of yearend examinations are the result of this commission. National Curriculum Frame work for school Education (2000) and the National Curriculum Framework (2005) support the implementation of the CCE. CCE was finally implemented by the Right to Education Act (2009) during the tenure of Shri Kapil Sibbal, Minister of Human Resource Development. The Central Board of Secondary Education (CBSC) introduced CCE in Primary classes in 2004. The Board also recommended the elimination of the pass or fail system at the primary classes. The Board followed it up to classes VI to VII and developed a CCE card on School Based Assessment. The CCE system now introduced in all

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

affiliated schools from October 2009. CCE implemented (Internal and External mode) from class VI to IX during academic year 2015-2016. CCE pattern of examination system for class X in fullest extent adopted during 2016-2017 onwards with 11 papers.

What is CCE :

CCE refers to a system of school Evaluation that covers overall development of the student. The main objective is whether the curricular goals were achieved.

Continuous :

Assessment is regular and frequent. Evaluation of student growth and development is continuous process rather than occasional, it spread over throughout the academic year.

Comprehensive :

It is a holistic approach, covers both scholastic and co scholastic areas. It provides adequate opportunity for the overall development of the child.

Evaluation :

It is assessment of the child in all aspects. The significance shifted from testing to holistic learning.

Demerits in old assessment :

- Contradiction between curricular goals and assessment content.
- Importance given to paper pencil test not to oral performance.
- Teacher centred classroom teaching.
- Students used to memorize number of lessons. Instead of understanding and analyse.
- No scope for creative thinking of the student.
- Education seems to be transmission of information and learning reproduced from the textbooks.
- Much importance given to marks and ranks.
- Reforms of CCE:
- Making exams more flexible with formative and summative assessment.
- Learning shifted to memorizing to analysing and creative expression.
- Grading instead of giving marks.
- Learning is shifted to student centred from teacher centred.
- Assessment is school based through teacher made test papers.
- Questions are analytical and open ended.
- Teacher maintaining child wise, subject wise performance register.
- The assessment tools are shifted to oral tests, projects, observations, from paper pencil.
- Evaluation made continuous and became a part of teaching through formative assessment.
- cope for L.S.R.W. skills.

Co-Curricular Areas Assessment Procedure :

Assessment is not limited to cognitive areas, it also observes student's participation in other co-curricular activities like debates, discussions, projects, seminars, field works, lab activities, games, sports etc...

There are no public examinations in these subjects but evaluated three times for a year. Teachers will observe, and award marks the average will be considered and the details of the grade suggested to submit on-line by HM to Director, Govt. Exams after verification by the moderation committee.

Curricular Areas Assessment Procedure:

Assessment of student's ability and learning competence only through paper pencil tests is

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

impossible. So, in CCE there are four Formative assessments along with two Summative Assessments.

Formative Assessment Procedure :

Formative Assessment plays a key role CCE Evaluation System. The four basic tools in Formative Assessment are helpful to the teacher to assess their students in other cognitive areas communication, participation, presentation, aesthetics etc. There are four formatives in a year. The teachers should record the results four times (July, September, December and February)

The basic four tools are :

Observations : (10Marks) The oral performance the children related to classroom activities it should cover the academic standards\listening outcomes (listening, reading comprehension and oral discourse) these must be considered while awarding marks.

Project works:(10Marks) Planning, execution, analysis, interpretation of data, report writing and presentation with feedback. Ex: Describe their village, surroundings and their neighbours

Written works:(10Marks) The written performance of children related to conventions of writing, vocabulary, grammar and written discourses. Ex: Own expressions and creative writings.

Slip test: (20Marks) Informal test conducted by the teacher without any prior notice to the children no prescribed syllabus no specific timings. It is just teacher made test.

The total 50M

Students qualifying marks are 18 in formative assessments.

Even though there are two papers in summative assessment teacher need not to conduct paper wise slip test.

Summative Assessment Procedure :

There are three Summative Assessments in a year(August\September, December\January, March\April).For X Class students third assessment is public examinations conducted by Board of Secondary Education.

Question papers for Summative1 and 2 for class VI to IX are prepared by District Common Examination Board.

For summative 1 and 2 each paper contains 80 marks for class VI to VIII, for class IX and X 40 marks (Hindi will be 80 marks.

Academic Standards Weightages, number of questions, nature of questions is similar for all classes.

There are six question papers for classes VI to VIII one for each subject whereas 11 papers for class IX to X two for each subject except Hindi.

Pass percentage will be 35% for all subjects (languages and non-languages) so student should 27 marks in summative 3.

Finally, student is awarded with 100 marks (80% from Summative 3and 20 % from

4 Formative Assessments and 2 Summative Assessments.

Student need to get 27 marks in externals and 8 marks in internals to get pass mark 35 but there is no pass mark in 20% internals.

20%internal marks from school are just bonus marks they don't have influence on students pass mark.

Features of Question the Papers and Questions :

Questions are open ending, descriptive, analytic, application oriented which assess children thinking ability, critical analysis, and leads to creativity apart from rote learning.

The questions given in the exercises of the textbooks suggested not beinggiven. They are for practice only.

The questions recommended to reflect the academic standards.

In new system of Evaluation marks are replaced with grades.

Types of test items for English :

Reading comprehension.

Vocabulary.

Creative Writing.

Grammar.

Multiple choice questions.

Steps taken by the Government to implement CCE :

In the year 2012-2013 a new series of textbooks developed for classes I to V and in 2013-2014 for classes VI to X.

Teacher training programmes on CCE. Teachers trained according to the new evaluation procedure.

Specific instructions given to the teachers about paper wise syllabus for all classes.

Specific instructions given to the teachers about allotting marks and grades.

Government published The Teachers Manual for classes I to V.

Demerits in CCE :

The burden of the teacher increase.

Due to so many Exams, Assignments, HomeWorks, Projects etc. much burden on students.

Seriousness about examinations among the students decrease.

Loss of competitive spirit among the students because of grade system.

Some what expensive for maintaining records.

Conclusion :

Every system has its merits and demerits. It isrecommended to follow the desirable qualities and to overcome the demerits. Education system only has the power to create other systems. If it corrupts the whole nation will be perished. So, the Government, Education department and Teachers suggested to be very careful about Teaching and Evaluation methods and get inspiration from the countries which successfully implemented this system in Education patterns. Research need be done in this area to get a bright future and successful Education system.

References :

- Bharath Singh;*Modern Educational Measurement and Evaluation System*New Delhi - 110002 (India) Anmol Publication PVT.LTD. Pub in 2004.
- Prof S. Mohanraj, Prof. Jayashree Mohanraj, Dr.P. Bharathi, Dr. B.J. Sujani; *B.Ed. Pedagogy of English.* Telugu Academe, Hyderabad, Published,2016.
- Dr. T. Mrunalini;*Educational Evaluation* Neelkamal Publications Pvt.Ltd. Educational Publishers, New Delhi, Hyderabad, Published,2013.
- CBSE, Teacher’s manual on CCE, New Delhi (2009).
- State Council of Educational Research and Training, *Continuous and comprehensive evaluation, general guidelines primary classes I-V (2014).*
- Dr. Manjula, P. Rao and Dr. Purushothaman Rao. T, NCERT. *Effectiveness of Continuous and Comprehensive Evaluation over the evaluation practices of Teachers.*
- www.educationerp.net\CCEsystem.aspx.
- www.icbse.com\cce.
- www.successcds..net\cce-cbsc.

Diasporic Throb in Kiran Desai's The Inheritanance of Loss

- *MRS. Y. SUMITHRA*
HOD of English,
C.R. College, Chilakaluripet, Guntur District..

Diasporic Throb in Kiran Desai's the Inheritance of Loss :

I am presenting my full paper on "Diasporic Pulse in Kiran Desai's The Inheritance of Loss". Kiran Desai, a successor of Indian Diasporic writers – Salman Rushdie, V. S. Naipaul, Bharathi Mukherjee, Anita Desai etc.. In her 2006 Man Booker winning novel, The Inheritance of Loss presents painful and tormenting emotions of being an immigrant and exile. The objective of this paper is to analyze *The Inheritance of Loss* as a diasporic novel. As a diasporic writer, Kiran Desai exposes all of these ideas in her works.

The Indian American woman writer, Kiran Desai (1971-), won Man Booker Prize 2006 for her second novel The Inheritance of Loss(2006). Desai was born in India in 1971; lived in Delhi until she was 14, and spent a year in England, before her family moved to the USA. She completed her education in USA. Her dual citizenship as an Indian by birth and an immigrant in an alien country creates in her an anxiety of being a foreigner which results in a feeling of the inheritance of loss. she says, "The characters of my story are entirely fictional, but these journeys (of her grandparents) as well as my own provided insight into what it means to travel between East and West and it is this I wanted to capture.

She sets India as the novel's backdrop and writes the novel based on her experiences which she gained when she travelled between East and West. She wrote the novel with the English language rather than the Indian English language. She expresses the new voice of modern Indian fiction in her novels and depicts something of absolutely her own. A famous Indian English writer Salman Rushdie ever said that she is a terrific writer in expounding the sufferings of exiles. She has a place in the great contemporary Indian authors who study life and society in India and elsewhere after the publication of her second novel. The novel The Inheritance of Loss took her eight years to finish. It is a globalized novel of the globalized world. She expresses the humane breadth and political shrewdness in the novel.

This paper is planned to analyze the novel The Inheritance of Loss from the perspective of diaspora. Diaspora firstly describes the Jewish experience, and then portrays many people who have dispersal or scattering experience. As we are in the course of globalization, The concept of diaspora is based on the idea that everyone has a particular originary "homeland," whereas the contemporary reality is that many people's geographical placement is in flux and their identities are too hybrid and complex to be denoted by particular diasporic labels. The circulation of immigrants is becoming very frequent. Diaspora, as a cultural phenomenon, usually expresses the situations of those dispersal people. It describes the situations of the immigrants and circumstances of people who disperse from their original "homelands" to foreign countries. When people stay in one or two more societies, the native culture and the host culture are in conflict. Their identities are in crisis in the host society. Which identities diasporas should keep concerns the life of scattering people. They can't stick to the original identity, and insist on the iden-

tity of the host society. Because they, as "others" in host countries, can't be accepted by the host authority. Because identities are fluid and hybrid, they should have hybridity identities—a cultural mixture. The introduction has three parts. The firstly gives a brief introduction to the Indian American woman writer Kiran Desai and her novel The Inheritance of Loss. Later I give a general introduction to the literary review of the writer and the novel at home and abroad. It includes two parts—the definition of diaspora and the homeland for diasporic people.

Kiran Desai's 2006 novel The Inheritance of Loss is structured in such a way that it explores interconnections between colonialism, nationalism, postcolonial conflicts, globalization, cultural imperialism, class-based exploitation, cosmopolitanism, migrancy, and diaspora. We can know of the theory of diaspora and define which kind of diaspora characters in the novel belong to through the definition of diaspora. The diasporas cannot live a comfortable life in foreign countries and experience many travails in the host country. Therefore, there is a desiring for homing in their hearts. The home can be their original or imaginary homeland. The homeland is a peaceful land in their inner hearts and entails their belongings. They can have a rest place and escape from the outside world there.

The diasporic formation of the judge and Sai. Though they live in India, they think that West is superior to and more civilized than India. The diaspora of the judge is alienated in three aspects—mentally paralytic, emotionally blocked and spiritually dead. The formation of diaspora of Sai is because of her British education. The colonial education makes her lose her native identity. They should keep a hybridity identity in order to live well through the analysis of the formation of the Indian diasporic people.

Biju, an illegal immigrant, in New York. The second immigrant, the diasporic person, Saeed Saeed. The third of the diaspora Harish-Harry, a lawful permanent immigrant. Through the analysis of the formation of the three types of immigrants, we conclude that they should keep in-between space, hybrid identity. Through the analysis of the definition of diaspora and the formation of the diasporas, we find a way to solve the problem of their identities. They should have hybridity identities in the globalized world.

References :

1. Desai, Kiran: An interview in an issue of Bold Type.
2. Desai, Kiran: An interview in an issue of Bold Type.

साहित्य एक शैली

- डॉ.के. जास्मिन
हिन्दी विभाग, मांटिस्सोरि कालेज, विजयवाडा.

'साहित्य' शब्द की व्युत्पति सहित शब्द से हुई है। 'सहित' शब्द के दो अर्थ हैं - 'स' अर्थात् साथ-साथ और हित अर्थात् कल्याण। इस दृष्टिकोण से साहित्य शब्द से अभिप्राय यह हुआ कि साहित्य एक ऐसी लिखित सामग्री है जिसके शब्द और अर्घ में लोकहित की भावना मन्निहित रहती है। विस्तारपूर्वक लिखित सामग्री के लिए साहित्य शब्द का प्रयोग प्रचलित है, जैसे -इतिहास साहित्य, राजनीति साहित्य, विज्ञान साहित्य, पत्र साहित्य, आदि। इस प्रकार साहित्यकार की भावनाएँ समस्त जगत् के साथ रागात्मक (प्रेम) सम्बन्ध स्थापित करती हुई परस्पर सहयोग, मेलमिलाप और सौन्दर्यमयी चेतना जागृत करने वाली एवं आनन्द प्रदायक होती हैं जिससे रोचकता और ललकता उत्पन्न होती है।

साहित्य और समाज का अन्योन्याश्रित सम्बन्ध है। समाजकी गतिविधियों से साहित्य अवश्य प्रभावित होता है। साहित्यकार समाज का चेतन और जागरूक प्राणी होता है। वह समाज के प्रभाव से अनभिज्ञ और अछूता न रहकर उसका भोक्ता और अभिन्न अंग होता है। उसके साहित्य में समाज का बिम्ब-प्रतिबिम्ब रूप दिखाई पड़ता है। समाज का सम्पूर्ण अंग यथार्थ और वास्तविक रूप में प्रस्तुत होकर मर्मस्पर्शी हो उठता है। यही नहीं समाज का अनागत रूप भी काल्पनिक रूप में ही हमें संकेत करता हुआ आगाह करता है। इस दृष्टिकोण से साहित्य और समाज का परस्पर सम्बन्ध एक-दूसरे पर निर्भर करता हुआ म्पष्ट होता है।

'साहित्य समाज का दर्पण है' ऐसा कहने का अर्थ यही है कि साहित्य समाज का न केवल कुशल चित्र है अपितु समाज के प्रति उसका दायित्व निर्वाह भी है। वह सामाजिक दायित्वों को वहन करता हुआ उनको अपेक्षित रूप में निबाहने में अपनी अधिक-से-अधिक और आवश्यक-भूमिका अदा करता है। समाज में फैली हुई अनैतिकता, अराजकता, निरंकुशता जैसे अवांछनीय और असामाजिक तत्त्वों के दुष्प्रभाव को बड़े ही मर्मस्पर्शी रूप में सामने लाता है।

समाज और साहित्य विषय साहित्य और समाज के ही समान तो लगता है लेकिन दोनों में परस्पर भिन्नता है। साहित्य और समाज और समाज और साहित्य को ध्यान से देखने पर एक गम्भीर तथ्य वह निकलता है कि साहित्य समाज का दर्पण है। साहित्य के द्वारा समाज का निर्माण होता है अर्थात् साहित्य में जो कुछ है वही समाज में भी है और शेप को

होना है। जब कोई कवि वा साहित्यकार समाज की अवांछनीयता या त्रुटियों को देखता है, उसे अनावश्यक समझता है और उसका शिरश्छेदन कर आमूलचूल परिवर्तन के लिए दिशा-निर्देश को एकमात्र विकल्प मानता है तब वह इसके लिए सत्साहित्य का सृजन करना अपना सर्वप्रधम कर्तव्य समझता है और ऐसा करके वर विद्याता का पद प्राप्त करता है क्योकि जहों विधाता समाज और सृष्टि का नियंता होता है वही कवि और साहित्यकार भी अपेक्षित और आवश्यक समाज की रचना का सुझाव अपनी रचनाओं के द्वारा करता है।

समाज के प्रति साहित्यकार का दायित्व आशा का संचार करना, उत्साह और कर्त्तव्यवोध का दिशाबोध देना आदि है। आदि कवि से लेकर आज के जागरूक और नेताशील साहित्यकारों की यही गौरवशाली परम्परा रही है कि समाज की रूपरेखा को कल्याण और सुखद पथ पर प्रस्तुत करने से सत् साहित्य का रचनाकार कभी पीछे नहीं दिखता है। वह सामाजिक विषमता रूपी समर में विजयी होने के लिए कलमरूपी तलवार को धारदार बनाए रखने में कभी गाफिल नहीं होता है। इसीलिए साहित्य एक शैली है।

हिन्दी साहित्य का महत्व हिन्दी, भारत की राजभाषा, संस्कृत भाषा से उत्पन्न होती है। ४ शताब्दी ईस्वी से हिन्दी भाषा ब्राह्मी लिपि में लिखि गई थी, लेकिन ११ शताब्दी ईस्वी से यह भाषा देवनागरी लिपि में लिखि गई है। हिन्दी साहित्य कहानियाँ, कविताएँ, नाटक और उपन्यास से भरी है। हिन्दी साहित्य को चार एतिहासिक चरणों में विभाजित किया जा सकता है। आदिकाल (१४०० ईस्वी से पेहले),

भक्तिकाल (१३७५-१७००), रीतिकाल (१६००-१९००) और आधुनिक काल (१८५० के पश्चात)। आदिकाल के वैदिक ग्रंथों व उपानिषदों से लेकर वर्तमान साहित्य ने मनुष्य जीवन को सदैव ही प्रभावित किया है।

साहित्य किसी संस्कृति का ज्ञात कराने में महत्वपूर्ण भूमिका निभाती है। उदाहरण के लिए भक्तिकाल के साहित्य से हमें हिन्दुओं के धार्मिक परंपराओं की जानकारी मिलती है। किसी भी काल का अध्ययन से हम तत्कालीन मानव जीवन के रहन-सहन व अन्य गतिविधियों को आसानी से जान सकते हैं। साहित्य से हम अपने विरासत के बारे में सीख उपन्यासों में भारतीय ग्रामों की आँसुओं से भोगी कथा को प्रस्तुत किया। उन्होंने किसानों पर जमींदारों किए जाने वाले अत्याचारों का चित्रण कर जमींदारी-प्रथा के उन्मूलन और भूमि-सुधार की दृष्टि से जो प्रयत्न किए गए हैं, वे प्रेमचंद आदि साहित्यकारों के निर्देशों के ही परिणाम हैं। बिहारी ने तो एक दोहे की

रचना करके राजा जयसिंह को, जो अपनी नवौढ़ा पत्नी के प्रेमपाश में बँधा हुआ था तथा अपनी प्रजा एवं राज्य के प्रति उदासीन था, राज्यकार्य की ओर उत्प्रेरित किया था -

नहिं पराग, नहिं मधुर-मधु, नहिं विकास इहि काल,

अली, कली ही सौं बँध्यो, आगे कौन हवाल।

साहित्य की शक्ति :

निश्चय ही साहित्य असंभव को संभव बना देता है। उसमें तोप, तलवार और बम के गोले से भी अधिक शक्ति छिपी है। आचार्य महावरीप्रसाद द्विवेदी के शब्दों में 'साहित्य में जो शक्ति छिपी रहती है, वह तोप, तलवार और बम के गोल में भी नहीं पायी जाती है। यूरोप में हानिकारक धार्मिक रूढ़ियों का उद्घाटन साहित्य ने ही किया है। जातीय स्वातंत्र्य के बीज उसी ने बोए हैं, पतित देशों का पुनरुत्थान भी उसी ने किया है।

साहित्य का लाभ :

साहित्य हमारे आंतरिक भावों को जीवित रखकर हमारे व्यक्तित्व को स्थिर रखता है। वर्तमान भारतवर्ष में दिखाई देनेवाला परिवर्तन अधिकांशतः विदेशी साहित्य के प्रभाव के कारण है। रोम ने यूनान पर राजनीतिक विजय प्राप्त की थी, किंतु यूनान ने अपने साहित्य द्वारा रोम पर मानसिक विजय प्राप्त की और इस प्रकार सारे यूरोप पर अपने विचार और संस्कृति की छाप लगा दी। साहित्यिक विजय शाश्वत होती है और शस्त्रों की विजय क्षणिक। अँग्रेज तलवार द्वारा भारत को दासता की जंजीरों में इतनी दृढ़ता के साथ नहीं बाँध सके, जितना अपने साहित्य के प्रचार और हमारे साहित्य का ध्वंस करके सफल हो सके। यह उसी अँग्रेज़ी का प्रभाव है कि हमारे सौंदर्य-संबंधी विचार, हमारी कला का आदर्श, हमारा शिष्टाचार आदि सब यूरोपीय हो रहे हैं।

रामचरितमानस

- एन. वेंकट रंगम
हिंन्दी लेक्चरार, वि.आर.एस. &
वै.आर.एन. कालेज, चीराला.

रामचरितमानस की रचना लगभग चार सौ वर्ष प्रचीन है, किन्तु उसकी महत्ता अभी तक अक्षुण्ण है। हिन्दी में उसके जोड का कोई और रामकाव्य विद्यमान नहीं। जनभाषा में लिखे जाने के कारण यह, इतना पुराना होता हुआ भी, उस काल के अन्य काव्यों को देखते हुए, सुगम और सुबोध है। इस काव्य के पात्रों को आदर्श रूप में उपस्थित किया गया है। राम तो दिव्य हैं ही, भरत जैसा निःस्वार्थ भाई, लक्ष्मण जैसा कठिन व्रतधारी भ्रातृसेवी, हनुमान जैसे निःस्वार्थ सेवक, सुग्रीव जैसे मित्र, यहाँ तक कि रावण जैसे शत्रु भी संसार में अन्यत्र दुर्लभ हैं। दशरथ सत्यवादी थे और पुत्र स्त्रेही भी, उन्होंने पुत्र वियोग में अपने प्राण त्याग दिये थे। यह ग्रन्थ पिता-पुत्र, पति-पत्नी, भ्रात-मित्र, सेव्य-सेवक सभी के आदर्शो को अत्यन्त उत्कृष्ट एवं मनोरम रूप में उपस्थित करता है। इस ग्रन्थ की भाषा आत्यन्त ललित एवं प्रभावशालिनी है और इसके विचार भव्य और उच्च हैं। इसके पठन-पाठन से सभी वर्ग के मानव लाभान्वित होते हैं। स्त्री-पुरुष, बालक-वृद्ध, सभी इसके श्रवणमनन से आनन्दित होते हैं। जो काव्य-रसिक हैं उनके लिये इसमें सभी रसों का समावेश है। गोस्वामी तुलसीदास आदर्शवादी थे। अतएव उनकी श्रृंगारिक अभिव्यक्ति मर्यादित रही है, तथापि इसमें संयोग और वप्रलम्भ श्रृंगार का जो अभिव्यंजन हुआ है वह अत्यन्त उत्कृष्ट और मनोरम है। इसकी सूक्तियाँ और मुहावरे इतने आकर्षक हैं कि वे पाठक और श्रोताओं के वार्तालापों में प्रकट होते रहते हैं।

रामचरितमानस का कलापक्ष कलाकारों को मंत्रमुग्ध करता है। किन्तु इसका अन्तरिक मूल्य और आकर्षणा और भी अधिक है, जिसके कारण उत्तर भारत में इसका पारायण प्रायः प्रत्ये घर में होता है। प्रचान भावना से प्रभावित नरनारी तो इसका नित्य प्रति पूजन भी करते हैं, किन्तु नवयुगीन मानसों में भी मानस का अत्यन्त आदर है। इस युग के महापुरुष महात्मा मोहनदास करमचन्द गांधी के शब्द हैं, ''मुझे और कोई वस्तु इतना प्रसन्न नहीं करती जितना कि गीता का संगीत और तुलसीदास का रामचरितमानस''।

विदेशियों ने भी गोस्वामी तुलसीदास और उनके रामचरितमानस की प्रशंसा मुक्तकंठ से की है। ए० ए० मैग्डोनल का मत है कि 'धर्म और पवित्रता' के आदर्श-मान से समन्वित रामचरितमानस उत्तरी भारत के करोडों लोगों के लिये एक प्रकार की बाइबिल है'। एफ० ई० के० की मान्यता है कि 'रामायण निस्सन्देह

ऐसी रचना है जिसकी गणना विश्व साहित्य के महान् अभिजत्य तथा परमोत्कृष्ट साहित्य में होने योग्य है' ।

यूनेस्को ने भी रामचरितमानस को संसार के उत्कृष्ट ग्रन्थों में मान्यता प्रदान की है। वास्तव में मानस है भी महान्। उस पर इतनी टीकाएँ लिखी गई हैं जितनी कदाचित् 'बिहारी सतसई' को छोडकर और किसी ग्रन्थ पर नहीं। भारतीय एवं यूरोपीय भाषाओं में इसके अनेक अनुवाद हुए हैं। भारतीय विश्वविद्यालयों में उनकी रचना का विशेष अध्ययन होता है और उन पर बहुत से शोध ग्रन्थ प्रकाशित हुए हैं और हो रहे हैं।

महाकाव्यत्व

रामचरितमानस महाकाव्य है क्योंकि इसमें महाकाव्य के बहुत से लक्षण घटते हैं। इसमें सात काण्ड हैं। अपभ्रंश के महाकाव्यों में सर्गो के बदले संधि, कडवक आदि नामों का प्रयोग होता था। मानस में सर्गो को काण्ड कहा गया है। परम्परा के अनुसार इन काण्डों की संख्या आठ होनी चाहिए थी, यद्यपि पश्चिमी काव्य शास्त्रीय पद्धति में इसप्रकार की संख्या का कोई प्रतिबन्ध नहीं। मानस के आरम्भ में वाणी, विनायक, भवानीशंकर, कवीश्वर-कपीश्वर, सीता और राम की वन्दना संस्कृत श्लोकों में, तदनन्तर विष्णु, गुरु नृसिंह आदि की वन्दना हिन्दी में की गई है। इस महाकाव्य के नायक हैं भगवान् रामचन्द्र जो धीरोदात्त कुलीन क्षत्रिय हैं। इसमें सज्ञनों की प्रशंसा और दुष्टों की निन्दा भी की गई है। यद्यपि इस काव्य में करुणा, रौद्र, अद्भुत, वीर, वात्सल्य, श्रृंगार आदि रसो की निष्पत्ति यथा स्थान हुई है, अनुसार नगर, वन, पर्वत, ऋतु, विवाह, युद्ध, संयोग-वियोग जनकपुरी, अयोध्या, लंका आदि स्थानों के, वर्षा और शरद् ऋतुओं के दृश्य उपस्थित किये गये हैं।

छन्द का प्रयोग भी परम्परागत है। यद्यपि मुख्यतः दोहों और चौपाई का प्रयोग हुआ है तथापि सोरठा, हरिगीतिका, तोटक, नाराच, भुजंगप्रयात, आदि अनेक छन्द दृष्टिगोचर होते हैं। महाकाव्य का उद्देश्य धर्म, अर्थ, काम और मोक्ष में से किसी एक की प्रतिष्ठा है, इनमें से तुलसीदास को धर्म अथवा लोक-धर्म अभीष्ट रहा है।

परन्तु कुछ विद्वान् रामचरितमानस को महाकाव्य मानने में आनाकानी करते हैं। डॉ.श्री कृष्णलाल की समझ से मानस में मुख्य लक्षण का नितान्त अभाव है, यद्यपि इसमें महाकाव्य के बाह्य लक्षण पर्याप्त रूप से विद्यमान हैं, यथाः सर्ग संख्या, छन्द क्रम, आशीर्वचन, मंगलाचरण, खलनिन्दा, सज्ञन प्रशंसा, प्रकृति, मृगया, विवाह वर्णन, पंचसंधि, अंगीरस। श्री कृष्णलाल जी का तर्क है कि रवीन्द्रनाथ ठाकुर के अनुसार महाकाव्य का नायक वही व्यक्ति हो सकता है जो उदार और महत्त्वशील मानव हो, और साहित्यदर्पण के अनुसार भी नायक

उदात्त गुण समन्वितहोता है। किन्तु रामचरितमानस का नायक न देवता है और न मानव, वह तो इन दोनों से परे, वह परात्पर सत्ता है जो अद्वैत, अविनाशी, परमेश्वर और परब्रह्म है और जो ब्रह्मा, विष्णु और महेश को नचाने वालाहै। राम के परब्रह्मत्व का प्रदर्शन और निरूपण मानस का प्रतिपाद्य है। यद्यपि राम को सर्व-गुणों से युक्त, धीर और उदात्त क्षत्रिय कुमार के रूप में उपस्थित किया गया है और उन्होंने भक्तों को सुख देने के लिये लीलाएँ भी की हैं।

श्री कृष्णलाल जी मानस को पुराण-काव्य मानते हैं, महाकाव्य नहीं। वायुपुराण और पद्मपुराण के आधार पर उनकी धारणा है कि पुराण काव्य वह होता है जिसमें पूर्वकाल की परम्परा कही गई हो और मानस में यह परम्परा वर्णित है, क्योंकि भगवान् शिव ने इस चरित को बनाया और उमा को सुनाया और उसी चरित को काकभुशुण्डि को प्रदान किया, काकभुशुण्डि नें उसे याज्ञवल्क्य को, और याज्ञवल्क्य ने भारद्वाज को सुनाया, और उसी को तुलसीदास जी ने, सूकरक्षेत्र में, गुरु नृसिंह से सुना और श्रोताओं के लिये उपस्थित किया। डॉ. लाल की धारणा है कि मानस का उद्देश्य था भक्ति मार्ग का स्थापन तथा बौद्ध धर्म एवं ज्ञान मार्ग का उन्मूलन।

तुलसीदास जी ने मानस को स्वान्तः सुख के लिये लिखा था, पर डॉ. लाल के अनुसार सि रचना का वास्तविक उद्देश्य ऐसा न था, यह उद्देश्य प्रमुखतः रामभक्तिप्रचार का ही था। इस कारण राम कथा को आरम्भ करने से पूर्व अति विस्तृत भूमिका दी गई तथा सती-मोह, पार्वती-जन्म, पार्वती-विवाह आदि प्रसंगों की चर्चा की गई है। इसके अतिरिक्त प्रधान कथा के बीच-बीच में छोटे-बडे संवाद मिलते हैं, यथाः लक्ष्मण-राम का भक्ति-परक संवाद, शबरी को नवधा भक्ति का उपदेश, नारद से संत-लक्षणों को वर्णन, वाल्मीकि का रामनिकेतों का कथन, पुरवासियों को राम का भक्ति-परक उपदेश । ये सब प्रसंग पौराणिक भावना से ओत-प्रोत हैं। ''प्राचीन आचार्यों द्वारा प्रतिपादित और प्रतिष्ठित काव्यकला का, समावेश रामचरितमानस में पूर्ण मात्रा में हुआ है। वाणी और शब्द की सभी शक्तियाँ अपनी सहज स्वाभाविक गति, संगीत और सौन्दर्य के साथ मानस में बिखरी पडी हैं। अभिधा, लक्षणा और व्यंजना, प्रसाद, औज और माधुर्य, रस, रीति और अलंकार - सबका समुचित समावेश कर मानसकार ने काव्यकला का अद्भुत चमत्कार किया है।''

''रामचरितमानस ही संसार का ऐसा अकेला महाकाव्य है जिसका, करोडों व्यक्तियों के बीच, धर्म ग्रन्थ और काव्य दोनों ही रूपों में, आदर है, और अकेले इस ग्रन्थ ने ही लोक जीवन को जितनी गहराई तक प्रभावित किया है उतना संसार के किसी महाकाव्य ने शायद कभी किया हो''।

भाषा

गोस्वामी जी ने संस्कृत में और हिन्दी की तीन बोलियों में (अर्थात्, ब्रज, ब्रजावधी और अवधी में) रचना की। संस्कृत में जो लिखा वह अधिक नहीं। मानस के काण्डों में संस्कृत रचना मिलती है, उनके संस्कृत छन्द ललित और मनोहर हैं, यद्यपि उनमें यत्र-तत्र व्याकरणा की भूलें भी हैं। तुलसी पुराणों के विशेषज्ञ और कथावाचक थे। बचपन में उन्होंने व्याकरण अवश्य पढा होगा, क्योंकि उनका व्याकरणज्ञान इस पंक्ति से प्रकट होता है: 'सरिस स्वान मघवान जुवानू।' विनय-पत्रिका के कुछ पद संस्कृत-निष्ठ हैं, और कुछ पद हिन्दी-संस्कृत में तिल-चावली भाषा के सुन्दर उदाहरण हैं। गोस्वामी जी को संस्कृत लिखने की इच्छा विशेष नथी। उनका मत था कि विचारों को जनभाषा में ही प्रकट करना चाहिए। वे 'तुलसी सतसई' मे लिखते हैं। 'क्या भाषा, क्या संस्कृत, वास्तव में विचार रूपी ऐश्वर्य आवश्यक है, यदि कम्बल से काम चल जाय तो रेशमी दुशाले की क्या आवश्यकता?' अतएव उन्होंने रामचरित को गाने के लिये रामचरितमानस में जनबाषा का ही प्रयोग किया।

गिरा ग्राम्य सियरामजस गावहिं सुनहि सुजान। - रा० १, १, ख.

कवितावली और विशेषकर गीतावली, कृष्ण-गीतावली और विनय-पत्रिका की भाषा शुद्ध ब्रजी है। पार्वती मंगल और जानकी मंगल और रामलला नहछू क्रमशः उत्तरोत्तर अवधी रूप ग्रहण करते गये हैं। तुलसीदास जी का लोकप्रिय ग्रन्थ रामचरितमानस है। कुछ विद्वान् इसकी भाषा को द्ववधी मानते हैं, परन्तु वास्तव में ुसे ब्रजावधी कहा जा सकता है। इस सम्बन्ध में रामचरितमानस के आदि, मध्य और अन्त के निम्नलिखित उद्धरण, स्थाली-पुलाक-न्याय से, प्रस्तुत किये जा सकते हैं, जिनसे यह निष्कर्ष निकलता है कि गोस्वामी जी ने रामचरितमानस का प्रारम्भ ब्रजावधी से किया और ब्रजावधी से ही समापनः

जो सुमिरत सिधि होइ, गन नायक करिवर वदन,

करौ अनुग्रह सोइ, बुद्धि रासि सुभ गुन सदन ।। - रा० १, ११

बंदौ गुरु पद कंज, कृपासिंधु नर रूप हरि,

महामोह तम पुंज, जासु वचन रवि कर निकर।।

× × × ×

मै अपनी दिसि कीन्ह निहोरा, तिन्ह निज ओर न लाउब भोरा ।

× × × ×

तुलसीदास जी की भाषा मूलतः ब्रजावधी थी। उन्होंने ुसका प्रयोग कभी तो ब्रजभाषा-परक और कभी अवधी-परक किया है। उनकी दोहा-चौपाई वाली रचनाएँ उनके चचेरे भाई नन्ददास, भतीजे कृष्णदास और पत्नी रत्नावली की भाषा से, जायसी की भाषा की अपेक्षा,

अधिक मेल खाती हैं। तुलसीदास जी की रचना में अरबी, फारसी, राजस्थानी, पंजाबी, ब्रजी, अवधी आदि के अनेक शब्द देखने को मिलते हैं।

सूक्ति-मुहावरे

मानस की जनभाषा में अनेक मुहावरे अंगूठी में नग के समान यत्र-तत्र जडे पडे हैं। तुलसी की पवित्र लेखनी से जो सूक्तियाँ विस्मृत हुई वे कम पढी-लिखी जनता की जिह्वा पर भी सदा विद्यमान रहती हैं। उनका विषय हैः सत्संग महिमा, कुसंगदोष, गुरु महिमा, पितृभक्ति, भ्रातृस्नेह, भाग्य-भवितव्यता, पुरुषार्थ-प्रशंसा, परोपकार, असत्यनिंदा आदि। गोस्वामी जी ने अलंकारों का प्रयोग अपने काव्य-कौशल की अभिव्यक्ति के निमित नहीं किया, तथापि उनका काव्य यमक, श्लेष, पुनरुक्तवदाभास आदि शब्दालंकारों से, तथा उपमा, रूपक, प्रतीप, अनन्वय, उत्प्रेक्षा, पर्यायोक्ति, अर्थान्तरन्यास, व्यतिरेक, विरोधाभास आदि अनेक अलंकारों से सम्पन्न है।

रूपक – योजना

तुलसीदास जी की कल्पना की ऊँची-से-ऊँची उडान उनके रूपकों में मिलती है जिसके कारण उन्हें 'रूपको का बादशाह' कहा गया है। रामचरितमानस में अनेक सांगरूपक विद्यमान हैं, यथाः मानस का मानसरोवर (१, ३, ५), काव्य रूप (१, ५, ६) संतसमानज प्रयाग (१, ६, ४) रंगमंच पर रामरवि (१, २५४), पिनाक पोत (१, २६१) कैकेयी सर्पिणी (२,३३) प्रयागराज, नगरवन, भरत माहात्म्य जल, भरत का विवेकवराह, भरत-पयोधि, भरत-कीर्ति-ज्योत्स्रा, वन-सुराज, जनकागम-नदीसिंधुसंगम, विजयरथ, ज्ञानदीपक, भक्तिमणि, मानस-रोग। इनमें से तीन रूपकों की विशेष चर्चा कदाचित् अरुचिकर न होगी जो इस प्रकार है। :

(क) मानस का मानसरोवर । इस रूपक में रामचरितमानस की तुलना मानसरोवर से हुई है। इसमें बुद्धि स्थल है, हृदय गहराई है, वेद-पुराण समुद्र, और साधुजन बादल हैं। जिस प्रकार समुद्र से जल लेकर मेघ मानसरोवर को भर देते हैं, उसी प्रकार वेद-पुराणों का सार लेकर साधुजन भक्तों के हृदय को आपूर्ण कर देते हैं, और जिस प्रकार मेघजल शरीर के लिये पुष्टिकारक होता है, उसी प्रकार राम यश मानसिक रोगों को शमन करता है। मानसरोवर का जल निर्मल हैर, उसी प्रकार सगुण की लीला मानसिक स्वच्छा-प्रद है, जैसे इस सरोवर का जल मधुर और शीतल है उसी प्रकार प्रेम-भक्ति मधुर है। जल स धान को लाभ पहुँचता है, राम यश के श्रवण से भक्त-हित होता है, वर्षा का जल पृथ्वी पर बरस कर मानसरोवर में भर जाता है, वैसे ही वह यश बुद्धिगम्य होकर हृदयंगम हो जाता है।

सिंहासन, छत्र, राजवस्त्र, चमर, कोष, रानी, पुत्र, वंदी, दुर्ग, सेना और प्रजा-राजा के ये आडम्बह हैं (रा.२,१०४-५)। अयोध्या-काण्ड में चित्रकूट और प्रयाग के जो रूपक बांधे गये हैं वे राजनीति दृष्टिकोण से सुन्दर हैं। गोस्वामी जी ने राजप्रथाओं, राजधानी के वैभव, नगर की सज्ञा राजा राम के नित्य ौर नैमित्तिक कर्म, नागरिकों की सम्पन्नता तथा रामराज्य के गौर का विस्तृत और विशद वर्णन किया है।

बाषा सिशण - एक व्यवसाय

- डॉ. बोडेपूडि वेंकटस्वर राव, सह आचार्य एवं अध्यक्ष,
हिंन्दी विबाग, सरकारी महिला महा विध्यालय (स्वायन्त), गुंटूर, आन्ध प्रदेश.

विद्या विहीन व्यक्ति चाहे पशु हो या न हो, लेकिन भाषा हीन व्यक्ति का जीवन ज़रूर दुर्भर हो जाता है। गूँगा गुड़ खाने के बाद जिस तरह उसके स्वाद का वर्णन नहीं कर सकता, उसी प्रकार वाचन कौशल हीन व्यक्ति चाहे जितना भी ज्ञानी या उच्च स्थिति पर हो, किन्तु उनका जीवन विकास सीमित ही रह जाता है। करुणानिधि, एम.जी.आर., एन.टी.आर. जैसे कई ऐसे नेता लोगों को देख सकते हैं, जिनको अन्य भाषा कौशलों के अभाव में, जितना स्थान उनका मिलना चाहिए, न मिल पाया। कहने का मतलब यह है कि मनुष्य के सामाजिक, राजनैतिक आर्थिक एवं व्यावसाइक विकास में भाषा कौशल का बहुत बड़ा योगदान रहता है। कई संदर्भ ऐसे होते हैं कि अर्हता एवं सामर्थ्य के होने पर भी भाषिक ज्ञान के न होने के कारण अवसर छूट जाते है।

हमारे राज्य (आन्ध्रप्रदेश) से शिक्षार्थी बनकर, व्यापार या व्यवसाय चलाने, नेता बनकर और नौकरी करने के लिए हमारे देश के अन्य राज्यों में जाना पड़ता है और आजकल ज्यादातर अमेरीका, आस्ट्रेलिया आदि विदेश भी भारत के छात्र बहु संख्या में जा रहे हैं। इस प्रकार बाहरी प्रदेशों को जाते समय सबसे पहले भाषा संबन्धी कठिनाई सामने आती है। संसद में अपने वाद-प्रतिवाद प्रस्तुत करने नेतागण, अन्य देशों के विद्यालयों में सीट पाने और नौकरी कमाने में छात्र गण को भाषागत समस्याओं से जूझना पडता है। जब भी एक व्यक्ति भाषापरक कुशल नहीं होता तो साथ ही साथ आत्मन्यूनता भाव से ग्रस्त हो जाता है और आखिर अवसर खो बैठता है।

भाषा ज्ञान का द्वारा है। पढने, सुनने, अपने भावों को दूसरों तक सही पहुँचाने में भाषा कौशल का बहुत बडा योगदान होता है। इसलिए हमें तीन चार भाषाओं का ज्ञान पाना अत्यंतावश्यक है। मुख्यत: दक्षिण भारत में पैदा हुए लोगों के लिए त्रिभाषी या चौभाषी होने की ज़रूरत है। क्योंकि तेलुगु या तमिल मातृभाषा होगी, संघ की राजभाषा होने के कारण व पूरे भारत में संपर्क भाषा होने कारण हिन्दी सीखनी होगी, विश्व की भाषा होने व वैश्विक शिक्षा या रोज़गार पाने व सही ढ़ंग से व्यवहार निर्वाह करने अंग्रेज़ी सीखने की ज़रूरत है। इन तीनों भाषाओं के साथ हमारा पूरा वाङ्मय संस्कृत में होने के कारण, प्राचीन भारतीय ज्ञान प्राप्ति के लिए संस्कृत सीखना, भावी आवश्यकताओं के लिए जापानी व चीन का ज्ञान भी ज़रूरी है।

हमारी मातृभाषा, हिन्दी व अंग्रेज़ी – तीनों भाषाओं का ज्ञान – लेखन, वाचन, पठन, श्रवण – चारों कौशलों का अभ्यास – ज़रूरी है। जबकि संस्कृत, जापानी व चीन का ज्ञान कम से कम पठन व लेखन कौशलों तक सीखने की ज़रूरत है। इन तीनों में निक्षिप्त ज्ञान प्राप्ति के लिए इन दो कौशलों की ज़रूरत है।

भाषा यादृच्छिक ध्वनि समूहों की वह व्यवस्था है जिसके माध्यम से किसी भाषाई समुदाय के सदस्य आपस में विचार विनिमय करते हैं। यह भाषा की परिभाषा है। भाषा केवल ध्वनियों का समूह नहीं मान सकते। उन ध्वनियों में उस भाषा समुदाय का पूरा जीवन चक्र निक्षिप्त रहता है। उस समुदाय का रहन सहन, संस्कृति, रीति रिवाज, मर्यादा पद्धति, नाते रिश्ते, तीज़ त्योहार, पकवान, विश्वास आदि सब की संवाहिका भाषा है। धार्मिक विश्वास, पोशाक, पकवान, फसलें, वृक्ष संपदा, खेतीबारी की वस्तुएँ, सौन्दर्य साधन, कलारूप आदि भाषा के अंग हैं। इस प्रकार भाषा केवल भाव प्रसार का माध्यम ही नहीं बल्कि उस भाषा समुदाय की संस्कृति सभ्यता इत्यादि का प्रसारक भी है।

अब तक के भाषा शिक्षण में केवल साहित्य को माध्यम बनाकर (कविता या गद्य) भाषा सिखाने का प्रयास किया जा रहा है। भाषा शिक्षण के चारों पद्धतियों का सही प्रयोग नहीं किया जा रहा है। वे हैं – संरचना पद्धति, अनुवाद पद्धति, प्रत्यक्ष पद्धति एवं परोक्ष पद्धति। भाषा शिक्षण की कक्षा में केवल पदों के अर्थों को समझाकर यह समझा जाता है कि भाषा शिक्षण हो गया। इतनी कक्षाओं के बाद शिक्षार्थी चारों कौशलों में कुशल होगा इसका सही अंदाज नहीं है। इतनी कक्षाओं में शिक्षार्थी को अन्य भाषा के बोलने, सुनने, लिखने और पढ़ने में निष्णात बनाया जाएगा ऐसी सही पद्धति का आविष्कार नहीं हुआ – प्रधानतया वाचन और श्रवण कौशल।

शिक्षा का माध्यम विषय और भाषा कौशल – ये दोनों अलग-अलग विषय हैं। द्वितीय भाषा सिक्षण में अन्य भाषा के केवल दो-चार दोहे, कहानी या साहित्यक विषय पढ़ाकर वही भाषा शिक्षण समझते हैं। साहित्य के माध्यम से संस्कृति, नीति, तत्वशास्त्र वगैरह पढ़ाना भाषा शिक्षण कदापि नहीं है। भाषा शिक्षण का मतलब है छात्र को सिखायी जानेवाली भाषा के चारों कौशलों पर पकड़ आए – इस प्रकार की शिक्षण प्रणाली को अपनाना पड़ेगा। साथ ही साथ उस भाषाई समुदाय के समस्त विषयों को भी समझाने की ज़रूरत है। किन्तु भाषा शिक्षण में इतना खोज अनुसंधान नहीं हुआ, या होने पर भी अनुप्रयुक्तता बहुत कम है। इसलिए यह जरूरी है कि भाषा का शिक्षण एक उद्यम के रूप में होना

चाहिए। शिक्षण काल सालों साल न होकर 6 महीने या एक साल के अंदर छात्र अन्य भाषा के सभी कौशल में प्रवीण हो, इस प्रकार की प्रणाली का अनुसंधान हो। इतना ही नहीं, बल्कि भाषा शिक्षकों को अलग से विशिष्ट शिक्षा की आवश्यकता होती है। इसलिए भाषा शिक्षण में अनुसंधान के लिए, अध्यापकों को शिक्षण दिलाने और भाषा शिक्षण की विषय सामग्री का निर्माण के लिए एक विशिष्ट भाषा विश्वविद्यालय की आवश्यकता है। भाषा शिक्षण को अन्य विषयों जैसा नहीं देखना चाहिए। भाषा ज्ञान का द्वार है। घर के जितने द्वार होंगे, उतना ज्ञान अंदर आता है - जैसे ऋगवेद में कहा गया है -

अनो भद्रा क्रतवोयन्तु विश्वत:

(Let come noble throughts from everyside)

हमारे आंध्र के या भारत के विद्यार्थी को वैश्विक स्तर का बनाना हो या विश्व के अवसरों को अपनाने योग्य बनाना हो तो सर्व प्रथम भाषा शिक्षण की अहमियत को सरकारें और माँ-बाप को एक युद्ध के स्तर पर अपनाना चाहिए। इसे एक राष्ट्रीय प्रधानता का अंश समझना चाहिए। तभी हमारे बच्चे दुनिया भर के अवसरों को अपनाकर उच्च स्थिति पर पहुँचते हैं। इसके साथ ही हमारे देश की आर्थिक स्थिति की भी उन्नति होगी।

भाषा विषय प्राँत, संस्कृति आदि जैसे संकुचित विषय नहीं बनाना चाहिए। इसे विकास की प्रथम आवश्यकता समझना चाहिए।

शिक्षण शास्त्र के प्रथाओं के अन्तर्गत साहित्य विधाओं का शिक्षण

- डॉ. बि. गिता देवी
प्रध्सापिका, सरकारी कलाशाला (स्वायन्त), राजमंड्रि, ईस्ट गोदावरी (जिला).

शिक्षण कार्य की प्रक्रिया का विधिवत अध्ययन शिक्षा शास्त्र या शिक्षण शास्त्र(ळठटुञडतडी) कहलाता है। इसमें अध्ययन की शैली या नीतियों का अध्ययन किया जाता है। शिक्षक अध्यापन कार्य करता है तो वह इस बात का ध्यान रखता है कि अधिगमकर्ता को अधिक से अधिक समझ में आवे।

भाषा शिक्षण में दो पक्ष स्पष्ट रूप से सामने आते है – भाषा शिक्षण व साहित्य शिक्षण। भाषा शिक्षण के अन्तर्गत भाषा कौशलों को सीखने का उद्देश्य समाहित है। साहित्यक शिक्षण के अन्तर्गत साहित्यक विधाओं जैसे पध्य(कविता) और गध्य का विशलेशण होता है। सामान्यत: पध्य को भाव प्रधान साहित्य की कोटी में और गध्य को विचार प्रधान साहित्य की कोटी में रखा जाता है। पध्य अर्थात् कविता को भावात्मक तथा गध्य को बौद्दिक, तथ्यात्मक और सूचनात्मक अभिव्यक्ति की विधा माना जाता है। अत: दोनों की शिक्शण प्रविधि में भी अंतर हो जाता है।

कविता शिक्षण का महत्व: भाषा अधिगम के तीन प्रमुख उद्देश्य हैं – भाव-प्रकाशन, भाव एवं विचार ग्रहण, सृजनात्मकता। इन तीनों उद्देश्यों की पूर्ति में कविता का पठन-पाठन की महत्वपूर्ण भूमिका है। कविता मनुष्य के मानसिक, सामाजिक एवं व्यवहारिक विकास में सहायता प्रदान करती है। और मानव की स्वाभाविक आत्माभिव्यक्ति को विकसित करती है। कविता अध्ययन द्वारा शिक्षार्थियों में वाच्यार्थ के साथ-साथ लक्ष्यार्थ एवं व्यंग्यार्थको भी समझने की योग्यताआती है। कविता अध्ययन शिक्शार्थियों की साहित्यक रसास्वादन की रुचि और सौंदर्यानुभूति को जागृत करने में महत्वपूर्ण योगदान करता है।

कविता के द्वारा शिक्षार्थियों की भावनाएँ विकसित और परिष्कृत होती हैं। कविता सद्भावना, देश प्रेम, दया, सहानुभूति आदि गुणोंकोविकसित करने में सहायक होती है। कविता कल्पना-शक्ति का संवर्धन और विकास करती है। साथ ही विकट परिस्थितियों में मानव को धैर्य और सांत्वना प्रदान करती है। कविता के द्वारा शिक्षार्थी के जीवन में

सौंदर्यानुभूति का विकास होता है। इस्न्हीं उद्देश्यों को प्राप्त करने के लिए अंग्रेजी विद्वान हैडो ने कहा है – "यदि हम शिक्षार्थियों में सौंदर्य संवेदना को उत्पन्न कर सकें, जिससे वे सभी चीजों में सौंदर्य की ओर स्वाभाविक रूप से उन्मुख हो उठें – ध्वनि और दृश्य में, विचार और कार्य में, तो हम शिक्षा के उच्चातम उद्देश्य को प्राप्त कर सकेंगे"।

कविता शिक्षण के प्रयोजन: कविता का मुख्य प्रयोजन काव्यात्मक सौंदर्य तत्वों का बोध और रसास्वादन करना है। कविता का पाठक व्यवहारिक जगत से ऊपर उठकर काव्य के भावमय जगत में लीन होकर रसमग्न हो जाता है। इसी को लोकोत्तर आनंद भी कहा गया है। कविता का आरंभ भी आनंद है और अंत भी आनंद है। कविता शिक्षण का उद्देश्य शिक्षार्थियों को कविता का सरलार्थ मात्र समझाना नहीं है। अपितु उन्हें काव्यानंद को अनुभूत करने योग्य बनाना है। वस्तुत: साध्य तो कविता में निहित आनंद और सौंदर्य की अनुभूति है।

कविता शिक्षण के सामान्य उद्देश्य:

- छात्रों में शुद्ध एवं स्पष्ट उच्चारण पूर्वक, उचित हाव-भाव तथा भावानुकूल कविता पाठ करने की योग्यता का विकास।
- छात्रों में कवि की अनुभूतियों तथा उसकी कमनीय कल्पनाओं को समझने तथा ग्रहण करने की शक्ति का प्रस्फुटन।
- छात्रों की सात्विक तत्वों का उदबोधन कर उनके चावों का संदर्धन।
- छात्रों में कल्पना – शक्ति का सम्यक विकास।
- छात्रों में काव्य – सौंदर्य के विभिन्न पक्षों को परखने की योग्यता में अभिवृद्धि।
- छात्रों की सृजनात्मक क्षमता में वृद्धि।

गध्य शिक्षण का महत्व : गध्य मुख्यत: ज्ञान-विज्ञान की अभिव्यक्ति का माध्यम है। ज्ञान – विज्ञान, इतिहास, अर्थशास्त्र, राजनीतिशास्त्र, दर्शन, मनोविज्ञान, कला कौशल, वाणिज्य-व्यवसाय आदि से संबंधित रचनाओं का सृजन गध्य की विधा में ही संभव है। हमारे समस्त सामाजिक, शैक्शणिक, सांस्कृतिक, राजनीतिक क्रिया कलाप भी गध्य के ही माध्यम से संपन्न होते हैं। इस प्रकार गध्य की क्षेत्र बहुत व्यापक है और उनकी अनेक विधाएं और अनेक शैलियां हैं।

गध्य की प्रमुख विधाएं: निबंध, कहानी, उपन्यास, नाटक, एकांकी, जीवनी, आत्मकथा,संस्मरण, रेखाचित्र, यात्रावृत्तांत, साक्षात्कार, रिपोतार्ज, आलोचना, गध्य काव्य, हास्य व्यंग्य, पत्र आदि।

गध्य साहित्य की इन विधाओं में निबंध का विशेष महत्व है। इसे गध्य की उत्कृष्ट रचनामाना जाता है। भाषा की प्रांजलता, सौष्टव तथा तर्कसंगत विचार श्रृंखला का निदर्शन हमें निबंध साहित्य में मिलता है। यदि हम हिन्दी गध्य- साहित्य में निबंध के विकास, उसके विविध रूपों और शैलियों पर दृष्टि डालें तो निबंध का महत्व अपने आप उद्भसित हो उठता है। इसलिए उसकी शिक्षण- प्रक्रिया का भी विशेष महत्व है ।

ऋ निबंध की विधागत विशेषताएँ: निबंध शब्द का अर्थ है – “सम्यकरूप से बंधी हुई या कसी हुई रचना।“ कसी हुई रचना से अभिप्राय ऐसी रचना से है जिसमें विचार अथवा भाव पूर्णतयां एक सूत्र में बंधे हुए हों। आचार्य शुक्ल ने इसी विशेषता को इंगित करते हुए लिखा है – “यदि गध्य कवियों की कसौटीहै, ‘गध्यकवीनां निकष वदन्ति’तो निबंध गध्य की कसौटी है।“ भाषा की पूर्ण शक्ति का विकास निबंधों में ही सबसे अधिक संभव होता है। इसलिए गध्य शैली के विवेचक अभिव्यक्ति के लिए निबंध ही चुना करते हैं। निबंधकार जे.वी. प्रीस्टले का मत था कि निबंध के लिए किसी गंभीर विषय के चयन का प्रश्न नहीं है निबंधकार

कोई भी विषय चुना सकता है। और उस विषय को मनोनुकूल बनाकर उसके माध्यम से स्वयं को अभिव्यक्त कर सकता है।

निबंध का अध्ययन-अध्यापन : आवश्यक विचारणीय बिंदु: निबंध को समझने और उसके साहित्यक सौंदर्य बोध की दृष्टि से चार बातों पर ध्यान देना आवश्यक है।

- **निबंध की विषय वस्तु**: निबंधों के लिए विषयों की कोई सीमा नहीं है। निबंधकार सामाजिक, सांस्कृतिक, साहित्यिक, राजनैतिक,आर्थिक, वैज्ञानिक आदि विषयों में से किसी भी विषय को चुन सकता है। यह विषय गूढ से गूढ और सरल से सरल हो सकता है। विषयवस्तु की पहचान और उसके अंतर्गत तथ्यों और विचारों को जान लेने पर शिक्षक के लिए विषयवस्तु की व्याख्या का कार्य सरल हो सकता है।
- **विषयवस्तु प्रस्तुत करने का उद्देश्य** : निबंध की विषय्वस्तु के पशचात् उसके उद्देश्य की ओर ध्यानदेना भी आवश्यक है। निबंधकार कभी कुछ तथ्यों, दृश्यों या व्यापारों का विवरण देकरपाठक का ज्ञानवर्धन करना चाहता है,कभी किसी दृश्य या अतीत की स्मृति में भावात्मक शैली से रमाना चाहता है। यह कभी तर्कऔर दृष्टांत देकर किसी सिद्धांत या विचारका प्रतिपादनकर पाठक अपने निष्कर्ष से सहमत कराना चाहता है।
- **निबंधकार का दृष्टिकोण:** निबंध में लेखक का दृष्टिकोणबहुत महत्वपूर्ण होता है। निबंध में जो तथ्य,मूल्य आवेग-संवेग, स्मृतियां, प्रतिक्रियाएं या पूर्वाग्रह आते हैं, वे निबंधकारके दृष्टिकोण पर आश्रित होते हैं और उन्हीं के द्वारा उसे जाना जा सकता है। अत: यह बहुत आवश्यक है कि शिक्षक निबंध के मर्म और निहित संदेश को शिक्षार्थियों तक फुंचाने के लिए निबंधकार के दृष्टिकोण को भली-भांति समझे।

- **निबंध की भाषा-शैली :** भाषा के विविध स्तर और रूप भी निबंध के आशय को प्रतिपादन करने में सहायकहोते हैं। भाषा की प्रांजलता और समृद्धि केवल शब्द-चयन पर ही नहीं, वरन् विचारों की स्पष्ट वाक्यों और स्वाभाविक शैली में प्रस्तुति पर भी निर्भर है। शिक्षक के लिए यह जानना भी आवश्यक है कि लेखक किन तर्कों के आधार पर निष्कर्ष तक पहुंचा है और निष्कर्षों में कहां तक संगति है। निबंधकार ने विभिन्न भावों के चित्रण में किस-किस प्रकार की भाषा शैली अपनाई है। यह जानना भी आवश्यक है कि निबंधकारों की भाषा शैलीमेंक्या-क्या समानताएं व भिन्नताएं हैं।

  साथ ही शिक्षक को यह भी नहीं भूलना चाहिएकि निबंध एक कलाकृति है। जिस प्रकार कविता, कहानी, नाटक आनंद की अनुभूति कराते हैं, उसी प्रकार निबंध भी आनंद की अनुभूति कराने में समर्थ होता है। निबंध में आनंद के इस तत्वों को खोजने पर ही अध्ययन और अध्यापन अपने आप में सहज, सार्थक और आह्लादकारी हो जाता है।

कहानी शिक्षण: मानव जीवन की किसी घटना, भावना आदि पर आधारित कथा को कहानी की संज्ञा दी जाती है। कहानी संक्षिप्त होती है तथा आधुनिक व्यस्त जीवन के लिए उत्कृष्ट साहित्य है।

गध्य साहित्य की अनेक विधाओं में कहानीसबसे अधिक लोकप्रिय विधा है। डॉ. श्याम सुन्दर दास के अनुसार " आख्यायिका एक निश्चित लक्ष्य या प्रभाव को लेकर चलने वाला नाटकीय आख्यान है " वास्तविकता यह है कि कहानी का समग्र प्रभाव अत्यधिक महत्वपूर्ण होता है तथा रोचकता नाटकीय धरातल की बनी रहती है। मुंशी प्रेमचंद के शब्दों में "गल्पएक ऐसी रचना है जिसमें जीवन के किसी एक अंश या एक मनोभाव को प्रकट करना ही लेखक का उद्देश्य होता है। उसके चरित्र उसकी शैली, उसका कथान्यास सब उसी एक भाव को पुष्ट करते हैं।" प्रेमचंद के कथा साहित्य में जीवन की वास्तविकता का परिचय मिलता है। संघर्ष एवं कौतुहल के साथ सभी कहांनियों में मनोरंजन की क्षमता भी विध्यमान है।

कहानी शिक्षण के उद्देश्य:

- शिक्षार्थी कहानी के पात्रों का चरित्र-चित्रण कर सकेंगे।
- कथा की विभिन्न शैलियोंकी पहचान कर सकेंगे।
- स्वर के उचित आरोह अवरोह तथा प्रभाव के साथ कहानी पढ सकेंगे।
- जीवन की समस्याओं के प्रति अपना दृष्टिकोण व्यक्त कर सकेंगे।
- सामाजिक एवं राष्ट्रीय चेतना के संदर्भ में जीवन मूल्यों का निर्धारण कर सकेंगे।

ऋऋऋ नाटक एवं एकांकी शिक्षण: साहित्य की महत्वपूर्ण विधाओं में नाटक का सर्वोत्तम स्थान है। 'काव्येषु नाटकं रम्यं' वाक्य से भारतीय साहित्य में नाटक का महत्व स्पष्ट हो जाता है। नाटक भी कहानी की भांति किसी घटना का रसात्मक एवं संवादात्मक प्रस्तुतीकरण होता है। नाटक में कथावस्तु के अतिरिक्त संवाद एवं अभिनेयता तथा चरित्र-चित्रण प्रमुख तत्व होते हैं। नाटक शिक्षणकी प्रमुख तीन विधियां हैं:

- आदर्श अभिनय विधि: इसमें शिक्षक ही सभी पात्रों के संवाद हाठ के सामान्य अभिनय तथा चेहरे की सामान्यभावाभिव्यक्ति के साथ स्वयं पढकर बोलता है
- कक्षा अभिनय विधि: इसमें शिक्षार्थी विभिन्न पात्रों के संवाद पढते हैं। संवाद पढते समय वे पात्रका नाम नहीं लेते। शिक्षक आवश्यक अंशों की व्याख्या शिक्षार्थियों के सहयोग से करता है।
- मंच अभिनय विधि: इसमें शिक्षार्थी नाटक के पात्रों का वेश पहन कर उनके संवादो6 को कंठस्थ कर पूरे अभिनय के साथ नाटक को मंच पर प्रस्तुत करते हैं।

एकांकी नाटक का लघु रूप है जिसमें कथा का विस्तार कई अंकों में न होकर कुछ दृश्यों तक सीमित होता है। इसमें मानव जीवन के किसी एक पक्ष, एक चरित्र, एक कार्य, एक भाव की कलात्मक अभिव्यंजना होती है। स्वरूप की दृष्टि से एकांकी में एक अंक होता है परन्तु दृश्य एक से अधिक हो सकते हैं।

ऋघ जीवनी: व्यक्ति के जीवन की मार्मिक एवं सारगर्भित घटनाओं के चित्रण को जीवनी की संज्ञा दी जाती है। जीवनी में इतिहास की घटनाक्रम एवं उपन्यास की वर्णन रोचकता को वरीयता दी जाती है। चरित्र नायक या नायिका के प्रतिलेखक की संवेदना एवं प्रतिभा दोनों महत्वपूर्ण भूमिका का निर्वाह करती है।

जीवनी साहित्य के अध्ययन द्वारा विध्यार्थियों के भाषा अधिगम के उद्देश्य में उन्हें विशेष सफलता मिलती है। महापुरुषों के जीवन-चरित्र का प्रामाणिक ज्ञान प्राप्त करके वे अपने व्यक्तित्वका भी सर्वांगीण विकास कर सकते हैं।

घ आत्मकथा: जब कोई व्यक्ति अपनी जीवनी स्वयं लिखता है तब उसे 'आत्मकथा' से अभिहित किया जाता है। ऐसी रचनाएं उत्तम पुरुष एकवचन में लिखी जाती हैं। आत्मकथा व्यक्तिके आत्म परीक्षण का श्रेष्ठ साधन है। कभी सफल एवं सजग व्यक्ति लिक कल्याण की भावना से भिओइ अपनी आत्मकथा लिखकर समाज को लाभान्वित करने का प्रयास कर सकता है। महान सामाजिक, राजनैतिक, धार्मिक एवं साहित्यिक आंदोलनों के संपर्क में रहने वाले महापुरुषों द्वारालिखित आत्मकथाएं ऐतिहासिक दृष्टिसे विशेष महत्वपूर्ण होती हैं।

घऋ संस्मरण: जब स्मृति के आधार पर किसी घटना का चित्रण किया जाए उसे संस्मरण की संज्ञा दी जाती है। संस्मरण में पात्र के प्रति लेखक की अनुभूतियां एवं संवेदनाएं अभिव्यक्त होती हैं। आज 'संस्मरण' एवं ' रेखाचित्र ' में विभाजक रेखा खींचते समय यही कहा जा सकता है कि संस्मरणों में अनिवार्यत: अतीत का परिवेशहोताहै और रेखाचित्र में समकालिकता की झलक होती है। संस्मरण वस्तुत: आत्मकथा तथा निबन्ध के मध्य स्थित है।

घऋऋ रेखाचित्र: किसी व्यक्ति की आकृति, स्व्वभाव या अन्य विशेषताओं का शब्द-चित्र प्रस्तुत किया जाए तब उसे रेखाचित्रकी संज्ञा दी जाती है। स्थान अथवा वस्तु का सजीव चित्रण भी रेखाचित्र के प्रकृत क्षेत्र की विभूति बनता है। जैसे कुछ सार्थक रेखाओं से एक सजीव चित्र की सृष्टि करना कुशल चित्रकार की प्रतिभा का परिचायक होता है वैसे ही सार्थक शब्दों में

किसी व्यक्ति, घटना स्थान अथवावस्तु को शब्द-चित्र द्वारा प्रस्तुत करना प्रतिभावान साहित्यकारका कर्म है।

घत्रत्रत्र यात्रा वृत्तांत: यात्रा साहित्य प्रदेश विशेष की आंचलिक किशेशताओं की अनुभूति की अभिव्यक्ति करता है। यदि पाठक विवरण के साथ तादात्म्य की स्थितिमें पहुंच जाए तब यात्रा-वृत्तांत सफल कहा जाएगा। यात्रा-वृत्तांत घर बैठे देश-भ्रमणका आनंद लेने के लिए सर्वोत्तम साहित्यिक गध्य विधा है।

साहित्यक की इस विधाओं के शिक्षण से शिक्षार्थी का भावनात्मक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक विकास होता है तथा वह विविध भाशा शैलियों तथा अभिव्यक्ति के प्रकारों से परिचित होता है। शिक्षार्थी के सस्वर तथा मौन पठन कौशल का विकास होता है। उस की शब्दावली का भण्डार समृद्द होता है तथा वह अभिव्यक्ति के विविध प्रकारों का परिचय प्राप्त करता है। उसमें चिंतन एवं समालिचनात्मक शक्ति विकसित होती है।

संदर्भ ग्रंथ :

बाबू गुलाबराय : सिद्धांत और अध्ययन, आत्माराम एंड संज, दिल्ली-6
प्रसाद, केशव : हिन्दी शिक्षण, धनपतराय एंड संज, दिल्ली
भाई योगेन्द्र जीत : हिन्दी भाषा शिक्षण, विनोद पुस्तक मंदिर, आगरा
हिन्दी शिक्षण प्रविधि : इन्दिरा गांधीराष्ट्रीय मुक्त विश्वविध्यालय, बी .एड सामग्री

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

संस्कृतसाहित्ये प्रकृतिदृश्यानां वर्णनम्

*- **Dr. K. Kameswara Rao***
H.O.D Dept of Sanskrit, S.S.&N. College,
Narasaraopet, Guntur District.

संस्कृतसाहित्यं प्राचीनं नवीनमिति द्विविधम्। वाल्मीकि कालिदासदि प्रचीन नवीन कविभिः स्व स्व काव्येषु प्रकृतिसंबंध मानवसंबन्ध विविधांशाः उपवर्णिताः सन्ति। प्रस्तुत गोष्टी पत्रे प्रकृति दृश्यानि वर्ण्यण्ते।

प्रपञ्चेऽस्मिन् प्रथमतः संस्कृत भाषैव विद्यते। ततः पश्चात् समस्त देशविदेशीय भाषाः कल्पिताः। ताः सर्वा अपि संस्कृतभाषाया एव जनिताः इति हि पूर्वजैरेव प्रमाणीकृतमभूत्। वाङ्मये वेद, पुराणेतिहास कालानंतरं साहित्यप्रक्रिया प्रारब्धा । तत्र पद्यगद्य, तदुभय, दृश्य काव्यानि क्रमेण निर्मितानि समाजे। दृश्यकाव्यानामेव नाटकमिति व्यवहारः। ''नाटकान्तंहि साहित्यम्,'' ''काव्येषु नाटकं रम्यम्'' इत्यादि सूक्तिभिश्च दृश्यकाव्यानां लोके साहित्ये बहुलादरणा विद्यते। तत्रापि प्रकृति विषयक दृश्यानि मनोहरतया वर्णितानि बहुत्र। अत्र नाममात्रेणैव विविध काव्येषु प्रकृति दृश्यानि सोदाहरणं निरूपितानि। तानि न केवलं दृश्यकाव्येषु अपितु पद्यकाव्येष्वपि।

ब्रह्माण्ड पुराणोक्तदिशा मेघानां धर्माः स्पष्टीकृताः संस्कृतसाहित्ये । यथा :-

''पुष्करा नाम ते मेघा बृह्तस्तोयमस्सरा
पुष्करावर्तकास्तेन कारणेनेह विस्तृता : ।
नानारूपधरास्ते तु महाधीरस्वना स्तथा ।
कल्पान्ते वृष्टिकर्तारः संवर्ताग्नेर्नियामकाः।।

अत्र पुष्करावर्तक मेघाः नानारूपधरा भवन्ति, महाधीर स्वनाश्च भवन्ति। ते मेघास्तु कल्पान्ते वृष्टिकर्तारः संवर्ताग्नेः नियमकाश्च भवन्ति । अत्र कल्पान्तकाले एव अग्निनियाम का भवन्ति। पूर्वानन्तर कालयोः केवल वृष्टि कर्तार एव । अर्थात् एषां इच्छानुरूप रूपधारणं कुर्वन्ति इति ज्ञायते। विषयोऽयं प्रकृति प्रकृतिदृश्य संबन्धी भवति। अपि च प्रकृति संबन्ध विषये मेघाः वायोः मित्रा भवन्ति। मेघवायू प्रकृत्यांशावेव खलु । तेषामपि मानवसंबंध बान्धव्यानि वर्तन्ते। थथा रामायणे सुन्दरकाण्डे तु :-

''पुष्पौघेण सुगन्धेन नानावर्णेन वानरः
बभौ मेघ इवेद्यान्वै विद्युदग़णविभूषितः ।।
''कक्षान्तरगते वायुः जीमूत इव गर्जति''
''व्यवर्धत महाकायः प्रावृषीव बलाहकः।।
''तमभ्रघन संकाशमापतन्तं महाकपिम्
दृष्ट्वा ते वानराः सर्वे ....''।।

अत्र चदुर्थांशे मेघविद्युतोः पतिपत्नीत्वभावः कल्पितः।

विद्युदपि पुकृत्यंश एंव खलु। विद्युदः स्त्रीत्वं, मेघस्य पुंस्त्व चापाद्यते कविः वाल्मीकिः रामायण ग्रन्थे। प्रथमांशे विध्युगण विभूषितो

मेघ इव हनुमान् टृश्यत ईति वाल्मीकिः स्वग्रन्थे उपमितवान्, अत्र मेघसमानो हनुमान् इति प्रकटयाास ।

द्वितीयांशे तु ''कक्षान्तरगतो वायुः जीमूत इव गर्जति'' हति कथनेन वायुः मेघ इव गजीति इति व्यक्तत्वात् वायुमेघयोः गर्जनविष योम्यत्वं वणितिवान् कविः।

तृतीयांशे तु ''महाकायः प्रावृट् काले 'बलाहक' इव हनुमान् स्वदेहं व्यवर्धत इति वर्णितवान्। मानवानामपि प्रकृति वस्तुभिस्साम्यं वर्णनमत्यद्भुतं भवति संस्कृत साहित्ये। चतुर्थांशे तु लंकायात्रसमये एकदा हनुमन्तं अभ्रधनसंकाश महाकपिमिव सर्वेवानराः तं द्दष्टवा भावयामासुरिति वर्णितः कविः । अत्र मानवानामपि प्रकृति पदार्थेन साम्यत्वापादनं संस्कृत साहित्ये प्रथम स्थानं वहति।

अन्यत्र (रामायणे)

''उपवासकृशां दीनां निऽश्वसन्तीं पुनः पुनः
ददर्श शुक्ल पक्षादौ चन्द्ररेखा मिवामलाम्''।।

इति वर्णनात् उपवासकृशादीना सीता शुक्लपक्षादौ स्थित चन्द्ररेखमिव टृश्यते' इति कथनात् चन्द्ररेखा प्रकृति पदाथी एव। औपम्यमिदं कवेः 'प्रकृति' विषये महदिष्टं सूचयति। चन्द्ररेखया सह सीता टृश्यते इति कविनोपमितमत्र।

एकत्र ''श्यामां कमल पत्राक्षीमुपवास कृशाननाम्'' ददर्श हनुमान् इति कविः वर्णयामास। अत्र कमलपत्राणि प्रकृतिपदार्थः खलु। अत्र ''श्यामा कमल पत्राक्षी सीता'' इति कथनात् मानवप्रकृत्योः अविनाभावसंबंध इति वक्तुं शक्यते।

एवमेवान्यत्र (रामायणे)

''भूमिशत्या विवर्णांगी पद्मिनीव हिमारामे'' इति कथनात् चन्द्रागमनेन पद्मं यथा विवर्णांगी भवति तथैवात्र सीतापि विवर्णांगी भवति इति कवेरूक्तिः। अत्र चन्द्रः प्रकृतिपदार्थः पद्ममिव प्रकृतिपदार्थ एव। अनेन मानवनामपि प्रकृतिपदार्थै स्साकमनुबंधमनिवार्यमिति वक्तुं पार्यते यत्रकुत्रापि।

अन्यत्र रामायणे

''मेघरूपा परिवृता चन्द्रलेखेन निष्प्रभा'' ज्ञति कथनात् लोके प्रभावतां चन्द्ररेखा साटृश्यकथनं स्वभावो भवति। अत्र'' मेघरूपापरिवृता चन्द्ररेखा इव नष्प्रिभा'' इति कथनात मेघचन्द्रयोः प्रकृति पदार्भत्वं अवगम्मयतेऽत्र संस्कृत साहित्ये'' चन्द्रमेघेत्यादि प्रकृति वर्णनात्मकमन्यत्र प्रमुखस्थानं वहतीति वक्तुं नैव संसीति लेशः।

वाल्मीकि रामायणे

अहं रामस्य संदेशाद् देवि दूतस्तवागतः।
वैदेहि। कुशल रामः स त्वां कौशलमब्रवीत्।।

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

मेघ सन्देशेऽपि कालिदास महाकविना स्वकाव्ये तु :-

भर्तुर्मित्रं प्रियमविधवे। विद्धि मामंबुवाहं
तत्सन्देशैर्हृदयनिहितै रागतं त्वत्समीपम् ।।

अत्र स्वपतिविरह दुःखमनुभवन्तीं यक्षिणीं समीप्य मेघः आत्मानं परिचाययन् तव प्रियस्य यक्षस्य इन्छानुसारेण दूतत्वेनत्वत्समीप मागतवान् इति वक्ति। रामायण कथांशे हनुमान् सीतां टृष्टवा स्वात्मानं परिचाच्य कुशलादिकं पृच्छति। एवमत्रापि मेघः यक्षिणि समीपं गत्वा कुशलमुकृतवान्। अत्र मेघ दूतत्वं प्रधानांशत्वेन प्रतिपादितं काव्यम्। मेघः प्रकृति पदार्थः खलु। अत्र विषये कुबेर शापग्रस्तस्य यक्षस्य विरहतापोपशमनार्थं साहाय्यं कर्तुमुद्युक्त स्सन् प्रकृति पदार्थः मेघः श्रमासहिष्णुतामप्यविगणय्य सुदूरं यक्षनिर्देशमार्गेणैव गत्वा मेघः यक्षस्य पत्नीं प्राप्य स्व भर्तृ विरहोत्कंठितां तामनुनयन् मेघः यक्षस्य क्षेम वार्ता ज्ञाप्य तदबाधोपशमनं चकार। अत्र सर्वत्र मेघ एव प्रधानांश भूतः प्रकृतिपदार्थः इति ज्ञायते। संस्कृत साहित्यांशे चिरस्मरणीयांश इति सर्वदा सवैः ज्ञाप्यते।

रामायण काव्ये लङ्कानगर्यां हनुमान् मार्जर सद्दशंरूपं धुत्वा सर्वत्र सीतादर्शनार्थं अन्बेषणं कुर्वन् एकदा अशेक तरूध्यायायां तां टृष्टवा तत्स्थितिं मनसि'' लोके चक्रवाकविरहबाधां अनुभवंती चक्रवाकीव टृश्यते सीतेति'' भावयतिस्म। चक्रवाक पक्षिणौ लोकेऽत्यन्तानूरागप्रेमशीलिनौ भवतः इति विषयं स्पष्टं बोधयति कविः स्वकाव्ये। चक्रवाका पक्षिणावपि प्रकृति पदार्थावेवेति निरूप्यतेऽत्र।

''अन्यत्र (रामायणे) तु क्षीणपुण्यां च्युतां भूमौ तारां नियतितामिव''

''सहचर रहितेव चक्रवाकी जनकसुता कृपणो दशो प्रपन्ना'' इति रामायण कथनात् जनकसुतां वैदेही स्थितिमुपवर्णयन् चक्रवाक पक्षिणीं उपमान रूपेणे स्वीकृतवान् कविः । यतः चक्रवाकपक्षि मिथुनस्य परस्परप्रेमान्योन्यतोन्नतिं स्फुटीकर्तुं कवयः लोके अमुं मिथुनं आदर्शरूपेण भाव्यन्ते।

''महाकवि कालिदासकृत मेघदूत काव्ये पूर्वमेघे प्रथम श्लोके''

''कश्चित्कान्ता विरहगुरूणा स्वाधिकारात् प्रमत्तः

स्निग्धच्छाया तरूषु वसतिं रामगिर्याश्रमेषु।।

इत्यत्र कश्चन यक्षः प्रियाविरहमनुभवन् रामगिर्याश्रमेषु स्निग्धच्छायातरूषु वसति इति कथनात् अत्र तरवः प्रकृति संबंधांशाः खलु। तथैव ''जनकतनया स्नान पुण्योदकेषु इति कथनात् पवित्र शीतल जलेषु स्नातस्सन् वसति इति। अत्र प्रकृत्यंशौ तरू,जलौ इति ज्ञायते। काव्येषु यत्र कुत्रापि प्रकृति टृश्यांश रहित कथांशो वा कथा वस्तु वा न टृश्यते इति सर्वैरपि विदित विषय एव।

तत्रैव द्वितीय श्लोकादौ ''तस्मिन्नद्रौ'' इति कथनात् चित्रकूट पर्वते इत्यर्थः। पर्वतमपि

प्रकृति दृश्येषु विभाग एव। अत्र श्लोके ''मेघमाशलिप्टसानुं वप्रक्रीडा परिणत गजप्रेक्षणीयं'' इति कथनात् गजतुल्य चित्रकूटपर्वतस्य मेघसादृश्यम् उपवर्णितमस्ति। अत्र प्रेक्षणीयमिति कथनात् दर्शनीयमिति ग्राह्यम्। अत्र मेघ गजपर्वतयोः प्रकृति संबंधत्वं पूर्णमस्ति।

अत्रैव चतुर्थश्लोके तु यक्षः स्वस्य क्षेमवार्ता स्वप्रियायै प्रेषयितुं तत्र आकाशे प्रयान्तं मेघं दृष्ट्वा तत्र लभ्यमानैः कुटजैः संपूजितवान् इति कथनात् कुटजान्यपि प्रकृत्यंशान्येव।

अत्र मेघकुटजान्यपि प्रकृति विषया एव।

अन्यत्र एकादशतमे श्लोके तु :-

''कर्तुं यच्चप्रभवति महीमुच्छिलीन्ध्रामवन्ध्यां
तच्छ्रुत्वा तेश्रवणसुभगं गर्जितं मानसोत्काः।
आ कैलासात् बिस किसलयच्छेद पाथेयवन्तः
संपत्स्यन्ते नभसि भवतो राजहंसाः सहायाः।।

अत्र यक्षः मेघं प्रति संभाषयन् कुबेरस्य अलकापुरीं गच्छ। तत्र भूमिः शिलीन्ध्रपुष्पैः शोभते। तत्रस्थित मानससरोवरं गन्तुमुत्कंठिताः राजहंसाः वर्तन्ते। ते मार्गमाध्ये भोक्तुं बिसकिसलयच्छेदान् त्वया सह स्वीकृत्य गच्छ। इति कविः प्रकृति विषयान् बहुरम्यं वर्णितवान्।

अत्याधुनिक संस्कृत साहित्ये श्रीमान् कस्वा रङ्गाचार्य महोदयः ''शुकसन्देश'' नामक पद्यकाव्यं निर्ममे। कालिदास मेघदूत काव्यमनुसृत्य शुकसन्देश काव्यं विरचितवानिति ज्ञायते। मेघदूते ''(संदेशकरः) संदेष्टा मेघः, शुकसन्देशे तु शुको भवति'' ''हे शुक महानन्दि क्षेत्र स्थित पुष्करिण्यां सदा झरः प्रवहति, तस्यां पुष्करिण्यां परिमलवतां कल्हाराणां परिमलैः कोमलाः वायवः मन्मथस्य अनुपमप्रियमौपवाह्यं त्वां सेवेरन्'' इति काचित् विरहिणी कान्ता शुकं प्रति निर्दिशति। अत्र पुष्करिणी झरः शुकः कल्हाराः, वायवश्चापि सर्वे प्रकृति दृश्या एव खलु।

अन्यत्र श्लोके तु :

''तस्यासन्ने हरितकदलीकानने त्वं निलीनः
तत्सावर्ण्या दविदित तनु र्भक्षयेस्तत्फलानि
वृक्षच्छायेऽधरसुमधुभिस्तर्पयन्त्यः प्रियास्त्वां
बिंबास्वाद प्रवणमनसं कारयिष्यन्ति तस्मिन्''

''हे शुक। तस्यालयस्य समीपे हरितकदलीकानने निलीनः- सन् वृक्षच्छायासु स्वाधरमधुभिः प्रियान् तर्पयन्त्यः स्त्रियः पश्य इति विरहिणी शुकं निर्दिशति। अत्र तरूच्छायाः शुकः, कदलीवनमित्यादि पदार्थाः प्रकृति दृश्या एव खलु।

अन्यत्र श्लोके तु :

''आवर्तैस्सा पृथुल पुलिनैः कुट्मलैः पुंडरीकैः
दृश्यैरिन्दीवर वन शतैर्वीचिका मालिकाभिः
स्रष्टुः कान्ता जन विरचनागार लक्ष्मीं दधाना
सम्मोदाय प्रभवति सखे मीनजालैश्चकोरैः।।''

अत्र कविः कृष्णानदीं वर्णयन् कुट्मलैः पुंडरीकैः, इन्दीवर वनशतैः, पृथुलपुलिनैः

सम्मोदाय प्रभवति। कृष्णानदी, वीचिका मालिकाभिः मीनजालैः चकोरैश्च द्रष्टृणां सम्मोदं जनयितुं परमं. प्रभवति इति कथनाच्च नदी, मीन, चकोर, वीचिकामालिकाः सर्वा अपि प्रकृति दृश्या एव खलु।

एवं संस्कृतकाव्येषु प्रकृति दृश्यानि बहूनि सर्वत्र बहुधा द्रष्टृणां अनुपम संमोदं जनयन्तीति वक्तुं प्रमाणीकर्तुमपि यस्य कस्यापि संस्कृत भाषा जिज्ञासूनां मनस्सु संदेहलेशो नास्त्येव।

वदतु संस्कृतं - जयतु भारतम्

रामायणे मानवीय गुणाः

- *Dr. T. Venkateswarlu*
Lecturer in Sanskrit, Govt. Degree College
For Men (Autonomous), Kadapa.

रामायणे मानवीय गुणा :

मनुष्ये अनेके मानवीय गुणाः भवन्ति। कदाचित् मानवः अमानवत् व्यवहरति। तथाविधसमथे सः मानवः परं तस्मिन् राक्षसत्वं यत्र भवति तत्र अशान्तिः दृश्यते। आर्थम् असूया असत्यम् अधर्मः इत्येते राक्षस गुणाः।

मानवः विचित्र प्राणी। सः इन्द्रियैः मनसा च युक्तः। एतानि आत्मने परितो आत्वत्यभवन्ति। एतानि जन्मना सह प्रादुर्भवन्ति। स्वसुखस्य कृते एतानि मानवस्य स्वार्थं वर्द्धयन्ति। इन्द्रियैः संसार सुखस्य अनुभवः मानवेन इष्यते। स्वार्थ वर्द्धयन्ति। इन्द्रियैः संसार सुखस्य अनुभवः मानवेन इष्यते। स्वार्थस्य कृते स्वसुखस्य च कृते स हिंसामपि करोति। स यथा यथा वर्द्धते तस्य दुर्गुणः अपि वर्द्दन्ते। मानवः स्वदायित्वानि विस्मरति। दादित्वं धर्मरूपमेव। स्वार्थधर्मयोः परस्परं विरोध भवति एव। धर्मः त्यागाय मानवं प्रेरयति। स्वार्थं भोगाय प्रेरयति।

मानवः अर्थकामाभ्याम् ऐहिकसुखैः च पतितो न भवेत् इति दृशा रामायण कथा रामायणसंघटनाः रामायणपात्राणि च महदुपकुर्वन्ति।

रामायणविशिष्टिता :

आदिकवि वाल्मीकिरचितं रामायण महाकाव्यं बहूनां कवीनां प्रेरणादायकम्, अस्य महत्वेन सर्वैः रामायणं गीयते। वैदेशिककवयोऽपि रामायणेन प्रभाविताः। आस्तिकाः नास्तिकाः हेतु वादिनः साम्यवादिनः अन्ये च जनाः अनेकैः कारणैः रामायणेन प्रभाविताः ग्रन्थस्थितमानवीयगुणाः एव अत्र कारणरूपेण सन्तीति अवगम्यते। मानवे कीदृशाः गुणाः अपेक्षिताः इति विषयस्य च तत्र प्रतिपादनम्।

संसारे अधुनापर्यन्तं रामायणकथाप्रचारे अस्तिचेत् अस्य कारणं तस्मिन् वर्षिताः अनेके मानवीयगुणाः। ते च त्यागः, कृतज्ञता, शीलं, तेजः, सर्वजनानुरागः इतरे च महन्तो गुणाः।

श्रीराम दृष्टिङ्गताः मानवीयगुणा :

रामायणे वाल्मीकिना वर्णितः श्रीरामः मानवः एव। श्रीरामस्य चरितं प्रलयपर्यन्तं मानवानां कृते आदर्शरूपेण स्थास्यति। वाल्मीकिः रामस्य गुणान् वर्णयन् वक्ति पितृशुश्रूषणेरतः इति। पितृशुश्रूषा इति कथनेन रामः एव स्मर्यते। पितृवाक्यपरिपालनं रामस्य रामायणे बहुषु स्थलेषु दृश्यते। रामस्य जीवने वनवासस्य महती घटना वर्तते। यदि एषा घटना तस्य जीवने न भवेत् च सोऽपि राज्याभिषेकानन्तरं राज्यं पालयेत्।

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

राज्याभिषेकः विघ्नयुतः जातः इति लक्ष्मणः क्रुध्यतिः। तं शान्तं कुर्वन् रामः लक्ष्मणं ब्रूते- पिता यत्किमपि वदेत् यथा अपि वदेत् तस्य परिपालनमेव तनस्य कर्तव्यमिति।

लोके सर्वैः वंशस्य प्रतिष्टा वर्द्धनीया सत्यम् आचरणीयं पितृ-आज्ञा पालनीया सुव्यवस्था व्यवस्थापनीया इतिउन्नतमानवीयगुणान् रामः उपदिशन् प्रतिभाति।

बान्धवान् मित्राणि च नाशयित्वा घनस्य संग्रहस्य करणं राक्षसस्य लक्षणम्। रामस्य कृते धनस्यापेक्षया राज्यस्यापेक्षया च बान्धवाः मित्राणि च मुख्यानि दृश्यन्ते रामायणे एकत्र रामः बदति।

यद्रव्यं बान्धवानां वा मित्राणां वाक्षये भवेत्।
नाहं तत्प्रतिगृहणीयां भक्ष्यान्विषकृतानिव ।।

क्रोधस्य जेता उत्तम :

जगति यः क्रोधः जयति स एव महान् । क्रोधस्य जयः महान् मानवीयो गुणः। श्रीरामः यदा श्वरदूषणाभ्यां सह युद्ध्यते रावणेन च सह युद्धयते तदा वाल्मीकिः रामं वर्णयन् क्रोधमहाश्यत्तीत्रै इति ब्रूते। क्रोधम् आनायितवान् इत्यर्थः। क्रोधः यदि स्वाभाविकः भवति चेत् हानिकर एव। आवश्यकतायां सत्यामपि यदि सज्जन न क्रुध्यति चेत् अव्यवस्था प्रसरेत् । परिपालकः स्वाभाविकक्रोधेन युतः न स्यात् । परं दुर्मार्गिणः धर्मिः कर्तुं क्रोधस्य आवश्यकता महती भवति इति रामचन्द्रमाय्यमेन वाल्मीकिः लोकं बोधितवान्।

क्षमाप्रतिज्ञापालनं प्रियभाषणं च :

यदि कश्चित् पार्श्वस्यः किमपि अपकरोति चेत् कासुचित्। परिस्थितिषु सः क्षन्तव्यः इति श्रीरामचरितेन ज्ञायते। मानवः यदा प्रियभाषणगुणं निजजीवने आचरति तदा सः उत्तममानवः इति गण्यते। दण्डकारण्यं गतवन्तं रामं तत्रस्थः ऋषयः राक्षसेभ्यः रक्षन्तु इति प्रार्थयन्ति। रामः तेभ्यः अभयंददाति। सीता रामं प्रच्छति - राक्षसैः सह किमर्थं शत्रुत्वं करोति भवान् ? रामः हितवचनानि कथयन्तीं सीताम् अभिनन्दति भाषते च - मुनिभ्यः दत्तं वचनं च वृधा करोमि इति। ऋषीणां रक्षणं क्षत्रियाणां धर्मः अस्तीति विवृणोति रामः। सीतां लक्ष्मणं निजप्राणान् अपि त्यक्तुं शक्नोमि परं प्रतिज्ञाभङ्गं न करोमीति वदति रामः श्रीरामस्य प्रतिज्ञापालनगुणस्य एतत् उदाहरणम्।

भार्यां प्रति आदरभाव :

भार्यायाः विचारेभ्यः महत्वस्य प्रदानं शोभना परम्परा। श्रीरामः एतां परम्परां निर्वहति। सीता यदि नास्ति चेत् स्वर्गेऽपि न इष्टः इति मन्यते रामः । सीता स्वेच्छ्या वनं प्रति रामं प्रार्थितवती रामः सीतां वनस्य कष्टानां विषये व्यवृणोत् । पुनस्य सीता स्वनिर्मायं न परिवर्तिवती। सीतायाः अभिप्रायं सम्यक् ज्ञात्वा रामः वनम् आगन्तुं सीतायै अनुमतिं दत्तवान्।

भार्याभर्त्रोः परस्परं प्रेम आवश्यकम् । परस्परानुरागं विना अशान्तिः वर्द्धते। एवं विधः परिवारः न स्थिरो भवति। सीता यदि पार्श्वस्या

भवति चेत् चित्रकूटनिवासः अयोध्यानिवासात् अधिकः आनन्ददायकं भवतीति रामो वक्ति । सीतायाः वियोगे रामः महत् कष्टं प्राप्तवान्...

रामस्तु सीतया सार्थं विजहार बहुन्ततून्।
मनस्वी तद्गतस्यस्य। नित्यं हृदिसमर्पितः।।

उत्तममनस्वी रामः सीतां प्रति एव मनः स्थिरम् अकरोत्, सीता च निजहृदये राममेव ध्यातवती। एवं सीतारामौ परस्परं प्रेम्ना बहुकालं विहरितवन्तौ।

निजदोषवीक्षणम्

अन्येषां पुरतः एव न अपितु यदा वयं एकाकिनो भवामः तदापि निजदोषदर्शने अस्माकम् अहङ्कारः विघ्नकरो भवति। स्वदोषः इति ज्ञात्वा निजविवेचनापुरस्सरं दोषस्य अपाकरणं उत्तममानवीयगुः। आञ्जनेयः अशोकवने सीतां पश्यति। रामदूत इति तस्याः विश्वासोत्पादनाय रामगुणान् वर्णयति। तस्मिन् सन्दर्भे....

रक्षिता स्वस्य वृत्तस्य इति रामविषये कथ्यते निजवृत्तुंक्षरक्षतिस्म रामः इति भावः। निजवृत्तं समये समये वीक्ष्य रामः तत रक्षतिस्म इति कथ्यन्नस्ति हनुमान् ।

राक्षसत्वं न योग्यम् :

चञ्चलस्वभावः पुरुषः स्वयं खिन्नः भवति अन्यान् च दुःखितान् करोति। सः धर्ममार्गं दोषरहितमार्गं न चेतुं समर्थः स दयाहीनः उदारता हीनश्च भवति। करुणाभावेन युक्तः मानवः उत्तमो गण्यते। श्रीरामस्य विशेषणं "कृपाजलधी" इति रामायणे दृश्यते। परस्पर द्वेषेण कुलवर्णमतजाति भेदैः च सहमानवानां विवेकबुद्धिं विना हननं मानवत्वं न भवतीति निजाचरणेन रामः प्रकटितवान् ।

रामायणे केवलं श्रीरामचरितम् एव न हि अपि तु अनेके अन्ये अपि मानवगुणैः परिपूर्णाः संदृश्यन्ते।

पतिव्रतागुणा :

श्रीरामः सीताम् अत्यजत् । सीता एतदर्थं कृद्धा न जाता। धर्मपत्नी सीता अरण्यवासम् अहं सहिष्ये भर्ता एव मम देवः बन्दुः गुरुश्च। प्राणान् समर्त्य अपि भर्तृकथन परिपालनं प्रतिव्रताधर्मः इति सीता चिन्तितवती? अनेन एते गुणाः सीतया शिक्षिताः।

मानवानाम् उन्नत्यै त्याग भावना :

सीता भर्त्रासह कष्टानि असहत। ऊर्मिला यौवने नूतनया भर्तृगृहम् आगता। भर्तृः इष्टं ध्यावती। सीतारामयोः सेवावसरः लक्ष्मणाय कल्पितः। निजभर्तृलक्ष्मणव्यक्तित्वं ऊर्मिला यशसा अलञ्चकार। एषा महीतत्यागयुता प्रेममूर्तिः। त्यागः प्रेमचकियती निस्वार्ते इति भवं लोकाय ऊर्मिला उपदिष्टवती।

भारतीय साहित्ये महाजलधिरूपं रामायणम्। मतरहितराज्यान्येव न अपि तु मतव्यतिरेकराज्यान्यपि रामायणाय आदरं

प्रदर्शथवन्ती। अस्य कारणं उपरि लिखितोन्नतमानवीयगुणैः परिपूर्णत्वमेव। रामायणं महोन्नतं त्यागचरितं महापुरुषचरितं। भारतीयसंस्तृतेः आदर्शभूतम्। विचारात्मतप्रसारस्य कर्त। मधुरानुभूतिपूर्णम्। आदिकवि वाल्मीकिमुखात् निः स्रतश्लोकः वाल्मीकिः हृदयश्लोकं चित्रीकुर्वन् मानीयगुणानां उप्रक्रमं चक्रे।

मानिषाद प्रतिष्टां त्वमगमश्शास्वतीस्समाः।
यत् क्रौञ्चमिद्युनादेक मव धीः काममोहितम्।।

अर्थशास्त्रे दूतानां वर्गीकरणम्

- के यश्वन्त् कुमार् रेड्डी
संस्कृत परिशोधकविद्यार्थी, तेलुगु &
प्राच्यभाषा विभागः,आचार्या नागार्जुना
विश्वविद्यालयः

आमुखम् :

चतुर्मुखमुखम्भोज वनहंस वधुर्ममा ।
मानसे रमतां नित्यं सर्व शुक्ला सरस्वती ॥

संस्कृतवाङ्मयं द्विविधं भवति । वैदिकं लौकिकं चेति । वैदिके वेदाः आरण्यकोपनिषदादीनि विलसन्ति । लौकिके इदिहासौ पद्य, गद्य, चम्पूकाव्यानि नीतिशास्त्रग्रन्थाः इत्यादीनि सन्ति ।

नीयते इति नीतिरिति लक्षिता । किञ्च ''नीयते व्यवस्थप्यते स्वेषु स्वेषु सदाचारेषु लोकः यथा सा नीतिः'' इत्यपि नीतेः लक्ष्णं प्रोक्तम् । नीतिशास्त्र ग्रन्थाः बहवः सन्ति । तेषु मध्ये बृहस्पति, शुक्र, मनु, वशिष्ठ, पारशर्यादिभिः महर्षिभिः प्रोक्ताः नीतिशास्त्रग्रन्थाः सुप्रसिद्धाः । नीतिशास्त्रे कौटिल्यविरचितम् अर्थशास्त्रं विशिष्टं स्थानम् अलङ्करोति । अयमेव संपूर्णतया उपलभ्यमानः ग्रन्थराजः यस्य प्रामाण्यं च सर्वैरङ्गीकृतम् ।

कौटिल्यः पञ्चदशाधिकरणैः अर्थशास्त्रं रचयामास । तेषु अधिकरणेषु प्रकरणानि इति अवांन्तर विभागोऽस्ति । प्रकरणेषु विभागः अशीत्युत्तरैकशतं प्रकरणानि सन्ति । प्रकरणानि पुनः अध्यायरूपेण विभक्तानि ।

अर्थशास्त्रे अर्थनीति, राजनीति, दण्डनीति व्यवहारनीतिरित्यादि विभागाः प्रधान विषयत्वेन समुल्लसन्ति । नीति, सदाचार, धर्माचरण, व्यवहारादयः सुष्टु प्रतिपादिताः ।

अर्थशास्त्रानुसारं दूतवर्गीकरणम्

''स्यात् सन्देशहरो दूतः दूयतेऽनेन परः इति दूतः'' । दौत्य नीतिः अर्थशस्त्रे प्रथमाधिकरणे विनयाधिकारिकायां, द्वादशप्रकरणे षोडशोऽध्याये दूतप्रणिधिः इति शीर्षिकायं निर्दिष्टा । द्वादशाधिकरणे दुर्बलराजा किं कार्यम् ? इति निगद्यते ।

''उद्धृतमन्त्रोदूतप्रणिधिः, अमात्यसम्पदोपेतो निसृष्टार्थः, पादगुणहीनः परिमितार्थः, अर्थगुणहीनः शासनहरः''। इति ॥१॥

अमात्ये विद्यमानाः सर्वे गुणाः यदि दूतविशेषेस्युः तर्हि स दूतः ''निसृष्टार्थः'' इति व्यपदिश्यते । कार्यभारं सर्वोऽपि तदीय भुजयोरूपरि सथापयितुं शक्यते ।

निसृष्टार्थः

श्रीमद्रामायणे किष्किन्धा, सुन्दर काण्डगतः नायकः आञ्जनेयः इति परिगणयितुमर्हः वानरराजस्य सुग्रीवस्य आज्ञानुसारेण उत्तमः सचीवः कामरूपी हनुमान् भिक्षुरूपेण रामलक्ष्मणयोरन्तिकं गत्वा -

''प्राप्तोऽहं प्रेषितस्तेन सुग्रीवेण महात्माना।
राजा वानरमुख्यानां हनुमान्नाम वानरः ॥

युवाभ्यां स हि धर्मात्मा सुग्रीवः सख्यमिच्छति।
तस्य मां सचिवं वित्तं वानरं पवनात्मजम्।।
इति

सम्भाषणकुशलः आञ्जनेयः आत्मानं सुग्रीवस्य सचिवः इति, तदीयः राजा ताभ्यां राजकुमाराभ्यां सह मैत्रीम् अभिलषति इति स्वाऽगमनप्रयोजनं निवेदयति ।

परिमितार्थः

अमात्यात् पादगुणहीनः परिमितार्थदूतस्य उदाहरणगतां याति । रावणः सीतापहरण समये गृधरजाः जटायुः तं वीक्ष्य "रावण! अहं वृध्दः त्वम् युवाः अथापि वैदेहीम् इह त्यक्त्वा गन्तुमर्हसि । नोचेत् आवयोर्मध्ये युद्धं भविष्यति"।

"तस्य व्यायच्छमानस्य रामस्यार्थे स रावणः।
पक्षौ पाश्वौ च पादौ च खण्डमुद्धृत्य सो-च्छिनत् ।।

सः गृधराजः वेगेनधरण्यां निपपात। जानकीम् अन्विष्यन्तौ राम - लक्ष्मणौ रक्तपातेन अधिक पीडितं जटायुषं दृष्टवन्तौ । जटायुः गद्गद स्वरेण राम - लक्ष्मणौ प्रवोचत् ।

शासनहर :

राज्ञा संप्रेषितवार्तावृत्तान्तादीनां केवलं निवेदकः, न ततोऽधिकः । विद्यामानाय रामाम् वीर्यशुल्कायाः सीतायाः प्रदानम् आदौ विश्वामित्र संरक्षणे जनकमहाराजस्य आज्ञानुसारेण दूताः अयोध्यां प्रस्थिताः ।

"जनकेनन समादिष्टा दूतास्ते क्लान्तवाहनाः।
त्रिरात्रमषिता मार्गे ते-योध्यां प्रविशन् पुरीम्।।
बध्दाङ्जलिपुटाः सर्वे दूता विगतस्वध्वसाः।
राजानं प्रयाता वाक्यमब्रुवन् मधुराक्षरम्।।

मिथिलाधिपः जनकः सश्रृध्दं, सप्रप्तमं च कुशलं पुष्ट्वा मम सुता सीता तव वीर पुत्रम् रामाम् देया इति दूतैः सन्देशं प्रेषयति।

उपसंहार :

राजनीतिक्षेत्रे सन्धिकार्येषु दूताः प्रमुख स्थानमावहन्ति । राजानः चारचक्षुषः इतिवत् दूतमुखाः राजानः इत्यार्योक्त्या राज्ये, प्रजातन्त्रे वा दूतानां स्थानम् अनिर्वचनीयम् इति शम्।

उपयुक्तग्रंन्थसूची :

१. द्र. कोटिल्यः - अर्थशास्त्रम् - प्रथमाधिकरणम् - विनयाधिकारकम् - षोडशोध्यायः द्वादशप्रकरणम् दूतप्रणिधिः - पृ ४६ त ४७
२. द्र. वाल्मीकिः - श्रीमद्रामायणम् - किष्किन्धाकाण्डः - तृतीयसर्गः - श्लो. २१, २२
३. द्र. वाल्मीकिः - श्रीमद्रामायणम् - अरण्यकाण्डः - एकपञ्चशःसर्गः - श्लो. ४२
४. द्र. वाल्मीकिः - श्रीमद्रामायणम् - बालकाण्डः - अष्टषष्ठिसर्गः - श्लो. १, २

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

गोष्ठीपत्रम् आधुनिककाले पुराणसाहित्यस्य ग्राह्यता

- डॉ. सीहेच्. पवन्कुमारः
संस्कृते अतिथि अध्यापकः, तेलुगु, प्राच्यभाषाविभागः,
आचार्य नागार्जुनविश्वविद्यालयः, नागार्जुननगरम्.

''अचतुर्वदनो ब्रह्मा द्विबहुरपरो हरिः ।
अफाललोचनश्शम्भुर्भगवान् बदरायणः ।।''

आमुखम् :

प्राचीनतमस्य भारतस्यादर्श भारतीयसंस्कृतेश्च वास्तविकं स्वरूपमवगन्तुं पुराणमेवैकमात्रं सरलं सुगमं सर्वोत्कृष्टश्च साधनं वर्तते । अत एव पुराणं भारतीयवाङ्मयमन्दिरस्य सुवर्णमयः क-लशः इति कथ्यते ।

पुराणेषु प्रसङ्गवशात् स्थले स्थलेऽखिललोककल्याणकारिण्या भारतीयसंस्कृतेः मौलिकानां सिद्धान्तानां स्पष्टमुल्लेखो विद्यते, वेदस्य च विश्वजनीनां विषयाणां साङ्गोपाङ्गं विवेचनमुपलभ्यते । अतो भारतीयानाम् आर्याणां व्यक्तिगतां सामाजिकीं च जीवनधारां सम्यगवगन्तुः पुराणसाहित्यं सर्वाधिकं सहायकमस्ति । वस्तुतः भारतीयसंस्कृतेः रूपरेखाः पुराणेष्वेव सुरक्षिता वर्तन्ते। पुराणेषु भक्तिज्ञानोपसनादिद्वारा मानवजन्मनः प्रधानलक्ष्यभूताया भगवत्प्राप्तेः साधनं सदाचारः, सृष्टेरादिकालतः पूर्वजानां विवरणम्, लोककल्याणनिरतानां मुनीनाममृषीणां महर्षीणाञ्च पवित्रतममाचरणं तथादर्शभूतानां महापुरुषाणामुज्जवलं चरित्रञ्चाङ्कितमस्ति, यदा धारेणाधुना सर्वेऽपि जनाः नैजं जीवनं सर्वविधं समुन्नतशीलं विधातुं क्षमन्ते। एवं भारतीयजीवनस्य प्रतिबिम्बदर्शनात् पुरणेष देशस्यस्य साहित्यसंस्कृत्योर्वास्तविकं स्वरूपमुपलभ्यते । पुराणानां समस्तो वृत्तान्तो भारतीयसंस्कृतेः प्रतिनिधित्वं करोति। व्यावहारिकजीवनेन सह सम्बद्धाया भारतीयसंस्कृतेरविकृतस्वरूपोपस्थापनं पुराणानां वैशिष्टचमस्ति । अत एव स्कान्दपुराणस्य रेवाखण्डे पुराणस्य तदर्थानुगामित्वं तदर्थप्रकाशकत्वं च प्रोक्तमस्ति।

''यच्च दृष्टं हि वेदेषु तद् दृष्टं स्मृतिभिः किल ।
उभाभ्यां यत्तु दृष्टं हि तत् पुराणेषु गीयते।।''

''श्रुतिस्मृती उभे नेत्रे पुराणं हृदयं स्मृतम् ।
एतत्त्रयोक्त एव स्याद्धर्मो नान्यत्र कुत्रचित्।।
।।१।। इति ।

आधुनिककाले पुराणसाहित्यस्य ग्राह्यता :

पुराणेषु मानवीयजीवनस्य जीवितोऽभिमानः तथा राष्ट्रीयसमुन्नतेः उत्साहः निहितोऽस्ति । पुराणेषु अस्माकं भारतवर्षं स्वर्गादप्युत्कृष्टं वर्णितमस्ति । अपि च जंबूद्वीपे वर्तमानेभ्योऽन्यवर्षेभ्यो भारतवर्षं सर्वश्रेष्ठं ज्येष्ठं चाभिमतम्, यतो हि अन्यानि वर्षाणि केवलं भोगस्थाननानि सन्ति, किन्तु भारतं कर्मभूमिः प्रोक्तमस्ति । अत्र सत्कर्मानुष्ठानद्वारा मानवो

भोगं मोक्षं चोभयमपि लब्धुं शक्नुयात् । तथाहि विष्णुपुराणे -

''अत्रापि भारतं श्रेष्ठं जम्बूद्वीपे महामुने ।
यतो हि कर्म भूरेषा ततोऽन्या भोगभूमयाः।।''
''अतः सम्प्राप्यते स्वर्गो मुक्तिमस्मात् प्रयान्ति वै ।
तिर्यक्त्वं नरकञ्चापि यान्त्यतः पुरूषाः मुने।।''
''इतः स्वर्गश्च मोक्षश्च मध्यं चान्तश्च गम्यते।
न खल्वन्यत्र मर्त्यानां कर्म भूमौ विधीयते।।'' ।।२।। इति ।

इदमस्यरहस्यं भारतभूरेव सदसत्कर्मानुष्ठानयोग्या भूमिः । भारतादन्या भूमयो हि सुखदुःखसाक्षात्काररूपस्य भोगस्य स्थानानि । अत्रैवानुष्ठितेन विहितकर्मणा धर्मः, निषिद्धेन च कर्मणाधर्मो जायते, ताभ्यां च यथाक्रमं सुखदुःखे तद्भोगाश्च जायन्ते, नत्वन्यत्र समनुष्ठितेन कर्मणा तथेति भावः । एवं प्रकारेण दैशिक - राष्ट्रिय सामाजिक - सांस्कृतिक चेतनायाः प्रतीकानि पुराणानि शिथिलसमाजाय शुभां प्रेरणां प्रददति, असंयतराष्ट्राय जागृतिमुपदिशन्ति तथा मानवीयजीवनं समुन्नेतुं महान्तं सहयोगं विदधते । जनचेतनया समाजहितभावनया लोककल्याणकामनया मनोरंजकरुच्या च प्रेरितो भगवान् वेदव्यासः पुराणानां प्रणयनं चक्रे । पुराणानि अस्माकमैहलौकिक्याः पारलौकिक्याश्च समुन्नतेः साधनानि सन्ति । पुराणानुसारं जीवननिर्वाहार्थं भारतसमाजः सदा जागरूकस्तिष्ठति ।

प्रतीकवाद - परोक्षवाद - रहस्यवादादिभिः अनुप्रणितं पुराणसाहित्यं भारतीयसामाजिकजीवनस्य दर्पणभूतमास्ते । सरल - सुबुद्ध- प्रबुद्धशैलीद्वारा अतिप्राचीननं सदपि पुराणसाहित्यं नित्यनवीनतायाः स्फूर्तेरुत्पादने महदुपकारि साहित्यं विद्यते । स्वकीयैः विशुद्धैः सदुपदेशैः समाजं शुद्धं विधाय सत्यं शिवं सुन्दरमादर्शमुपस्थापयति पुराणसाहित्यमिति निश्चप्रचम्। भारतीयसमाजे - श्रुतिस्मृतिवत् पुराणान्यपि उपादेयतामुपयान्ति । यावत् पुराणानामध्ययनं न क्रियते तावत् भारतीयमध्ययनं न्यूनतापूर्णमेवावितिष्ठते । स्मृतिशास्त्राणामुद्धोषोऽस्ति यत् पुराणसाहित्यम् आदिकालतः चतुर्दशानां विद्यानां धर्मस्य च प्रधानमुद्गमस्रोतोऽस्ति । अतोऽत्र महर्षिणा याज्ञवल्क्येन पुराणशब्दः अयमेवोपात्तोऽस्ति ।

''पुराण - न्याय - मीमांसा - धर्मशास्त्राङ्गमिश्रिताः ।
वेदाः स्थानानि विद्यानां धर्मस्य च चतुर्दश ।।'' ।।३।। इति ।

वस्तुतः पुराणेषुधर्म - दर्शन - भक्ति - कलेतिहास - भूगोल - राजनीति - समाजव्यवस्थासाहित्यदिविभिन्नविषयिक्यः सामग्र्यः सङ्कलिताः सन्ति । येषां विवेचनं भारतीयेतिहासस्य नवनिर्माणेऽत्यन्तमुपदेयमस्ति । स्कान्दपुराणस्य रेवाखण्डे तु वेदविद्या, पुराणं, धर्मशास्त्रञ्चेति त्रयं सर्वशास्त्रविनिर्णये प्रमुखं स्वीकृतमस्ति पुराणञ्च पंचमो वेदः इति स्वीकृतोऽस्ति ।

''आत्मनो वेदविद्या च ईश्वरेण विनिर्मिता।
शौनकीया च पौराणी धर्मशास्त्रात्मिका च या ।।
तिस्रो विद्या इमा मुख्याः सर्वशास्त्रविनिर्णये।
पुराणं पञ्चमो वेद इतिब्रह्मानुशासनम् ।।''
।।४।। इति ।

अपि च - एकदा ब्रह्मविद्यामध्येतुं स्वसमीपे समुपस्थितं देवर्षिं नारदमुद्दिश्य भगवान् सनत्कुमारः पूर्वाधीतविद्याविषयं यदा जिज्ञासितवान् तदा तेन तदुत्तरे स्वाधीतविद्यासु पञ्चमवेदरूपस्य पुराणस्यापि चर्चा कृतास्ति ।

'पुराणमखिलं तात सर्वशास्त्रमयं स्मृतम्' इति स्कान्दपुराणोक्तदिशा ज्ञायतेऽस्माकं यत् मानवोपयोगिनां समस्तज्ञानानां समावेशः पुराणेषूपलभ्यते इति । पद्मपुराणेऽपि -

''बहुशास्त्रं समभ्यस्य बहून् वेदान् सविस्तरम्।
पुंसोऽश्रुतपुराणस्य न सम्यग्याति दर्शनम्
।।'' ।।५।। इति ।

स्कान्दपुराणोक्तांशसमर्थनपरः प्रस्तावः दृश्यते । पुराणानां कथाभिः सरललतया सर्वं साधनं शीघ्रं बुद्धिगम्यं कर्तुं शक्यते । यथा यजुर्वेदस्य ईशवास्यमन्त्रे मनुष्यताया पूर्णविकासस्य साधनं निर्दिष्टमस्ति । अतः पुराणप्रतिपादिताभिः महर्षेः दधीचेः, चक्रवर्तिनः शिबेः, मोरध्वजस्य च कथाभिरुपकार भावना, सत्यवादिनो हरिश्चन्द्रस्य, महाराजस्य युधिष्ठिरस्य चोपाख्यानेन सत्यधर्मनिष्ठा, दानवीरस्य कर्णस्य ब्लेश्च आख्यानैर्दाननिष्ठा, अनसूया - सतीसावित्री - सतीसीता - मदालसा - दमयन्ती - नर्मदा - सुकन्या - सुलोचनादीनां सतीनां पवित्राचरणैः पातिव्रत्यधर्मरायणतमानवेषु सहसा उद्भवति । एवमेव 'सत्यं वद, धर्मं चर' इत्यादि उपदेशैः सत्यवादिनो धर्मात्मनो वा भवितुम् अर्हन्ति। अतः वेदवाक्यबोधितामितिकर्तव्यतां पुराणेषु कथानकरूपेण सुन्दरतया विधातुम् इहपरलौकिकं जीवनं सफलयितुम् आदेशः दत्तः।

पुराणेषु समस्तास्तिकदर्शनानां सिद्धान्ताः सूत्ररूपेण निरूपिताः। एवं सांख्ययोगवेदान्तदर्शनानां तु पुराणेषु विशेषविवेचनमुपलभ्यते । किंच व्याकरणादि षट्च्छात्राणाम् आयुर्वेदाद्युपवेदानां राजनीतिसमाजनीत्यादि विविध धर्मांगादिषु विषयेष्वपि पुराणेषु पर्याप्तः प्रकाशः प्राप्यते ।

''व्याधेस्तत्र परिज्ञानं वेदनायाश्च निग्रहः ।
एतद्वैद्यस्य वैद्यत्वं न वैद्यः प्रभुरायुषः ।।
आयुर्वेदस्य विज्ञाता चिकित्सा सु यथार्थवित्।
धर्मिष्ठश्च दयालुश्च तेन वैद्यः प्रकीर्तितः
।। ।।६।।

''दुष्टानां शासनाद्राजा शिष्टानां परिपालनात्।
प्राप्नोत्यमिताल्लोकान् वर्णसंस्थां करोति यः
।।'' ।।७।। इति ।

पुराणेषु ऊर्ध्वाधः स्थितानां चतुर्दशलोकानां, तत्र स्थितं कालमानमपि निश्चितं वर्णितं भवति।

मानवानां सर्वेषामपि प्रधानलक्ष्यं मोक्षप्रप्तिरेव। तत्साधनानि पुराणान्येवेति वक्तुं शक्यते । सर्वसाधन योगक्रिया सिद्धि तन्त्रमन्त्र कल्याणकारिभिः सिद्धान्तैः परिपूर्णानि पुराणानीति स्पष्टं बेध्यते ।

ज्ञानस्य कर्मणः भक्तेश्च महत्त्वपूर्णवर्णनेन सह मानवजीवननिर्दिष्टाः विधयः सर्वा अपि पुराणेषु वर्णिता एव । किं ब्हुना ? समस्तमानवानां भवरोगस्य अद्भुतमौषधं भक्ति । मानवां सांसारिकतापत्रयनिवारणप्रबेधम्, अज्ञानिनां ज्ञानप्रकाशं, भ्रान्तानां सन्मार्गं, पापिनां पापनाशनसाधनं, निष्कर्मिणां साधनोपदेशं, भक्तानां भक्ति वोत्पादकं च पुराणसहित्यं प्रथते । समस्त मानवेभ्यः तत्तदधिकारानुसारं कर्म कर्तुं सन्मार्गसाधनोपयोगं कुर्वन्ति पुराणानि । पुराणानि सर्वतो मुख्यायाः उन्नतेः अभ्युदय निश्श्रेयसोः साधनस्य चाक्षयो भाण्डागारो वर्तते । ज्ञान - कर्म - वैराग्य - भक्ति - विश्वास - यज्ञ - दान - तपो - यम - नियम - संयम - सेवा - दया - दाक्षिण्य वर्णाश्रमधर्म - परुषधर्म - स्त्रीधर्म - सदाचारवर्तिनां कल्याणकारिणः सदुपदेशाः सरसया सुलभतया रुचिपूर्णया भाषया पुराणेषु विलिखिताः विलसन्ति । एतदतिरिक्तं भूगोल - खगोलयोः विवेचनं स्थावरजंगमयोः सृष्टेश्च सूक्ष्मं वर्णनं विद्यते । पुराणप्रसङ्गेषु विविधसिद्धपीठतीर्थक्षेत्रवनपर्वतादीनां वर्णनमस्ति । तेन आधुनिकानाम् अनुसन्धानकर्तॄणां महत्साहाय्यं समुपलभ्यते ।

पुराणानां प्रभावेण भारतीयाः धर्मजिज्ञासवः भवन्ति । विविध देवतानामुपासकाः एकस्य अद्वितीयस्य ब्र्ह्मण उपासका भवन्ति । पुराणानि सर्वश्रेणीगतमनुष्येभ्यः भगवतः आविर्भावं लीलां च दर्शयन्ति । पुराणानां कृपया सर्वा भारतभूमिः सत्कार्या स्नेहमयी दयामयी वात्सल्यमयी आनंदमयी जननीव पूज्या समादरणीया रक्षणीया चास्ति । मानवजातेरितिहासः विशेषतश्च प्राचीनभारतस्येतिवृत्तं पुराणेषु समुपवर्णितमस्ति ।

पुराणेषु सृष्टि - स्थिति - प्रलयानां जीवानां कर्मफलस्य च वैचित्र्यपूर्णवर्णनं विद्यते । एवं पुराणैः जगत्, जीवम्, ईश्वरश्चैकरूपे प्रस्तुत्य समस्तमानवजगतः संस्कृतिः एकस्यां भूमिकायां प्रतिष्ठापिता। अपिच आध्यात्मिकसाधनाय ब्हूनि स्तोत्रकवचसहस्रनामादीनि पुराणेषूललभ्यन्ते।

पुराणानां विज्ञानोपयोगित्वम् :

विंशशताब्दिकः कालः विज्ञानस्य मध्याह्नं कथ्यते । इदानीं विज्ञानं चरमं सीमाननमुपगतं श्रूयते । पुराणेषु आध्यात्मिकआधिदैविक विषयाणां विवेचनेन सह आधिभौतिकवादस्यापि समग्रा सामग्री समुपलभ्यते । सांप्रतं भौतिकपदार्थानामनुसंधानकर्तारो महता परिश्रमेण कथंचित् संहारिकाया एव अणुशक्तेः अन्वेषणं कृत्वा परमाण्वस्त्रादिषु तस्या उपयोगं

विधाय आत्मनो - धन्यतमान् मन्यमाना आश्चर्यचकितान् कुर्वन्ति मानवान् ।

सौन्दर्यलहर्यां महाशक्तितः परमाणूनामुप्तत्तिकल्पनायां प्रजननं - पालन - संहारकारिका (ब्रह्मी - वैष्णवी - रौद्री चेति) अणुशक्तयः उक्ताः सन्ति ।

''तनीयांसं पांसुं तवचरणपङ्केरुहभवं
विरिञ्चिः सञ्चिन्वन् विरचयति लोकानविकलन् ।
वहत्येनं शौरिः कथमपि सहस्रेण शिरसां
हरः संक्षुभ्यैनं भजति भस्मोद्धूलनविधिम् ।। ८ ।।

अत्र आकाशात्मिकाया अव्यक्तशक्तेः अणूनां वृष्टिराजायत । ततः सृजनात्मकानाम् अणूनां संचयं कृत्वा ब्रह्मा अखिललं लोकं सृजति । पालनात्मकान् अणून् संगृह्य भगवान् लोकपालको विष्णुः समस्तं विश्वं पालयति । संहारात्मकैश्चाणुभिः भूतभावनो भगवान् सदाशिवः संहरति सकलं संसारम् ।

संस्कृतवाङ्मयप्राणभूतानि पुराणानि इति वक्तुं शक्यते सर्वथा । पुराणेभ्य एव अणुशक्तेः ज्ञानं प्राप्य अलौकिकज्ञानसंपन्नो भगवान् अक्षपादः कणादो मुनिः स्वकीय वैशेषिकदर्शने परमाणूनां परस्परं संपर्केण द्रव्य - गुण - कर्म - सामान्य - विशेष - समवायभावानां सप्तानां पदार्थानामुत्पत्तिसिद्धान्तं स्थिरं कृत्वा परमाणुलक्षणं प्रदर्शयन् - जालान्तरगते भानौ सूक्ष्मं यद् दृश्यते रजः । तस्य षष्ठतमोभागः परमाणुरिहोच्यते। इत्युक्तः ।

पुराणेषु विविधभूगर्भगतानां धातूनां पुण्यसलिलानां सरोवराणां, परिपूतजलानां, नदीनां, दुर्गमाणां गिरीणां, सर्वसिद्धिदायिकानां सिद्धपीठानां, मरुस्थल सस्यश्यामलं च भूभागस्य च पर्याप्तं वर्णनं विद्यते । एवमेव व्योमवर्तिनां ग्रहनक्षत्रादीनां दूरस्थिति - गति - शिंशुमारचक्र - ध्रुवस्थान दक्षिणोत्तरायणर्तु - मास पक्ष दिन घटी - पल - विपल - निमेषादीनां सूक्षमतमो विचारो वर्तते । भूगोल खगोल विषयकं प्रचुरं ज्ञानं विधाय ब्रह्मी - वैष्णवी - रौद्रीणामणुशक्तीनां विषयेऽनुसंधानं सफलं भवितुमर्हति ।पौराणिक्यः कथा आश्रित्यैव कालिदासादयो महाकवयोऽप्यनेकानि महाकाव्यानि नाटकादीनि च विरचय्यात्मनो धन्यान् मन्यन्ते ।

अद्यत्वे भारतीयेतिवृत्तार्थं स्वतन्त्ररूपेण पुराणानां मान्यता समारब्धा । ऐतिहासिक सामग्रयन्वेषणार्थं यत्र तत्र पुराणानां विशेषरूपेण आलोचनात्मकमध्ययनं प्रचलति । आधुनिकाः इतिहासकाराः डॉ. विल्सन् रेप्सन्, स्मिथ्, कीथ्, मैक्डोनल्, किर्फेल्, भण्डार्कर्, प्रभृतयो विद्वांसः स्वैतिहासिक ग्रन्थेषु समीक्षासु प्रब्धेषु लेखेषु च पौराणिक लेखासु सामग्रीणां प्रचुरमुपयोगं कृतवन्तः । डॉ. राजेन्द्रचन्द्रहाजरा महोदयेन

पुराणसंबंधिनोऽनेके ग्रन्थाः प्रणीताः सन्ति । न्दट्टिड्ढठथ ड्डत ख्तज्ञित्ड्ढड्ढञ ज्ञठट्टतज्ञट्टथ तठ्ठ ऊड्ढत्ठ्ठि ख्रड्ढडड्ढदथ ञत्ठ्ठ ॐथिदतणश्च

नामक आंग्लपुस्तकं पौराणिकशोधकार्याय अत्यन्तं महत्त्वपूर्णं परमोपयोगि च विद्यते । तदीय विस्तृतभूमिका सहित विष्णुपुराणस्य आंग्लसंस्करणं महुदुपयोगि वर्तते । तथैव डॉ. देवेन्द्रकुमारराजा रामपाटिल् द्वारा निब्द्धः ञ्ॐण्दिज्ञिञण ऊड्ढथदतज्ञी ट्ठज्ञतण दड्डठ ञीिठिज्ञिञत्ञ इति ग्रन्थः पौराणिक गवेषणात्मक कार्यायातिशयोपयोगी सिद्धोऽस्ति । भारतीयसंस्कृतेः सभ्यतायाश्च व्यापकेतिहासाय पौराणिकसाहत्यिस्य महत्युपयोगिता वर्तते । पौराणिकवाङ्मये भूतत्त्व - भूगोल - खगोल - राजनीति - कलाविज्ञान - दर्शन - तत्त्वज्ञान संविधान धर्मार्थादीनां लोकोपयोगिनां शास्त्रीय विषयाणाञ्च साङ्गोपाङ्ग विवरणं चोपलभ्यते।

निष्कर्षः

अतः महर्षिणा कृष्णद्वैपायनव्यासेन अष्टादशसु पुराणेषु सर्वेषां धर्माणां सारः परोपकारः परमं पुण्यं तथा परेषां पीडनं च महत्पापमिति निगदितमस्ति । अयं मानवताया कीदृक् महान् मौलिक आदर्शोऽस्ति । तथाचोक्तमालोचकैः -

''अष्टादशपुराणेषु व्यासस्य वचनद्वयम् ।
परोपकारः पुण्याय पापाय परपीडनम् ।।''

इति ।

एवं यदि सर्वं परिशील्यते तर्हि पुराणानि भारतीयजीवनस्याधारं सांस्कृतिकस्येतिहासस्य च शृंखलां मत्वा तदध्ययनम् आधुनिककाले नितराम् अपेक्ष्यते इति वक्तुं न सन्देहलवः ।

उपयुक्तग्रन्थसूची :

१. चारुदेवशास्त्री - श्रीपद्मपुराणम् - कञ्ड खटिण्ड्ढथड्डठज्ञथ, ऽठण्ड्डड्ढ - १९८४ (मूलम् - नागरलिपि)
२. जगदीशलाल् - शास्त्री - श्रीब्रह्मवैवर्तपुराणम् - मोतीलाल ब्नारसीदास, दिल्ली - १९८३ (संस्कृतांग्लभूमिका सहितम्)
३. थानेशचन्द्र उप्रैति - विष्णुमहापुराणम् (घतण्-ऋ) - परिमल पब्लिकेशन्स, दिल्ली - २००३श्रीधरस्वामिकृतात्म - प्रकाशाख्याव्याख्ययाभूषितम्
४. नारायणराम आचार्य - याज्ञावल्क्यस्मृतिः - कञ्ड खटिण्ड्ढथड्डठज्ञथ, ऽठण्ड्डड्ढ - १९८५(विज्ञानेश्वर प्रणीत मिताक्षर, बलंभट्टि व्याख्या सहिता
५. विनोद अग्रवाल् - सौन्दर्यलहरी - ईस्टर्न् ब्कूलिंक्स्, दिल्ली - १९८६ (हिन्दी अनुवादसहित)

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

पादसूची :

१. द्र. वेदव्यासमहर्षिः - स्कान्दपुराणम् - ऋ श्लो : १४, २३
२. द्र. वेदव्यासमहर्षिः - श्री विष्णुपुराणम् - ऋ्ऋ ३- श्लो : २२, ४५
३. द्र. याज्ञवल्क्यमहर्षिः - याज्ञवल्क्यस्मृतिः - ऋ / श्लो : ३
४. द्र. वेदव्यासमहर्षिः - स्कान्दपुराणम् - ऋ / श्लो : १७, १८
५. द्र. वेदव्यासमहर्षिः - पद्मपुराणम् - ऋ्घ / १०५, श्लो : १३.
६. द्र. वेदव्यासमहर्षिः - ब्र्हमवैवर्तपुराणम् - ब्र्ह्मखण्डम् - १६ / श्लो : ३५, २६
७. द्र. वेदव्यासमहर्षिः - श्रीविष्णुपुराणम् - ऋ्ऋ्ऋ / ७- श्लो : २७
८. द्र : श्री शङ्कराचार्यः - सौन्दर्यलहरी - श्लो : २

భావవీణ ప్రత్యేక సంచిక
ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
BHAVAVEENA SPECIAL EDITION
UGC Approved Journal No. 42500

‘‘युगकर्त्री श्री भाष्यं विजयसारथि महोदयेन विरचिते उपस्सूक्ते मानवीय मूल्यानि’’

- श्रीमति के. वीणावाणी,
संस्कृत परिशोधकविद्यार्थिनी, तेलुगु x प्राच्यभाषाविभागः,
आचार्य नागार्जुनविश्वविद्यालयः, नागार्जुननगरम्, आन्ध्रप्रदेश.

धर्मादर्थः प्रभवति धर्मात् प्रभवते सुखम् ।
धर्मेण लभते सर्वं धर्मसारमिदं जगत् ।।

आमुखम् :

‘‘अपूर्व यद्वस्तु प्रथयति विना कारणकलां
जगद्ग्रावप्रख्यं निजरस भरात्सारयति च ।
क्रमात्प्रख्योपाख्याप्रसरसुभगं भासयति तत्
सरस्वत्यास्तत्वं कविसहृदयाख्यं विजयते ।।

‘‘नानृषिः कुरूते काव्यम्’’ इत्यार्योक्त्यनुसारम् ऋषि कल्पानां कविवराणाम् अमृतलेखनीभ्यः निष्पन्नानि अनर्ध महाकाव्यरत्नानि सहृदयप्रवरान् सर्वान् पुनन्तीति सर्वसहृदयजनवेद्यम् । ब्होराकालान्तरात् प्रवहन्ती महाकाव्यरचनापरम्परा, विंशे, एकविंशे च शताब्दे अनुवर्तते इति महतः

प्रमोदस्य स्थानाम्।

विविध प्रज्ञापाटवतां, काव्यालङ्कारशास्त्रसाहित्यनिपुणानां कवीनां महाकाव्यैः प्राचीनं संस्कृत

साहित्यं महोत्कृष्टतया शोभते । किन्तु तादृशमहाकवयः तत्तुल्यमहाकाव्यानि च अद्य संस्कृतवाङ्मये नैव लभ्यन्ते इति केचन विमर्शकाः निराशाग्रस्ताः सन्तः उपहसन्ति । तेषां अभिप्रायः नैव समुचितः

भवति । किमतिचेत् अद्यतनकाले अर्थात् विशेशताब्दे, एकविंशे शताब्दे च आधुनिक संस्कृत साहित्यमपि विशेष प्रज्ञापाण्डितीमण्डितैः आधुनिक कविभिः विरचितैः महाकाव्यैः समुल्लसति इति वक्तुं न

सन्देहलवः ।

शिवराज्योदयमहाकाव्यकर्ता श्रीधरभास्करवर्णैकरः, श्री सन्निधानं सूर्यनारायणशाश्त्री,

डाँ. पुल्लेल श्रीरामचन्द्रुडु, डाँ. गुल्लपल्लि श्रीरामकृष्णमूर्ति, श्री वासा सूर्यनारायण शाश्त्री,

श्री सत्यव्रतशास्त्री इत्यादयः महाकवयः आधुनिक साहित्यजगति समुल्लसन्ति । तादृशमहोन्नत महाकाव्य रचना परंपरा मनसीकृत्या श्री श्री भाष्यं विजयसारथि महोदयश्च महाकाव्यानि व्यरचयत् ।

इदानीं श्री श्री भाष्यं विजयसारथि कवि पुड्गवस्य जीवनचरितम् बल्यम्, विद्याभ्यासः,

कलाशालायाम् उपन्यासकपदप्राप्तिः तस्य कृतयः, संप्राप्ताः उपाधयः इत्यादयः विषयाः समासेन

प्रस्तूयन्ते ।

''ज्ञान वैभवं-वैदवाङ्मयं'' यस्य प्रणयनात् व्यास, भास, कालिदास, बणादि कविभिः कीर्तिः

आर्जिताः अद्यावधि ते प्रस्तूयमानाः नाम संस्कृत प्रेमिणः इति कारणेनैव । तादृश प्रेमिकान् प्रत्यक्षं

प्रत्येकं द्रष्टुम् अशक्ताः वयं अस्मिन् काले । अतः ते सर्वेपि सम्भूय एकस्मिन्नेव रूपे एव साक्षीभूताः इव संस्कृतं पुनः जगद्वाणीं कर्तुं रथसारथिं कृतवन्तः तस्य कृतिभिः श्रीमान् श्री भाष्यं विजयसारथि

महामहोपाध्ययिनम् ।

श्री भाष्यं विजयसारथि महोदयस्य जीवन विशेषाः :-

श्रीमान् श्री भाष्यं विजयसारथि वर्यः १९३६ तम वर्षे मार्च मासस्य ९० दिनाङ्के श्री गोपमाम्ब, श्री नरसिंहाचार्य पुण्य दम्पत्योः करींनगर जनपदस्य चेंगुर्ति ग्रामे जन्म लेभे ।

असौ महोदयः उर्दू माध्यमेन प्राथमिक विद्याम् अभ्यस्तवान् । गृहस्थां संस्कृत भाषाम् अभ्यस्यन् सप्तमे हायने एव कविता लेखनम् आरब्धवान् । माता तावत् स्मार्तवैष्णवसम्प्रदाय कुटुम्बिनी पिता

तु नैष्ठिकवैष्णवः ।

''प्रथमगुरूः माता सर्वकालसर्वावस्थासु जयदेवकृतानाम् अष्टपदानां, लीलाशुककृतस्य श्री कृष्ण कर्णामृतस्य च श्लोकानां, गोदादेव्याकृतानां ''तिरूप्पावै'' पाशुराणां च गानेन समेषां सहृदयप्रवराणां

कर्णपूतं करोतिस्म । तेन मातुः असाधारणपाण्डितीप्रभावेण प्रेरितः बलसारथिः ''श्री व्रतम्'' नाम्ना

तिरूप्पावै पाशुराणां संस्कृतीकरणम् अकरोत् । श्रीलक्ष्मणशास्त्रि वर्याख्यस्य मातामहस्य सकाशे

तर्कशास्त्रम् अभ्यस्तम् ।

सारथिवर्यस्य मातामही ललितम्मा अस्य कवितावैदुष्यं समुद्वीक्ष्य कवितालेखनं कर्तुमसूचयत्।

ततः लेखनमारब्धवानयं बलकविः ।

एकादशवर्षवयसि शारदापदकिङ्ख्णयः, षोडसे हायने शब्रीपरिदेवनम्, सप्तदशवर्षवयसि

मनोरमा इत्यादीन् ग्रन्थान् व्यरचयत् । तस्य इतर रचनाः कात्यायनी, सृष्टिदर्शनम्, पुराणप्रशस्तिः,

रासकेलिः, संगीतमाधवम् देवता सुप्रभातम्, आवाहनम्, विषादलहरी, डमरूकम्, शिवतान्डवम्,

इत्यादिन् ग्रन्थ राजा व्यरचयत् ।

एतेषां मध्ये श्री भाष्यं विजयसारथि महोदयेन विरचिताः सूक्त रूप ग्रन्थाः नितरां विशिष्टाः

एव ।

सत् इक्तिः एव सूक्तिः । सूक्तं नाम सुभाषितम् । मानवानां बुद्धिं सन्मार्गे नीत्वा आनन्दम्

अनुभवितुम् उपयुक्तं साधनमेव सूक्तम् ।

वैदिक साहित्ये पुरुषसूक्तम्, श्री सूक्तम् इत्यादि रूपेण सूक्तानि दृश्यन्ते । वैदिकसूक्तेषु ऋषि सूक्तम्, देवता सूक्तम् धन्दः सूक्तम् अर्थसूक्तम्, संभावसूक्तम्, कामितार्थ सूक्तम् इत्येवं प्रकारेण

षड् विध सूक्तानि सन्ति । वेदेषु विद्यामानम् एतादृशं महोन्नतं सूक्तपदं स्वीकृत्य कविचक्रवर्ति

ब्रिुदांकिताः श्री भाष्यं विजयसारथि महोदयः सूक्त कविताः अरचयत् । एते उषःसूक्त, रूपसूक्तम्, कालसूक्तम्, कविसूक्तम्, कालेयसूक्तम् । इत्यादि कविताः महोन्नतसूक्ति सुभाषित रत्न गर्भाः ।

एतादृश महोन्नत सूक्त ग्रन्थेषु उषस्सूक्तम् मदीय शोध पत्रस्य विषयः।

उषस्सूक्तम् :-

सूक्तेऽस्मिन् द्वाविंशति श्लोकाः सन्ति । सूक्तमिदं भारतमातुः जागृति रूपेण आरभते । कविः

विजयसारथिः उषस्सूक्त नाम्ना भारतमातरं प्रति भारतमातुः कष्टानि उदाहरण पूर्वकमुद्घाटयन्

भारतमातरं जागृहि इति आत्मघोषणां प्रकटीकरोति ।

उषः नाम उदय कालिकी शोभा । तस्मिन् समये पशुपक्ष्यादि प्रवृत्तिः, प्रकृति रमणीयकता च

सर्वस्य मनुजस्य साधारणरूपेण दृश्यन्त । किन्तु प्रभात शोभा कवि दृष्ट्या विशेष रूपेण प्रकाशते ।

हे जननि । भारतावनि जयजय जननि ! पूतचरिते ! समस्त जनानंदवाहिनि ! अखिलमानव

शान्ति सारणि ! जननि जागृहि इति प्रार्थयते कविवरः विजयसारथिः ।

"जननि ! जागृहि भारतावनि जननि जय जय पूतचरिते ।

सकलजनतानन्दवाहिनि ।
निखिलमानवशान्तिसारणि ।।

गाढान्धकारमपाकृत्य यदा अरुण कान्तिः वृद्धि माप्नोति तदा कुल-मत वर्गादि दुर्दोषरहित

नवसमसमाज इव वृद्धि मवाप्नोति । इति साम्यवाद सिद्धान्त बेजानि उदय कालिक शोभायां सन्ति इति कविः व्यंग्यरूपेण सूचितवान्।

समसमाजविचार धारेवैधते द्विव्यदयशोभा।
पुलवञ्ज दविचार धारेवास्तमेति तमरछटापि।।

लोके समिष्टिवादः सदैव निष्टति । व्यष्टिवादः अवश्यं विनश्यति । इति महोन्नत विषयं कविः अत्यन्त सुन्दरतया अस्मिन् श्लोके उक्तवान् ।

यदा

मृदुकरैरिव सकलजनतां रञ्जयन्नधुनाऽस्तयते।

अमृतमयहृदयोऽय महह्वा कालवशतो जननि राजा।।

विधिरेव ब्लीयान् तादृश महोन्नत विधितर्तु न कोऽपि शक्नोति इति कालमहिमा समुपवर्णिता।

प्रजातन्त्रे पराजिताः नायकाः उदयकालिकं नक्षत्रमिव अदृश्याः भूत्वा पुनः प्रजातन्त्रस्पर्धा समये निशायां प्रकाशमानाः तारका इव नर्लज्ञतया प्रजाक्षेत्रे गोचरी भवन्ति । विषयममुं सुष्टु प्रकटतिवान्

महाकविः श्री विजयसारथिः ।

समाजे वञ्चकाः साधरण जनान् ब्हुधा वञ्चयन्ति, सामान्याः तपस्विनःजनाः तादृश वञ्चक

जनानाम् वञ्चनेन कथं नश्यन्ति इति विषयः सूर्योदयमात्रेण मुकुलितानि भवन्ति सरोजानि इति विषयं

निक्षिप्य मनोहरतया वर्णयति ।

''कुवलयाली क्षीयते सामान्यजनतेवाधुनाऽम्ब''

विविध कार्यालयेषु अविनीति राज्यं कथं करालनृत्यं करोति इति विषयमपि अस्मिन् श्लोके

सम्यकतया निरूपितवान् । जननि । प्राक्तनकाल निर्मला देशसेवाऽपि विवादास्पदतं अद्धयाति। परस्परं विवादास्पदास्सन्तः । कलकलं सृजन्ति तारकाणां मालिका इव तनुः अन्तर्थानमुपयाति।

''ब्हुलखरकर भारनमिता सल्पजीनवृतिशीर्ण

कुवलयाली श्रीयते सामान्यजनतेवा धुनाऽम्ब

अधिकृतेपूत्कोच इव कार्यालये श्वनीतिरिव वा

तिमिरपटली कुञ्जतरूगिरिकन्दरासु निलीयते'' ।

भ्रमराः येन प्रकारेण मुकुलित कमलानि परित्यज्य विकसितकमलसमीपं मधुपानाया गच्छन्ति

तेनैव प्रकारेण पदवीभ्रष्टान् परित्यज्य केचन स्वार्थ बुद्धया आधिकारिक जनान् अश्रयन्ते । इति स्वार्थ पूर्ण मनुजानां मनोगुणचेष्टाः सर्वे काल वर्ण रूपेण प्रचलन्ति । इति विषयं कविः व्यंग्यरूपेण

प्रोक्तवान् ।

श्रमिक जनानां जागरूकता नितराम् अपेक्ष्यते इति कविः अद्भूततया उक्तवान् । अस्मिन् समये श्री भाष्यंविजयसारथिस्तु एकः श्रामिक दृग्पथगामी रूपेण अस्माभिः गोचरी क्रियते ।

''सार्वजनिक ाभ्युदयनिरता लोकजागरणैकशीलाः

तरणिकिरणाः पर्यटन्ति प्रगतिकारा नायका इव'' ।।

यथा सूर्यमयूखाः सर्वेषां जनानाम् अभ्युदयकारकाः भवन्ति । तदा उत्तमनायकस्य कार्याणि लोके प्रत्येक मनुजस्य अभ्युन्नतये कारणानि भवेयुः इति । आधुनिक काले नायकाः कीदृशः भवेयुः इति

विषयं श्लोकेस्मि मनोहरतया वर्णितवान् श्री भाष्यं विजयसारथिः ।

आधुनिक काले नैकविध सेवादृक्पथसंस्थाः संस्थाप्य, ताः संस्था आधारीकृत्य प्राधान्येन

धनार्जन कृत्वा सेवा समाजाय सहकारादिकं विस्मृतवन्तः कपटजनाः लोके अनेके सन्ति । इति

नयवञ्चकानां स्वरूपं यथार्थ रूपाणं श्लोकेस्मिन् कविः निरूपितवान् ।

''सरसब्हुसहकारशाखासंक्षिता दलपिहितरूपा

मूलसारप्रसननिरताः परभूताविलसन्ति समजे ।।

क्षत्रिय खडगस्य तीक्षणता कर्षकहलस्य दृढत्वम् एव मेव कवेः लेखिन्याः प्रौढता अवश्यम्

अपेक्ष्यते । अनेन जनाः सर्वे सन्मार्गजीवनं यापयन्ति । इत्यपि कविः अभिप्रैति । आधुनिककाले

समर्थाः नायका अल्पसंख्या रूपेण, विफलाः उपनायकाः अधिकरूपेण लोके दृश्यन्ते । एते असमर्थाः

उपनायकाः राज्यव्यवहारेषु आधिपत्यम् अधिकतया प्रदर्शयन्ति । इति विषयं कवि स्पष्टीकृतवान्।

ताडित-पीडित-दरिद्र जनान् उद्दिश्य प्रभूत्वं जवहर रोजगार् योजना इत्याद्यनेकान्

उपाधिप्रदायकोषायान् संस्थापयन्ति । किन्तु आभिः योजनाभिः अल्पसंख्याकानां प्रजानां सम्पूर्ण प्रयोजनं नैवसिद्धयति इति कविवरः नितरां चिन्तयति ।

''नोपयोग मनातपा उपयान्ति विविधायोजना इव

नातपोऽपि विवर्धते श्रम जीविसन्तापाखिवदसी ।।

स्वातन्त्र्यं संप्राप्यापि मनुजानां हृदय कमलानि नैव विकसन्ति । तेषां हृदयेषु विद्यमानः

स्वार्थान्धकारः नैव दूरी भवति । त्यागपुष्पाणि नैव विकसति । यदि उदारभावाः समस्त लोके

विस्तारिताः स्युः तर्हि प्रगतिपथा गमनम् तदेव स्वातन्त्र्य प्रगति फलं सम्पूर्ण तया अस्माभिः

लभ्यते । इति विषयं कविः सूचितवान्

जननि । जनगणतन्त्रतरणी भासितेऽपि नयाति तन्द्रा ।

नापयाति तमो न दीप्तिर्नापि विकसति हृदयकमलम्

प्रान्त भाषादुरभिमानैवर्गकलहैः पदविमोहैः

कामनादैः वक्रवादैः कुण्ठयन्ति प्रगतिमधमाः

कतिपयनेतारः शान्तः नातिक्रमण रूपेण दुष्टमार्गान् अनुसरन्तः देशस्य अभिवृद्धि निरोधकाः

भवन्ति इति विषयं सुन्दरतया निरूपितवान्।

''शासनातिक्रमविधानैर्दुरपवादैस्स्वार्थनिरताः

दुष्टशक्ति प्रेरणाभिदं धति देशेऽराजकम्

लोकेनायकाः स्वीय कर्तव्यमार्गं परित्यज्य आलस्य भजन्ति चेत् प्रजाः अपि औदासीन्यं प्राप्य

निर्लक्ष्य जीवनं यापयन्ति। अत्र कविः ''यथा राजा तथा प्रजाः'' इति विषयः न केवलं नायकानां

प्रजानां च मद्ये अपि तु अपत्यविषये कर्तव्यं विस्मृतवतां माता पित्रृणां तेषां संतति विषयमपि

व्यंग्य रूपेण सूचितवान् ।

''स्वस्वयोगक्षेमदृष्ट्वा नायका वाशसका वा व्यवहरन्ति, प्रतिविधाने भावना जनहृद्युदेति।।

उपसंहार :

एवं प्रकारेण कवेः आधुनिककाले समुत्पन्नाः विविध समस्याः उद्दिश्य सम्यक् तय प्रतिस्पन्दनम्

सन्दृश्यते । सुक्लेऽस्मिन् कविः अभ्युदय सामाजिक आर्थिक, राजकीयादि अनेकान् विषयान् सम्यक्

संस्पृश्य ''जन जागरणार्थं साहित्यम्'' इत्यार्योक्तेः अक्षर दर्पण इव स्वीयम् ''उपस्सूक्तं'' रचितवान्

तत् कारणेन

''प्रगतिमयजीवनविधानं समुपधातुं जननि जागृहि। १४

इति

प्रार्थनाद्वारा सूक्तमिदं कवि परिसमाप्यति।।

उपयुक्तग्रन्थसूची :

ध्वन्यालोकः – Chowkamba Book Depot, Varnasi

काव्यालङ्कार – Chowkamba Book Depot, Varnasi

भारतभारती काव्यम् – Sarvavaidika Samsthanam, Karimnagar

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

मृच्छकटिकम् - सांघिकपरिस्थितय ः

- *Y. Bujji,*
Sanskrit Lecturer, G.B.R. Degree College,
Anaparthi.

संस्कृत नाटक प्रपञ्चे (साहीत्ये)मृच्छकटिकं नाम प्रकरणं प्रमुखं स्थानं वहति । प्राचीन संस्कृत साहित्ये ब्रृहत्कथा मञ्जर्थां एतत् संब्न्धकथा - रेखामात्रेण वर्ततेति चारित्त्रकाधाराऽपि अस्ति । तत् कथां आधारीकृत्य आदिम नाटक कर्ता भासः 'दरिद्राचरूदत्तम् ' इति नाटकं व्यरचयत् । तन्नाटकमाधारीकृत्य स्वकपोल कल्पनै शैलयां शूद्रको नाम कविः दशैकशोभितं मृच्छकटिकं नाम प्रकरणं व्यरचयत ।

शूद्रकः स्वयं कविश्च । सः पराक्रमवान् अपिच बहक् सामगणितादि शास्त्राणि ज्ञातवान् । आमुखे सूत्रधारेण विज्ञापित शूद्रकोग्निं प्रविष्टः इत्यादिवचनैः शूद्रकोयं दरादिनाथिक्शतवर्षाणि उपजीव्य सर्वस्वहरम इति यज्ञं कृत्वा स्वपुत्रं राज्ये अभिषिच्य अग्निप्रवेशं अकरोत् इति ज्ञायते। कविरर्य क्री. श. प्रथमशताब्दीयः इति परिशोधकानी अभिप्रायः । मृच्छ टिक प्रकरणमिदं वास्तावां रूपकल्पनम् । अस्मिन,प्रकरणे विटाः चेटाः न्यायवादिनः रक्षकभटाश्य सचिवपात्राणि । तानि पात्राणि संधारणं संभाषणैः तत्कालीन सांघिक परिसितीन, सुस्पष्टमकरोत् । अतः अस्यप्रकारणस्य नाटकसाहित्ये प्रत्येकं स्थान अस्ति ।

महाकविः शूद्कः भासमहाकवि विरचित चत्तुरंकपरिमितं दरिद्राचारूदत्तम् नाम नाटकस्य षडंकान् योजविप्गा दशांकशोभितं मृच्छकटिकभिति नाम्ना विस्त,तमकरोत् । अस्य नाटकस्य चारूदम् दरिद्राचरूदत्तम इत्यादि नामानिं सषितं. तथापि मृच्छकटिकम, इति नामैव समुचितमिति शूद्रकः निर्थारितवान, अत्र मृत, शकटिकम, मृच्छकटिकम, मृण्मयशकटमिति अर्थम् । एषा कल्पितकथा । चारूदत्त पुत्रः रोहशेनः मृत् शकटेन खेलति, तदा वसन्तसेना स्वप्रियचारूदत्तस्य साहायं करिष्यामिति मला स्वभार्णानि सर्वाणि मृत् शकटे आस्थापयत् । तत् कारणेन चारूद्त्तः एव वसन्तसेनायाः आभरणनि च अपहृत्य तां जघान इति न्यायस्थानं मिर्घार्यते अशिक्षयत, । सोयं प्रधानांशः अस्मिन, प्रकरणे । तस्मात् - तन्नाम सार्थकं ब्भूव । कथापरिचयः महाकवि शूद्रकेन विरचित मृच्छकटिकप्रकरणे कल्पितकथा । तस्मिन, कथानायकः चारूदत्तः उज्ञयिन्यां श्रोष्टिं चत्ररे निवसति । सः ब्रहमणः व्यापारवेता । तस्य भार्चादूता । पुत्रः रोहशेनः । सर्व उज्ञयिनी जनहृदयट्टत्री वेश्यापुत्रिका क्सन्तसेना नाम कथानायिका तस्मिन्नेव पट्टणे प्रतिवसति । चारूदत्तः प्रमुक व्यापारे अपरमितं धनं सम्पाध मित्रब्धुस्यः दानधर्मादिकं कृत्वा

दरि, दोडभूत, । तथापि सुहृत् मैत्रेय साहचर्येण साँशिल्यतया कीर्ति प्रतिष्टाः संपादितवात,।

एकस्मिन, दिने मन्मथोत्सवे चारूदत्तः अतिलोकसुन्दरीं वेश्यापुत्रिका वसंतसेनां दृष्टा अनुरागं प्राप्तवान, । पुनःपर्यालोचेय तस्य दरिद्रदशाथाँ वेश्यानुरागं अनुचितिमिति अभाव्थत, । किन्तु उज्ञयिनी राज्ञः पालकस्य काणोनी मातुः सोदरः शकारो नाम दुषृः वर्तते । सः तां वसन्तसेनां दुष्टा तस्याः सौन्दर्य दासो भू,त्वाधनेन अधिकरेण तां वशीकर्तु उद्युक्तः । किन्तु तेन तत् अशक्यं अभूत् । सातु दरिद्राचारूदत्ते अभिनयवती तमेव अभिसर्तु उयुक्ता अभूत्।

एकदा वसंतसेना चारूदत्ते स्वप्रेमानुरागं व्यक्तंकर्तुतस्य पुत्रेणरोहसेनेन क्रीडित मृन्मयशकटे स्वसर्वाभरणानि अस्यापयत् । तत् विषयं ज्ञात्वा दुषृः राजश्यालकः शकारः प्रतीकारं कर्तु एषः एव समयः इतिमत्वा आभरणयुतं शकटं न्यायस्थानं नीत्ला, एतानि आभरणानि चारूदत्तेन अपहृतानि इति मलीक साक्ष्यं कल्पयित्वा वसंतसेनां सएव जघान इतिन अलीकसाक्षयं प्रदर्श्य तं शिक्षाह अकरोत् । एकदा वसंतसेना चारूदत्तं अभिसर्तु वर्धमानकश्चेटस्य प्रवहणे गन्तव्यम् किन्तु वसंतसेना स्वगृहव्दारे स्थितं शकारस्य सेवकेन् स्यावरकेन नीयमानं शकटं आरूह्य शकार समीपं आनीता तस्मिन्ने समये कारागारात पलायमानः आर्यकः यादृच्छिकं वसंतसेनार्य राजमार्गे । स्थेत वर्धमानकश्चेटस्य प्रवहणं आरूहय चारूदत्त सकाशं नीतः सएव प्रवहण विपर्ययः ।

अन्ततः नीच शकारस्य अधिकार दूर्तनियोगेन राजापालकः स्व असमर्यपालनेन च प्रजाभिः अभिभूतः पदवीच्युतोऽभूत् । तां पदवीं गोपालबलकः अलंचकार । तस्मिन्नेव समये आर्यकः मंत्री अभूत् । आर्यकस्थ सुहृत् चारूदत्तः न्यायस्थाने निर्दोषी ईति निरूपितः। शत्रुः शकारः वसन्तसेनां अहनत, इति न्यायस्थाने निरूपितः शिक्षार्होऽभूत, । अन्ते बैध्दसन्यासिना रक्षिता वसंतसेना प्रियचारूदत्त सकासं वात्वा शताधिकदिनानि सर्व सौव्यानि अनुब्भूवशति संग्रहक था।

सांधिकपरिस्थितयः

मृच्छकटिक प्रकरणे चित्रित समाज : प्राचीन कथायाः संगृहीतम्। कथा कल्पितापि सम्राजचित्रणं तु वास्तवं भवति । अस्मिन, प्रकरणे तत्कालीन समाजः प्रतिब्म्बिति । समाजे समस्तविध पात्रधारिणः अस्यां कथायां सन्ति . एतादृश वास्तव संघटनाभिः विरचितरूपकाणि संस्कृत साहित्ये व्दित्राणि सन्ति ।

१) मृच्छकटिक प्रकरणं रचनाकाले समाजे चातुर्वण्य वर्णव्यवस्था अस्ति । चातर्वर्ण्याः स्व स्वधर्मान् त्यक्त्वा अन्यर्धार्शनि स्वीचक्रुः स्व नाटके एवं निरूपयामास -

अवन्ति पुर्या व्दिजसार्यवाहो -
युवा दरिद्रः किल चारूदत्त : ।
(आमुखम,)

अस्मिन् नाटके चारूदत्तः नायकः उज्ञयनी निवासी ब्रहमणः तयापि वणिगवृत्तिं स्वीकृत्य अधिकधनं संपाद्य दानधर्मादिकं कृत्वा दरिद्रोऽभूत । अनेन चारूदत्तः ब्रह्मण वंशीयोपि स्वधर्म परित्यज्य वणिक वृत्तिं स्वीचकार इति ज्ञायते ।।

२) वंश्या व्दिविधा गणिका वेश्या इति च । गणिकाः संगीतनाय्यैः जीवनं कुर्वन्ति । वेश्यास्तु स्वरपर्येवनादिभिः पुरूषान् आकृष्य धनं संपादयन्ति । अस्मिन नाटके नायिका वसंतसेना गणिका, शीलवतीच । एकस्मिन्नेव चारूदत्ते अनुरक्ता । तरमात आर्यकोनाम मंत्री स्वयमेव वसंतसेना चारूदत्तयोः विवाहं चकार । तव्दत्शर्विलके ना ब्रहमण वंशीयः चोरवृत्तिं स्वीकृत्य वसंतसेना परिचारिका यां मदनिकायां अनुरक्तो भूत्वा तस्याः दास्यविमोचनं करयित्वा तामेव उदूहितवान् ।

३) तस्मिन काले दास्यत्मपि प्रचारे वर्तते । दासदासीनां क्रय विक्रय विमोंचनादयः प्रचारे सन्ति । मृच्छकटिक नाटके चतुर्थांके मदनिका शार्विलकयो : संभाषण संदर्भ -

शर्विलक : मदनिके किं वसंतसेना मोक्ष्यति त्वां निष्क्रियेन । इति्वदति सति ।

मदनिका : शर्विलका कृतः तव एव एतावान्विभवः येन मां आर्या सकाशात् मोचयिष्यसि ।

शर्विलक : अद्य रात्रौ मया भीरूत्वदर्ये साहसं कृतम् ।

मदनिका : शर्विलक । अप्रकाशो अलंकारः अयं च जन इति व्दयमाप न युज्यते ।

अत्र शर्विलक : मदनिकायां आसंक्तोऽभूत् तां वसंतसेना सकाशात विमोचयितुं चारूदत्तगृहे वसंतसेना रक्षणर्थ दत्तं सुवर्ण अपहृत्य अनीय मदनिकायै दत्तवान् ।

अनेन दास्यं दास्यविमोचनं च तत्कालीन संप्रदायत्वेन प्रतीयते ।

४) द्युतो नाम कश्चन खेलः । तत कच्चित दुर्व्यसनम भवति । अल्प मध्य वर्गाया : द्यूतखेलने आसक्तिं प्रदर्शयत्ति । द्यूतगृहेषु पर्यवेक्षकाः सन्ति ।अस्मिन नाटके हितीयांद्क

द्यूतोपजीवी संवाहको नाम कश्चन स्वमित्रेण माधुरिकेण द्यूतं खेलयित्वा ञध्णग्रस्तोऽभूत । तत एवं निरूप्यते ।

माधुरिक : अरे संवाहक प्रयच्च तत दश तुवर्णम ।

संवाहक : कृतो दास्यामि ।

माधुरिक : पितरं विक्रीय प्रयच्छ ।

संवाहक : कृतो मे पिता? कृतो मे माता च

माधुरिक : आत्मानं विक्रीय प्रयच्छ ।

अत्र संवाहकः चारूदत्तसुहृत् चारूदत्तस्य दरिद्रत्वात् तत्सुहृंत संवाहकोपि दरिद्रोऽभूत् । दूर्व्यसनासत् दुर्दशां प्राप्तः। तस्मिन् समये वसंतसेना तत् सर्वविषयंज्ञात्वा तं ऋणविमुक्तं (अकरोत् अनेन धूतक्रोडासब्भल अध्णविमोचनलंच निराप्येते ।)

५) दरिद्रता नाम मृत्यु : सर्वकालेषु समस्तयुगेषु अस्ति । तत् दारिद्रथं अस्मिन् नाटके शूद्रकः प्रधानतया वर्णितवान् ।

मूर्खस्य दिशः शून्या :
सर्व शून्यं दरिद्रस्य ।। । इति
।

सुखात्तु यो याति नरो दरिद्रताम
धृतः शरीरेण मृतः स जीवति ।।
। इति ।

मनन्तकं दुःखम ।।
। इत्यादि ।

प्रथमांड्क श्लोकेषु ब्रह्मणवंशीयः चारूदत्त व्यापारं कृत्वा धनं संपाद्य दानधर्मादिकम कृत्वा दरिद्रोऽभूत् अनेकथा परितप्तोऽभूत् । दरिद्रदशां सः निन्दतिस्म अनेन दरिद्रतायाः प्रभावं ब्रुधा प्रतीतवान कविः ।

६) सर्वकालेषु सर्वेषामपि न्याय्याः समानः एव । न्यायस्थाने न्याया धीशः सप्रमाणं साक्ष्यसहित वादप्रतिवादिनों विषयान परिशीलय अपराधीन शीक्षयति । स्वब्ध्रूनां विषय केचन न्यायनिर्णय विषये पभवात प्रदर्शन्त असत्य साक्ष्याधार कल्पनमीप तस्मिन् काले एव वर्तते अस्मिन् नाटके नवमांड्के राजा परिपालकस्य श्यालक शकारा न्यायस्थाने वसन्तशेनायाः हत्याविषयक विचारणसंदर्भ ।

चेट : यत भट्टकः आत्रापथति ।

शकार : अपि न दृश्यते मम व्यवहार. यदेन दृश्यते तदा वुत्तरं राजानं पालकं भगिनीपत्तिं विज्ञाप्य भगिनि मातरं च विज्ञाप्य एतमधिकरणिकं दूरीकृत्य अत्र अन्यमधिकरणिकं स्यापयिष्यामि।

अधिकरणिक : अहो नगर रत्रिणां प्रमादः भो श्रेष्टि कायसथा नमयेति व्यवहारपंद प्रथमं अभिलिख्यतम ।

कायस्य : यत आर्य आज्ञापयति आर्य लिखितम् ।

शकारः अरे स्त्री धातुक तां तादृशी रन्त भूषणां वसन्तसेनां मारयित्वा सांप्रतं कपट कपटिको भूत्वा निधूहसि । इत्यादि संभाषणैः शकारः असत्यसाक्ष्याधारा कल्पयित्वा चारूदत्तम शिक्षाहं अकरोत ।

अनेन न्यायनिर्णय विषये पक्षपातः, असत्यसाक्ष्याधार कल्पनं च तत्काले एव अस्ति इति निरूप्यते ।

७) देशे राजा यदि दुर्मार्गः असमर्थ भवति तदा राज्ञः बंधवाः राज्यधिकारं स्वीकुर्वन्ति । तेस्वाधिकारदर्प, प्रदर्श्य प्रजाजीवनं अज्ञान्तं कृत्वा अधिकारिणः दण्डयन्ति । तदा प्रजाः अराथक असमर्थ पालनं असहमानाः राजानं पदवीच्युतं कुर्युः । एवं अस्मिन नाटके राज्ञः पालकस्य श्यालको शकारस्य दुष्प्रवर्तनात राजा पालकः राज्यभ्रष्टोऽभूत् । अनेन दुर्मार्गः असमर्थः राजा पदवीच्युतो भवति इतिप्रतिपादितम ।

८) तस्मिन काले बैध्दमतं ब्हुल प्रचारे अस्ति । किन्तु कश्चन समये कविः शैवमतावलम्बि ब्भूव ।। अस्मिन नाटके शूद्रकः शैवमतावलम्बि । अतएव स्व नाटकारंभे शिवं एवं प्रार्थयति नान्दीश्लोके शंभो र्वः पातु शून्येक्षण घटित लय ब्र्हमलग्नः समाधिः इति शलोके कविः परमात्मनि लग्न शंभोः समाधिः युष्मान पातु इति प्रार्थयमास । अनेन बेध्दमतस्य ब्हुल प्रचार समयेपि शैवमतं अवलम्ब्य ततः स्व राज्ये शैवमतं प्रजाः अवलम्बयितु शशास इति ज्ञायते । एवं शूद्रकः स्व नाटके तत्कालीन सांघिक परिस्तितिः चित्रितवान् । अधिकप्रसंगेन किं प्रयोजनम् । शूद्रकोयं वेश्यकुलजां वसंतसेना गणिका वृत्तितः विमुक्ति प्रसाद्य ब्रहमण वंशीय चारूदत्तेन साकं विवाहं कृत्वा तस्थैः समुन्नत स्थानं संघे कल्पितवान स्त्रीरत्नं दुष्कुलादपि इति न्यायशास्त्र मनुसृत्य क्री. श. प्रथम शताब्द एव शूद्रकः सांधिकसंस्करणं साहसेन कृततान । अनेन अस्य महोन्नतं आशयं प्रकटीक्रियते ।।

उपसंहारः

मृच्छकटिक रचनान्तरं तत दृष्टा तं अनुसृत्य भवभूतिः मालतीमाधवम नाम प्रकरणं व्यरचयत् । क्री.श. १७ शताब्दे मृच्छकटिमनुसृत्य मल्लिकामारूतम उद्धण्डः । कुसुमितकुसुम चन्द्रम यशश्चन्द्रः इत्यादयः प्रकारणान व्यरचयन किन्तु ते मृच्छकटिकवत कीर्तिप्रतिष्टयः न प्रापुः । एतन्ढ न केवलं भारतीय भाषासु किन्तु आंग्ल, जर्मन इत्यादि विदेशीय भाषास्वपि अनुवदितम । प्रान्स् जर्मन इत्यादि देशेषु तत्र रंगस्थलेजु प्रदर्श्य पाश्चात्यनां्हृदयान्यपि आकृष्य कीर्तिप्रतिष्टाः लेभे नाटकराजम । अतः कविः शूद्रकः धन्यः।

The Indian English writer's works - Their Reflections, an over view

- Dr. P. Madhavi
Teaching Consultant, Dept. of Sanskrit,
S.V.University, Tirupati.

Our India is a prosperous country. It has an eminent culture and heritage. In this country in ancient period so many scientists, mathematicians, spiritualists, physicians, surgeons, artists etc personalities were borned. In the same way maharshi's also borned. They wrote number of books in Sanskrit literature. Those books had got world reputation. After some thousand years later so many poets borned and wrote uncountable books in Indian languages.

The britishers ruled our country nearly one hundred and fifty year above in 19th and 20th century. Through their influence our Indian poets creatively wrote a wonder ful books in English. These poets have civic sense, because their works got a good reputation among the English literature, these poets has a separate trend. So the critics called them trend setters.

Generally, a description of Indian English literature is an extremely difficult task. But it may also be seen that critical work and research is possible in the history of Indian English literature. A study of Individual poets like Torudutt, Rabindranath Tagore, Swami Vivekananda, Sri Aurobindo, Sarojini Naidu, R.Vasudeva Rao, J. Krishnamurthi, Harindranath Chatopadhyaya, Neelima Devi, Kamala Dass, A.K. Ramanujan etc are very essential today. They are not only poets but also humanists. They studied the society past, and present, after delivered good message to the future society. Through their works, they were good philosophers also.

The above mentioned Indian poets had a clear vision about the society. Now here I am introducing their poetry and specialty in a simple manner.

Toru Dutt was a famous poet in English literature. He wrote so many poems. Among them the 'Lotus', 'our casuarinas tree, Lakshman were the specially attracted to the readers. The poem 'The Lotus' is symbol for love. The poet exclaimes like this.

"Love came to flora asking for a flower
That would of flowers be undisputed Queen.
The lily and rose, long long had been
Rivals for that high honour, bards of power
Had sung their claims. The rose can never tower.
Like the pale lily with her juno mien.
But is the lily lovelier? Thus between
Flower. Factions rang the strife in psyche's bower
give me a flower delicious as the rose
And stately as the lily in her pride
But of what colour – Rose – Red, love first close.
Then prayed – no – lily – white – or both provide
And flora gave the lotus 'rose – red' dyed
And lily – white the queen list flower that flows".

Here the poet compared the lotus with other flowers like rose, lily and its nature. The human beings life also is like the flowers.

Rabindranath Tagore, a famous poet in Indian English literature. He wrote nearly hundred books, i.e. Novels, Dramas and poetry. His every work is a master piece. Among them 'Heaven of freedom' is unique. These stanzas are like this.

Where the mind is without fear and the Head is held high;

Where knowledge is free.

Where the world has not been broken up in fragments by narrow domestic walls where words come out from the depth of truth where tenders striving stretches its arms towards perfection.

Where the clear stream of reason has not lost its way into the already desert and sand of dead habit.

Where the mind is led farward by thee into ever widening thought and actions.

Into that heaven of freedom, my father, let my country awake".

The world change their sight on Rabindranath Tagore because of that poem. It Influenced the whole world. He got global Recognition through the poem. It is very proud to Indians also.

Swami Vivekananda was world famous spiritualist. He got spiritual knowledge from his Enlighter Rama Krishna Paramahamsa. He was a good orator. His speeches were framed as so many books. Among them 'Kali The mother exclaimed that the greatness of Kali matha, where she located in Kolkata. When we heard a name Kolkata, Immediately we remember the name "Kali'.

"The stars are blotted out
The clouds are covering clouds
It is dark ness vibrant, sonant
In the roaring, whirling wind
Are the souls of a million lunatics
Just loose from the prison – Houes
Wrenching trees by the roots
Sweeping all from the path
The see has joined the fray
And swirls up mountain waves
To reach the pitchy sky
The flash of lurid light
Reveals on every side

A thousand, thousand shades of Death begrimed and blask.

Scattering plagues and sorrows dancing mad with Joy come, mother, come!"

In the above stanza's Swami Vivekananada Immersed with Kali Matha and danced with Joy. At the same way the readers and listeners also react with holy awareness.

Sri Aurobindo Maharshi was a famous Medicator and spiritualist in the world. He started social service also. He was settled in Pondicherry. His speeches are influenced some lakhs of people not only in India but also in the world. He wrote so many poems also. Among them 'A dream of surreal science' is a master piece.

One dreamed and saw a gland write hamlet, drink
At the mermaid, capture in mortality
A committee of hormones on the Aege an's brink
Composed the Iliad and the odyssey
A Thyroid, Meditating almost nude
Under the Bo-Tree, saw the eternal light
And, rising from its mightly solitude,
Spoke of the wheel and eight fold path all right"

What was maharshi exclaimed the above poem that the Introduced world wide famous literature. Finally he reached to Hindu mythology.

Sarojini Naidu was a popular poet in Indian English Literature. She wrote so many poems i.e. Bangle sellers, To my fairy, Fancies, the Pardah Nashim, Village song, Awake, Summer woods, It you call me, caprice, the souls prayer. Songs of Radha kanhya etc. She was also called 'Nightingale of India' as it is in Telugu "Bharatha Kokila'. In the poem The pardha Nashim' exclaims the life of lady.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 UGC Approved Journal No. 42500

Her life is revoling dream of langid and sequestered ease; Her girdles and her fillests gleam Like changing fires on sunset seas Her raiment is like morning mist Shot opal, gold and amethest.

Sarojini Naidu was a traditional woman but times she appeared like feminist also.

Vasudeva Rao also a famous Indian English poet. He wrote about the epics. "The swan message to Damayanthi' is his popular work. In Sanskrit literature Sri Harsha wrote 'Nishadha, a Kingdom's story i.e. the ruler of Nalachakravarthy.

The Nala breathed the passion of his heart
In song, and hung in sweet endearment
About the Swan a vine – wreath, leaf and stalk
……………………………………………….
The wild swan voyaged on with wonted speed
Toward the south it flew and on the hells
……………………………………………
And since that morn, her thoughts were with the prince
And all upon her saye a long our fell
And shee, like echo, all in Whispers breathed
Still Nala Nala Nala night and days

Nala and Damay anthi's bamily life was totally disturbed from their marriage, End of their life.

Harindranath Chatopadhyaya was famous Indian English poet. He belongs to west Bengal state. He loved nature very well. So his works almost all belongs to trees, brids animals. In a poem 'peacock', his thoughts are like this.

"I sit and watch a silver blotch
On yonder lonely hill
The Tinkling air grows grew and bare
The wind blows wet and child
The peacock dens his blue and bronze
And under the felling shower
Spreads out his plumes and swiftly blooms
To an enameled flower"

The bird peacock lives in the forest. It is very beautiful to look like. Every body loves peacock. According to the poet we lead our life as peacock.

Kamal Das, a famous writer in Indian English literature and also a critic. She Evaluate the society day to day and express her views without any fear. The poem an Introduction got her so much of good will. I am that poet she exclaims like this way.

"I don't know politics but I know the names of those in power and can repeat them like.

Days of week or names of months, beginning with Nehru, I am Indicam, very brown, born in Malabar, I speak three languages, write in Two, dream in one. Don't write English, thus said.

English is not your mother Tongue. Why not leave me alone, critics, friends, visiting cousins every one of your? Why not let met speak in Any language I like? The language I speak".

Kamala Das was a famous patriot. She loved her country, Indian culture nature of India and Indian languages so much. She is a role model to us.

A.K. Ramanujan was another famous Indian English writer. He belongs to Tamilnadu. He was a philosophical critic. He wrote so many poems. 'The striders' is the best one of them.

Ans search
For certain thin
Stemned, bubble eyel water bugs
See them perch on dry capillary legs
Weightless
On the ripple skin of a stream
No, not only prophets
Walk on water. This bug sits
On a land slide of lights
And drowns eye deep.
Into its liny strip of sky"

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

According to A.K. Ramanujan, Indian culture and Nature is very great among the other Nations culture. So he praised out culture and Nature.

Jiddu Krishna Murthy was a popular philosopher in the world. He belongs to Madanapalli of Chittoor Dist in Andhra Pradesh. He strated "Rishi Valley" Educational Institute which got world popularity.

He was well known as a philosopher. But he wrote so many books mainly based on the philosophy. "The Immortal Friend" is the famous poem among all of his works.

O Friend
Tell me of god
Where is he, by what manner do I find him?
Among what claims, in what abodes?
Tell me, I am weary.
Read the Vedas
Do Tapas, Meditate
Perform rites and ceremonies
Practice austerities and renounce
Pray at his temple, among flowers and incense
Bathe in the sacred rivers
Visit the holy places
Be a devotee and pure of Intelligence
In Kailas is his abode.
There you will find him, cried many.
Obey the law
Take refuge in the order
Kill not, steal not and commit no sin
Go to the shrine
Enter Nirvana
There you will find him, cried many
....
My search is not an end
In thee I behold all things
I myself, am god.

The poet searched for god her and there. At the end he recognized that god is everywhere. He delivered good preaches to the Indian societies and also International societies.

In this way the Indian English writers wrote so many books in various ways like philosophy, nature, culture and patriotism etc., to study and follow them is our. Primary duty today and tomorrow.

Reference books :

1. Contemporary Indian literature, A symposium 2nd Edition, New Delhi. Sahithya Academy, 1959.
2. Indian writers of English verse, Calculta, The University, 1933 by lohita Basu.
3. The literatures in the Indian languages, New Delhi, Ministry of Information and Broad casting, 1954. By V.K. Gokak.
4. Indian writing in English, Asia publishing house, Bombay, 1962, by K.R. Srinivasa Iyengar.
5. The Golden, Treasury of Indo-Anglian Poetry, Sahithya Academy, 1970 by Vinayaka Krishna Gokak.

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

Vijayawada (100 km) by APSRTC buses via Guntur. The nearest Airport is at Gannavaram (Vijayawada) (120 km). The College is located on Vodarevu Road, at a distance of 3 km from the Chirala Railway station and Bus Station and can be reached by auto rickshaw (Both Railway and Bus Station at Chirala are opposite to one other).

Chirala is known for quality handlooms and cloth business. It is also called 'Second Bombay'. Chirala has a place of pride in the freedom struggle of India. Andhra Ratna Duggirala Gopalakrishnaiah, a well-known freedom fighter, launched the Non-Cooperation movement here in Chirala.

FACILITIES

Accommodation can be booked for those who wish to stay in the hotel, provided they intimate the same in advance and send the requisite amount.

HOTEL ROOM TARIFF:

Type of Accommodation	Tariff in Rs. (Approx)
Double Non A/c	600/-
Double A/c	1000/-
Deluxe	1450/-
Suite	1650/-

SAI KRISHNA RESIDENCY,
CHIRALA, Prakasam District.
Contact No . 08594 234557

CHIEF PATRONS

Sri VV Ramachandra Vasu
President, College Committee

Sri Addagada Venu Gopal
Secretary & Correspondent, College Committee

PATRON

Sri M.Brahmaiah M.A
Principal & Chairman,
Mobile No : 9849991373
Email : mbrahmaiah52@gmail.com

SEMINAR DIRECTOR

Dr. L. Jyotheeswara Naidu M.A, B.Ed, Ph.D.
Mobile No : 9290881346
Email:**vistasindianlanguages@gmail.com**

MEMBERS

T.Polaiah	HOD of English	9908959397
P.Dinesh Babu	Dept of English	9248574770
G.Ratnapapa	Dept of English	9948660265
P.S.Kiran Kumar	Dept of English	9290461736
G.Ramesh	Dept of English	9291707026
J.Syamala Devi	HOD of Telugu	9949354054
Dr. J.Anuradha	HOD of Sanskrit	9948026463
N.Venkata Rangam	HOD of Hindi	9849991372

UGC SPONSORED

ज्ञान-विज्ञान विमुक्तये

One Day National Seminar on

NEW VISTAS IN
ENGLISH AND INDIAN LANGUAGES

ON

28TH NOVEMBER 2018

Organized by
Department of English
Department of Telugu
Department of Hindi
Department of Sanskrit
VRS & YRN COLLEGE
Vodarevu road, Chirala – 523157

Accredited with 'A' grade by NAAC

Contact
9290881346
www.vrsyrn.co.in

ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253
UGC Approved Journal No. 42500

BACKDROP:

Teaching language in a current world of opportunities is a challenge. Unlike the traditional perception, language is no longer a passive learning objective. It is dynamic and hence should transform itself to the changing needs of the vocation. In world of digital dominance, teaching literature (native and English) is another challenge for the academician. The pedagogic practices demand broader outlook in accommodating the best of the master pieces of erudition.

The language departments (Telugu, Hindi, Sanskrit and English) of VRS & YRN College, have selected the topic "NEW VISTAS IN ENGLISH AND INDIAN LANGUAGES" for its National Seminar on 28th November 2018.

AIMS AND OBJECTIVES OF THE SEMINAR:

The seminar proposes to discuss the array of language and literatures that are in the curriculum of under graduation. The avowed objective encapsulates the essence of the experience of the teachers and scholars involved in language learning and teaching.

Teachers and scholars of Telugu, Hindi, Sanskrit and English are requested to send their papers on the topics mentioned.

TOPICS

1. English Literature and current trends.
2. English Language and Teaching Practices.
3. Post-Independence Indian English Literature.
4. Annals and Growth of Indian Literature.
5. Ethos and Cultural reflections in Indian English Literature.

a. Indian Literature as a Genre.
b. Diversity in the Literature of India.
c. Tradition and Cultural Dichotomy in the Literature of India.
d. Indianness as a breathing spirit of Indian Literature.
e. Influence of Western Literary Practices in India

A. Teaching Language as a vocation.
B. Pedagogic practices of teaching literature.
C. Language in a flux.
D. Nativity and the Language of Literature.
E. Problems of Teaching Language in non-native scenario.

INSTRUCTIONS (CALL FOR PAPERS)

Papers should be submitted in soft and hard copies.

The page limit of each paper is 8 pages.

The spacing and format of the paper should be compatible to the research paper format.

Line Spacing : 2

English Paper font : Times New Roman.

Last date of receiving soft copy : **15-11-2018.**

Telugu, Hindi, Sanskrit and English : Pdf and Word format.

Abstract of the paper not exceeding 300 words should be sent for acceptance and inclusion in the abstracts ensemble to

vistasindianlanguages@gmail.com

REGISTRATION DETAILS:

Participants may register either as paper presenters or as delegates

Academicians	:	1000/-
Students / Research Scholars	:	500/-
ISBN Publication	:	1500/-

ABOUT COLLEGE

The college is one of the premier higher education institutes in Andhra Pradesh. The campus is spread over more than 100 acres in rural surroundings. The college founded in 1951, has grown from strength to strength and has a glorious past and a promising future.

Our college has been re-accredited with 'A' by NAAC in 2016. It has completed 67 years of distinguished service for the cause of higher education.

ABOUT DEPARTMENTS:

The Departments of English, Telugu, Hindi and Sanskrit were started in 1951 (i.e. since the inception of the college). All these departments have produced many talented teachers, researchers and professionals, who have been occupying coveted positions in various government and private sector organizations. These departments have committed faculty with lots of experience in teaching the languages. Most of the faculty have published papers in reputed journals.

ABOUT CHIRALA

Chirala is on the Chennai – Howrah Railway line, 340 km North of Chennai, 90 km South of Vijayawada and can be reached by all important express trains that run between Vijayawada and Chennai. Chirala can be reached by road from

NATIONAL SEMINAR'S PHOTO GALLERY -2018

(Accredited with "A" Grade by NAAC)

VRS & YRN COLLEGE

(Affiliated to Acharya Nagarjuna University)

Vodarevu Road, Chirala – 523 157.

Prakasam District, Andhra Pradesh.